ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU

Nr zespołu: **47**
Nazwa zespołu: **Urząd Wojewódzki Białostocki 1920-1939**
Sygnatura: **93**

Miesięczne sprawozdania sytuacyjne wojewody białostockiego za 1936 r.

Spis zawartości:

1. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 1 za miesiąc styczeń 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Ruch wyznaniowy
   V. Mniejszości narodowe

2. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 2 za miesiąc luty 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Ruch wyznaniowy
   V. Mniejszości narodowe

3. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 3 za miesiąc marzec 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Ruch wyznaniowy
   V. Mniejszości narodowe

4. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 4 za miesiąc kwiecień 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Ruch wyznaniowy
   V. Mniejszości narodowe

5. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 5 za miesiąc maj 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Ruch wyznaniowy
   V. Mniejszości narodowe

6. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 6 za miesiąc czerwiec 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Ruch wyznaniowy
   V. Mniejszości narodowe

7. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 7 za miesiąc lipiec 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Polski legalny ruch polityczny
   III. Ruch wyznaniowy
   IV. Mniejszości narodowe

8. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 8 za miesiąc sierpień 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Polski legalny ruch polityczny
   III. Ruch wyznaniowy
   IV. Mniejszości narodowe

9. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 9 za miesiąc wrzesień 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Polski legalny ruch polityczny
   III. Ruch wyznaniowy
   IV. Mniejszości narodowe

10. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 10 za miesiąc październik 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Polski legalny ruch polityczny
   III. Ruch wyznaniowy
   IV. Mniejszości narodowe

11. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 11 za miesiąc listopad 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Polski legalny ruch polityczny
   III. Ruch wyznaniowy
   IV. Mniejszości narodowe

12. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 12 za miesiąc grudzień 1936 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Polski legalny ruch polityczny
   III. Ruch wyznaniowy
   IV. Mniejszości narodowe

1

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr. PN. 163/1/36. T.

Białystok, dnia 15 lutego 1936 roku

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.1. za miesiąc s t y c z e ń 1936 roku.

T A J N E - P I L N E.

Dt 1

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I. Polityczny

w W a r s z a w i e.

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.1. za miesiąc s t y c z e ń 1936 roku z zakresu spraw społeczno politycznych i narodowościowych.-

W O J E W O D A

/ M. S y s k a /
Wicewojewoda

Otrzymują do wiadomości:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Nr. 1-4	-	4	egz.
Pan Wojewoda w Wilnie	" 5	-	1	"
Pan Wojewoda w Nowogródku	" 6	-	1	"
Pan Wojewoda w Brześciu nad Bugiem	" 7	-	1	"
Pan Wojewoda w Warszawie	" 8	-	1	"
Pan Wojewoda w Stanisławowie	" 9	-	1	"
Pan Wojewoda w Tarnopolu	" 10	-	1	"
Pan Wojewoda w Lublinie	" 11	-	1	"
Pan Wojewoda w Łodzi	" 12	-	1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13	-	1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Wilnie	" 14	-	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Białymstoku	" 15	-	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Łomży	" 16	-	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Grodnie	" 17	-	1	"
Pan Prokurator Wydz. Zam. S.O. w Suwałkach	" 18	-	1	"
Ekspozytura Nr. I. Oddz. II. Szt. Gł. w Wilnie	" 19	-	1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK. III" w Grodnie	" 20-21	-	2	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK" IX. w Brześciu n/B.	" 22	-	1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK. I. w Warszawie	" 23	-	1	"
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie	" 24	-	1	"
Panowie Starostowie Powiatowi Wojew. Białostockiego	" 25-36	-	12	"
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	" 37	-	1	"
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku	" 38	-	1	"
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	" 39	-	1	"
A r c h i w u m	" 40-42	-	3	

O d b i t o 42 egz.

H.F.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/1/36.T.

SYTUACYJNE SPRAWOZDANIE MIESIĘCZNE Nr.1.
ZA MIESIĄC S T Y C Z E Ń 1936 r.

I. Sytuacja ogólna.

Najżywszą działalność z pośród wszystkich organizacyj politycznych wykazało - jak i w poprzednim okresie - Stronnictwo Narodowe, operując radykalnemi hasłami. Szczególnie intensywnie propagowało ono bojkot handlu żydowskiego. Przyznać należy, że akcja Str.Nar. jeśli chodzi o handel zaczyna dawać pozytywne rezultaty. Nawołując do bojkotu sklepów żydowskich, Str.Nar. w okresie sprawozdawczym przestrzegało zarazem swych członków przed wywoływaniem ekscesów antyżydowskich, co jednak nie przeszkodziło sporadycznemu wybijaniu szyb w domach żydowskich. Sytuację pogarszał fakt, że sami żydzi w licznych wypadkach zachowywali się prowokująco wzgl. wprost pierwsi rozpoczynali zwady.

Z niesłabnącą energją Str.Nar. prowadziło również walkę z Rządem. Na zebraniach działacze stronnictwa wmawiali obecnym, jak i poprzednio - że Rząd nie jest zdolny do przezwyciężenia panującego kryzysu, natomiast uczyni to Str.Nar. po dojściu do władzy w Państwie. Dowodząc, że w łonie Rządu istnieją tarcia, stwarzano pozory, iż Rząd jest słaby. Zapewniano z reguły, że Str.Nar. ma wielu zwolenników w wojsku oraz w sferach urzędniczych. Jak i poprzednio, przepowiadano rychłe objęcie rządów, przyczem żydzi pozbawieni zostaną wszelkich praw i zmuszeni do emigracji, co w konsekwencji doprowadzi do zlikwidowania bezrobocia i nędzy wśród ludności polskiej.

Prowadzono czynną akcję organizacyjną, która doprowadziła do założenia nowych kół wiejskich i do otwarcia Sekretarjatu Powiatowego w Suwałkach.

W Str.Ludowem chaos organizacyjny został pogłębiony przez

rozpadnięcie się Zarz.Pow.Str.Lud. w Suwałkach, t.j.w ośrodku który dotychczas uważany był za ostoję ruchu ludowego w Województwie.Rozkład nastąpił w konsekwencji tarć,podejrzeń i nieporozumień wewnętrznych.Główną przyczyną było jednak podejrzewanie się wzajemne o pozostawanie na usługach policji,co spowodowało zawieszenie dotychczasowego prezesa Zarz.Pow.,Antoniego Trochima w czynnościach,wyboru prowizorycznego nowego zarządu powiatowego z Józefem Bokunowiczem jako prezesem i Damazym Iberem jako sekretarzem na czele.Ponieważ Trochim zawieszenia nie uznał,-nowy zarząd otworzył osobny sekretarjat.

W tej chwili na terenie pow.suwalskiego istnieją więc dwa Str.L. Lud.-mające swoich zwolenników.

W innych powiatach,jak łomżyński,ostrołęcki,Str.Lud.przeprowadziło reorganizację swych ogniw organizacyjnych,zamierzając bez specjalnych rezultatów pobudzić je do intensywniejszej działalności.

Z ramienia PPS.CKW.b.poseł Stanisław Dubois czynił próby-zresztą bez powodzenia-akcji propagandowej na terenie powiatu bielskiego wśród zatrudnionych tam robotników w przemyśle drzewnym. Wystąpienie Duboisa na zgromadzeniu publicznem w Siemiatyczach nie miało powodzenia.Reakcja słuchaczy,niepodzielających wywodów mówcy,mogła być b. ostra.- Wkroczyła policja.-

Litwini propagowali zakładanie odrębnych czysto litewskich spółdzielni spożywców,co jednak nie zawsze się im udawało,bowiem na członków spółdzielni zapisywała się także i ludność polska.Nadto działacze litewscy uświadamiali ludność o konieczności zachowania kultury litewskiej przez oświatę pozaszkolną.

Wśród społeczeństwa żydowskiego,poza zaabsorbowaniem umysłów akcją-bojkotową,-silnem echem odbiły się zajścia na wyższych uczelniach,a zwłaszcza na Politechnice Lwowskiej. W związku z tem urządzano wiece protestacyjne,na których powzięte były odpowiednie rezolucje domagające się zniesienia zarządzeń władz politechniki lwowskiej co do osobnych miejsc w salach wykładowych.-

Sprawa palestyńska i kwestja emigracji była nadal aktualna gdyż propagowany przez Str. Nar. bojkot bezsprzecznie odbija się ujemnie na handlu i rzemiośle żydowskiem. Skutki bojkotu może mniej są odczuwane w większych miastach, natomiast w osadach i po wsiach dają się zamieszkałym tam żydom odczuć b. silnie.-

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

H.F.

5 3

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr. PN.163/1/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.1
za miesiąc s t y c z e ń 1936 r.

II. Przegląd prasy.

1. Powstały nowe czasopisma.

W Białymstoku powstało czasopismo codzienne w języku polskim p.t."Goniec Białostocki". Wydawcą jest Irena Józefowicz redaktorem odpowiedzialnym Marjan Józefowicz. Numer pierwszy wyszedł dnia 4.I.1936 r. Czasopismo to niema określonego kierunku politycznego.

W Łomży czasopismo"Przegląd Łomżyński" w części swego nakładu /200 egz./kolportowanej na terenie powiatu ostrołęckiego,zmieniło nagłówek na"Przegląd Ostrołęcki",treść zaś pozostaje bez zmian.-

2. Przestały wychodzić czasopisma.

- N i e .

3. Konfiskaty.

W Białymstoku Starostwo Grodzkie dokonało zajęcia czasopisma codziennego"Unzer Białystoker Express"Nr.22/537/ za art.pt."4% papiery konwersyjne - przymusową pożyczką".-

W Grodnie Starostwo Powiatowe skonfiskowało czasopismo pt."Nowy Grodzieński Kurjer Codzienny 5 gr." z dnia 15.I. 1936 r.za art. "Sen Egipski".-

4. Procesy prasowe.

W Białymstoku na posiedzeniu niejawnem Sąd Okręgowy w dniu 8.I.1936 r.uchylił zajęcie tygodnika pt."Tempo".-

W Grodnie na posiedzeniu niejawnem Sąd Okręgowy w dniu 25.I.b.r.zatwierdził konfiskatę czasopisma"Nowy Grodzieński Kurjer Codzienny 5 gr." z dnia 15.I.1936 roku.-

Pozatem zmian w układzie czasopism nie było

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr 1.
za miesiąc s t y c z e ń 1936 r.

III. Ruch polityczny.

a/ Obóz prorządowy.

"Obóz prorządowy" przejawiał swą żywotność jedynie przez ożywienie pracy wewnętrznej w poszczególnych organizacjach społecznych oraz zainicjowane tu i ówdzie akcje gospodarcze.

b/ Stronnictwo Narodowe.

Stronnictwo Narodowe prowadziło swą akcję z niesłabnącą energją, jednakże zastosowano inną taktykę: władze stronnictwa, mianowicie przestrzegają przed wywoływaniem ekscesów antyżydowskich, szczególnych zaś nacisk kładą na energiczny bojkot handlu żydowskiego z równoczesnem dążeniem do zakładania sklepów polskich. Akcja ta daje rezultaty.

Na zebraniach jak i poprzednio wmawiano w swych członków, że Rząd nie jest zdolny do zwalczania obecnego kryzysu, i na skutek tego szuka porozumienia i poparcia u żydów. Podkreślono, że w łonie Rządu są tarcia, które doprowadzą w końcu do jego upadku poczem władzę obejmie obóz narodowy. Zapewniano przytem, że Str. Nar. ma wielu sympatyków w wojsku a nawet Generalny Inspektor Armji, gen. Rydz-Śmigły należy do ich liczby.-

- - - o o o - - -

Pow. białostocki. W łonie Zarz. Okr. Str Nar. w Białymstoku zarysowały się ostre tarcia pomiędzy zwolnionym z M.O. Czesławem Serwatko a Marjanem Czernikiem. Na zebraniach zarządu Czernik zarzuca Serwatce, że uważa się za bohatera, nic pozatem nie robiąc a nawet nie uczęszczając na zebrania zarządu. Pozatem zarzucał Serwatce, iż ko radny miejski w Białymstoku, niejednokrotnie hamował inicja

4

tywę wnioskodawczą radnych narodowych. Wystąpienia Czernika przeciwko Serwatce były zawsze bardzo agresywne, za co niejednokrotnie był on karcony przez innych członków zarządu. Rozważany jest nawet projekt usunięcie Czernika wogóle ze Str.Nar. Serwatko ze swej strony również wyłamuje się z dyscypliny partyjnej, jeżdżąc na własną rękę do Zarządu Głównego Str.Nar. w Warszawie ze skargami na poszczególnych członków Zarz.Okr. w Białymstoku.-

Dnia 8 stycznia b.r. odbył się w Białymstoku zjazd okręgowy Str.Nar. z udziałem sekretarza generalnego stronnictwa z Warszawy, Niebudka. Na zjeździe dokonano wyboru członków nowego Zarz.Okr przyczem wybory te przeprowadzone zostały w ten sposób, że na poszczególne stanowiska w Zarz.Okręgowym zostały już zgóry upatrzone pewne osoby, same zaś wybory były tylko czczą formalności. W ten sposób prezesem Zarz.Okr. został ks.Jan Ostrowski, wiceprezesem - Antoni Zieliński z Białegostoku, sekretarzem - Wincenty Kejne, skarbnikiem - Witold Butkiewicz i kierownikiem organizacyjnym okręgu - Bronisław Horodko, dotychczasowy prezes Zarządu Grodzkiego Str.Nar. w Białymstoku.-

Na innych zebraniach w Białymstoku podnoszono, że Rząd polski niesłusznie stosuje sankcje przeciwko Włochom, bowiem w roku 1920, podczas najazdu bolszewickiego, Włochy pośpieszyły Polsce z pomocą dostarczając amunicji i sprzętu wojennego. Obiecywano sobie przytem, że jeżeli Włosi zwyciężą to na całym świecie powstaną rządy narodowe, a tem samem i w Polsce nastąpi kres panowania obozu pomajowego.

Dnia 26 stycznia na zjeździe powiatowym Str.Nar. w Białymstoku wybrano nowy zarząd powiatowy, w skład którego weszli: Witold Butkiewicz, Stanisław Bzura, Marjan Czernik, Paweł Winnicki, Michał Borowski, Antoni Zieliński i Szekalski. Na zjeździe tym wysunięto wniosek, żeby członkowie Str.Nar., w razie zatrzymania ich przez policję i osadzenia w areszcie, nie opuszczali dobrowolnie

aresztu lecz żądali [illegible] uzasadnienia zatrzymania poczem udawali się do Sekretarjatu Str.Nar., gdzie będą pisane skargi do Prokuratora na niepr[illegible] postępowanie policji.-

Na terenie powiatu białostockiego działacze Sekcji Młodych zabiegali koło tworzenia w każdej wsi specjalnych gońców którzyby w razie potrzeby, powiadamiali o wydanych przez Str.Narodowe zarządzeniach całą parafję w ciągu kednej godziny.

Pow. bielski. Wpływy Str.Nar. poczynają przenikać również i na teren powiatu bielskiego, gdzie dotychczas Str.Nar. nie miało swych ogniw organizacyjnych. W dniu 18 stycznia na ulicach Hajnówki rozrzucono ulotki antyżydowskie, zaczynające się od słów: "Precz z wojtkami żydowskimi. Bij żydów". Następnie, dnia 24 stycznia we wsi Pinna-Wypychy odbyło się zebranie organizacyjne stronnictwa. Zwołał zebranie przybyły ze wsi Kostry, pow. wysoko-mazowieckiego, Leonard Jankowski, który apelował do zebranych w liczbie 13 osób, ażeby zapisywali się oni do Str.Nar.a nadto nawoływał do bojkotu handlu żydowskiego. Nikt jednak z pośród zebranych na członków Str.Nar. nie zapisał się. Wymieniony Jankowski zapowiedział ponow swe przybycie do tejże wsi w dniu 29 stycznia, lecz z niewiadomych bliżej powodów - nie przybył.

Pow. łomżyński. Zarząd Okręgowy Str.Nar. w Łomży dotkliwie odczuwa brak funduszów na cele organizacyjne. Celem zasilenia tych funduszów postanowiono że na rok 1936 opłata legitymacji dla członków miejskich ma wynosić Zł.2.20 a dla wiejskich - zł.1,20. Podwyższenie opłat za legitymacje wywołało silne niezadowolenie członków stronnictwa. Wielu z pośród nich wstrzymuje się obecnie z nabywaniem legitymacyj, tłumacząc się brakiem gotówki, a nadto zarzucając Zarz.Okr. rozrzutną gospodarkę. Wobec odmownej postawy członków, na zebraniu w dniu 26 stycznia b. posłowie Wierczak i Staniszkis wypowiedzieli się za obniżką opłat za legitymacje do 50 groszy.

Tarcia wewnętrzne w Zarz. Okr. w Łomży na tle wzajemnych posądzeń o bezczynność - obserwuje się w dalszym ciągu, aczkolwiek objęcie Sekretarjatu Zarz. Okr. przez zwolnionego z więzienia Jana Strzeleckiego, wniosło ostatnio pewną poprawę.-

B. posłowie Staniszkis i Wieroszak, w dniu 26 stycznie zarządzili w Łomży kurs dla członków Str. Nar., wchodzących w skład rad gminnych i miejskich. Na kurs ten przybyło około 30 osób. Wierczak udzielał radnym wskazówek, jak mają zachowywać się na posiedzeniach rad i ustosunkowywać się do poruszanych na tych posiedzeniach zagadnień, przyczem kładł nacisk, by radni narodowi bezwzględnie brali udział we wszystkich posiedzeniach, na których omawiane są sprawy budżetowe i walczyli o skreślenie subwencyj dla organizacyj prorządowych i żydowskich, wysuwając jednocześnie wnioski o przyznanie subwencyj organizacjom katolickim.-

Agitacja za bojkotem handlu żydowskiego kontynuowana była z niesłabnącą energją, przyczem w agitacji tej uciekano się nawet do podstępów, byleby tylko odstraszyć ludność chrześcijańską od kupowania w sklepach żydowskich./Tak np. w osadzie Stawiski i okolicznych wsiach puszczono pogłoskę, że w Stawiskach panuje epidemja tyfusu i że chorym, celem leczenia, okładają żołądki wypożyczanym z piekarń żydowskich świeżym chlebem, poczem chleb ten sprzedają konsumentom. Wersje te odniosły natychmiastowy skutek. - ludność wiejska w większości wypadków zaprzestała nabywać chleb z piekarń żydowskich. W osadzie Stawiski był istotnie jeden wypadek zachorowania na tyfus brzuszny żyda, lecz chorego tego niezwłocznie odwieziono do szpitala w Łomży/.

W związku z wzrastającą akcją bojkotową, udała się do ks. prałata Misiewicza w Zambrowie delegacja kupców żydowskich z prośbą o interwencję. Ks. Misiewicz ustosunkował się do tej sprawy biernie i na prośbę delegacji, by wpłynął na ludność w kierunku zaniechania bojkotu handlu żydowskiego - wyraził się, że

żydzi mogą robić napisy "Nie kupuj u polaka".-

W okresie sprawozdawczym do niektórych członków oraz d.o Sekr.Okr.Str.Nar. w Łomży nadesłano czasopismo łódzkie pt."Łódzki Głos Narodowy". Starsi i bardziej gorliwi członkowie stronnictwa poczytują to za nowy podstęp sanacji, wśród młodszych zaś czasopismo to wzbudziło b.duże zainteresowanie powodując w niższych jednostkach organizacyjnych pewne rozprężenie, przyczem poszczególni członkowie podejrzewają się wzajemnie o prowokację trwonienie składek i t.p.

Pow. suwalski. Dnia 7 stycznia b.r. w Suwałkach otwarto Sekr.Pow.Str.Nar. Obowiązki tymczasowego prezesa Zarz.Pow.pełni Bronisław Wysiekierski,- kierownika sekretarjatu zaś i skarbnika - Adam Ptaszyński.

Pow.szczuczyński. W połowie stycznia b.r.zrzekł się stanowiska prezesa Zarz. Pow.Str.Nar.w Grajewie Antoni Śliwiński z powodu ciągłych tarć wewnętrznych w zarządzie i stawianych mu przez członków zarządu zarzutów bezczynności. Miejsce jego zajął dotychczasowy instruktor, Kazimierz Gapski.-

Pow.wołkowyski. Ruch organizacyjny Str.Nar.na terenie pow.wołkowyskiego w okresie sprawozdawczym stracił na sile, wskutek stosowania wobec instruktora stronnictwa, Drylla, represyj. Nadto akcja organizacyjna Str.Nar. napotyka na przeszkody wśród ludności białoruskiej,która w przeważnej swej większości stroni od organizacyj politycznych polskich.Mimo to w styczniu założono nowe koło stronnictwa we wsi Talkowce /8 członków/.-

Pow.wysoko-maz. Na terenie pow.wysoko-mazow. zwrócono szczególną uwagę na Sekcję Młodych Str.Nar.,utrzymując członków Sekcji w przeświadczeniu, że wkrótce rozegra się walka o zdobycie przez Str.Nar. władzy w kraju w związku z czem "młodzi" winni być zawsze gotowi do poparcia tej akcji.-

6

W dniu 22 stycznia b.r. na zebraniu kierowników placówek Sekcji Młodych Str.Nar.w Wysokiem-Mazow., dziennikarz z Warszawy Kazimierz-Gerard-Maliszewski wygłosił referat na temat kwestji żydowskiej zaznaczając, że żydzi są plagą w każdem państwie, a zatem walka z nimi musi być prowadzona do zwycięskiego końca. Zaznaczył on, że po maju 1926 roku przyjęto do Polski 1.200.000 emigrantów żydów i że obecnie Polska ma przyjąć jeszcze dalszą partję. Twierdził pozatem, że obóz pomajowy nie dąży do rozwiązania kwestji żydowskiej, gdyż wychodzi on z założenia, że odsunięcie żydów spowoduje załamanie się życia gospodarczego w Polsce. Wywodził, że żydzi chcąc uniknąć następstw powinni sami wynieść się z Polski. Nawoływał, żeby żydów wysiedlać z wiosek, a głównie z tych osiedli gdzie są kościoły. W końcu podkreślił, że Str.Nar.postanowiło zdobyć władzę w kraju w drodze rewolucji i wezwał kierowników placówek Sekcji Młodych do sporządzenia list członków od lat 18 do 30, przyczem spisy te mają być złożone w Sekretarjacie Zarz.Pow.Str. Nar. w Wysokiem-Mazowieckiem.

Powiat.	Zgromadzenia publ. Ilość	Frekwencja Ilość	Rozciągt.	Zebrania Ilość	Frekwencja.	Ilość nowych komórek.	Ilość nowych człon.	Uwagi.
Białystok-m.	-	-	-	4	194	-	-	
Białostocki	-	-	-	-	-	8	93	
Bielski	-	-	-	1	13	-	-	
Grodzieński	-	-	-	3	60	-	-	
Łomżyński	-	-	-	3	84	-	-	
Ostrołęcki	-	-	-	8	191	-	-	
Ostrowski	-	-	-	1	9	-	-	
Wołkowyski	-	-	-	2	25	1	8	
Wysoko-Mazow.	-	-	-	3	153	-	-	
R a z e m :	-	-	-	25	729	9	101	

c/ Stronnictwo Ludowe.

Ogólny chaos organizacyjny w Str.Lud. pogłębił się w związku z silnemi tarciami w łonie zarz.Pow.Str.Lud. w Suwałkach który uchodził dotychczas za najbardziej czynny na terenie Województwa Białostockiego. W rezultacie z prezesury Zarz.Pow. W

Suwałkach ustąpił Antoni Trochim, a zarząd prowizoryczny objęli Józef Bakunowicz i Ignacy Iber. Mimo zarzutów pozostawania na usługach władz bezpieczeństwa, posiada jednak Trochim wśród ludności w niektórych gminach pow. suwalskiego silne jeszcze wpływy to też nowy zarząd, który ma być wybrany na zjeździe w marcu br. nie zdoła szybko uzdrowić stosunków w Str. Lud. co siłą rzeczy spowoduje, że rozprężenie organizacyjne będzie trwało w dalszym ciągu.

W powiatach, podległych organizacyjnie Zarz. Okr. Str. Lud. w Łomży jak Ostrołęka, Łomża, Szczuczyn, sekretarz tego zarządu b. poseł Władysław Praga, zabiega koło zorganizowania kół i uaktywnienia ich działalności. W tym celu zwoływane są zebrania na których dokonywuje się wyborów nowych zarządów. Między innemi, wybrano nowy zarząd pow. w Ostrołęce, przyczem siedzibę zarządu przeniesiono do wsi Baba.-

- - - o o o - - -

Pow. białostocki. Zamierzona na szerszą skalę akcja propagandowa Str. Lud. na terenie pow. białostockiego w postaci urządzania zgromadzeń publicznych-nie rozwija się wcale, a zapowiadane wystąpienia ważniejszych działaczy tego stronnictwa, jak Łoś i adw. Łazuk - nie dochodzą do skutku. Do zahamowania akcji Str. Lud., jak i poprzednio, przyczyniła się intensywna działalność Str. Nar., a także kler katolicki, który namiętnie zwalcza Str. Ludowe.-

Z kilku zapowiedzianych, odbył się tylko jeden wiec Str. Lud. w Choroszczy przy udziale około 350 osób. Przemawiał sekretarz Zarz. Wojew. Str. Lud. w Białymstoku, Mieczysław Spaliński. Zaznaczył on, że w najbliższym czasie z ramienia Str. Lud. przybędą na wieś organizatorzy celem zakładania kół tego stronnictwa. Wspomniawszy zaś o wojnie włosko-abisyńskiej i o ciężkiej sytuacji w Europie, podkreślił, że Polska obecnie przyjaciół prawie nie posiada, gdyż cała polityka zagraniczna opiera się jedynie na Niemcach. Spaliński jest b. miernym mówcą to też wywo-

dy jego żadnego wrażenia nie wywarły.

Pow.ostrołęcki. Sekretarz Zarz.Okr.Str.Lud. w Łomży, b.poseł Władysław Prag zmierza do zreorganizowania ogniw stronnictwa na terenie powi ostrołęckiego. W tym celu zwołał on w dniu 5 stycznia do wsi Baba zebranie członków zarządu pow.stronnictwa,prezesów poszcz gólnych kół oraz za specjalnemi zaproszeniami sympatyków Str. Lud. Ogółem było około 50 osób.Przybył również z N.K.W.adwokat Karboński.-

Po przemówieniach Wincentego Grali, Pragi i adw.Karbońskie go, którzy poruszali sytuację w kraju, uchwalono rezolucję domagającą się rozszerzenia amnestji na wszystkich b.posłów "brzeskich", a szczególnie-Witosa, oraz obniżenia kolejowej ta ryfy towarowej. W końcu wybrano nowy zarząd powiatowy Str.Lud. Prezesem został Czesław Gontarz, w miejsce dotychczasowego pre zesa, Wincentego Grali, który poprzednio zmierzał do utworzenia jednolitego frontu z komunistami. Postanowiono ponadto siedzibę zarz.pow.na powiat ostrołęcki przenieść do wsi Baba,a to ze względów na dogodne warunki komunikacyjne z Łomżą.-

Pow.Suwalski. Panujący od dłuższego czasu ferment w łonie zarz.pow.Str. Lud. w Suwałkach i tarcia pomiędzy prezesem tego zarządu,Antonim Trochimem a pozostałymi członkami, doprowadziły w styczniu do pozbawienia godności prezesa Antoniego Trochima.-

Już od dłuższego czasu pomiędzy członkami Str.Lud.na terenie pow.suwalskiego krążyły wersje,że Trochim pozostaje na usługach władz bezpieczeństwa, za co pobiera wynagrodzenie.Wydano w tej sprawie nawet specjalną odezwę.-

Inicjatorem kampanji przeciwko Trochimowi jest Dawezy Iber. Z jego to inicjatywy dnia 25 stycznia b.r. odbyło się w Suwałkach zebranie Zarz.Pow.i Komisji Rewizyjnej Str.Lud. przy udziale 15 osób. Na zebraniu tem stwierdzono, że wpływy za rok 1935 wynosiły 1431 zł.14 gr., a wydatki 1.200 zł. Ponieważ w

kasie nie znaleziono żadnej gotówki, więc Antoni Trochim wyjaśnił, że nadwyżkę w kwocie 2[illegible] zł. 14 gr. wydatkował na nieprzewidziane wyjazdy, np. na Kongres do Warszawy. Komisja Rewizyjna wydatek ten zatwierdziła.-

Następnie dnia 26 stycznia odbył się w Suwałkach powiatowy zjazd delegatów kół Str. Lud. przy udziale około 100 osób. W charakterze delegata NKW. stronnictwa przybył b. poseł, Władysław Praga z Łomży. Obrady zjazdu były bardzo burzliwe. Mianowicie zarzucano Trochimowi, że współpracuje z wywiadem policyjnym. Naskutek tych zarzutów Trochim zrzekł się prezesury. W toku jednak dalszych obrad zawieszono go jedynie w czynnościach prezesa. Tamczasową prezesurę Zarz. Pow. objął Józef Bokunowicz, a sekretarzem/honorowym/został Damazy Iber. Wybory nowego zarządu mają się odbyć na początku marca b. r. Nadto zebrani postanowili, ażeby sekr. stronnictwa natychmiast przenieść z mieszkania Trochima do innego lokalu.-

Pomimo zawieszenia w czynnościach, Antoni Trochim uzurpuje sobie w dalszym ciągu prawo sprawowania czynności prezesa Zarz. Pow. Str. Lud. w Suwałkach. Obecnie w łonie Str. Lud. w Suwałkach wytworzyła się taka sytuacja, że istnieją tam dwa sekretarjaty powiatowe: jeden, prowadzony przez Damazego Ibera, drugi zaś - przez Antoniego Trochima, który nie uznaje uchwał zjazdu z dnia 26 stycznia b. r.

Sprawa poczynionych Trochimowi zarzutów o pozostawaniu na usługach policji ma być przedmiotem badań z ramienia NKW. Str. Lud. przez b. posła Władysława Pragę.-

Trochim pozostaje ostatnio pod dozorem policji, jako oskarżony z art. 154 i 170 K. K. W dniu 7 grudnia 1935 r. wyjechał on na Kongres Str. Lud. do Warszawy, bez wiedzy władz policyjnych przeto Sędzia Śledczy zastosował względem niego ostrzejszy środek zapobiegawczy, mianowicie - wpłacenie kaucji w kwocie 200 zł. Ponieważ kwoty tej Trochim nie [illegible] uiścić,

8

więc w dniu 30 stycznia b.r. osadzono go w areszcie. Dnia 31 stycznia adw.Kaczmarek wpłacił żądaną kaucję i Trochim tegoż dnia został zwolniony z aresztu.-

Powiat	Zgromadzenia publ. Ilość	Frekwencja Ilość	Rozciąg	Zebrania Ilość	Frekwencja.	Ilość nowych komórek.	Ilość nowych człon.	Uwagi
Białostocki	2	550	200-350	-	-	-	-	
Łomżyński	-	-	-	3	135	-	-	
Ostrołęcki	-	-	-	2	75	1	12	
Suwalski	-	-	-	3	140	-	-	
Szczuczyński	-	-	-	1	40	-	-	
R a z e m	2	550	200-350	9	390	1	12	

d/ PPS. CKW.

W styczniu zaobserwowano żywsze poczynania propagandowe prowadzone przez b.posła, Stanisława Duboisa, głównie na terenie powiatu bielskiego. Działalność ta nie daje-jak dotychczas-spodziewanego efektu.-

- - - o o o - - -

Pow.bielski. Dnia 11 stycznia w Hajnówce Stanisław Dubois wygłosił odczyt na temat"Kto zwyciężył - kapitalizm czy socjalizm"?. Obecnych na odczycie było około 500 osób.

Dnia 12 stycznia tenże Dubois urządził zgromadzenie publiczne w Siemiatyczach, na którem sam począł wygłaszać przemówienia. Wobec tego, że treść przemówienia wywołała reakcję ze strony słuchaczy i zanosiło się na zakłócenie spokoju publicznego, zgromadzenie to zostało rozwiązane przez przedstawiciela Starostwa. Obecnych było około 400 osób.-

Tegoż dnia w Siemiatyczach Dubois wygłosił odczyt, w którym podzielił się wrażeniami ze swej podróży do Palestyny, przyczem zachwalał istniejące tam stosunki gospodarcze, podkreślając dobrobyt warstw pracujących w przeciwieństwie do panującej - zdaniem jego - nędzy w Polsce i w innych krajach. Zazna-

czył, że tylko w Rosji Sowieckiej i w Palestynie nie ma bezrobocia.-

Pow. Suwalski.

Dnia 26 stycznia odbyło się zebranie członków PPS. CKW. w Suwałkach przy udziale 12-tu osób. Po złożeniu sprawozdania z dotychczasowej działalności, wybrano nowy zarząd OKR. PPS. CKW. w Suwałkach w następującym składzie: Cecylja Gałajowa Władysław Sawicki, Józef Kowalewski, Józef Borkowski i Józef Bendowajtis vel Benderowski. Skład osobowy obecnego zarządu nie uległ zmianie, za wyjątkiem Józefa Cieślaka, który zrzekł się funkcji członka zarządu, motywując swą rezygnację - jak oświadczył - szykanami ze strony organów bezpieczeństwa.-

Powiat	Zgromadzenia publ. Ilość	Frekwencja Ilość	Ilość Rozciągi.	Zebrania Ilość	Frekwencja	Ilość nowych komórek.	Ilość nowych człon.	Uwagi
Bielski	1	400	-	2	700	-	-	
Suwalski	-	-	-	1	12	-	-	
R a z e m	1	400	-	3	712	-	-	

- - - o o o - - -

Inne organizacje polityczne żadnej działalności nie przejawiły.-

-.-.-.-.-.-.-

H.F.

WOJEWODA BIALOSTOCKI
Nr.PW.163/1/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.1.
za miesiąc s t y c z e ń 1936 r.

9

IV. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Rzymsko-Katolicki.

Zainteresowanie Kleru Katolickiego sprawami politycznemi uległo w okresie sprawozdawczym dalszemu pogłębieniu, przytem poszczególne jednostki kleru występowały coraz śmielej i natarczywiej w zwalczaniu zrzeszeń prorządowych. Niezależnie od tego dało się stwierdzić zaostrzenie akcji bojkotowej, skierowanej przeciwko żydom, powodujące szereg ekscesów na obszarze województwa. Akcja ta z miast przeszła na wieś, gdzie znalazła podatny teren dla swego rozwoju. Inspiratorami tej akcji poza osobami z pośród kleru katolickiego są członkowie i sympatycy Str.Nar. oraz chrześcijańscy właściciele zakładów handlowych.- Zapewne w związku z zapowiadaną kodyfikacją prawa małżeńskiego, duchowieństwo katolickie obawiając się utraty swych wpływów nie tyle moralnych ile materjalnych/dochody z tytułu udzielania ślubów i orzekania o nieważności małżeństwa/, okazywało zdenerwowanie, co uwydatniało się w organizowaniu odczytów na tematy o nadprzyrodzoności zasady nierozerwalności węzła małżeńskiego i znaczenia rodziny.-

Następujące wystąpienia księży katolickich zasługują na uwagę W powiecie augustowskim czynną działalność kontynuował wikarjusz z Raczek, ks. Józef Choromański. Duchowny ten chodząc po t.zw. kolendzie informował się, do jakich organizacyj należą jego parafjanie. Stwierdziwszy przynależność do organizacyj prorządowych, podniesionym głosem karcił parafjan którzy nie zastosowali się do jego wskazówek.-

Dnia 1 stycznia Związek Strzelecki w Kaletniku, pow. suwalskiego urządził zabawę, w której brali udział członkowie Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. Następnego dnia ks. Jan Krzewski, proboszcz parafji kaletnickiej, wezwał do siebie członków K.S.M., którzy brali udział w zabawie strzeleckiej. Zebranym czynił bardzo ostre wymówki, przyczem jednego z nich usunął z organizacji. Nadto zabronił on członkom K.S.M. brania udziału w zabawach strzeleckich. Na członkach K.S.M. wymógł przyrzeczenie, że bezwzględnie zastosują się do jego zleceń.-

Ksiądz Henryk Białokoziewicz, proboszcz parafji Rutka-Tartak, pow. suwalskiego, zabraniał swym parafjanom brania udziału w kursie krawieckim i gotowania urządzanym przez Koło Gospodyń Wiejskich, grożąc wydaleniem z organizacyj Akcji Katolickiej.-

Ksiądz Władysław Biernacki, proboszcz parafji rzymsko-katol. w Międzyrzeczu, pow. wołkowyskiego, podczas objazdu parafji w czasie od 1 do 8 stycznia w każdym mieszkaniu, gdzie są członkowie i członkinie Strzelca żądał wystąpienia z tej organizacji, a na dowód spełnienia przyrzeczenia dawał do pocałowania krzyż. Między innemi miał się wyrazić, iż przyczyni się do zlikwidowania Strzelca na terenie swej parafji, ponieważ Strzelcy wychowywani są w duchu niemoralnym.- Ks. Biernacki zamówił większą ilość kalendarza Samoobrony Narodu i polecił wydawnictwo to rozpowszechniać wśród wiernych.-

W dniu 12 stycznia na cmentarzu przed kościołem w Kobylini pow. wysoko-mazow. odbyło się zebranie członków Akcji Katolickiej pod przewodnictwem ks. Apolonjusza Glińskiego. Przemawiał prezes miejscowej akcji parafjalnej Wnorowski Stanisław ze wsi Makowa na temat "Akcja Katolicka i rodzina" Następnie uchwalono rezolucj "My katolicy chcemy i będziemy wierni Kościołowi Katolickiemu i Chrystusowi Królowi". Obecnych było około 800 osób.-

Dnia 12 stycznia staraniem Akcji Katolickiej w Grajewie

10

odbył się w sali kina "Reduta" odczyt p.t."Śluby cywilne". Odczyt ten wygłosił Alfons Neuman z Grajewa, w którym przedstawił religijny pogląd na małżeństwo, życie małżeńskie i potępiał śluby cywilne. Następnie przemawiał Borkowski Władysław z Grajewa, potwierdzając wywody Neumana i odczytał rezolucję treści następującej: "Zebrani parafjanie w liczbie około 300 osób w Sali Reduta w Grajewie stwierdzają że charakter katolicki rodzinny był w Polsce przez całe wieki trwania Państwa, a w epoce jego upadku jedynym ratunkiem. W odrodzonej Polsce tylko ten sam katolicki charakter rodziny polskiej skupi siłę narodu do jego rozwoju i zabezpieczy go przed wrogami wewnętrznymi i zewnętrznymi". Zebrani przyjęli tę rezolucję. Zainteresowanie odczytem było małe, ponieważ wiele osób w czasie trwania odczytu opuściło salę. Obecnych w chwili rozpoczęcia omawianej imprezy było około 300 osób.

Podobne imprezy zostały zorganizowane w dniach 12 stycznia na terenie powiatu ostrowskiego w Ostrowi-Mazow. oraz w Wąsewie. Rezolucję przeciwko ślubom cywilnym skierowano na ręce ks. biskupa Łukomskiego.-

Zaangażowanie kleru w sprawach politycznych dosadnie podkreśla fakt wyboru proboszcza ze Złotorji, pow. wysoko-mazow. ks. Jana Ostrowskiego na stanowisko prezesa zarządu okręgowego Stronnictwa Narodowego w Białymstoku.-

b/ Kościół Prawosławny.

Po zaznajomieniu się z wynikami zebrania djecezjalnego zorganizowanego w dniach 30 i 31 grudnia 1935 r., na którem to zebraniu ks. biskup Antonjusz oficjalnie wyraził zgodę na dopuszczalność posługiwania się językiem polskim w cerkwi prawosławnej, czynniki rusofilskie podjęły akcję mającą na celu utrącenie biskupa z zajmowanego stanowiska i prawdopodobnie pozyskały dla tych zamiarów metropolitę Djonizego. Dnia 19 stycznia w czasie wygłaszania przez ks. Olechnowicza w cerkwi prawosławnej kazania w języku polskim

poczęło kilka osób krzyczeć, by ksiądz Olechnowicz przestał mówi kazanie w języku polskim, ponieważ go nie rozumieją. Inne natomiast osoby domagały się by kazanie było wygłaszane nadal w języku polskim i z tego powodu w cerkwi powstała wrzawa. Ks. Olechnowicz kazanie przerwał. W związku z tym incydentem wszedł do cerkwi ks. proboszcz Guszkiewicz, który hałasujących uspokoił, poczem ks. Olechnowicz dokończył kazanie w języku polskim.-

c/ Wyznanie mojżeszowe.

W związku z upływem kadencji starostowie powiatowi w Ostrołęce i Wysokiem-Mazowieckiem zarządzili rozpisanie wyborów organów podległych im gmin wyznaniowych żydowskich. Zarządzenie powyższe zostało podyktowane koniecznością odnowienia składu tych organów, które jak np. w Ostrołęce utraciły swą żywotność.

- - - o o o - - -

Z życia innych wyznań i sekt nie zauważono wydarzeń godnych zanotowania w niniejszem sprawozdaniu.-

H.F.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.Pn.163/1/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.1
za miesiąc styczeń 1936 roku.

V. Mniejszości narodowe.

a/ Białorusini.

W okresie sprawozdawczym białorusini nie przejawiali żadnej legalnej działalności politycznej.

Odbyły się dwa zebrania statutowe członków białoruskich spółdzielni spożywców: jedno w powiecie grodzieńskim, a drugie w wołkowyskim. Na zebraniach tych wybrano nowe zarządy spółdzielni.-

b/ L i t w i n i.

Ludność litewska wykazała żywsze zainteresowanie sprawami oświatowemi oraz spółdzielczością.-

Najwięcej żywotności wykazali Litwini w powiecie grodzieńskim gdzie dnia 21 stycznia na zebraniu członków oddziału litewskiego T-wa św.Kazimierza we wsi Puhacze, prezes tego oddziału Józef Bigiel wzywał, aby każdy z członków Towarzystwa, znający jakiekolwiek narodowe pieśni litewskie, tekst ich przesyłał do Litewskiego Towarzystwa Naukowego w Wilnie na ręce profesora Untukisa, który za wiersz tekstu tych pieśni będzie płacić po 10 groszy. Pieśni te ma następnie otrzymać prof. uniwersytetu w Kownie, Balis.

Następnie, dnia 25 stycznia w Marcinkańcach odbyło się zebranie prezesów oddziałów litewskiego Towarzystwa Św.Kazimierza z 10-ciu okolicznych wsi. Przewodniczył kierownik czytelni "Rytas" w Marcinkańcach, Teofil Buchocki, który oświadczył, że należy jak najczęściej urządzać imprezy dochodowe, z których zysk

będzie obracany na odbudowę krzyżów "witoldowych" w różnych wsiach a w pierwszym rzędzie we wsi Puhacze, by "bracia z za Mereczanki /Litwa/ nie wyśmieli że zwątpiliśmy o połączeniu się z nimi". Nadto wzywał, żeby Litwini nie należeli do żadnych organizacyj polskich, nie wyłączając nawet Straży Pożarnej. O ostatnio odbywających się manifestacjach antylitewskich mówca powiedział, że są one przygotowaniem opinji zagranicznej na ewentualnyc wybuch wojny pomiędzy Polską a Litwą.-

Na terenie powiatu suwalskiego odbyły się dwa zebrania w sprawie zorganizowania litewskich spółdzielni spożywców: jedno w Puńsku a drugie we wsi Buda-Zawidugierska. W Puńsku spółdzielnię zorganizowano, przyczem do zarządu weszli również i polacy, z czego przywódcy litewscy są bardzo niezadowoleni.

Do zorganizowania takiejże spółdzielni w Budzie-Zawidugierskiej narazie nie doszło wobec braku chętnych do zapisywania się na członków.-

c/ U k r a i ń c y .

Dnia 22 stycznia odbyło się w Białymstoku zebranie członków oddziału Ukraińskiego Centralnego Komitetu przy udziale 19 osób. Przemawiał Pysaniuk, wzywając do wytrwania na obczyźnie i zachęcając do dalszej pracy organizacyjnej.-

d/ Ż y d z i .

Poza akcją bojkotową handlu żydowskiego, prowadzoną przez Str. Narodowe, umysły ludności żydowskiej silnie zaprzątała kwestja osobnych miejsc dla studentów żydów na wyższych uczelniach, zwłaszcza we Lwowie i kwestja uboju rytualnego. W związku z tem w dniu 5 stycznia b.r. odbyło się w Białymstoku zebranie protestacyjne studentów żydów. Na zebraniu uchwalono rezolucję, potępiającą zarządzenie władz szkolnych politechniki lwowskiej, nakazujące zajmowanie przez studentów żydów osobnych miejsc w salach wykładowych.-

12.

W sprawie uboju rytualnego rozpowszechniana jest opinja, iż w razie uchwalenia wniosku posłanki Prystorowej żydzi solidarnie wstrzymają się od konsumpcji mięsa, co gospodarczo odczują przedewszystkiem rolnicy. Pozatem uważają, iż postawienie sprawy uboju rytualnego na forum sejmowem przez posłankę z łona sanacji jest dostatecznym dowodem, iż sanacja również ulega coraz bardziej wpływom agitacji wrogiej żydostwu, a ukrywając obłudnie swój antysemityzm, godzi w najczulszą strunę, bo w uczucia religijne mas żydowskich .-

Organizacje kulturalno-oświatowe urządziły szereg imprez rozrywkowych.-

---.-.-.-.-o---

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Nazwa organizacji	Zgromadzenia i zebrania	Odczyty	Obchody i akademje	Przedstawienia i zabawy	Ilość osób razem	Rozpiętość od ? do	Dochód złotych
Litewskie. Tow. Św. Kazimierza	1	-	-	3	575	25 -300	
Ukraiński Centralny Komitet	1	-	-	-	19	-	
Sjoniści ogólni	1	3	-	1	610	50 -200	61 z
Sjoniści rewizjn.	-	2	-	2	290	40 -120	30 "
B u n d	1	-	1	-	152	22 -130	
Poalej-Sjon Praw.	-	3	-	-	310	60 -150	
Freiheit	-	-	1	2	165	35 - 80	43.5
Brith Trumpeldor	-	-	-	1	26	-	20.-
Mizrachi	-	1	-	-	400	-	-
Hechaluc-Pioner	-	-	1	-	300	-	-
Kultur-Liga	-	2	-	1	270	40 -150	
Haszomer-Hacoir	-	-	1	-	100	-	
Makabi	1	-	-	-	40	-	
Agudas Izrael	-	1	-	-	50	-	
Tarbuth	-	2	1	3	560	60 -200	19.8
Zjednoczenie Szkół [illegible]dowskich	-	4	-	-	430	80 -150	
T Z	-	-	-	1	60	-	20.-
Linas Chacedek	1	1	-	-	190	40 -150	

H F.

13

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.PN.163/2/36.T.

Białystok, dnia 14 marca 1936 roku

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.2 za miesiąc l u t y 1936r.

T A J N E - P I L N E .

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I Politycznego
w W a r s z a w i e

Po przyjęciu do wiadomości

A. A.

Lublin, dn. 26/III 1936

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.1 za miesiąc l u t y 1936 roku z zakresu spraw społeczno-politycznych i narodowościowych.-

LUBELSKI URZĄD WOJEWÓDZKI
Podano dn. 27 MARZ 1936 192_
Zał.
1 / Waga

W O J E W O D A

/ M. S Y S K A /
W I C E W O J E W O D A

Otrzymują do wiadomości:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Nr.	1-4	4	egz.
Pan Wojewoda w Wilnie	"	5	1	"
Pan Wojewoda w Nowogródku	"	6	1	"
Pan Wojewoda w Brześciu nad Bugiem	"	7	1	"
Pan Wojewoda w Warszawie	"	8	1	"
Pan Wojewoda w Stanisławowie	"	9	1	"
Pan Wojewoda w Tarnopolu	"	10	1	"
Pan Wojewoda w Lublinie	"	11	1	"
Pan Wojewoda w Łodzi	"	12	1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	"	13	1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Wilnie	"	14	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Białymstoku	"	15	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Łomży	"	16	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Grodnie	"	17	1	"
Pan Prokurator Wydz.Zam.S.O.w Suwałkach	"	18	1	"
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II Szt.Gł.w Wilnie	"	19	1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III.w Grodnie	"	20-21	2	"
Samodzielny Referat Inform.DOK.IX.w Brześciu n/B	"	22	1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.I w Warszawie	"	23	1	"
KOP. "Brygada Grodno" w Grodnie	"	24	1	"
Panowie Starostowie Powiatowi Wojew.Białostockiego	"	25-36	12	"
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	"	37	1	"
Pan Komendant Wojewódzki PP.w Białymstoku	"	38	1	"
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	"	39	1	"
A r c h i w u m	"	40-42	3	"
O d b i t o			42	egz.

W.1

14

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.2
za miesiąc l u t y 1936.

I. Sytuacja ogólna.

"Obóz przerządowy" /Klub Społeczny/ przejawiał swą żywotność jedynie przez ożywienie pracy wewnętrznej w poszczególnych organizacjach społecznych.

Z pośród wszystkich organizacyj politycznych wybijała się działalność Str.Nar., kontynuującego swą pracę przeciw Rządowi i żydom.-

Na wszystkich zebraniach krytykowano zreguły poczynania Rządu, zwłaszcza działalność Ministra Becka za zbyt ugodową - zdaniem stronnictwa - politykę w stosunku do Niemiec. Wpajano przytem w ludność przekonanie, że Rząd nie potrafi opanować kryzysu i jedynie objęcie już w niedługim czasie władzy przez Str.Narodowe wprowadzi w Państwie stosunki normalne.-

Poza akcją antyrządową, kontynuowaną akcję przeciw żydom, osiągając w pewnych ośrodkach nieznaczne zmniejszenie się frekwencji w sklepach żydowskich, a nawet otwarcie tu i ówdzie sklepu katolickiego. Na tle panujących ogólnie nastrojów antyżydowskich, elementy nieodpowiedzialne dopuszczały się gdzieniegdzie drobnych wybryków przeciw żydom, nie naruszając jednak bezpieczeństwa w sposób zasadniczy . We wszystkich wypadkach sprawcy byli ujmowani i przekazywani do ukarania.

Dążąc do rozgrywki politycznej, rozwijano b.żywą działalność organizacyjną, polecając dołom zaostrzyć walkę z żydami oraz nawołując do tworzenia t.zw.milicji, co jednakże dotychczas realnego oddźwięku nie znalazło. Podkreślić należy wzrastający radykalizm dołów, a nawet nawoływanie przez zbyt zniecierpliwioną masę do ostrej rozgrywki z Rządem.-

Z drugiej jednak strony w pewnych ośrodkach Str.Nar.obserwuje się pewne osłabienie działalności z powodu wewnętrznych tarć i nieporozumień na tle osobistem, nieufności, wzajemnego podejrzewania się o prowokację, zarzucania sobie bezczynności, to znów niesumienności w gospodarowaniu groszem partyjnym.

Zwolnienie tempa powoduje także brak wiary w zdolność zrealizowania głoszonych przez Str.Narodowe haseł, szczególniej zaś hasła zdobycia władzy i zmiany obecnego stanu rzeczy. Pozatem obarczanie członków coraz to nowemi składkami również nie poprawia zwartości organizacyjnej.

Str.Ludowe żywszej działalności nie przejawiało, jednak są już oznaki usiłowań wydźwignięcia się z dotychczasowego marazmu i chaosu organizacyjnego.-

Podkreślić należy, iż w Stronnictwie Ludowem nurtują prądy zmierzające do radykalizacji stronnictwa, jak i do współpracy z PPS., a nawet komuną.

Podczas debat nad budżetami samorządów stwierdzono w wielu powiatach bierzące stanowisko rad gminnych. W ramach uchwalonych budżetów powiększono w wielu wypadkach wydatki na budowę szkół, naprawę dróg i t.p. Wywołało to dobre wrażenie u miejscowej ludności, szczególniej że inwestycje te zainicjowano bez uciekania się do obarczania ludności nowemi obciążeniami.-

Inne ugrupowania polityczne działalności, zasługującej na specjalne omówienie - nie przejawiały, obserwuje się jedynie pewne organizacyjne krzepnięcie PPS.CKW.-

Sprawa uboju rytualnego, omawiana szeroko na łamach prasy polskiej, żywo interesowała społeczeństwo chrześcijańskie, które z małymi wyjątkami wypowiada się za jego zniesieniem.-

Organizacje żydowskie, poza wewnętrznemi pracami organizacyjnemi i urządzeniem całego szeregu odczytów i imprez, zajęte były projektem ustawy o uboju rytualnym.

3

15

WOJEWODA/BIAŁOSTOCKI
R.PN.163/2/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr 2
za miesiąc Luty 1936 roku

II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma. W miesiącu sprawozdawczym nie powstało żadne czasopismo.-

W dniu 28 lutego b.r. wydano w Grodnie jedno dniówkę "Grodner Sztyme".-

2. Przestały wychodzić czasopisma. Powstałe w Białymstoku w miesiącu styczniu b.r. czasopismo codzienne "Goniec Białostocki" - przestało narazie wychodzić.-

3. Konfiskaty: ż a d n e .

4. Procesy prasowe: ż a d n e .-

Pozatem żadnych zmian w układzie czasopism nie było.-

L.F.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU
4

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.PN.163/2/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.2

za miesiąc l u t y 1936r.

III. Ruch polityczny .

a/ Obóz prorządowy .

W Łomży na zebraniu członków Rady Powiatowej BBWR.powzięto uchwałę o rozwiązaniu komórek gminnych i miejskich BBWR. Równocześnie założono nową organizację o charakterze społeczno-politycznym p.n. "Klub Społeczny", który jest oddziałem "Klubu Społecznego" w Białymstoku /Charakter międzyorganizacyjny/. Pracami organizacyjnemi kieruje redaktor Witold Raganowicz. Nowopowstały Klub przystępuje do zorganizowania analogicznych komórek w poszczególnych miastach i gminach, zwracając uwagę na b.ścisłą selekcję członków. Organem prasowym klubu pozostaje nadal czasopismo "Przegląd Łomżyński" o zmienionej nazwie dla powiatu ostrołęckiego i szczuczyńskiego. Aczkolwiek w lutowym okresie nie notowano szerszej zewnętrznej pracy politycznej, nie mniej jednak działalność wewnętrzna organizacyj społecznych, stojących na gruncie prorządowym, była b.intensywną.-

b/ Stronnictwo Narodowe.

Białystok m. Stronnictwo Narodowe urządziło cały szereg zebrań swych członków, na których podczas przemówień ostro krytykowano wszelkie pociągnięcia Rządu.-

pow.białostocki: Obserwuje się żywą akcję organizacyjną. W dwóch kołach dokonano wyboru nowego zarządu, założono nowe koło we wsi Leśna

./.

16

gm.Zawyki, przeprowadzono reorganizację koła w Kruszewie, wyłaniając poszczególne sekcje, m.in.stworzono sekcję agitacyjno-organizacyjną, złożoną z najbardziej aktywnych działaczy i odważnych, na których nałożono obowiązek prowadzenia pracy organizacyjnej i zakładania nowych kół.-

Nadto odbyło się szereg zebrań, na których domagano się przeprowadzenia nowych wyborów do samorządu, krytykowano działalność Rządu, nawoływano do bojkotu żydów i t.p. Zaznaczono przytem, że z policją nie należy się liczyć i w razie interwencji przepędzać ją.-

pow.bielski: Zarząd Okręgowy Str.Narod.w Białymstoku wszczął akcję zmierzającą do opanowania pow.bielskiego. Akcja ta promieniuje na gminy brańską i ciechanowiecką z terenu pow.wysoko-mazowieckiego, na teren zaś gminy wyszkowskiej i częściowo bielskiej z pow.białostockiego. Dnia 26 stycznia br.w Białymstoku odbył się jednodniowy kurs instruktorski, poczem 6-ciu uczestników kursu delegowano na teren pow.bielskiego z poleceniem zakładania nowych ogniw. Zarząd Okręgowy w Białymstoku zamierza otworzyć w Bielsku-Podlaskim sekretarjat powiatowy stronnictwa Akcja Str.Narod.wśród ludności polskiej widziana jest w wielu wypadkach b.przychylnie, ludność jednak wstrzymuje się narazie od czynnej pracy. Ogółem zorganizowano 16 kół Str.Narodowego. Niektóre z nich łączą do 40 członków.-

Akcję, przez odpowiedni wpływ na ludność, popierają ks. Izydor Niedroszlański, proboszcz parafji Wyszki i ks.Jan Duda-Dziewisz, proboszcz parafji Strabla.-

pow.grodzieński: Działalność Str.Narod.polegała przedewszystkiem na rozszerzaniu swych wpływów przez werbowanie członków i sympatyków na wsi. Agitację Str.Narod.zanotowano w gminach: Wiercieliszki,

./.

Łunna i Marcinkańce, przyczem w Marcinkańcach, wysuwając hasł bojkotu handlu żydowskiego, zapoczątkowano założenie polskiej spółdzielni.-

Na terenie gminy Hoża w kilku wsiach Str.Nar.wyparło wpływy Chrześcijańskiej Demokracji i założyło własne koła.-

pow.łomżyński: Od pewnego czasu obserwuje się pewne osłabienie akcji Str.Narod.wskutek wewnętrznych tarć oraz malejącej nadziei szybkiego zdobycia władzy. Nastroje te zachwiały nawet powagę Zarz.Okr.Str.Narod.. Pewien ferment wywołała również zmiana legitymacyj i podniesienie opłat w związku z brakami finansowemi, na które cierpi stronnictwo. Opłaty obniżono. Zanotowane w ostatnim czasie wypadki wybryków antyżydowskich w postaci bicia szyb pozostają w pewnym związku z ogólną akcją antyżydowską, propagowaną przez Str.Narod., nie mają one jednak charakteru planowej akcji, gdyż w kilku wypadkach stwierdzono, że winni nie są członkami stronnictwa.-

pow.sokólski: Działalność na ogół słaba. Polegała głównie na propagowaniu haseł antyżydowskich oraz zjednywaniu członków i sympatyków.

O ile hasła antyżydowskie znajdują poparcie wśród ludności chrześcijańskiej, o tyle gorzej idzie Str.Narodowemu w akcji werbowania członków, panuje bowiem opinja, że Str.Narod. jest organizacją wywrotową. Z pośród istniejących kół czynne są jedynie koła w Sokółce i we wsi Stara-Kamionka, gm.sokólskiej gdzie.. zreorganizowano zarząd.

pow.suwalski: Na terenie powiatu zanotowano powstanie 6 nowych kół Str. Narod.w gminie Jeleniewo. Akcję tę ułatwiają ostatnie zajścia, które przyczyniły się bardzo do wzmożenia nastrojów antyżydowskich.-

./.

pow.szczuczyński: Notowano jedynie intensywne prace wewnętrzne o charakterze ideowo-wychowawczym.-

pow.wołkowyski: Dnia 21.II br.w Wołkowysku odbyło się zebranie członków Str. Narod. Obecny Wincenty Kejne poinformował zebranych o swoich przeżyciach w M.O., twierdząc, że nie wpłynęło to na zmianę jego przekonań politycznych, lecz przeciwnie wzmocniło go duchowo i zachęciło do jeszcze ofiarniejszej pracy na rzecz stronnictwa. Pozatem zaznajomił obecnych z programem Str.Narod., a następnie przeszedł do spraw politycznych, krytykując Rząd. Wskazał szkodliwość polityki przyjaznych stosunków z Niemcami, która w konsekwencji doprowadzi nasz kraj do zguby. Pocieszył przytem zebranych, że Str.Narod.prędzej czy później obejmie władzę w Państwie. Wyrzekaniem na żydów zebranie zakończono

w.wysoko-mazow.: Na terenie powiatu zwołane były dwa zebrania, które jednakże nie doszły do skutku z powodu ich rozwiązania.-

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek	Ilość nowych członków	Uwagi
	ilość	Frekwencja ilość	rozciągł.	ilość	frekwencja			
Białystok	-	-	-	4	76	1	11	
Bielski	-	-	-	-	-	16	-	
Łomżyński	-	-	-	-	1	-	-	
Ostrowski	-	-	-	-	1	40	-	
Ostrołęcki	-	-	-	-	1	17	-	
Sokólski	-	-	-	-	2	-	-	
Suwalski	-	-	-	6	117	6	88	
Szczuczyński	-	-	-	-	2	-	-	
Wołkowyski	-	-	-	1	13	-	-	
Razem	-	-	-	11	213	80	99	

./.

c/ Stronnictwo Ludowe

pow.białostocki: W dniu 26 lutego br.na st.kol.Mońki wywieszono odezwę odbijaną na powielaczu, p.t."Cóżmy chłopcy", bez daty, podpisaną przez "Głowackiego", zawierającą w treści swej zarzuty nadużyć pod adresem członków Rządu i wzywającą do ozdabiania domów w wielki piątek i wielką sobotę czarnemi chorągwiami na znak żałoby z powodu ciężkiej sytuacji chłopów i nieuwzględniania w ustawie amnestyjnej darowania kar dla Witosa, Kiernika i in.emigrantów, działaczy ludowych.-

Autor odezwy wzywa nadto do niepłacenia podatków i niedawania rekruta, oraz przeprowadzenia w okresie wielkiego postu akcji bojkotu wódki i tytoniu, z tem, że oszczędzone w ten sposób pieniądze mają być przeznaczone na "fundusz bojowy imienia Wincentego Witosa". Wzywa też do odpowiedniego urabiania żołnierzy w czasie ich przybywania na urlopy świąteczne. Odezwa kończy się zdaniem "Niech przepadnie Mościcki i cała jego złodziejska banda! nie minie ich kara Boża i zemsta ludzka. Przeczytaj, odpisz i podaj dalej. Głowacki".-

pow.łomżyński: Dnia 21 lutego br. przyjechał do Łomży delegat Naczelnego Komitetu Wykonawczego Str.Lud.z Warszawy adwokat Stefan Karboński. Po konferencji członków Zarz.Pow.i wybitniejszych działaczy, na której Karboński zapoznał zebranych z obecną sytuacją gospodarczą i polityczną kraju oraz stosunkiem Str. Lud.do obecnego Rządu przyznał Karboński, że stronnictwo wskutek rozłamu straciło na sile, dodając, że nie należy upadać na duchu, lecz organizować się i zjednywać zwolenników, obecny bowiem regim długo nie potrwa. Ponadto nadmienił, że

./.

częste konfiskaty prasy ludowej, a szczególnie "Zielonego Sztandaru", przyczyniając się do nadmiernych wydatków zarządu stronnictwa spowodowały, że należący do stronnictwa adwokaci opodatkowali się jednorazowo kwotą od 200 do 500 zł. na fundusz prasowy.-

pow.suwalski: Dnia 14 lutego br.odbył się w Suwałkach zjazd delegatów Str.lud.z terenu powiatu przy udziale około 70 osób. W charakterze przedstawiciela NKW.był obecny b.poseł Praga, który przewodniczył zjazdowi. Pierwszy przemawiał Trochim Antoni, podkreślając swoje zasługi, jakie położył dla stronnictwa na terenie powiatu oraz usprawiedliwiając się ze stawianych mu zarzutów. Z kolei zabrał głos Damazy Iber, który w ostrych słowach krytykował działalność Trochima jako prezesa i kierownika sekretarjatu. Następnie przemawiało około 25 mówców, z których większość wypowiedziała się za Trochimem. W rezultacie obecni wypowiedzieli się za Trochimem, potępiając Ibera, który oświadczył, że podporządkuje się uchwałom powziętym na zjeździe. Następnie Trochim zabrał głos ponownie i zarzucił Iberowi szkalowanie go w miejscowej prasie, grożąc skierowanie sprawy do Sądu. Na zakończenie Władysław Praga wyraził zadowolenie z jedności chłopskiej i oświadczył, że N.K.W.nie uznał autentyczności dokumentu o współpracy Trochima z policją. Ostateczne rozstrzygnięcie sprawy Trochima odroczono do dnia 3 marca br., t.j.do czasu zjazdu statutowego.-

Zwycięstwo Trochima przeprowadzono przez zaproszenie jego zwolenników, z pominięciem zwolenników Ibera.-

./.

Powiat	Zgromadzenia publiczne ilość	Frekwencja ilość	ilość rozciągł.	Zebrania ilość	frekw.	Ilość nowych komórek	Ilość nowych członków	[illegible]gi
Białostocki	-	-	-	1	40	-	-	
Łomżyński	-	-	-	1	-	-	-	
Ostrołęcki	-	-	-	1	20	-	-	
Suwalski	-	-	-	3	146	-	-	
Razem	-	-	-	6	206	-	-	

d/ P.P.S. C.K.W.

Białystok m. PPS.CKW.wpływów swoich na terenie miasta nie powiększyło.-

pow.bielski: Działalności zewnętrznej nie notowano. Wysiłek czynników cekawistycznych skierowany był na odbudowanie i wzmocnienie Klas.Zw.Drzewnego.-

pow.grodzieński: Najważniejszym wydarzeniem na terenie m.Grodna była [illegible] sprawa kształtującej się coraz bardziej współpracy między związkami klasowemi, pozostającemi pod wpływem PPS.i skomunizowanego Bundu, a związkami z pod znaku ZZZ. Rada Klas.Zw. Zaw.w Grodnie dąży do utworzenia jednolitego frontu z ZZZ., by przy wszelkich zatargach z pracodawcami występować solidarnie w obronie interesów robotniczych. Robotnicy, zrzeszeni w ZZZ.skłaniają się do tej współpracy.-

---

W okresie sprawozdawczym PPS.żadnych zgromadzeń, ani zebrań nie urządzała.-

---

Inne ugrupowania polityczne żadnej działalności nie przejawiały.-

W.D.

---oOOoo---

11

19

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
/2/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.2
za miesiąc l u t y 1936 roku

IV. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Rzymsko Katolicki.

Nastawienie polityczne kleru katolickiego nie uległo wydatniejszej zmianie w stosunku do stanu z poprzedniego okresu sprawozdawczego. Powiatowe władze administracji ogólnej nadal informują, że kler katolicki jest czynnikiem kierującym działalnością Str.Nar., a lokale domów parafjalnych używane są z reguły jako miejsca do zebrań członków tego stronnictwa. Akcja bojkotowa żydów jest wydatnie popierana przez duchowieństwo, szczególnie na terenie wiejskim, gdzie ludność żydowska pozostaje w znacznej mniejszości w stosunku do ludności katolickiej. Na wyróżnienie zasługuje gorliwość w akcji bojkotowej ks.Helmera Bolesława, proboszcza w Piaskach, pow.wołkowyskiego, który to duchowny na zebraniu Kółka Różańcowego wzywał zebrane tam kobiety do niekupowania u żydów, przyczem wystąpił z wnioskiem o zorganizowanie przy Kółku spółdzielni chrześcijańskiej. Wniosek został przyjęty.

Dnia 16 lutego po wygłoszeniu kazania w kościele w Wiźnie, w pow.łomżyńskim tamt. wikarjusz ks.Czesław Rogalski zapowiedział, że po nabożeństwie odbędzie się poświęcenie nowowybudowanej i uruchomionej piekarni katolickiej i nawoływał do zaniechania zakupów w piekarniach żydowskich. Zaznaczył przytem, że grzechem jest wspomagać żydów, a nie popierać współwyznawców gdyż żydzi mogą jechać do Palestyny i tam dowolnie urządzać się w swojej ojczyźnie. W Polsce nie powinni oni gospodarować. Ks.

Rogalski oświadczył dalej, że nie wolno im krzywdy robić, nie wolno im okien bić, ale również niedopuszczalne jest, by pieniądze swe zanosić do żydów, ponieważ w ten sposób wspomagamy wrogów Kościoła Katolickiego, którzy są rozsadnikami komunizmu.

Stowarzyszenia Akcji Katolickiej przejawiały pracę organizacyjną w kierunku tworzenia nowych komórek. Działalność oddziałów, jak zwykle była żywa, zwłaszcza na terenie diecezji łomżyńskiej, gdzie zostali ustanowieni specjalni instruktorzy, czuwający nad pracą oddziałów Akcji Katolickiej. Ks.biskup Łukomski nadal usilnie zabiegał o rozwój tych organizacyj, które w okresie sprawozdawczym urządziły szereg imprez kulturalnych i rozrywkowych. Wystawiane przez te organizacje sztuki teatralne posiadały niejednokrotnie charakter antysemicki.-

W związku z dokonanemi ostatnio translokacjami personalnemi proboszcz par.rz.-kat. w Nowym-Dworze, ks.Stanisław Janczaruk, urządził zebranie pożegnalne z powodu przeniesienia ks.Leopolda Chomskiego, dziekana w Dąbrowie, pow. sokólskiego. Na zebranie to zjechało się 18 księży z okolicznych parafij pow. sokólskiego. Krótkie przemówienie wygłosił ks.Janczaruk, wyrażając żal z powodu odejścia z Dąbrowy ks.Chomskiego. Następnie przemówił ks.Chomski, oświadczając, że jest mocno zdziwiony swojem przeniesieniem do jednej z parafij w Wilnie, nie dał bowiem ku temu żadnych powodów. Z ludnością żył jak najlepiej, nic złego nokomu nie zrobił i nikt przeto nie powinien mieć do niego urazy. Zdaniem jego do przeniesienia przyczyniły się jakieś "inne czynniki", lecz jakie miały być te "inne czynniki" nie powiedział. Ks.Chomski w czasie swych kazań zwykł był występować przeciwko Rządowi oraz pracownikom państwowym.

Podobne pożegnanie, lecz w formie bardziej uroczystej, ponieważ połączone z akademją, odbyło się w Zabłudowie, skąd

20

odszedł tamt. proboszcz ks.dr.Witold Kuźmicki. W akademji tej wzięło udział około 200 wiernych. Większość społeczeństwa polskiego w Zabłudowie do tej uroczystości pożegnalnej ustosunkowała się niechętnie, a ludność wiejska parafji obojętnie, gdyż ks.Kuźmicki z powodu pobierania wygórowanych opłat za usługi kościelne nie był przez ogół lubiany.-

W dniu 16 lutego Kościół Katolicki obchodził uroczyście 14-tą rocznicę koronacji Papieża Piusa XI. Na program tych uroczystości składały się nabożeństwa kościelne oraz kazania, a w miastach tychże akademje. odczyty i przedstawienia.-

b/ Kościół Prawosławny.

Akcja asymilacji ludności prawosławnej postępuje w powolnem lecz stałem tempie naprzód. Należy zaznaczyć, że na obszarze województwa białostockiego niema duchownego prawosławnego, któryby nie był przeświadczony o konieczności udzielania religji w jęz. polskim oraz, któryby nie liczył się z tym postulatem. Językiem wykładowym religji prawosławnej staje się język polski. Język rosyjski i białoruski używane są jeszcze w niektórych miejscowościach pow.grodzieńskiego i wołkowyskiego, przy udzielaniu nauki tego przedmiotu. Na terenie miasta Białegostoku ludność prawosławna przyzwyczaiła się do kazań polskich w t.zw. Soborze. Nabożeństwa ranne dla Polaków prawosławnych, które odbywają się o godz.9-ej, cieszą się powodzeniem i zyskują coraz to większą liczbę wiernych Bardzo duża frekwencja jest nie na rękę dziekanowi Guszkiewiczowi który stara się stawiać najrozmaitsze przeszkody odprawiającemu nabożeństwo ks.Olechnowiczowi.Z tegoż powodu Komitet Polaków Wyznania Prawosławnego wystosował memorjał do ks.biskupa Antonjusza.

Na okres sprawozdawczy przypadły dwie uroczystości,w których kler prawosławny brał żywy udział, W dniu 1 lutego,tj. w dniu imienin Pana Prezydenta Rzeczypospolitej,we wszystkich kościołach

zostały odprawione uroczyste nabożeństwa, w których uczestniczyli przedstawiciele władz oraz tłumy ludności.-

c/ Wyznanie ewengelicko-augsburskie.

Czynny wśród Niemców pastor Benno Kraeter dąży do obsadzenia wakującego miejsca wikarjusza przy gminie ewangelickiej przez Martina nacjonalistę niemieckiego. Pastor, Kraeter Martin i przebywający w Białymstoku Bathelt Alfred-Jan są sympatykami Niemiecko-Narodowo-Socjalistycznego Ruchu Robotniczego, przyczem należy przypuszczać, że Stowarzyszenie Młodzieży Ewangelicko-Luterskiej będą oni usiłowali do tego ruchu wykorzystać.-

Z życia innych wyznań i sekt nie zauważono wydarzeń godnych omówienia.-

H.F.

15 21

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/2/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.2.
za miesiąc l u t y 1936 roku.

V. Mniejszości narodowe.

a/ Białorusini.

W okresie sprawozdawczym białorusini nie przejawili żadnej legalnej działalności politycznej.

Hasło rzucone przez B.N.A., T.Sz.B. i B.I.G.i K. składania deklaracyj władzom szkolnym o szkoły białoruskie na koszt Państwa dotychczas nie znalazło oddźwięku w tut. terenie.

b/ L i t w i n i .

W pow. suwalskim pewną konsternację wśród mniejszości litewskiej wywołały żywiołowe protesty społeczeństwa polskiego przeciwko polityce rządu litewskiego względem Polaków na Litwie i uchwalone w związku z tem rezolucje. Niemniej jednak nie zahamowały one szowinistycznej działalności kierowników czytelń rytasowskich.-

Wobec nieudzielenia zezwoleń organizacjom litewskim na urządzenie obchodów przypadającej na dzień 16 lutego rocznicy odzyskania niepodległości Litwy - obchody takie nigdzie nie odbyły się, jedynie we wsi Rotnicy, gm.Marcinkańce, pow.grodzieńskiego, z inicjatywy kierownika miejscowej czytelni rytasowskiej, Kozłowskiego Stanisława, odprawione zostało nabożeństwo, w czasie którego zgromadzeni odśpiewali hymn litewski.

Po nabożeństwie w lokalu czytelni została urządzona akademja przy udziale około 30 osób, - młodzieży okolicznych wsi. W organizowaniu akademji prócz Kozłowskiego brali udział: Wiaczkis Piotr i Brzozowski Józef, kierownicy czytelń "Rytasa" w Nierowie i Randomańcach - znani szowiniści.-

Prowadzona systematycznie, szczególnie przez kie..wników czytelń rytasowskich agitacja za całkowitem odseparowaniem się od wszelkich polskich organizacyj, nawet o charakterze użyteczności publicznej, oraz za wyłącznem używaniem języka litewskiego nie wyłączając zetknięć z przedstawicielami władz administracyjnych i samorządowych, zdobywa coraz większy posłuch zwłaszcza wśród młodzieży. Notowane są wypadki, że młodzież ta, znająca dobrze język polski usiłuje mówić po litewsku w Starostwach.-

c/ Żydzi.

Obok zaabsorbowania kwestją propagowanego przez Str.Nar. bojkotu handlu żydowskiego, w okresie sprawozdawczym zanotowano silne poruszenia wśród żydów sprawą projektu ustawy o zniesieniu uboju rytualnego.-

Jak dalece sprawa ta zajmuje umysły żydowskie świadczy fakt urządzenia w lutym szeregu nabożeństw żałobnych oraz zebrań/nawet w synagogach/ i odczytów, na których żywo omawiano projekt posłanki Prystorowej.-

Daje się wyczuć, że żydom nie tyle zależy na zniesieniu uboju rytualnego, ile dopatrują się w tem początku ograniczeń swoich praw za którem mogą nastąpić dalsze ograniczenia.-

W związku z tem na bliższe omówienie zasługuje odczyt p.t. "Nowoprojektowana ustawa o uboju rytualnym" urządzony przez Bund w Łomży w dniu 22 lutego.

Przemawiali w tej sprawie miejscowy członek Bundu Posesorski Mordko oraz Korn Szmul, przedstawiciel centrali Bundu z Warszawy.

Posesorski zaznaczył, że Bund w zasadzie nic nie ma przeciwko zniesieniu uboju rytualnego jednak na uwagę zasługuje wniesienie projektu przez posłankę Prystorową w czem Posesorski dopatruje się wystąpienia antyżydowskiego sanacji.-

Wystąpienie to, zdaniem Posesorskiego noszące pozory łagodno-

22

ci i legalności bardziej godzi w interesy żydów, aniżeli brutalna walka endecji, która nie przebiera w środkach działania.-

Korn w przemówieniu swem podkreślił, że warunki ekonomiczne ludności żydowskiej w Polsce stale pogarszają się i niema widoków poprawy na przyszłość.-

Fala antysemityzmu w Polsce, mówił dalej Korn, wzmaga się nietylko wśród endecji, ale nawet wśród bezpartyjnych, nie mówiąc już o sanacji, która ostatnio idzie ręka w rękę z endecją. Zdaniem Korna "wystąpienia antyżydowskie w Polsce czerpią niejako zachętę z takichże wystąpień w Niemczech i są skutkiem flirtu, jaki Polska uprawia z Hitlerem".-

W lutym z braku środków pieniężnych uległa samolikwidacji żydowska kasa kredytowa w Zelwie, pow. wołkowyskiego.-

- - - - - - - -

H.F.

Zestawienie imprez urządzonych przez organizacje mniejszościowe w l u t y m 1936 r.

Nazwa organizacji	Zgromadzenia.	Odczyty.	Obchody i akademje.	Przedstawienia zabawy.	Ilość osób razem	Rozpiętość od - do	Dochód w złoty
Lit.T-wo Św.Kazimierza	1	-	-	-	-	-	-
Ukraiński Kom.Centralny	2	-	-	-	29	10 - 19	-
Sjoniści Ogólni	2	6	-	-	890	120 - 300	-
Poalej-Sjon	-	1	-	-	-	-	-
Sjoniści-Rewizjoniści	-	1	3	-	200	50 - 150	-
B u n d	-	5	-	-	632	50 - 200	-
Mizrachi	-	2	-	-	700	300 - 400	-
WIZO	-	2	-	-	70	-	-
Frejhejt	-	-	2	-	230	80 - 150	-
Hechaluc-Hamizrachi	-	1	-	-	200	-	-
Hechaluc-Pionier	-	1 i 1 kurs jęz.hebr.			165	15 - 150	-
Liga Pomocy Prac.w Palestynie	-	-	2	1	180	60	-
Kultur - Liga	-	2	1	-	200	80 - 120	-
Tarbuth	-	-	2	1	380	100 - 150	-
Zjednoczenie Szkół Żyd.	-	1	1	1	750	100 - 450	-
Bet - Am - Ojon	-	1	-	-	150	-	-
Linas Chojlim	-	-	-	-	112	-	-
Linas - Charedek	1 kwesta uliczna.						
Gemiłus - Chesed	1	-	-	-	50	-	-
Komitet Opieki nad Sierotami Żydow.	1 kwesta uliczna			2	120	50 - 70	99
M a k a b i	1	-	-	-	-	-	-
Hapoel	-	1	-	-	70	-	-

H.F.

[illegible] BIAŁOSTOCKI

Nr PN.163/3/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.3 za miesiąc m a r z e c 1936 r.

BIAŁYSTOK dnia 1 kwietnia 1936 roku

T A J N E - P I L N E

23

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I. Polityczny

w W a r s z a w i e.

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.3 za miesiąc m a r z e c 1936 roku z zakresu spraw społeczno-politycznych i narodowościowych.-

W O J E W O D A

/STEFAN PASŁAWSKI/

LUBELSKI URZĄD WOJEWÓDZKI
Podano dn. 192 r.
Zał. 23 KW. 1936

Otrzymują do wiadomości:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Nr.	1-4	4	egz
Pan Wojewoda w Wilnie	"	5	1	"
Pan Wojewoda w Nowogródku	"	6	1	"
Pan Wojewoda w Brześciu nad Bugiem	"	7	1	"
Pan Wojewoda w Warszawie	"	8	1	"
Pan Wojewoda w Stanisławowie	"	9	1	"
Pan Wojewoda w Tarnopolu	"	10	1	"
Pan Wojewoda w Lublinie	"	11	1	"
Pan Wojewoda w Łodzi	"	12	1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	"	13	1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Wilnie	"	14	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Białymstoku	"	15	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Łomży	"	16	1	"
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Grodnie	"	17	1	"
Pan Prokurator Wydz.Zam. S.Okr. w Suwałkach	"	18	1	"
Ekspozytura Nr.1.Oddz.II.Szt.Gł.w Wilnie	"	19	1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III. w Grodnie	"	20-21	2	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.IX. w Brześciu n/B.	"	22	1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK. I. w Warszawie	"	23	1	"
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie	"	24	1	"
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego	"	25-36	12	"
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	"	37	1	"
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku	"	38	1	"
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	"	39	1	"
A r c h i w u m	"	40-42	3	"

O d b i t o : 42 egzemplar

Po przyjęciu do wiadomości
A. A.
Lublin, dn. 14/VI 1936 r.

WOJEWODA BIALOSTOCKI
Nr.PN.163/3/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.3.
za miesiąc m a r z e c 1936 r.

I. Sytuacja ogólna.

Obóz t.zw.prorządowy kontynuował swą działalność przez ożywienie prac wewnętrznych w poszczególnych organizacjach. Pewne ożywienie wykazały też i Kluby Społeczne, grupujące elitę zlikwidowanego BBWR.-

Z pośród organizacyj politycznych Str.Narod.wykazało najżywszą działalność, kontynuując akcję przeciw Rządowi i żydom. Działalność ta nie miała jednak cech tak agresywnych, jak w miesiącach poprzednich.-

Akcja antyżydowska wzmogła się nieco z powodu świąt Wielkanocnych. Kampanję bojkotową prowadzono za pomocą ulotek i zebrań, na których nawoływano wprawdzie do niekupowania u żydów, zakazywano jednak napaści na nich, uważając, że ściągnie to represje na stronnictwo. Propagowano przytem konieczność zakładania sklepów chrześcijańskich i popierania spółdzielczości. Nawoływano również do unikania konfliktów z policją, zaprzestania ekscesów antyżydowskich w postaci bicia szyb i żydów, gdyż może to dać władzom atuty przeciw Stron.Narod.i w konsekwencji spowodować rozwiązanie.-

Tak podłożenie bomby pod lokal TOZU w Grodnie, jak i wypadek sprzężenia połączeń telefonicznych w powiecie wysoko-mazowieckim były dziełem zradykalizowanej młodzieży i spotkały się z ostrem potępieniem ze strony przywódców, jak i starszych członków stronnictwa Natychmiastowe ujęcie sprawców podziałało zresztą uspakajająco na elementy zbyt ochoczo idące na tego rodzaju anarchję.-

W pewnych ośrodkach Str.Narod.obserwuje się znaczne osłabienie działalności z powodu tarć, nieufności, wzajemnego podejrzewani

./.

się o prowoka[illegible] zarzu[illegible] bezczynności i niesumienności w gospodarowaniu groszem partyjnym, a także zatargów osobistych.-

Str.Ludowe żywszej działalności nie przejawiło. Wyrazem dążeń do podźwignięcia z dotychczasowego upadku był Wojewódzki Zjazd Str. Lud., który odbył się w Białymstoku w dniu 29 marca br.oraz kilka kursów i zebrań organizacyjnych, odbytych w różnych ośrodkach ruchu ludowego. Z drugiej strony dają zauważyć się wśród niektórych działaczy całkiem wyraźne sympatje w kierunku zbliżenia do PPS., a nawet komuny, oraz tendencje do utworzenia jednolitego frontu robotniczo-chłopskiego. Te tendencje są jednak przez starszyznę ostro zwalczane. Bardzo możliwy jest na tem tle rozłam, a tem samem i dalsze osłabienie stronnictwa. Jednolity front może być popularny jako hasło, jednakże praktycznych wyników w najbliższym czasie nie da.-

PPS.CKW.ograniczyła się do prac organizacyjnych w Kl.Zw.Zaw.i prób rozbijania ZZZ. Ożywienie pewne wywołały zajścia krakowskie i częstochowskie oraz montowany strajk protestacyjny.-

Inne ugrupowania polityczne działalności, zasługującej na specjalne omówienie, nie przejawiały.-

Mniejszość żydowską absorbowała całkowicie sprawa uboju rytualnego. Prasa żargonowa szeroko tę sprawę komentowała, podnosząc przy tej okazji powtarzające się tu i ówdzie na terenie Polski zajścia antyżydowskie. Przy omawianiu tych zajść w prasie wyciągano dalekoidące wnioski na temat wzrastającego antysemizmu oraz zbyt wielkiej tolerancji Rządu oraz całego społeczeństwa polskiego bez względu na przekonania jeśli chodzi o poczynania Str.Narod. Wnioski te oraz komentarze posuwały się tak daleko, że zachodziła niekiedy potrzeba stosowania konfiskat.-

---

W.D.

3 25

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/3/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.3.
za miesiąc m a r z e c 1936 r.

II. Przegląd prasy.

1.Nowe czasopisma. W miesiącu sprawozdawczym nie powstało żadne czasopismo.-

Czasopismo "Przegląd Łomżyński" w części nakładu /165 egz./ zmieniło t ytuł na "Echo powiatu szczuczyńskiego w Grajewie".-

2.Przestały wychodzić czasopisma - ż a d n e .-

3. Konfiskaty: Starosta Grodzki w Białymstoku dokonał zajęcia czasopisma codziennego w żargonie pt."Gut Morgen" Nr.71 z dnia 23.III.br.za artykuł pt."Gorzkie rozczarowanie" na podstawie art.170 KK.-

Starosta Powiatowy w Grodnie dokonał zajęcia czasopism:

1/"Nowy Grodzieński Kurjer Codzienny" z dn.1.III.rb.za artykuł "W Lidzie wycofano policję z ulic";

2/"Grodzieński Express Poranny" z dn.9.III.rb.za art. "Jak żydkowie chcieli podgryźć polską placówką" oraz z dn.10.III.br.za art."Kto milczy, tem się zgadza";

3/"Grodner Moment" z dn.10.IV.za art."Konfiskata wczorajszego Expressu Porannego" oraz z dnia 13.III.za art. "Echa i uwagi";

4/"Dziennik Kresowy" z dn.19.III.br.za art."Wykrycie sprawców podłożenia bomby w "Tozie";

5/"Nowe Życie" z dn.29.III.za art."Niedopuszczalna metoda".-

4. Procesy prasowe - ż a d n e .-

W.D.

OJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/3/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr. [illegible]
za miesiąc m[illegible]e o 1936 r.

III. Ruch polityczny.

b/Obóz prorządowy.

Klub Społeczny w Łomży, będący oddziałem Klubu Społecznego w Białymstoku prowadzi ożywioną akcję na terenie m.Łomży i powiatu. Organem prasowym Klubu pozostaje nadal "Przegląd Łomżyński" o zmienionej nazwie dla pow.ostrołęckiego i szczuczyńskiego, przy pomocy którego Klub prowadzi akcję przeciw Str.Narod. Pewne ożywienie wykazują też Kluby w Białymstoku, Wołkowysku i Ostrowi-Mazowieckiej.-

b/Stronnictwo Narodowe.

m.Białystok. Działalność stronnictwa ograniczyła się jedynie do kilku zebrań i posiedzeń Zarządów Okręgowego i Grodzkiego. Pracy poważniejszej w mieście nie zauważono. Powodem tego są tarcia między członkami stronnictwa, brak zaufania do siebie oraz wzajemne podejrzewanie się o pozostawanie na usługach policji. Liczba członków, która wynosiła w 1935 roku - 800, spadła do - 250, z czego płacących składki jest zaledwie kilkudziesięciu.-

pow.Białystok.- Na terenie powiatu widoczna jest akcja organizacyjna. Odbyto kilka zebrań, na których podnoszono konieczność organizowania milicji, której zadaniem ma być pilnowanie wszystkich członków, by nie utrzymywali kontaktu z policją, jak również obserwowanie samej policji. Urządzone zostały dwa kursy; jeden dla działaczy kół z terenu pow.białostockiego oraz częściowo powiatów: bielskiego i wysoko-mazowieckiego, na którym było obecnych 45 osób

26

oraz kurs dla radnych i sympatyków Str.Narod.z terenu pow.białostockiego, na którym było obecnych 40 osób. Poczatem na zebraniach, jak zwykle, krytykowano poczynania Rządu. Jeżeli chodzi o stosunek do żydów nawoływano do zaniechania gwałtów na ludności żydowskiej, gdyż te mijają się z celami stronnictwa, a mogą w skutkach spowodować jego rozwiązanie. Kładziono również nacisk na zaniechanie jawnego bojkotu handlu żydowskiego i zwrócenie większej uwagi w kierunku uświadomienia ludności chrześcijańskiej o szkodliwości popierania handlu żydowskiego.-

pow.Grodnieński Wystąpienia zradykalizowanych członków stronnictwa /podłożenie bomby w Tozie/ potępione zostały przez Zarz.Okr.stronnictwa. Akcja Str.Nar. jest o tyle ułatwiona, że z nastrojem antysemickimi nie kryją się i prorządowe ugrupowania społeczne, mające za sobą tradycje walk o niepodległość. Propaguje je zresztą miejscowa prasa prorządowa, jak np."Grodzieński Express Poranny", którego wydawcami są Peowiacy i Legjoniści i "Dziennik Kresowy", którego redaktor jest prorządowcem, odznaczonym Krzyżem Niepodległości. Oba te czasopisma,występując zdecydowanie przeciwko żydom, ułatwiają mimowolnie akcję antyżydowską Stronnictwu Narodowemu. Duże podniecenie do nastrojów antysemickich wniosła też sprawa uboju rytualnego.-

pow.Łomżyński Akcja Str.Narod.osłabła. Uwidacznia się to w niewykupywaniu legitymacyj członkowskich oraz w mniejszej ilości urządzanych zebrań. Ustąpił również prezes Zarz.Pow.Str.Narod.z powodu zniechęcenia do pracy, gdyż "młodzież" wyłamuje się z pod wpływów starszych i po swojemu się rządzi, kombinuje ze "Sztafetą" i innemi nielegalnemi wydawnictwami".-

Dnia 29.III.br.odbył się Zjazd Str.Narod., przy udziale

./.

120 osób, na którym obszerniejszy referat wygłosił Witold Staniszkis, prezes Zarz.Okr. Staniszkis omówił sytuację polityczną i gospodarczą w Państwie, ostrzegał przed przedostawaniem się do stronnictwa wpływów komuny, której jadem zatrute są dusze młodzieży szkolnej, nawet w szkołach powszechnych. Poruszył również sprawę bojkotu żydów oraz skrytykował działalność ministra Becka za politykę niemiecką. Nastroje na zjeździe ospałe.-

pow.ostrowsko-mazowiecki.- Działalność stronnictwa ograniczyła się jedynie do urządzenia 6-ciu zebrań i założenia dwóch kół w powiecie.-

pow.szczuczyński.- Str.Narod.zwołało dwa zebrania /Zarządu Pow.i Rady Powiat. Str.Narod./ celem omówienia spraw organizacyjnych. Powodem osłabienia pracy wewnętrznej jest brak środków materjalnych. W stosunku do żydów zalecono prowadzenie polityki bardziej ogłędnej, by nie narażać się na represje ze strony władz. Członków pocieszano myślą o tem, że nastąpi wkrótce przejęciu władzy w ręce Str.Narod.-

pow.Suwalski.- Kampanja antyżydowska prowadzona była dość żywo przy pomocy ulotek. Władze centralne Str.Narod.okazują duże zainteresowanie terenem suwalskim i dążą do rozszerzenia swoich wpływów na tym terenie, wykorzystując kryzys wewnętrzny Str.Ludowego. W tym też celu został przysłany do Suwałk Sylwester Dryll z Wołkowyska w charakterze instruktora, który energicznie przystąpił do pracy.-

pow.Wołkowyski.- Działalność stronnictwa na terenie tego powiatu straciła na ostrości z powodu wyjazdu Drylla na teren pow.suwalskiego. Pozatem zanotowano jedynie prace wewnętrzne o charakterze ideowo-wychowawczym. W dniu 13.III.br.odbył się kurs instruktorski, na

./.

27

którym Wincenty Kejne, sekretarz Zarz.Okr.Str.Narod.w Białymstoku, wypowiedział zdanie: "Koledzy, jeżeli nie zdobędziemy władzy przez pogłębienie świadomości narodowej społeczeństwa, to zdobędziemy ją orężem". Na skutek tych słów kurs został rozwiązany, a Kejne przekazany do dyspozycji Sędziego Śledczego, który zwolnił Kejnego pod warunkiem nie wydalania się z miejsca zamieszkania do czasu rozprawy.-

pow.Wysoko-Mazowiecki-

W działalności Str.Narod.na terenie pow.Wysoko-Mazowieckiego obserwuje się kompletne rozprężenie. Zarząd skłócony - generacja starsza odżegnuje się od jakiejkolwiek akcji agresywnej,- rozagitowana zaś młodzież schodzi wogóle na manowce, dopuszczając się aktów noszących wszelkie cechy akcji sabotażowej - jak to miało miejsce ze sprzężeniem przewodów telefonicznych w 6-ciu punktach. Natychmiastowe aresztowanie sprawców odstraszyło od naśladownictwa, - nie mniej jednak świadczy to, że "góra" straciła panowanie nad młodzieżą

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek	Ilość nowych członków	Uwagi
	Ilość	Frekwencja ilość	rozciągł.	ilość	frekwencja			
Białystok m.	-	-	-	3	100	-	-	
Białostocki	-	-	-	5	107	1	13	
Grodzieński	-	-	-	1	45	-	-	
Ostrołęcki	-	-	-	2	45	1	30	
Ostrowsko-Mazow.	-	-	-	6	19-27	2	42	
Szczuczyński	-	-	-	2	110	-	-	
Suwalski	-	-	-	2	55	-	-	
Wołkowyski	-	-	-	8	102	6	45	
WYSOKO-Mazow.	-	-	-	3	12-25	-	-	
Razem	-	-	-	32	±	10	130	

[illegible]nictw[illegible]owe.

m.Białystok. Dnia 29 ma[illegible] br.w lokalu PPS.CKW.odbył się zjazd delegatów Str.Lud.z terenu województwa pod przewodnictwem b.posła Rataja. Na zjeździe omawiano sprawy gospodarcze Polski, sytuację polityczną, zajścia w Krakowie i Częstochowie, stosunek Str.Nar do żydów i stanowisko Str.Lud.wobec PPS. Wysuniętą koncepcję utworzenia jednolitego frontu robotniczo-chłopskiego b.poseł Rataj zdecydowanie odrzucił. Poparli go inni poważni działacze stronnictwa. Do nowo-wybranego Zarządu Wojewódzkiego weszli adw Łazuk - jako prezes, zastępca - Praga, Łoś, Trochim, Ralicki, Spaliński i Makarewicz - jako członkowie. Obecnych na zjeździe było około 90 osób. Momentów, poza znanemi ogólnie z innych zjazdów w Kraju, zjazd białostocki nie dał.-

pow.Grodzieński Na terenie powiatu zanotowano pewne ożywienie się działalności wewnętrznej Str.Lud. W okresie sprawozdawczym odbyto dwa zebrania, na których omawiano sprawę ewentualnego sfuzjonowania się ze Str.Narod. Ze względu jednak na sprzeciw zebranych koncepcji tej zaniechano.-

pow.Łomżyński W dniu 29.II.br.we wsi Szczepankowo odbył się kurs polityczno-społeczny członków Str.Ludow., w którym wzięło udział 80 osób.-

Na kursie tym wygłosił instruktor Praga Władysław referat o historji ruchu ludowego, programie, zadaniach i celach Stronn. Ludowego w dobie obecnej, oraz o sytuacji politycznej i gospodarczej w kraju.-

./.

28

pow.Ostrołęka.- Działalność Str.Narod.ograniczyła się jedynie do urządzenia 4-ch zebrań organizacyjnych.-

pow.Ostrowski.- Zauważono usiłowania podźwignięcia się z dotychczasowej apatji oraz pewne ożywienie działalności poszczególnych kół w powiecie przez wyłonienie specjalnego komitetu. Usiłowania te narazie pozytywnego wyniku nie dały.-

pow.Suwałki.- Str.Ludowe po rozłamie wewnętrznym i po zrehabilizowaniu się Trochima na zebraniu Zarz. Pow.zaczyna się konsolidować, lecz nazewnątrz pracy nie objawia.-

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek	Ilość nowych członk.	Uwagi
	ilość	Frekwencja ilość	rozciągł.	ilość	frekwencja			
m.Białystok	-	-	-	1	90	-	-	
Białystok-powiat	1	100	-	-	-	-	-	
Ostrołęcki	-	-	-	4	39	1	16	
Grodzieński	-	-	-	1	25	-	-	
Ostrowsko-Mazow.	-	-	-	1	14	-	-	
Szczuczyński	-	-	-	1	7	-	-	
Suwalski	-	-	-	5	106	-	-	
Uwagi	1	100	-	13	281	1	16	

Akcja rozłamowców.

Działający na terenie Białegostoku oraz pow.białostockiego b.poseł Sawicki wszczął kampanję przeciwko Mazurkowi, prezesowi Zarządu Wojewódzkiego Str.Ludowego.-

W dniu 26.III. br.Sawicki zorganizował w Knyszynie zgromadzenie publiczne, na które przybyło około 1.000 osób, a na któ-

rem Sawicki wygłosił przemówienie, omawiające stosunki polityczne i gospodarcze w Polsce i wezwał do masowego wstępowania w szeregi nowej organizacji, która ma być w niedługim czasie założona /dokładne sprawozdanie przedłożono Nr.PN.1-f-3/36 z dnia 10. IV.1936r./.-

d/ PPS.CKW.

m.Białystok.- PPS.CKW.na terenie miasta wpływów swych nie powiększyła, - ani też nie wykazała specjalnie żywej działalności zewnętrznej.-

pow.Białostocki Dnia 22 marca br.z inicjatywy Okr.Komitetu Rob.PPS.CKW.w Białymstoku odbył się w Białymstoku zjazd delegatów oddziału Zw. Zaw.Małorolnych w Białymstoku z terenu pow-białostockiego i sokólskiego. Obecnych było 14 osób. Omawiano sprawy organizacyjne i wybrano nowy zarząd w osobach: prezes Bogdanowicz Stefan, wiceprezes Radziszewski Władysław, sekretarz i skarbnik Mikołaj Pietruczuk, członkowie zarządu - Domanowski Paweł, Łabowicz Aleksy i Wróblewski Wincenty.-

W dniach 24 i 25 marca br.Pietruczuk Mikołaj wyjeżdżał do wsi Wólka-Przedm., Wólka-Ratowiecka, Rybnik i Kopisk celem pobudzenia do życia grup członków białostockiego oddziału Zw.Zaw. Małorolnych, które po ukończeniu strajku leśnego, przestały się interesować związkiem.-

pow.Bielsk - Podlaski.- PPS.CKW.podobnie jak w lutym br.ograniczyła się do pracy na terenie Kl.Zw.Zaw.i dążeń do rozbicia ZZZ. Sukces osiągnięto w os.Nurzec, gdzie zorganizowano oddział Kl.Zw.Rob.Drzewnych, przeciągając około 100 członków z miejscowego ZZZ.-

./.

pow.Grodzieński. Pewne ożywienie obserwowano w związku z zajściami krakowskiemi i częstochowskiemi.-

W dniu 8 marca br.w teatrze miejskim w Grodnie odbyła się z inicjatywy PPS.akademja dla uczczenia 50 rocznicy śmierci straconych przez rząd carski przywódców partji.-

Na akademję tę przybyło około 1.500 osób z pośród członków Zw.Klas.i ZZZ. Po zagajeniu akademji przez Stanisława Roszkowskiego, prezesa Kl.Zw.Zaw., pierwszy przemawiał sekretarz związku spożywczego Epsztejn Dawid, który omówiwszy zasługi proletarjatu, wzywał do wstąpienia w szeregi Kl.Zw.Zaw., jako jedynych organizacyj zawodowych zdecydowanie broniących interesów robotniczych. Po Epsztejnie dłuższe przemówienie wygłosił działacz PPS.Sledziński, który w zakończeniu przemówienia wzywał do jedności robotniczej i organizowania się pod sztandarami PPS.i Kl.Zw.Zaw. W przemówieniu podkreślił zbliżające się zwycięstwo idei socjalistycznej i zdobycie władzy przez robotników i chłopów.-

Następnie artyści teatru miejskiego deklamowali wiersze o treści okolicznościowej.-

Akademję zakończono okrzykami na cześć jedności robotniczej. Pamięć straconych "proletarjatczyków", zebrani uczcili przez powstanie. W wygłoszonych przemówieniach potępiano akcję antyżydowską. W akademji wzięli udział chrześcijanie i żydzi.-

pow.Wołkowyski.- Dnia 26.III.br.odbyły się dwa zebrania członków na terenie lokalnych związków zawodowych.-

Zgromadzenie publiczne nie odbyło się ze względów natury formalnej i zapowiedziane na dzień 4 kwietnia br.nie odbyło się również.-

./.

pow.Wysoko-Mazowiecki.-

Na terenie Zw.Zaw.Kolejarzy w Łapach, pozostającego wpływami PPS.CKW.zauważono ostatnio dość silne tarcia i ch opanowania tego związku przez żywioły radykalne. Działacze PPS.CKW., którzy jednocześnie zasiadają w Zarządzie wspomn nego związku, zajęli ostatnio stanowisko obserwacyjne i wy kujące, dopuszczając częściowo opozycję radykalną do Zarzą Podkreślić jednak należy, że czynnikom radykalnym nie udało się całkowicie opanować Zw.Zaw., co stwierdzonem zostało na ostatnim zebraniu ZZK., na którem kategorycznie sprzeciwia się ogłoszeniu strajku demonstracyjnego w dniu 2 kwietnia b w związku z zajściami w Krakowie.-

W okresie sprawozdawczym PPS.CKW.urządziło jedno zgro dzenie publiczne w Grodnie. Obecnych na zgromadzeniu było o ko 1.500 osób.-

---

Inne ugrupowania polityczne żadnej działalności nie p jawiły.-

W.D.

13

30

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.Pw.163/3/36.T.

Sytuacyjne Sprawozdanie Miesięczne Nr.3.
za miesiąc marzec 1936 r.

IV. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Katolicki

Dzień imienin ś.p.Marszałka obchodzony był uroczyście przez duchowieństwo wszystkich wyznań. W świątyniach odprawiono uroczyste nabożeństwa żałobne przy udziale przedstawicieli władz cywilnych i wojskowych, w obecności licznie zgromadzonych wiernych.-

Akcja kleru katolickiego, skierowana przeciwko żydom, jest kontynuowana, jednakże w sposób zakulisowy.

W związku z podłożeniem bomby w Grodnie i aresztowaniem sprawców w dniu 27.III.b.r. na zgromadzeniu Str.Nar. w Grodnie odczytano list kardynała Hlonda, potępiający teror stosowany przeciwko żydom.-

List ten nie pozostał wprawdzie bez wpływu na ustosunkowanie się duchowieństwa do akcji antyżydowskiej, aczkolwiek nie spowodował jej zlikwidowania. Wystąpienia antyżydowskie kleru na obszarze województwa stały się mniej liczne i mniej agresywne, aczkolwiek nie brak w wypadków skrajnie nienawistnego ustosunkowania.-

Na potwierdzenie powyższego należy wyszczególnić choćby następujący obrazek: W dniu 6.III. w godz. popołudniowych wikarjusz ks. Władysław Kamieński w Radziłowie, pow.szczuczyńskiego, zebrał w lokalu Stow.Młodzieży Kat. dzieci szkolne starszych oddziałów i nakłaniał je do zwalczania handlu żydowskiego, wysuwając argumenty, że piekarze żydowscy, przygotowując pieczywo, mieszają je brudnemi nogami, plują w ciasto, a klacy tego

rodzaju wytworzone pieczywo spożywają. Następnie twierdził, że żydzi na swoją korzyść w sposób oszukańczy wyłudzają od Polaków każdorocznie po 8 miljonów złotych. Jednocześnie zaznaczył, że temu uczniowi, który pójdzie do żyda nabyć towar, wystawi niedostateczny stopień z religji. W dniu 18.III.b.r. ten sam duchowny, podczas prowadzenia nauki religji w szkole w Radziłowie poruszył osobę Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, zeznajamiając dzieci z jego zasługami, przyczem wyraził się, że gdy podczas wojny generał Rydz-Śmigły walczył z wrogiem, to żydzi gorącą wodą oparzyli mu głowę i dlatego obecnie nie posiada włosów, a z tego powodu żywi on do żydów nieubłaganą nienawiść i wkrótce wszystkich ich z Polski wypędzi.-

W okresie imienin ś.p.Marszałka J.Piłsudskiego, Stowarzyszenia o charakterze wyłącznie religijnym, jak Sodalicje Marjańskie, Bractwa Różańcowe i t.p. oraz Stowarzyszenia Akcji Katolickiej wszczęły na terenie Łomży ponownie akcję, zmierzającą do poderwania powagi uroczystości, które odbywały się w tej miejscowości w czasie żałoby narodowej po ś.p. Marszałku. W czasie tych uroczystości /w r.ub./ osoby zajmujące wybitne stanowiska, powodowane chęcią nadania tym uroczystościom możliwie największej powagi, samorzutnie uderzyły w dzwony Katedry Łomżyńskiej. Spontaniczny odruch tych osób został uznany przez duchownych dostojników łomżyńskich, jako pogwałcenie ich uprawnień. Żądania kół duchownych, by pociągnąć do odpowiedzialności karnej tych,którzy w ten sposób chcieli uczcić pamięć Marszałka,władze prokuratorskie odrzuciły. Z-kolei czynniki kościelne żądania swe skierowały do władz administracji ogólnej. Obecnie w rocznicę zgonu Marszałka wspomniane stowarzyszenia inspirowane bezsprzecznie przez kler łomżyński ponawiają przed władzami administracyjnemi swe demonstracyjne wnioski.-

Z działalności Akcji Katolickiej zasługuje na uwagę ku-

instruktorski dla członków Zarz. Parafjalnych Akcji Katolickiej, który zorganizowany został w dn. 24 i 25 marca b.r. w Łomży.

Przed rozpoczęciem kursu w kościele katedralnym odbyło się uroczyste nabożeństwo, celebrowane przez ks. biskupa Łukomskiego. Po nabożeństwie uczestnicy kursu udali się do Domu Katolickiego, gdzie w tak zw. "zielonej sali" odbyło się zebranie delegatów. Na kurs ten przybył między in. ks. proboszcz z Ostrołęki, jako jeden z wykładowców kursu. W zebraniu wziął udział ks. biskup Łukomski, ks. biskup sufragan Dębek, emerytowany naucz. Brański Jan z Łomży, ks. Rogiński i inni księża z Łomży oraz 115 delegatów, przybyłych na wspomniany kurs.-

Delegaci po złożeniu sprawozdań otrzymali wskazówki co do prowadzenia dalszej pracy w parafjalnych Akcjach Katolickich. Omawiana była konieczność czuwania nad moralnym i katolickim wychowaniem młodzieży i krzewienie ideologji Chrystusowej, gdyż w dyskusji wskazywano na zdziczenie młodzieży po wioskach, objawiające się w tem, że niemal na każdym weselu czy też zabawie tanecznej nie obchodzi się bez bójek i t.p. Wogóle zadaniem Parafjalnych Akcyj Katolickich ma być pomoc księżom w ich trudnem dziele wychowania społeczeństwa. W dyskusji omawiano również sprawę bicia szyb w domach żydowskich i z całą stanowczością potępiano brutalne metody stosowane przez czynniki nieodpowiedzialne. Poruszono pozatem sprawę bojkotu handlu żydowskiego. Jeden z nauczycieli obecnych na zebraniu wskazał, że najpierw należałoby stworzyć odpowiednie podstawy polskiego handlu, oparte na zasadach kooperacji, a dopiero wtedy stosować bojkot, ale ściśle w granicach ludzkich i humanitarnych bez uciekania się do barbarzyńskich metod. Po przemówieniach o godz. 14-ej nastąpiło zakończenie kursu.-

b/ Ż y d z i .

W okresie sprawozdawczym umysły ludności żydowskiej, a w szczególności ich duchowieństwa, podniecone były sposobem roz-

wiązania przez Sejm i Senat zagadnienia uboju rytualnego. Dochody uboju rytualnego stanowią ważne źródło utrzymania gmin wyznaniowych żydowskich, a pośrednio rabinów i rzezaków. W wypadku zlikwidowania uboju rytualnego egzystencja tych osób zostałaby w wielu gminach poderwana.-

Dnia 8.III.b.r. w lokalu Związku Rzeźników Żydowskich przy ul.Zamenhofa 29 w Białymstoku pod przewodnictwem Michalewskiego Pejsacha odbyło się pierwsze zebranie delegatów żydowskich cechów rzeźniczych wojew.białostockiego. Przemawiali: Dr.rabin Rozenman, Wałach Izaak, Szlapak Lejb i Chabałowski z Bielska. Delegaci złożyli sprawozdania z ogólno-polskiego zjazdu przedstawicieli branży mięsnej w Warszawie oraz poruszali sprawę uboju rytualnego, uchwalając wysłanie rezolucji do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych następującej treści:"Pierwszy zjazd delegatów żydowskich cechów rzeźniczych wojew.białostockiego, odbyty dnia 8.III.1936 r. wyraża swój najostrzejszy protest przeciw projektowi zniesienia rytualnego uboju, dopatrując się w nim zamachu na religję,prawa obywatelskie i pozycje gospodarcze szerokich warstw rzemiosła rzeźniczego.Pierwszy zjazd delegatów uważa projekt zniesienia rytualnego uboju za szkodliwy nietylko dla żydostwa polskiego, lecz także dla całego Państwa. Pierwszy zjazd delegatów przyłącza się do ogólnego protestu komitetu obrony rytualnego uboju i solidaryzuje się z jego wszelkiemi zamierzeniami w kierunku odparcia niesłusznego ataku na najżywotniejsze prawa społeczeństwa żydowskiego".Obecnych było 75 osób.

Dnia 17 marca b.r.w większych skupieniach ludności żydowskiej na terenie województwa odbyły się kilkugodzinne strajki pracowników żydowskich. Manifestacja ta miała na celu wykazać solidarne stanowisko mas żydowskich w odniesieniu do zajść w Przytyku a także i w sprawie uboju rytualnego. W Białymstoku strajk protestacyjny trwał od godz.12 do 14-ej.-

Z powodu upływu kadencji w gminach wyzn.żydowsk. w Ostro-

32

po Dowrowie, Wysokiem-Kazow., Sokołach i Tykocinie odbyły się wybory zarządów tych organizacyj samorządu wyznaniowego.

c/ S e k t y .

Przy ul. Elektrycznej Nr.11 w Białymstoku wynajął lokal Podsiadły Leon z Warszawy, który w Białymstoku przystąpił do założenia parafji kościoła stare-katolickiego-narodowego. Dnia 29.III.b.r. pomiędzy godz.11 a 12 w tymże lokalu Podsiadły odprawił cichą mszę, na której było obecnych 7 osób.-

W życiu innych wyznań i sekt nie zauważono wydarzeń godnych omówienia.-

- - - - - - - - - -

H.F.

WOJEWODA BIALOSTOCKI
Nr.PN.163/3/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.3.
za miesiąc m a r z e c 1936 roku.

V. Mniejszości narodowe.

a/ Białorusini.

Przejawów działalności politycznej nie notowano.

W pow.grodzieńskim /w.Latki, gm.Gudziewicze i w.Bondary, gm.Jeziory/ odbyły się 2 doroczne zebrania /30 i 40 osób/ członków spółdzielni spożywców, na których wybrano nowe zarządy. Usiłowania przeforsowania kandydatów komunistycznych spełzły na niczem.-

Pod adresem poszczególnych rolników-białorusinów, zam. na terenie gm.Zalesie w pow. sokólskim nadsyłane jest bezpłatnie czasopismo "Biełaruskaja Krynica", którego współredaktorem jest niejaki Kozłowski Wincenty, pochodzący ze wsi Zalesie. M. in. w większej ilości został nadesłany Nr.12 wymienionego czasopisma z dnia 15.III.b.r., zawierający wspólną odezwę TSB. i B.J.G. i K. w sprawie domagania się szkół białoruskich. Akcji w tym kierunku dotychczas nie stwierdzono.-

b/ L i t w i n i .

W związku z przypadającym w marcu b.r. 10-leciem istnienia Litewskiego Towarzystwa Św.Kazimierza i dniem jego patrona, niemal wszystkie oddziały tego T-wa urządziły obchody w ramach wewnętrznych wobec nieudzielenia im zezwoleń na akademje publiczne.-

Na tem tle w Puńsku, pow.suwalskiego miał miejsce następujący wypadek. W dniu 4.III.b.r. po odprawieniu uroczystego nabożeństwa w miejscowym kościele , uczestnicy w liczbie około 200 osób z Pojawisem Janem, Kadziewskim Wincentym i Murzynem na czele Józefem udali się do sali parafjalnej celem urządzenia akademj

33

Organa P.P. wobec stwierdzenia, iż organizatorzy nie posiadają zezwolenia na urządzenie zgromadzenia publicznego i że wiele osób z pośród obecnych nie było znanych organizatorom rozwiązały zgromadzenie, sporządzając na organizatorów doniesienia karne.-

W związku z tem w Nr.22 "Vilniaus Rytojus" ukazał się artykuł oraz list otwarty Kadziewskiego, które Starosta Grodzki Wileński zajął, jako zawierające wiadomości kłamliwe.-

Na skutek agitacji kierowników czytelń rytasowskich z Suchokiem Teofilem na czele oddziały Litewskiego T-wa św.Kazimierza w Marcinkańcach, Kobylach i Randomańcach, pow.grodzieńskiego postanowiły wybudować "litewskie domy ludowe" w których znalazły by pomieszczenie organizacje litewskie, kooperatywy i czytelnie.

Oddział w Marcinkańcach już posiada część budulca, który członkowie dostarczyli bezpłatnie.-

W Randomańcach na budowę domu ma być użyty budulec zgromadzony na budowę kaplicy.

Na terenie gm.Marcinkańce w pow.grodzieńskim zauważono,że część litwinów widząc zbyt daleko posuwającą się działalność szowinistów litewskich zaczęła unikać uczęszczania do lokali organizacyj oraz na zebrania. Fakt ten stwierdzili również szowiniści i postanowili terorem zmuszać usuwających się litwinów do brania udziału w pracach organizacyj. Na tem tle zanotowano dwa wypadki pobicia, przyczem w jednym wypadku nastąpiło dość poważne zranienie siekierą Kruna Kazimierza na zabawie przez Jezukiewicza Alfonsa,prezesa oddziału Lit.T-wa św.Kazimierza w Kopieniczkach.-

c/ Ż y d z i .

Umysły żydowskie w marcu nadal w silnym stopniu absorbowała sprawa zniesienia uboju rytualnego, przyczem nie małe wrażenie wywarło zniesienie tego rodzaju uboju przez rady miejskie kilk.

większych mia[illegible] w Polsce.

Sprawa ta również szeroko była omawiana na szpaltach lokalnej prasy żargonowej, która niejednokrotnie wyciągała dość daleko idące wnioski o antysemityzmie całego społeczeństwa polskiego i Rządu.-

Niezależnie od uchwał i postanowień centrali Komitetu Walki ze zniesieniem uboju rytualnego szereg gmin żydowskich uchwaliło jednodniowe posty.-

Proklamowany na dzień 17.III.b.r. strajk wykazał b.dużą solidarność żydostwa.-

Wprowadzenie autonomji w Palestynie wywołało naogół słabe protesty ze strony żydów, lecz niewątpliwie spotkałoby się z szeroką akcją protestacyjną, gdyby nie jednoczesne zaabsorbowanie sprawami uboju rytualnego, ciągle powtarzającymi się wypadkami bicia żydów w Polsce, oraz zajściami na wyższych uczelniach.-

Na podkreślenie zasługuje, że podczas omawiania przez członków zarządu gminy żydowskiej w Suwałkach sprawy autonomji w Palestynie i sytuacji żydów w świecie na specjalnie zwołanem zebraniu w synagodze w dniu 1.III.b.r., mówcy podkreślali, iż najlepiej przedstawia się sytuacja żydów w Polsce, bowiem nawet w tak liberalnych państwach jak Anglja i St.Zjednoczone A.P. obecnie prześladuje się żydów.-

Sprawa ta została wykorzystana przez polską prasę lokalną która nie omieszkała ten fakt podkreślić, a także i przez czasopisma z poza terenu województwa.-

Ukazanie się wzmianki nie dogadzało interesom żydowskim i prawdopodobnie z nakazu zgóry zarząd gminy żydowskiej w Suwałkach wysłał sprostowanie do wszystkich czasopism zaznaczając w niem, iż sytuacja żydów w Polsce nie była omawiana na zebraniu. Sprostowanie to jednak nie zostało umieszczone w prasie.-

34

Akcja Antyhitlerowskiego Komitetu Młodzieży Żydowskiej przejawiła się w postaci rozlepienia w Białymstoku kilkunastu klepsydr, drukowanych w jęz. polskim i żargonie, w których komitet obwieszczał, iż kupcy w Białymstoku Kaganowicz Salomon i Wilk Wolf" zmarli śmiercią haniebną dla narodu żydowskiego jako zdrajcy i agenci hitlerowscy w Polsce!-

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

H.F.

Zestawienie imprez urządzonych
przez organizacje mniejszościowe w m a r c u 1936 r.

Nazwa organizacji.	Zgromadzenia.	Odczyty.	Obchody i akademje.	Przedstawienia zabawy.	Ilość osób razem.	Rozpiętość od - do	Dochód w złotych
Ukraiński Kom. Centralny		1	1		33	15 - 18	
Lit. T-wo Św. Kazimierza	3	-	2		560	48 - 250	
Poalej-Sjon Prawica	1	2			340	40 - 200	
Sjoniści Ogólni	1	3	1	3	795	40 - 300	200 zł.
Agudas Izrael	2	-	-	-	183	63 - 120	
Sjoniści Rewizjoniści	-	2	3	1	780	50 - 300	
B u n d	-	3	-	-	780	60 - 730	
Mizrachi	-	1	-	-	40	40	
Liga Pomocy Prac. w Palestynie	1	2	-	-	110	30 - 40	
Kultur-Liga	-	1	-	-	60	60	
Hechaluc - Pionier	-	-	-	2	350	350	70 zł.
Hechaluc Hamizrachi	-	1	-	-	170	170	
Haszomer-Hacair	-	-	-	1	150	150	63 zł.
Brith Trumpaldor	-	-	2	1	190	50 - 75	
Tarbuth	1	1	-	1	170	40 - 80	42 zł.
Stow. "Oświata"	-	-	-	1	120	120	30 zł
B-stockie T-wo Opieki nad Sierotami Żydow.	-	-	-	1	36	36	
Linas-Chacedek	-	-	-	1	80	80	35 zł
Gemilus-Chesed	-	-	1	-	60	60	
Keren-Kajemet	-	-	-	1	-	-	125 zł
T. O. Z.	-	-	-	2	220	70 -150	185 zł
Żydowskie Cechy Rzeźnicze	1	zjazd wojewódzki deleg.			75	75	
Centr. Św. Rzem. Żydów	1	zjazd wojewódzki delegat.			40	40	
Żydowski Bank Udział.	1	-	-	-	130	130	
Żyd. Bank Spółdz. Własć. Nieruchom.	1	-	-	-	135	135	
Makabi	-	-	-	1	100	100	50 zł.
Hapoel	1	1	-	-	225	25 - 200	

P

35

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.PN.163/4/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.4 za miesiąc k w i e c i e ń 1936 roku.

BIAŁYSTOK, dnia 14 m a j a 1936 roku

T A J N E - P I L N E.

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I.Polityczny

w W a r s z a w i e.

WOJEWÓDZKI URZĄD WOJEWÓDZKI
Podano dn. 18 MAJ 1936 r.
Zał.
Waga

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.4 za miesiąc k w i e c i e ń 1936 roku z zakresu spraw społeczno-politycznych i narodowościowych.-

W O J E W O D A

/STEFAN PASŁAWSKI/

Otrzymują do wiadomości:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Nr.1-4	-	4 egz.
Pan Wojewoda w Wilnie	Nr. 5	-	1 "
Pan Wojewoda w Nowogródku	Nr. 6	-	1 "
Pan Wojewoda w Brześciu nad Bugiem	Nr. 7	-	1 "
Pan Wojewoda w Warszawie	Nr. 8	-	1 "
Pan Wojewoda w Stanisławowie	Nr. 9	-	1 "
Pan Wojewoda w Tarnopolu	Nr.10	-	1 "
Pan Wojewoda w Lublinie	Nr.11	-	1 "
Pan Wojewoda w Łodzi	Nr.12	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	Nr.13	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Wilnie	Nr.14	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Białymstoku	Nr.15	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Grodnie	Nr.16	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Okręgowego w Łomży	Nr.17	-	1 "
Pan Prokurator Wydz.Zam.S.Okr.w Suwałkach	Nr.18	-	1 "
Ekspozytura Nr.1. Oddz.II.Szt.Gł. w Wilnie	Nr.19	-	1 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III. w Grodnie	Nr.20-21	-	2 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK. IX. w Brześciu n/B.	Nr.22	-	1 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK. I. w Warszawie	Nr.23	-	1 "
K.O.P."Brygada Grodno" w Grodnie	Nr.24	-	1 "
Panowie Starostowie Powiatowi Wojew.Białostockiego	Nr.25-36	-	12 "
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	Nr.37	-	15 "
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku	Nr.38	-	14 "
Pan Naczelnik Urzędu Sledczego w Białymstoku	Nr.39	-	1 "
A r c h i w u m	Nr.40-42	-	3 "
O d b i t o		-	42 egzemp

H.F.

Po przyjęciu do wiadomości
A. A.
Lublin, dn. 4/VI 1936 r.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/4/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.4.
za miesiąc kwiecień 1936 r.

I. Sytuacja ogólna.

Obóz prorządowy przejawiał swą żywotność jedynie przez ożywienie pracy wewnętrznej w poszczególnych organizacjach społecznych.-

W związku ze wzrostem akcji lewicowej dało się zauważyć nieznaczne ożywienie wśród członków Str.Narodowego, którzy w akcji tej dopatrują się wzmożonej działalności elementów komunistycznych. Stwierdzona została również na terenie Województwa akcja anty-komunistyczna duchowieństwa rzym.-katolickiego, przeprowadzona przez wygłaszanie odpowiednich kazań, mających na celu piętnowanie komunizmu i wzywająca ludność katolicką do przeciwstawienia się zakusom emisarjuszy bolszewickich. W związku z zaostrzoną przez czynniki rządowe akcją walki z komunizmem, narodowcy ostatnio zajmują stanowisko przychylniejsze do Rządu starając się wykazać sympatję do jego poczynań antykomunistycznych, w których widzą pośrednie przejawy akcji antyżydowskiej.-

Str. Narodowe przeprowadzało akcję zbierania podpisów za rozwiązaniem rad gminnych, dokonało spisu najbardziej godnych zaufania członków oraz dążyło do tworzenia nowych kół i pozyskania większej ilości członków i sympatyków.-

Akcja antyżydowska Str.Narodowego wzmogła się nieco z powodu przypadających w okresie sprawozdawczym świąt Wielkanocnych i prowadzona była głównie przy pomocy ulotek,

36

nawołujących do bojkotu handlu żydowskiego i zakładania sklepów chrześcijańskich.-

W Str.Narodowem dała się zauważyć pewna zmiana kursu w odniesieniu do wystąpień antyżydowskich, oraz mniejsza agresywność w stosunku do organizacyj prorządowych.-

W Str.Ludowem zanosi się na nowy rozłam, szczególnie w pów.białostockim, zainicjowany przez b.sekretarza Zarz.Wojew. Str.Lud. Mieczysława Spalińskiego, wydalonego z organizacji za tendencje radykalne, zmierzające do utworzenia frontu ludowego.-

W PPS. zaobserwowano wzrost wpływów spowodowanych ostatnimi wypadkami w Krakowie, Częstochowie, Lwowie i Chrzanowie, a w konsekwencji powiększenie stanu posiadania Kl.Zw.Zaw./głównie przez kaptowanie bezrobotnych/.-

Akcja PPS. nie ograniczała się jedynie do ośrodków miejskich lecz, zmierzała do opanowania ludności wiejskiej i utworzenia jednolitego frontu robotniczo-chłopskiego. Przybrała ona na sile w ostatnich dniach okresu sprawozdawczego w kierunku wspólnego z ludnością wiejską - obchodu święta 1-go maja - z nikłym zresztą wynikiem.-

Inne ugrupowania polityczne działalności, zasługującej na specjalne omówienie, nie przejawiały.-

-.-.-.-.-.-.-.-.-

H.F.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/4/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.
za miesiąc kwiecień 1936 r.

II. Przegląd prasy.

I. Nowe czasopisma: Dnia 27.IV.1936 r.został wydany w Białymstoku pierwszy numer"Kurjera Podlaskiego",będącego mutacją "Warszawskich Ostatnich Wiadomości",którego redaktorem i wydawcą jest Edward Platzek.-

II. Przestały wychodzić: Na terenie m.Białegostoku:

"Ostatnie Wiadomości",których redaktorem i wydawcą był Jan Pabjan. Ostatni numer 95 wyszedł dnia 4.IV. 1936 r.;

"Goniec Białostocki",którego redaktorem był Marjan Józefowicz,a wydawcą Irena Józefowiczowa. Ostatni numer 69 wyszedł dnia 6 kwietnia 1936 r.

Na terenie m. Grodna:

przestał wychodzić "Grodzieński Ekspres Poranny" z dniem 30 kwietnia b.r.

III. K o n f i s k a t y: Starosta Grodzki w Białymstoku dokonał zajęcia
a/ jednodniówki "Najnowsze Wiadomości: z dnia 10/IV. 1936 r. na podstawie art.12 dekretu prasowego, oraz art.293 pkt.3 i 4 i 303-c K.K.; czasopism:
b/ "Noje Cajtung" z dnia 11.IV.1936 r.na podstawie art.12 dekretu prasowego oraz art.303 pkt.2 i 303-a K.K.;
c/ "Unzer Cajtung"Nr.92, dodatek nadzwyczajny za fałszywy komunikat P.A.T. p.t."Wybuch bomby w Krakowie" na podstawie art.170 K.K.;
d/ "Ostatnie Wiadomości" bez numeru z dnia 11.IV.193-

37

na podstawie art.3 i 12 dekretu prasowego oraz art.293 pkt.4 i 303-e K.K.-

Starosta Powiatowy w Grodnie dokonał zajęcia jednodniówki "Di Naje Grodner Sztyme" z dnia 3.IV.1936 r. za art."Jednodniowy strajk protestacyjny w Grodnie", "Bomby i pióra" i "Arystokrata".-

Wszystkie wyżej wymienione konfiskaty zostały przez Sąd Okręgowy zatwierdzone.-

IV. Procesy prasowe. - ż a d n e .-

-.-.-.-.-.-.-.-.-

H.F.

5

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/4/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.4
za m-c kwiecień 1936r.

III. Ruch polityczny .

a/ Obóz prorządowy .

Staraniem Klubu Społecznego został urządzony w Białymstoku dnia 10 kwietnia br.w lokalu Związku Rezerwistów przez grupę posłów i senatorów Województwa Białostockiego wiec sprawozdawczy, na który przybyło około 200 osób, a na którym członkowie izb ustawodawczych omówili sytuację polityczną i gospodarczą w kraju, zapoznając przytem zebranych z tokiem spraw, prowadzonych w Sejmie i Senacie. Na zakończenie odczytana została przez posła Danowskiego rezolucja, domagająca się przyznania większych funduszów na inwestycje oraz jaknajwcześniejszego rozpoczęcia robót publicznych na terenie województwa.-

b/ Stronnictwo Narodowe .

Białystok m. Tarcia i nieporozumienia panujące ostatnio na tle osobistem w Str.Narod. nie ustają, a wprost przeciwnie z każdym dniem zaostrzają się, co wpływa hamująco na prace stronnictwa. Usiłowania tak Zarządu Okręgowego jak i Zarządu Grodzkiego, zmierzające do wyrównania nieporozumień między poszczególnymi członkami, nie odniosły żadnego skutku. W wyniku tych waśni został rozwiązany dotychczasowy Zarząd Grodzki i mianowany Zarząd Komisaryczny. Zamianowanie Zarz.Komisarycznego nie przyczyniło się do poprawienia sytuacji, gdyż zarząd ten stosuje te same metody pracy, których się trzymał zarząd poprzedni. Niezależnie od powyższych tarć dużą przeszkodą w rozwijaniu dzia-

./.

łalności stronnictwa jest zły stan finansowy stronnictwa,spowodowany niepłaceniem składek przez członków zwyczajnych oraz nieudzielaniem pomocy materjalnej stronnictwu przez członków wspierających.Ci ostatni przestają interesować się stronnictwem z powodu panującej w jego łonie,jak twierdzą, anarchji.-

pow.białostocki. Str.Narodowe urządziło 2 zebrania i zorganizowało 2 koła, w Starosielcach liczące 45 członków, oraz w Knyszynie liczące 25 członków. Nadto dnia 19 kwietnia odbyło się w Wasilkowie święcone dla członków i sympatyków Str.Nar.,na którem było obecnych 230 osób.-

pow.grodzieński. Str.Nar.mimo kryzysu wewnętrznego,wynikłego z wzajemnego podejrzewania się o prowokację -w działalności nie ustawało. Nie ograniczyło się w niej tylko do m.Grodna,lecz wzmogło swe prace na terenie powiatu,urządzając dwa zebrania i organizując dwa koła. Akcję antyżydowską prowadziło w dalszym ciągu przez rozpowszechnianie ulotek i odezw sposobem domokrążnym. W akcji tej sekundowała Str.Nar.prasa prorządowa z"Grodzieńskim Ekspresem Porannym" na czele,który zamieścił na łamach swych kilkanaście artykułów antysemickich.Miejscowa prasa żydowska nie pozostawała dłużną prasie polskiej i w każdym numerze dzienników żydowskich umieszczany był artykuł polemizujący z wywodami"Grodzieńskiego Ekspresu Porannego". Polemika ta przyczyniła się w dużej mierze do pogłębienia nastrojó antysemickich wśród społeczeństwa chrześcijańskiego.Dużego rozgłos nabrała sprawa "miesiąca kupca",którą organizowały niezależnie od Związku Kupców Polskich prorządowe organizacje społeczne przy czyn nem poparciu Str.Nar.-

pow.łomżyński. Działalność Str.Nar.ograniczyła się jedynie do urządzenia kilku zebrań, na których krytykowano politykę gospodarczą i zagraniczną Rządu, w szczególności politykę ugodową z Niemcami, a nadto

ostatnie zajścia z robotnikami w kraju, tłumaczące ich powstanie wzmożoną akcją elementów komunistycznych.-

Dnia 26 kwietnia br. odbyło się w Łomży zebranie członków Str. Nar. z pow. łomżyńskiego. Obecny na niem Roman Rybarski wskazał na konieczność rozpoczęcia zdecydowanej walki z komuną oraz zalecał współdziałanie z policją w wypadkach konieczności likwidacji rozruchów, wywołanych przez komunistów. W związku z przyjazdem Rybarskiego spodziewano się dużego zjazdu członków na zebranie /do 1500 osób/, tymczasem w zebraniu wzięło udział zaledwie 300 osób.

pow. ostrołęcki. Działalność stronnictwa ograniczyła się jedynie do urządzenia jednego zebrania, na którem poddano ostrej krytyce zarządzenia Rządu w dziedzinie finansowej.-

pow. ostrowski. Str. Nar. kontynuowało nadal działalność organizacyjną, która uzewnętrzniła się w objeździe przez sekretarza Zarz. Tow. S. N. Leona Wireckiego istniejących na terenie gm. Gawrychy kół stronnictwa i zwołaniu kilku zebrań.-

Stronnictwo prowadziło w dalszym ciągu akcję bojkotową żydów, która wyraziła się w rozrzuceniu w okresie przedświątecznym w kilku miejscowościach powiatu ulotek, nawołujących do niekupowania u żydów.

pow. sokólski. Działalność Str. Nar. szła w kierunku zjednywania nowych członków i rozbudowy sieci organizacyjnej. W akcji tej stronnictwo posługiwało się wyłącznie hasłami antysemickiemi, gdyż hasła antyrządowe nie znajdują na terenie tego powiatu większego posłuchu.

Koło miejscowe w Sokółce ze względu na trudności finansowe zredukowało z dniem 1 maja br. ilość prenumerowanych egzemplarzy "Samoobrona Narodu" i "Wielka Polska" z 20 na 10 egz. oraz wstrzymało całkowicie prenumeratę Warszawskiego Dziennika Narodowego.

pow. szczuczyński. Str. Nar. zdobyło się na zorganizowanie jednego zebrania w Rydzewie, gm. Sekda, lecz i to zebranie zostało przedwcześnie rozwią

zane przez przewodniczącego z powodu braku zainteresowania ze strony członków. Pozatem Str.Narod.prowadziło akcję przeciwko kupowaniu w sklepach żydowskich.-

pow.suwalski.- Praca w Str.Narod.była prowadzona przedewszystkiem przez przysłanego z pow.wołkowyskiego instruktora Drylla Sylwestrąktóry działalność swą ograniczył narazie do pogłębienia uświadomienia ideowego, członków.

pow.wołkowyski.- Po wyjeździe z terenu powiatu instruktora Drylla praca organizacyjna stronnictwa osłabła W miesiącu sprawozdawczym nie urządzono ani jednego zebrania.-

pow.wysoko-mazowiecki.- Działalność Str.Narod.w kwietniowym okresie wykazała znaczną ruchliwość i duże ożywienie. Członkowie Zarządu Pow., objeżdżając powiat, prowadzili akcję za niezwoływaniem większych zebrań w ośrodkach, w których policja mogłaby paraliżować ich ruchy, a natomiast urządzać je w mniejszych miejscowościach, przy małej ilości osób. Zorganizowano dwa zebrania na terenie gm.Klukowo, pozatem Zarząd Pow.odbył kilka konferencyj.-

Poważniejszej agitacji za bojkotem sklepów żydowskich nie przeprowadzono, ograniczając się do wylepiania w kilku miejscach ulotek antyżydowskich, pisanych ręcznie.-

-/-

Powiat	Zgromadzenia publ. ilość	Zgromadzenia publ. Frekwencja ilość rozciągł.		Zebrania ilość	Zebrania frekwencja	Ilość nowych komór.	Ilość nowych człon.	Uwagi
Białystok-M.	-	-	-	3	20	-	-	
Białostocki	-	1	-	2	100	2	70	
Grodzieński	-	-	-	5	30	2	16	
Łomżyński	-	1	-	7	20-300	-	-	
Ostrowski	-	-	-	5	20-50	-	-	
Ostrołęcki	-	-	-	1	300	-	-	
Sokólski	-	-	-	1	14	2	35	
Szczuczyński	-	-	-	1	20	-	-	
Suwalski	-	-	-	2	30	-	-	
Wysoko-Maz.	-	1	-	2	50-70	-	-	
Razem:	-	-	-			6	121	

c/ Stronnictwo Ludowe.

pow.białostocki. Ożywioną działalność rozwinął b.sekretarz Zarz.Woj.Str.Lud. Mieczysław Spaliński,który na zebraniach agitował za utworzeniem jednolitego frontu ludowego.Tendencje te z dużą stanowczością zwalczane są przez Zarz.Woj.Str.Lud.W związku z tem Spaliński został zawieszony w czynnościach sekretarza,lecz decyzji zawieszającej go nie uznał,organizując zjazd powiatowy,na którym wybrano nowy zarząd powiatowy Str.Lud.w Białymstoku o tendencjach jednolito-frontowych.Do nowego Zarządu Spaliński wszedł w charakterze sekretarza.

pow.łomżyński. Działalność Str.Lud.na terenie powiatu nie wykazuje większej żywotności z powodu wyjazdu powiatowego instruktora Władysława Pragi do Białegostoku. Praga objął kierownictwo sekretar-

40

jatu Wojew.Zarz.Str.Ludowego, a do Łomży ma przyjeżdżać raz w miesiącu w celu załatwienia spraw organizacyjnych.-

pow.ostrowski.- Podjęte próby ożywienia działalności Str.Ludowego dotąd nie dały żadnych wyników. O zupełnym zaniku wpływów tego stronnictwa na terenie powiatu świadczy okoliczność, że na zebraniu zwołanem na dzień 30 kwietnia br.przez tymczasowy Zarz.Powiatowy przybyło z terenu powiatu zaledwie tylko 8-miu członków.-

pow.suwalski.- Żywszej działalności nie obserwowano prócz 3-ch zebrań o charakterze organizacyjnym.-

Konsolidacja stronnictwa po rozłamie wewnętrznym i zrehabilitowaniu się Trochima na zebraniu Zarz.Pow.Str.Ludowego następuje bardzo powoli. Duża jednak część zwolenników Ibera nie ufa Trochimowi i przekonaną jest o jego kontaktach z władzami bezpieczeństwa. Wśród niektórych członków dały się zauważyć tendencje do nawiązania kontaktów z PPS., które jednakże straciły na aktualności, głównie przez nacisk Zarz.Wojewódzkiego.-

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek	Ilość nowych członków	Uwagi
	ilość	Frekwencja ilość	rozciągł.	ilość	frekwencja			
Białostocki	1	500	-	-	-	-	-	
Suwalski	-	-	-	3	100	-	-	
Razem	1	500	-	3	100	-	-	

W innych powiatach województwa Stronnictwo Ludowe nie wykazywało żadnej działalności.-

./.

d/ P.P.S. O.K.W.

pow.białostocki.- Z inicjatywy Okręgowego Komitetu Robotniczego PPS.CKW.w Białymstoku odbyło się w dniu 5 kwietnia br.we wsi Rybniki, gm.Obrubniki zgromadzenie robotników leśnych, na którem było obecnych około 80 osób. Mówcy omawiali ostatnie zajścia z robotnikami, potępiając postępowanie policji oraz agitowali za utworzeniem frontu robotniczo-chłopskiego i za masowem wzięciem udziału w pochodzie w dniu 1 maja.-

Białystok-M. Związki Zaw.Kl., pozostające pod wpływami PPS.CKW.i Bundu, urządziły jednodniowy strajk protestacyjny spowodu wypadków w Krakowie i Częstochowie. Strajk objął 92 fabryki włókiennicze i kilkadziesiąt zakładów pracy. Strajkowało ogółem 4.115 robotników. Nie było objętych strajkiem 22 fabryk i kilkanaście zakładów pracy, w których pracowało około 1.200 robotników.-

pow.grodzieński.- Ożywienie działalności PPS.zostało spowodowane przez zajścia na terenie m.Lwowa i Krakowa oraz zbliżające się święto 1-go maja. Działalność ta przejawiała się wyłącznie wśród związków zawodowych.-

pow.łomżyński.- Dnia 26 kwietnia br.staraniem PPS.CKW.odbyło się w Łomży zgromadzenie publiczne przy obecności około 200 osób, na którem omawiano sprawę obchodu 1-szomajowego oraz kwestję bezrobocia na terenie m.Łomży.-

pow.suwalski.- Działalność PPS.ograniczyła się do przygotowania do obchodu 1-majowego.-

./.

41

pow.wysoko-mazowiecki.- Żywszą działalność wykazała PPS.OKW.w Łapach, przygotowując się do obchodu 1 maja. W zebraniach brał udział T.U.R.i Klub Kobiet Pracujących.-

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek	Ilość nowych członków	Uwagi
	ilość	Frekwencja ilość	rozciągł.	ilość	frekwencja			
Białostocki	1	70	-	2	80	-	-	
Łomżyński	1	200	-	-	-	-	-	
Ostrowski	-	-	-	1	10	-	-	
Suwalski	-	-	-	1	30	-	-	
Wysoko-Mazow.	-	-	-	2	50	-	-	
Razem	2	270	-	6	170	-	-	

Inne ugrupowania polityczne żadnej działalności nie przejawiały.-

---ooOoo---

W.D.

WOJEWÓDA BIAŁOSTOCKI
Nr.Pn.163/4/36.T.

13

42

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.4.
za miesiąc k w i e c i e ń 1936 r.

IV Stan wyznaniowy.

a/ Kościół Katolicki.

W okresie sprawozdawczym działalność kleru katolickiego pod względem politycznym posuwała się według dotychczasowych wytycznych. Wystąpienia kleru nie przybierały jednak cech agresywnych, któreby świadczyły o wyraźnie nieprzychylnem ustosunkowaniu się do ostatnich zarządzeń Rządu, zwłaszcza w dziedzinie polityki gospodarczej. W związku z ostatniemi rozruchami w Krakowie i Lwowie stanęło duchowieństwo po stronie władz administracyjnych, biorąc udział w akcji społecznej, mającej na celu utworzenie frontu, który przeciwstawiłby się wywrotowej działalności komunistycznej. W popieraniu tej akcji duchowieństwo nie tego
wahało się wykorzystać ambony do celu i w ostrych oraz zdecydowanych oświadczeniach pouczało wiernych o konieczności zwalczania zakusów komunistycznych.-

Dnia 26 kwietnia b.r. w kościele farnym w Białymstoku wygłosił kazanie ks.prefekt Antoni Zalewski, którego to kazania wyłącznym tematem była zgubna działalność komunistów dla Państwa Polskiego i chrześcijaństwa. Zdaniem mówcy komuniści za pieniądze Moskwy wzniecili zamęt, doprowadzając do krwawych zaburzeń. Ks.Zalewski ilustrował przebieg wypadków w Krakowie, Częstochowie i Lwowie oraz zaburzenia w Hiszpanji. Zdaniem mówcy - Polska która ma 1.000 klm.granicy z bolszewikami, musi baczne czuwać i mieć zwróconą uwagę na niebezpieczeństwo komunistyczne. Podkreślił on również, że komunizmem kieruje międzynarodowe żydostwo i w Polsce komunizm przedewszystkiem zwalczać należy

żydom, którzy powinni z Polski wyemigrować i poszukać sobie innego państwa. Kończąc kazanie ks.Zalewski wezwał obecnych do udziału w wiecu, który tego dnia bezpośrednio po nabożeństwie odbył się w teatrze "Palace" i poświęcony był sprawie niebezpieczeństwa komunistycznego. Wiec ten zorganizowała Federacja P.Z.O.O.

Omawiając akcję antykomunistyczną, zasługuje na uwagę zjazd duchowieństwa z dekanatu suwalskiego we wsi Wigry, gm. Huta. Do proboszcza tej miejscowości, ks. Teofila Dąbrowskiego przybyło dnia 9 kwietnia b.r. 22-ch duchownych. Po nabożeństwie żałobnem za zmarłych księży dekanatu suwalskiego, ks. Henryk Białokoziewicz, proboszcz parafji Rutka-Tartak wygłosił kazanie, w którem wezwał obecnych, by duchowieństwo katolickie wydatnie interesowało się ruchem komunistycznym, a także i socjalistycznym, ponieważ zarówno komuniści jak i socjaliści dążą do zniszczenia religji i Kościoła tak, jak to dzieje się w Hiszpanji i Meksyku.-

Współpraca kleru w zwalczaniu ruchów wywrotowych w niczem nie naruszała nawiązanego kontaktu przeważającej części kleru ze Str.Narod., co znajdowało wyraz w udziale kleru w pracach tego stronnictwa, a w szczególności w propagandzie bojkotu żydów, a także w użyczaniu katolickich domów parafjalnych dla zebrań członków Str.Narod. Nieprzychylne nastawienie kleru katolickiego w stosunku do organizacyj prorządowych, uzewnętrzniające się na obszarze zachodnich powiatów województwa , t.j. diecezji łomżyńskiej, rozszerzało się stopniowo na obszar powiatów wschodnich, wchodzących w skład archidiecezji wileńskiej. Ks.proboszcz Edward Ciechanowski z Szydłowic,pow.wołkowyskiego z ambony zabraniał wiernym zapisywania się do Kół Młodzieży Wiejskiej, a mieszk.tej wsi,Kazimierz Cynkiel namawiał, by młodzież nie wstępowała do oddziałów Strzelca, oświadczając, że

43

ks.proboszcz jest przeciwny Związkowi Strzeleckiemu i nie życzy sobie, ażeby ta organizacja istniała na terenie parafji.- Ks. proboszcz z Piasek Bolesław Helmer polecił kilku dziewczętom z os.fabr. Mosty,pow.grodzieńskiego należącym do Oddziału Żeńskiego Zw.Strzeleckiego, wycofać się ze Związku,nazywając Zw. Strzelecki "zbójeckim". Na skutek nalegań księdza znaczna ilość strzelczyń wycofała się z szeregów Związku Strzeleckiego.-Według uzyskanych informacyj kler parafji rzym.-kat.OO.Franciszkanów w Grodnie w celu propagowania działalności Str.Narod.ma udzielać bezpłatnie posług religijnych członkom tego Stronnictwa. I tak niejaki Sawicki Antoni ze wsi Nowiny,gm.Kuźnica,pow.wołkowyskiego otrzymał bezpłatnie ślub z tytułu przynależności do wspomnianego Stronnictwa.-

W dniu 28 kwietnia b.r. w Bielsku Podlaskim w sali Pokarmelickiej odbył się zjazd kierowników Kół Str.Nar. O godz.10-ej w kościele parafjalnym odprawiona została msza przez ks.Dziewiesza ze Strabli,który ze stopni ołtarza wygłosił krótkie przemówienie,nawołując do gorliwej pracy dla dobra Ojczyzny. Z kościoła uczestnicy zjazdu udali się do sali Pokarmelickiej, gdzie pod przewodnictwem proboszcza ze Złotorji,ks.Jana Ostrowskiego,Prezesa Zarz.Okr.Str.Nar.w Białymstoku odbyły się obrady. Ks. Ostrowski zapoznał zebranych z programem i dążeniami Str. Nar., a następnie wzywał do intensywnej pracy celem podniesienia ducha polskości w masach włościańskich. Zebranie trwało od godz.11.30 do 13-ej, poczem ks.Ostrowski w towarzystwie ks. Dziewiesza i niejakiego Czernika zwiedził lokal sekretarjatu Str.Narod.

Dnia 19 kwietnia b.r. w lokalu Katolickiego Stow.Młodzieży Męskiej i Żeńskiej w Ostrołęce odbyło się zebranie członków Str. Narod.z pow.ostrołęckiego. W zebraniu,na którem było poruszane zagadnienie ubojju rytualnego i bojkotu żydów, brali udział ks. ks. Jan Żelaźnicki i Stanisław Prószyński, obaj wikarjusze w

Ostrołęce. Dnia 26 kwietnia b.r. odbyło się podobne zebranie w lokalu sali Domu Katolickiego w Łomży. Po ukończeniu zebrania posłowie Staniszkis i Rybarski, którzy w zebraniu tem brali udział złożyli wizytę ks.biskupowi Łukomskiemu.-

Ordynarjusz archidiecezji wileńskiej ks.arcybiskup Jałbrzykowski dokonał w dniach 26 do 30 kwietnia b.r. wizytacji następujących miejscowości województwa: Kwasówka i Indura, pow.grodzieńskiego, Odelsk, Klimówka, Kundzin, Sokolany, Janów i Rozedranka, pow. sokólskiego oraz Czarna-Wieś, Wasilków, Dobrzyniewo, Fasty, Sliwno i Choroszcz, pow.białostockiego.-

b/ Placówka Polskiego Kościoła Starokatolickiego w Białymstoku.

Władysław Faron, tytułujący się arcybiskupem Polskiego Kościoła Starokatolickiego, delegował do Białegostoku Leona Podsiadłę, ur. we wsi Przysieka, gm.Kozłów, pow.Miechów, dnia 27 czerwca 1905 r., syna Mikołaja i Marjanny z domu Stachurek, celem zorganizowania parafji wspomnianego kościoła. Podsiadło występuje w Białymstoku w sutannie w charakterze duchownego tego wyznania. Według otrzymanych informacyj był on rzym.-katolikiem, który zmienił wyznanie na marjawickie. Po ukończeniu 6 kl. gimnazjum prof.Konopnickiego w Warszawie miał on uczęszczać do seminarjum duchownego biskupa Próchniewskiego w Płocku, a następnie do seminarjum Kościoła Starokatolickiego w Warszawie, przy ul.Miedzianej Nr.14, które ukończył rzekomo w 1934 r. Święcenia miał Podsiadło otrzymać dnia 7 września 1934 r.z rąk "arcybiskupa" Farona. Do chwili przyjazdu do Białegostoku Podsiadło sprawował obowiązki duchownego Polskiego Kościoła Starokatolickiego w Surchowie, pow.Krasnystaw i w Bożęcinie pow.Warszawa jako administrator oraz w Warszawie i w Mininie pow.koneckiego jako wikarjusz.- Do komitetu parafjalnego z siedzibą przy ul

44

Elektrycznej Nr.11 zostały powołane następujące osoby: 1/ Leon Podsiadło, zam. przy ul.Elektrycznej Nr.11 i Smolnej Nr. 6 m.5 jako przewodniczący ; 2/ Cieresko Antoni, zam.przy ul. Smolnej Nr.6 m.5, jako prezes; 3/ Próczynowska Leokadja, zam. przy ul.Czystej Nr.6 jako wiceprezeska; 4/ Styła Stanisław. zam. przy ul.Drewnianej Nr.3 jako sekretarz; 5/Stawowska Wiktorja, zam.przy ul.Ciepłej Nr.33, jako skarbnik; 6/Getner Leon, zam.przy ul.Czystej Nr.6, jako gospodarz; 7/ Słucki Piotr Lucjan, zam.przy ul.Pierackiego Nr.62, m.5, jako referent prasowy; 8/ Oksztel Karolina, zam.przy ul.Namiesznikowskiej Nr.8, jako wicesekretarka; 9/Gertnerówna Helena, zam.przy ul. Sienkiewicza Nr.22, jako wiceskarbnik.-

Do Starostwa Grodzkiego w Białymstoku wpłynęło zawiadomienie, podpisane przez kilkunastu mieszkańców m.Białegostoku, o zorganizowaniu placówki duszpasterskiej Polskiego Kościoła Starokatolickiego przy ul.Elektrycznej . Do zawiadomienia zostało dołączone pismo Farona o delegowaniu do Białegostoku Podsiadły w celu odprawiania nabożeństw i spełniania innych posług religijnych. Bezpośrednio potem założyciele tej placówki przystąpili do rozpowszechniania ulotek o rozpoczęciu działalności Kościoła Polsko-Narodowego. W treści tych ulotek pominięta została denominacja Polskiego Kościoła Starokatolickiego. Przyczem sektańci zapowiedzieli bezpłatne udzielanie posług religijnych.-

Starosta Grodzki, dopatrując się w treści ulotki cechy przestępstwa, orzeczeniem Nr.B-29-150 z dnia 10.IV.1936 r. zarządził jej zajęcie z powodu naruszenia art.6 ustawy o zgromadzeniach i skierował sprawę do Prokuratora Sądu Okręgowego w Białymstoku. Orzeczeniem Nr.AW.6/2 z dnia 24.IV.1936 r. zakazał Starosta Grodzki założenia i prowadzenia działalności stowarzyszenia pod nazwą "Polski Kościół Starokatolicki",

względnie "Polski Kościół Narodowy", motywując orzeczenie tem, że ani Polski Kościół Narodowy ani też unja tego kościoła z Kościołem Starokatolickim nie znalazły uznania władz państwowych.-

Działalnością nowej placówki duszpasterskiej zainteresowały się szczególnie władze duchowne wyznania rzymsko-katolickiego. Metropolita Wileński pismem Nr.T-219/36 z dnia 21.IV.b.r. zawiadomił wojewódzką władzę administracji ogólnej, że "niejaki Leon Podsiadło, propagator kościoła narodowego" posługuje się tytułem księdza oraz nosi ubranie, jakiego używają księża katoliccy.-

Ponieważ Podsiadło wprowadza w ten sposób w błąd katolików, Metropolita domagał się wydania odpowiedniego zakazu. Omawiany wniosek Metropolity został skierowany na drogę postępowania karno-administracyjnego, jako zawiadomienie o naruszeniu art. 27 prawa o wykroczeniach.-

- - - o o o - - -

Z życia innych wyznań i sekt nie zauważono wydarzeń zasługujących na uwzględnienie w sprawozdaniu.-

-.-.-.-.-.-.-.-

H.F.

45

WOJEWODA BIALOSTOCKI
Nr.PM.163/4/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.4
za m-c kwiecień 1936r.

V. Mniejszości narodowe.

a/Białorusini.

Podjęta przez centrale białoruskich organizacyj w Wilnie akcja masowego składania deklaracyj o szkoły białoruskie znalazła dość duże zainteresowanie na terenie wschodnich powiatów województwa /za wyjątkiem pow.bielskiego/, a to naskutek przejęcia jej przez KPZB., gdyż obecnie na terenie całego województwa poza jedynem, prawie nieżywotnem, kołem B.I.G.i K.w pow.bielskim, niema żadnej legalnej organizacji białoruskiej.-

Poszczególni działacze wywrotowi-białorusini nawiązali kontakt korespondencyjny z Sekretarjatem Szkolnym w Wilnie, skąd otrzymują w dużych ilościach druki i instrukcje do prowadzenia akcji, która szczególnie silnie przejawia się w pow.grodzieńskim i wołkowyskim /zwłaszcza w gm.Piaski/, w ośrodkach najsilniej skomunizowanych.-

b/ L i t w i n i .

W przeciwieństwie do pow.suwalskiego, gdzie organizacje litewskie w kwietniu nie wykazały żywotniejszej działalności, w pow.grodzieńskim intensywność tych organizacyj nie osłabła, naskutek nieustającej akcji czołowych działaczy - kierowników czytelń rytasowskich z Suchockim Teofilem na czele, którym z wydatną pomocą, szczególnie, gdy chodzi o działwę szkolną, przychodzą nauczyciele szkół powszechnych narodowości litewskiej.-

Wszczęta w marcu br. przez Suchockiego Teofila akcja w kierun

./.

ku budowy litewskich domów ludowych zatacza coraz szersze kręgi w pow.grodzieńskim i spotyka się z dużem zadowoleniem Litwinów.-

W kilku wsiach przystąpiono już do zwózki na ten cel materjałów, które w większości są dostarczane bezpłatnie, przyczem jeśli chodzi o Marcinkańce to obróbka materjału została już wszczęta, a na cele budowy Suchocki miał otrzymać 4.500 zł. z centrali Towarzystwa "Rytas".-

c/ Żydzi.

Wypadki w Palestynie oraz przygotowania do obchodu dnia 1 maja obok sprawy uboju rytualnego i nieustającej agitacji antyżydowskiej ze strony Str.Narod. spowodowały większą ruchliwość organizacyj żydowskich, wśród których coraz częściej omawiana jest konieczność konsolidacji społeczeństwa żydowskiego.-

Przeprowadzony przez Bund strajk w dniu 17 kwietnia br. spotkał się z nader przychylnem stanowiskiem przymysłowców-żydów i wykazał dużą zwartość mas żydowskich.-

Podkreślić należy prowokacyjne zachowywanie się żydów w wielu ośrodkach w stosunku do ludności chrześcijańskiej, co niejednokrotnie staje się bezpośrednim powodem incydentów.-

Zachowanie się takie, zdaniem wszystkich odłamów społeczeństwa chrześcijańskiego, wypływa z pozostawania żydów pod specjalną opieką władz, co jeszcze bardziej usposabia to społeczeństwo do wrogo żydów.-

Nadto przyczynia się ku temu bierne stanowisko gmin wyznaniowych i organizacyj żydowskich, które nie reagują na prowokacyjne i arogancki e postępowanie żydów, pomimo zwracania im na to uwag.-

Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt odmowy gminy wyznaniowej i organizacyj żydowskich w Białymstoku podpisania wspólnie

/.

21

46

z chrześcijańskimi organizacjami odezwy antykomunistycznej.

Gmina i organizacje żydowskie odmówiły również wydania odrębnej odezwy w tejże sprawie.-

Te fakty wywołały silne rozgoryczenie wśród całego społeczeństwa chrześcijańskiego bez względu na przynależność partyjną i wytworzyły opinję , iż żydostwo w Polsce jest elementem zdecydowanie destrukcyjnym i forpocztą komunizmu w Polsce.-

-:-:-:-:-

W.P.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI.

22

Z e s t a w i e n i e

imprez urządzone przez organizacje mniejszościowe

w kwietniu 1936 roku.

Nazwa organizacji.	Zgromadzenia.	Odczyty.	Obchody i akademje.	Przedstawienia i zabawy.	Ilość Osób razem.	Rozpiętość od - do	Dochód w złoty
Ukraiński Komitet Centralny	-	-	1	-	450	450	
Poalej-Sjon Praw.	1	-	-	-	70	70	
Sjoniści Ogólni	2 i 1 zjazd powiat.	1	-	-	325	30-180	
Agudas Izrael	-	1	-	-	40	40	
Sjoniści Rewizjoniści	2	2	-	-	1750	30-1500	
B u n d	4	1	-	-	1570	20-800	
Kultur-Liga	-	1	-	-	200	200	
Hechaluc Pionier	2+2 zj.pow.	1	-	-	370	40-130	
Brith Trumpeldor	-	1	-	-	120	120	
T a r b u t h	-	-	1	2	250	70-100	
Frajhajt	1	-	1	1	290	70-150	
Cukunft	1	-	-	-	200	200	50 z
Zjednoczenie Szkół Żydow.	-	-	1	1	500	200-300	
Związek Kobiet Żydowskich	-	-	-	1	80	80	12 z
Stow. "Oświata"	-	-	-	1	120	120	32,50
B-stockie T-wo Opieki nad Sierotami Żydow.	-	-	-	2	155	75-80	75
Gemiłus Chesed	?	-	-	-	169	50-112	
T. O. Z.	-	-	-	1	60	60	25
Hapoel	-	1	-	1	350	150-200	38,-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.PN.163/5/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5 za miesiąc m a j 1936 r.

BIAŁYSTOK, dnia..czerwca 1936 r.

T A J N E - P I L N E.

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I.Polityczny

w W a r s z a w i e.

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5 za miesiąc m a j 1936 roku z zakresu spraw społeczno-politycznych i narodowościowych.-

W O J E W O D A

/STEFAN PASŁAWSKI/

Otrzymują do wiadomości:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Nr. 1 - 4	- 4 egz
Pan Wojewoda w Wilnie	Nr. 5	- 1 "
" " w Nowogródku	Nr. 6	- 1 "
" " w Brześciu nad Bugiem	Nr. 7	- 1 "
" " w Warszawie	Nr. 8	- 1 "
" " w Stanisławowie	Nr. 9	- 1 "
" " w Tarnopolu	Nr. 10	- 1 "
" " w Lublinie	Nr. 11	- 1 "
" " w Łodzi	Nr. 12	- 1 "
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	Nr. 13	- 1 "
" " " " w Wilnie	Nr. 14	- 1 "
" " " Okręgowego w Białymstoku	Nr. 15	- 1 "
" " " " w Grodnie	Nr. 16	- 1 "
" " " " w Łomży	Nr. 17	- 1 "
" " Wydz.Zam.S.Okr. w Suwałkach	Nr. 18	- 1 "
Ekspozytura Nr.1.Oddz.II.Szt.Gł. w Wilnie	Nr. 19	- 1 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III. w Grodnie	Nr. 20-21	- 2 "
" " " DOK. I. w Warszawie	Nr. 22	- 1 "
" " " DOK" IX. w Brześciu n/Bugiem	Nr. 23	- 1 "
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie	Nr. 24	- 1 "
Panowie Starostowie Powiatowi Wojew.Białostockiego	Nr. 25-36	- 12 ".
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	Nr. 37	- 1 "
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku	Nr. 38	- 1 "
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	Nr. 39	- 1 "
A r c h i w u m	Nr. 40-42	- 3 "
O d b i t o		- 42 egz.

H.F.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PF.163/5/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5
za miesiąc m a j 1936 roku.

I. Sytuacja ogólna.

Obóz t.zw.prorządowy urządził w Bielsku-Podlaskim zjazd gospodarczy przy udziale posłów i senatorów z terenu Województwa Białostockiego. Słuchaczy poinformowano o pracach Rządu oraz wysłuchano lokalnych bolączek.-

Pewne ożywienie wykazało Chłopskie Stronnictwo Rolnicze, zwołując zjazd do Grodna. Szanse jego rozwoju na tut. terenie są jednak b.nikłe.-

Stronnictwo Narodowe, słuchając dyrektyw swych władz, unikało naogół wywoływania ekscesów z ludnością żydowską, propagowało jednak intensywnie bojkot ekonomiczny żydów. Niesforne [illegible] Stronnictwa Narodowego dopuszczały się jednak drobnych ekscesów antyżydowskich mimo stanowiska władz naczelnych.

[illegible] Przyczyniali się zresztą do tego sami żydzi, zwłaszcza [illegible] w miastach, przez aroganckie i wyzywające zachowanie się.

Na zebraniach Str.Nar. szeroko omawiano groźbę komunizmu przy [illegible] równoczesnem wskazywaniu, że źródłem tej akcji są właśnie żydzi [illegible]

Położenie organizacyjne Str.Nar. w niektórych powiatach osłabło. Dotyczy to głównie Białegostoku i Łomży. W Białymstoku z powodu osłabienia akcji organizacyjnej należy doszukiwać się w tarciach wewnętrznych pomiędzy poszczególnymi członkami zarządu i w braku funduszów. W Łomży zaś Str.Nar. znalazło się w pewnym impasie wskutek częściowej zmiany stanowiska niektórych księży, którzy aczkolwiek nie usunęli się od akcji na rzecz Str.Nar., niemniej jednak zmienili w pewnym stopniu swe zapatrywania, uważając niektóre posunięcia Str.Nar. za zbyt radykalne.-

Zapowiadany w poprzednim sprawozdaniu rozłam w Stronnictwi

Ludowem w powiecie białostockim - nastąpił definitywnie. B.sekretarz Zarz.Woj. Str.Lud. w Białymstoku, Mieczysław Spaliński został decyzją N.K.W. wydalony ze stronnictwa. Obecnie współpracuje on z b.posłem Adolfem Sawickim, z którym otworzył drugi sekretarjat Str.Lud. w Białymstoku. Tegoroczne Święto Ludowe ograniczyło się tylko do urządzania zgromadzeń publicznych, natomiast pochody nie odbyły się nigdzie. Tendencje Str.Ludowego do nawiązania współpracy z PPS.CKW. i ewent. z N.P.R. dostrzeżone były jedynie w pow. łomżyńskim i suwalskim.-

Uwaga PPS.CKW. skupiła się głównie na urządzeniu obchodów 1-majowych. W Łomży partja ta, łącznie ze związkami zawodowymi, wzięła oficjalny udział w obchodzie Swięta Ludowego.-

Inne ugrupowania polityczne działalności, zasługującej na specjalne omówienie, nie przejawiły.-

Prowadzona w powiecie wołkowyskim akcja w sprawie szkolnictwa białoruskiego załamała się, wzmogła się natomiast w pow. grodzieńskim.-

Momentem przełomowym w życiu litwinów było zawieszenie w maju b.r. 32 oddziałów organizacyj litewskich w pow. grodzieńskim i 19 w pow. suwalskim.-

Mniejszość żydowską cechowała w maju większa aktywność spowodowana obchodem 1-majowym, sytuacją w Palestynie i śmiercią N. Sokołowa.-

-=-=-=-=-=-=-=-=-=-=-

.F.

4

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.165/5/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5.
za miesiąc m a j 1936 roku.

II. Przegląd prasy.

I. Nowe czasopisma: W maju b.r. powstał nowy miesięcznik w je
zyku żydowskim p.t. "Efentliche Mejnung" w Suw
kach.-

II. Przestało wychodzić: W Suwałkach przestało wychodzić czasopismo
p.t. "Dzień Dobry Ziemi Suwalskiej".-

III. K o n f i s k a t y. N i e B y ł o.

IV. Procesy prasowe: Ż a d n e .

-=-=-=-=-=-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/5/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5.
za miesiąc m a j 1936 roku.

44

III. Ruch polityczny.

a/ Obóz prorządowy.

Pow.bielski. Dnia 10 maja b.r. odbył się w Bielsku-Podl. zjazd gospodarczy przy udziale około 200 osób, w tem senatorów Terlikowskiego i Ryszki oraz posłów Messinga, Gromady i Kuklińskiego.

Poseł Messing informował zebranych o pracach Sejmu, omawiając szerzej budżet Państwa. Poseł Gromada zachęcał zebranych do organizowania się w kółkach rolniczych, spółdzielniach i tp. celem uniknięcia wyzysku i pośrednictwa, senator zaś Terlikowski zobrazował poczynania Rządu nad utrzymaniem kursu złotego oraz omówił ogólną sytuację polityczną, zarówn wewnętrzną jak i zewnętrzną.-

Po przemówieniach odbyła się dyskusja, w której zabierało głos kilka osób. M.in. burmistrz Bielska-Posl., Erdman, domagał się od posłów i senatorów interwencji u Rządu w sprawie racjonalnego przeprowadzania komasacji, zmiany systemu szkolnictwa, dowodząc, że obecnie rolnik nie ma możności kształcić swych dzieci nietylko w szkołach średnich, ale nawet w powszechnych. Stanisław Korzeniowski zarzucał posłom i czynnikom rządowym, że nie popierają spółdzielczości rolniczej i nie dbają o oddłużenie wsi. Grzegorz Kaczeniuk żalił się na rzekome złe traktowanie włościaków w urzędach państwowych i na masowe wysyłanie upomnień podatkowych za podatki już zapłacone. Kierownik agencji pocztowej w Boćkach, Siedczyński podniósł, że chłop zamało jest otoczony opieką Rządu skutkiem czego wyzyskiwany jest przez żydów, którzy na każdym kroku narzucają się ze swem pośrednictwem. Wreszcie

Włodzimierz Pereboj biadał, że po wsiach obniżono etaty szkó a założono w ich miejsce sklepy z wódką.-

Pow.ostrołęcki. Dnia 27 maja b.r.odbyło się w Ostrołęce zebranie Między organizacyjnego Komitetu Porozumiewawczego wyłonionego z pośród organizacyj społecznych,jak Związek Strzelecki,Zw.Rezerwistów,Ochotnicza Straż Pożarna, OPO.i KR. i inne. Po wysłuchaniu sprawozdań z prac, dokonanych w poszczególnych organizacjach,wytyczono dalszy program pracy.-

b/ Chłopskie Stronnictwo Rolnicze.

Pow.grodzieński. Dnia 24 maja odbył się w Grodnie zjazd delegatów kół Chłopskiego Stronnictwa Rolniczego z powiatów grodzieńskiego sokólskiego i augustowskiego. Obecnych było zaledwie 20 delegatów. Przedstawiciel Centrali, Krzyżynowski w referacie "Samopomoc wsi" zwrócił uwagę na konieczność zakładania wszelkiego rodzaju spółdzielni celem podniesienia stanu gospodarczego wsi oraz wskazał na potrzebę spotęgowania akcji kulturalno-oświatowej. Następnie wybrano zarząd,w skład którego weszli:jako prezes-Antoni Basel,jako wiceprezes-Feliks Burowiec, jako sekretarz-Józef Gryszko i jako skarbnik-Andrzej Wołk.

Widoków rozwoju Chłopskie Stronnictwo Rolnicze na tut. terenie nie posiada.-

c/ Stronnictwo Narodowe.

Białystok-miasto. Tarcia wewnętrzne w Zarządzie Grodzkim Str.Nar. w Białymstoku nie sprzyjały jakiejkolwiek poważniejszej akcji. Daje się przytem silnie odczuwać brak funduszów na cele organizacyjne. Aby choć częściowo zaradzić temu,prezes Zarz.Okr. w Białymstoku, ks.Ostrowski zwrócił się do księży z prośbą o moralne i materjalne poparcie.-

50

W Białymstokumodbył się sprawozdawczy zjazd prezesów zaą rządów pow.Str.Nar. przy udziale d-ra Bieleckiego. Obrady odbywały się przy drzwiach zamkniętych.-

Po zjeździe dr Bielecki, w związku z panującemi tarciami, przesłuchiwał Bzurę i Czernika, przyczem Bzura otrzymał ostrą naganę. Zarz.Gł. stronnictwa ma nadto powziąć decyzję co do dalszego pozostawienia Bzury w Str.Narodowem.

Celem przeprowadzenia skuteczniejszej akcji antyżydowskiej,Biały stok ma być podzielony na kilka dzielnic.

ow.białostocki.

W powiecie,poza trzema zebraniami kół, Str.Nar.żywszej działalności nie przejawiało.-

Zebrania kół odbyły się: dnia 12 maja b.r. we wsi Lubejki i wa Juchnowcu-Dolnym oraz dnia 13 maja b.r. we wsi Hołówki-Stare. Na wszystkich tych zebraniach przemawiał Franciszek Górski, instruktor z Białegostoku. Podnosił on, że obóz narodowy wkrótce obejmie władzę w Państwie a wówczas nie będzie takiej nędzy i biedy jak teraz. Z chwilą objęcia władzy, narodowcy"na wszystkich szpiclach pojadą orać". Podkreślił, że pomimo aresztu i Berezy Kartuskiej narodowcy w dalszym ciągu intensywnie pracują, czego wyrazem były ostatnie wybory do Sejmu, podczas których większość ludności polskiej nie poszła do urny wyborczej, wyrażając tem samem votum nieufności dla Rządu. Ostro krytykował politykę zagraniczną, a zwłaszcza rzekomą przyjaźń z Niemcami dodając, że Hitler, mimo pozorów przyjaźni w stosunku do Polski zbroi się w szybkiem tempie i niezawodnie pokusi się o zawładnięcie Górnym-Śląskiem i Pomorzem. Pozatem Górski nawoływał do bojkotu handlu żydowskiego i popierania sklepów polskich. Przestrzegał również młodzież przed wstępowaniem do Związku Strzeleckiego.-

Pow. bielski.

W maju b.r. działalność Str.Nar. nieco osłabła. Mimo to jednak zdołano założyć 6 nowych kół na terenie gminy Brańsk. We wsiach Samółki Małe i Łapcie, gm. Wyszki przy wjazdach do wsi umieszczono tabliczki z napisami: "Baczność, do wsi wstęp żydom wzbroniony".-

Pow. grodzieński.

Akcja Str.Nar. w okresie sprawozdawczym polegała głównie na wychowaniu ideowem i werbowaniu nowych członków. Nastroje antysemickie wśród członków Str.Nar. miały w dalszym ciągu wysokie napięcie. Do wytwarzania tej antysemickiej atmosfery przyczynia się w dużej mierze miejscowa prasa prorządowa przez swe niejednokrotnie b.bojowe artykuły.-

Dnia 17 maja b.r. odbyło się w Grodnie zebranie 6 członków Str.Nar. Przewodniczył sekretarz Zarz.Pow., Mancewicz, który też wygłosił referat o metodach, stosowanych przez Str. Nar. w walce z komunizmem. Po zebraniu do lokalu przybyło 3-ch kaprali, prawdopodobnie podchorążych rezerwy 76 p.p., którzy przeprowadzili poufną konferencję z sekretarzem Mancewiczem i Wacławem Jabłońskim, b.kierownikiem Sekcji Młodych.

Pow. łomżyński.

Podobnie jak w miesiącu poprzednim Str.Nar. na terenie pow. łomżyńskiego trwa w dalszym ciągu w pewnego rodzaju impasie i nie przejawia żywszej działalności. Powodem tego częściowo jest stanowisko księży, którzy w niektórych wypadkach zaczynają powściągliwie odnosić się do radykalnych haseł Str.Nar., - oraz brak funduszów na cele organizacyjne.

Pow. ostrołęcki.

Agresywnych wystąpień antyżydowskich zaniechano, natomiast propaguje się ostro bojkot ekonomiczny żydów. Wpłynęło na to, podobnie jak i w powiecie łomżyńskim, oddziaływanie księży.-

W dniach 25 i 26 maja b.r. odbył się w Goworowie kurs dla kierowników i sekretarzy kół Str.Nar. Uczestników kursu

51

było 36 mmm. Na kursie tym kładziono szczególnie nacisk na akcję bojkotową handlu żydowskiego przy równoczesnem unikaniu ekscesów.-

Pow. ostrowski.

Dnia 10 maja b.r. odbyło się w Ostrowi-Mazowieckiej zebranie członków stronnictwa z 9-ciu miejscowości powiatu. Przemówienie wygłosił instruktor Zarz.Głównego z Warszawy, mgr. Krauzel, nawołując do organizowania się i zakładania nowych kół stronnictwa po wsiach, oraz przestrzegał przed grożącym niebezpieczeństwem ze strony elementów wywrotowych. W końcu omówił sprawę rozwiązania kwestji żydowskiej w Polsce. Następnie przemawiał prezes Zarz.Pow.,Władysław Bereznicki, podnosząc,że stan liczbowy Str.Nar. w czasie od 1 stycznia b.r. wzrósł o 20%./Nieścisłe/.

Nadto - odbyły się zebrania kół:dnia 8 maja w Ostrowi-Maz. i 24 maja w Broku.-

Pow.sokólski.

Nastroje antysemickie pogłębiają się dzięki żywszej obecnie akcji Str.Nar. Znajdują one swój wyraz w omijaniu przez chrześcijan sklepów żydowskich i niekorzystnem dla żydów komentowaniu wszelkich wydarzeń zarówno w kraju jak i zagranicą.-

Dnia 10 maja b.r.odbyło się w Sokółce zebranie członków miejscowego koła.Przemawiał przybyły z Białegostoku Władysław Leonowicz,kreśląc obraz obecnej sytuacji i nadmieniając o rozłamie w obozie prorządowym. Przestrzegał przed jednolitym frontem /10 osób/.-

Dnia 17 maja b.r. w Dąbrowie na zebraniu członków miejscowego koła przemawiał prezes tego koła,Jan Stankiewicz, nawołując do bojkotowania sklepów żydowskich,przyczem przestrzegał przed ekscesami,a zalecał legalną akcję bojkotową. W dyskusji poszczególni członkowie koła podnosili konieczność

pogłębienia konspiracji ponieważ o wszelkich poczynaniach koła wie policja./25 osób/.

Pow. suwalski. Po wyjeździe z Suwałk Sylwestra Dryla, działalność Str. Nar. uległa silnemu osłabieniu.

Dnia 21 maja b.r. odbyło się w Suwałkach zebranie członków Str.Nar.z kilku okolicznych wsi, przy udziale 40 osób. Prezes Zarz.Pow.omawiał wzmożenie pracy organizacyjnej i zapowiedział przeprowadzenie selekcji wśród członków.-

Pow.szczuczyński. Str.Narodowe w dalszym ciągu prowadziło ożywioną akcję organizacyjną i agitacyjną. W święcie narodowem 3 Maja w Grajewie wzięło ono żywy udział. W wigilję 3 Maja front lokalu Zarz.Pow.Str.Nar. w Grajewie udekorowano portretami gen.Rydza-Śmigłego z prawej strony i Romana Dmowskiego z napisem "Wódz Narodu"- z lewej strony, pośrodku zaś umieszczono portret króla Bolesława Chrobrego, a u góry - Orła Białego. Ze względu na napis pod portretem Dmowskiego całą dekorację władze administracyjne poleciły usunąć.-

Dnia 10 maja b.r. podczas odpustu w Białaszewie został poświęcony proporczyk obwodu Białaszewo.Na uroczystość tą przybyło przeszło 100 członków, którzy wystąpili w zwartych szeregach.Poświęcenia proporczyka dokonał miejscowy ks.proboszcz Konstantynowicz, wygłaszając przytem przemówienie. Proporczyk złożono na plebanji. Następnie udekorowano kilku uczestników najbardziej zasłużonych członków Str.Nar."mieczykami". Wśród udekorowanych kilku jest podejrzanych o przestępstwa kryminalne i karanych sądownie. Między nimi Józef Chrzanowski skazany był wyrokiem Sądu Okr. w Łomży na jeden rok więzienia za podpalenia/sprawa w apelacji/.Obecnie jest pod dozorem policji.-

Dnia 17 maja b.r. we wsi Osowiec na zebraniu członków

452

miejscowego koła Str. Nar. omawiane były sprawy wykupywania legitymacji członkowskich w cenie po 50 gr. Legitymacyj tych na zebraniu nikt z członków jednak nie wykupił z braku pieniędzy /20 osób/.-

Pow. wołkowyski. Po powrocie z Suwałk instruktora Sylwestra Dryla, działalność Str. Nar. wzmogła się.-

Dnia 10 maja b.r. odbyło się w Wołkowysku zebranie członków działaczy stronnictwa przy udziale 11 osób. Przemawiał Dryl, zaznajamiając obecnych z pracą organizacyjną Str. Nar. na terenie pow. suwalskiego i augustowskiego, dodając przytem, że ludność jest tam przychylnie ustosunkowana do stronnictwa, a policja nie przeszkadza w pracy organizacyjnej, wobec czego w niespełna miesiąc czasu zdołał on zorganizować tam 18 kół stronnictwa. Omawiając akcję antyżydowską stwierdził, że dała ona dotychczas dodatnie wyniki z punktu widzenia materjalnego i pogłębienia świadomości narodowej. Następnie prezes Zarz. Pow., Hugon Tymiński, zdał sprawozdanie z działalności stronnictwa w terenie, nadmieniając, że rozwija się ono pomyślnie, i że powiat wołkowyski w porównaniu z innemi powiatami nie pozostaje w tyle.-

Pozatem instruktor Dryl urządził trzy zebrania kół wiejskich.

Pow. wysoko-maz. Str. Nar. w dalszym ciągu było b. ruchliwe. Czynni członkowie Zarz. Pow., jeżdżąc po powiecie, prowadzili konspiracyjną działalność, unikając zwoływania większych zebrań, a ograniczając się jedynie do konferencji w gronie małych grup. Czyniono zabiegi w celu zwerbowania młodzieży do bojówek Str. Nar.

Dnia 3 maja b.r. Skrzeszewski zorganizował w Dąbrówce-Kościelnej zlot młodych Str. Nar., na który stawiło się ponad 100 osób, w tem 53 członków umundurowanych. Po nabożeństwie

Skrzeszewski sformował kolumnę czwórkową, która manifestacyjnie przemaszerowała przez wieś.-

W nocy z dn.23 na 24 maja b.r. omawiany wyżej Skrzeszewski wraz z 40 bojówkarzami naszedł na prywatne mieszkanie posterunkowego Fronczuka w poszukiwaniu za 2-ma policjantami celem ukarania ich za rzekome pobicie jednego z bojówkarzy. Skrzeszewski i dwaj inni członkowie bojówki zostali w dniu 25 maja zatrzymani i osadzeni w więzieniu w Łomży, skąd po kilku dniach zostali jednak zwolnieni.

Powiat	Zgromadzenia publ.			Zebrania		Ilość nowych komórek organiz.	Liczba członków.
	Ilość	Frekwencja ogólna	rozciągł.	Ilość	Frekwencja.		
Białystok-M.	-	-	-	3	82	-	-
Białostocki	-	-	-	3	40	-	-
Bielski	-	-	-	-	-	6	-
Grodzieński	-	-	-	1	6	-	-
Ostrołęcki	-	-	-	1	36	-	-
Ostrowski	-	-	-	3	61	-	-
Sokólski	-	-	-	2	25	-	-
Suwalski	-	-	-	1	40	-	-
Szczuczyński	-	-	-	2	120	-	-
Wołkowyski	-	-	-	4	38	-	-
Wysoko-Mazow.	-	-	-	1	40	-	-
R a z e m :	-		-	21	488	6	-

d/ Stronnictwo Ludowe.

Pow.białostocki. Str.Ludowe wskutek wewnętrznego rozłamu na terenie pow. białostockiego, zaniechało organizowania Święta Ludowego w formie pochodów i akademij, a ograniczyło się do zwołania dwóch zgromadzeń w Zabłudowie i w Trzciannem. Zgromadzenie w Trzciannem zostało wykorzystane przez b.sekretarza Zarz.Wojew.Str.Lud.w Białymstoku, Mieczysława Spalińskiego do wystąpienia przeciw temu Zarządowi. Spaliński, po wydaleniu go przez N.K.W.ze Str.Lud., współpracuje teraz oficjalnie z b.posłem, Adolfem Sawickim.

Obecnie w Białymstoku wytworzyła się taka sytuacja, że

53

istnieją tu dwa sekretarjaty Zarz.Woj.Str.Lud.: jeden sekretarjat,na czele którego stoją adwokat Łazuk i b.poseł Dominik Łoś oraz drugi - prowadzony przez b.posła Sawickiego wspólnie ze Spalińskim.

Charakterystycznem jest,że oba sekretarjaty mieszczą się przy ul.Elektrycznej w lokalach,położonych naprzeciw. Na obu tych lokalach są szyldy z jednakowymi napisami z tą jedynie różnicą,że na szyldzie sekretarjatu,któremu patronują adw.Łazuk i b.poseł Łoś,dopisano ręcznie"prawdziwego" /Sekretarjat Wojewódzki Prawdziwego Stronnictwa Ludowego/.

Zgromadzenie publiczne w Zabłudowie odbyło się dnia 31 maja i zorganizowane zostało przez Dominika Łosia.Na zgromadzeniu tem pierwszy przemawiał sekretarz Zarz.Wojew. Str.Lud.w Białymstoku Praga,podkreślając,że chłop znajduje się obecnie w nędzy i że odsunięty jest od wszelkiego wpływu na bieg spraw państwowych, z chwilą jednak objęcia władzy przez Str.Lud., sytuacja chłopa zmieni się. Następnie w tonie bardziej agresywnym przemawiał Józef Sokólski ze wsi Fasty,podnosząc, że chłop w urzędach musi"bić pokłony", a dzieci jego zmuszane są iść na służbę do żydów i "zapalać im świeczki". Zaznaczył, że najwyższymi podatkami obciążony jest tylko chłop,wtedy gdy przemysłowcy i obszarnicy płacą minimalne podatki w stosunku do swych zarobków.-

Po kilku dalszych przemówieniach uchwalono rezolucję,domagającą się rozwiązania Sejmu, Senatu i rad gminnych oraz rozpisania nowych wyborów. Na zgromadzeniu obecnych było około 300 osób.-

Zapowiedziane na tenże dzień przez b.posła Sawickiego drugie zgromadzenie w Zabłudowie-nie doszło do skutku z powodu nieobecności Sawickiego i jego popleczników.-

Drugie zgromadzenie Str.Lud.odbyło się w Trzciannem w dniu 1 czerwca,zwołane przez Adolfa Sawickiego.Przemawiał

Mieczysław Opaliński, który, wspominając na wstępie o bój-
ce jaka miała miejsce w dniu 31 maja w Trzciannem pomiędzy
kilku żydami a chrześcijanami, oświadczył, że bezwzględną
winę w tym wypadku ponoszą żydzi, robiąc ze zwykłego zajścia
sprawę antyżydowską. Oznajmił dalej, że wkrótce nastąpi roz-
wiązanie Sejmu i Senatu i od będą się nowe wybory. Poruszyw-
szy pozatem kilka pospolitych tematów zebranie zakończono.

Podobnie jak Sawicki w Zabłudowie, również i Łoś próbo-
wał urządzić drugie zgromadzenie w Trzciannem. Zgromadzenie
to nie doszło jednak do skutku.-

Pow.grodzieński. Dnia 17 maja b.r. odbyło się w Grodnie zebranie prezes-
ów i sekretarzy kół str.Lud.z pow.grodzieńskiego przy
udziale około 30 osób.Po złożeniu sprawozdania przez po-
szczególnych prezesów z działalności kół, wybrano nowy za-
rząd powiatowy.Prezesem został Bronisław Makarewicz,pier-
wszym viceprezesem-Józef Zajko, drugim viceprezesem-Józef
Baryła, sekretarzem-Juchniewicz i skarbnikiem-Juljan Bujnic
ki.

Dnia 31 maja b.r. w Porzeczu odbyło się zgromadzenie
publiczne str.Lud.przy udziale około 500 osób. Przemawiali
Bronisław Makarewicz, Antoni Obuchowski i Alfons Jarocki.
Przemówienia ich w treści swej słabe i nielogiczne, nie wzb
udziły zainteresowania, to też do końca wytrwało zaledwie
150 osób.-

Pow.łomżyński. Dnia 3 maja b.r. na przedmieściu Łomży w Zawadach od-
był się powiatowy zjazd str.Lud.w obecności delegata K.K.W.
adwokata Stefana Karbońskiego i przy udziale około 70 osób.
Adw.Karboński wygłosił dłuższe przemówienie,omawiające obec
ną sytuację polityczną i gospodarczą Państwa. Poruszył
szczególnie kryzys w rolnictwie i niedbałą gospodarkę zie-
mian, którzy prowadząc gospodarstwa swe nieracjonalnie, są

54

zadłużeni, a tem samem nie dają Państwu żadnej korzyści. W dodatku niektórzy z nich lokują swe kapitały w bankach zagranicznych, lub trwonią zagranicą swoje majątki. Chłop natomiast, mimo że sam przymiera głodem, podatki płaci regularnie, przyczyniając się tem do wzrostu potęgi Państwa. Oznajmił dalej mówca, że obóz pomajowy jest już na schyłku, a do władzy dojdą warstwy chłopskie, jako najliczniejsze w Polsce. Następnie adw. Karboński poddał ostrej krytyce politykę zagraniczną, uważając ją za szkodliwą dla Państwa, przyczem z naciskiem podkreślił, iż Polska winna być w sojuszu z Francją i Rumunją i utrzymywać dobre stosunki z Czechosłowacją, bowiem Niemcy wcześniej czy później mimo pozornej przyjaźni pokuszą się o odebranie nam Śląska i Pomorza, siła zaś obronna Polski jest jeszcze niedostateczna i dlatego społeczeństwo winno przyczynić się ze swej strony do podniesienia gotowości obronnej Państwa. W końcu mówca nadmienił, że Str. Lud. nie chce współpracować ani ze Str. Nar. ani z komunistami i t. zw. frontem ludowym, ani też z obozem pomajowym, natomiast może współdziałać z takiemi ugrupowaniami, które wyraźnie i bez zastrzeżeń stoją na gruncie demokracji.-

Po przemówieniu Karbońskiego złożył sprawozdanie z działalności zarz. pow. Str. Lud. w Łomży wiceprezes Władysław Praga, który jednocześnie pożegnał zebranych, gdyż od 15 maja został wydelegowany na kierownika sekretarjatu wojew. Str. Lud. w Białymstoku.-

W końcu wybrano nowy Zarz. Pow. Str. Lud., w skład którego weszli: adw. Stefan Karboński - jako prezes, Feliks Szymański jako pierwszy wiceprezes, Aleksander Kołodziejski - jako drugi wiceprezes oraz Zygmunt [illegible], Lucjan Grabiński, Władysław Praga, Antoni Cherubin, Ferdynand [illegible], Józef Brzostowski, Wiktor Wilk i Józef Drużka - jako członkowie.

W zastępstwie adw.Karbońskiego,który stale mieszka w Warszawie, prowadzić będzie akcję Str.Lud.Feliks Szymański-pierwszy vice-prezes.

Dnia 31 maja b.r. z okazji Święta Ludowego odbyło się zgromadzenie publiczne przy udziale około 500 osób. W zgromadzeniu tem wzięli udział delegaci PPS.CKW.,Związku Zawodowego Małorolnych i in.związków zawodowych ze swymi sztandarami.Przewodniczył Feliks Szymański,który wygłosił przemówienie,podobne w tresci do przemówienia adw.Karbońskiego.

Wygłosił również przemówienie przedstawiciel OKR.PPS. CKW.,Jan Jaworski,który dziękując za wydatną pomoc ze strony chłopów w okresie strajku robotników ziemnych w Łomży,wzywał rolników, ażeby silnie zorganizowali się,gdyż tylko w ten sposób mogą dojść do władzy podobnie jak w Hiszpanji i we Francji. Po przemówieniu jeszcze kilku osób i wzniesieniu okrzyków"Niech żyje jednolity front ludowy antyfaszystowski i rząd robotniczo-chłopski! Żądamy amnestji dla wszystkich ideowych więźniów politycznych!" uchwalono rezolucję, domagającą się zmiany Konstytucji,ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu oraz przeprowadzenia nowych wyborów.-

Pow.szczuczyński. Dnia 31 maja b.r.z okazji Święta Ludowego we wsi Przechody odbyło się zgromadzenie członków Str.Lud.przy udziale około 70 osób.Przemawiał Władysław Ostrowski,objaśniając zebranym znaczenie obchodu Święta Ludowego.Omawiając historję Str.Lud.mówca zaznaczył,że Witos,aczkolwiek był jednym z najaktywniejszych działaczy ruchu ludowego i piastował wyższe stanowiska w Rządzie,to jednak żadnego spadku chłopom nie pozostawił.-

Inny mówca,Władysław Machina poruszył sprawę jednolitego frontu ludowego,podkreślając,że tylko wspólna walka chłopa i robotnika z faszyzmem doprowadzi do zwycięstwa mas ludowych na wzór Hiszpanji i Francji. Po przemówieniach uchwalono rezolucję, identyczną jak w Łomży.-

55

Powiat	Zgromadzenia publ. Ilość	Frakwencja Ogólna	Rozciągł.	Zebrania Ilość	Frekwencja.	Ilość nowych komórek organ.	Liczba członków.
Białostocki	2	600	300-300	1	12	-	-
Bielski	-	-	-	1	-	-	-
Grodzieński	1	500	-	1	30	-	-
Łomżyński	1	500	-	1	70	-	-
Ostrołęcki	-	-	-	1	9	-	-
Suwalski	-	-	-	3	80	-	-
Szczuczyński	1	70	-	1	18	-	-
R a z e m:	5	1670	-	9	219	-	-

e/ P.P.S. C.K.W.

Polska Partja Socjalistyczna CKW.,poza urządzeniem pierwszomajowych obchodów w Białymstoku i powiecie białostockim,Grodnie, Łomży i w Łapach,pow.wysoko-mazow.,żywszej działalności nie wykazała.Sprawozdanie z przebiegu obchodów pierwszomajowych Urząd Wojewódzki przedłożył dnia 7 maja b.r. za Nr.PN.496/36.T.

Na podkreślenie jedynie zasługuje nasilenie akcji PPS.CKW. w Łomży,polegające na reorganizacji zw.zawodowych przez nowego energicznego sekretarza OKR.,Jaworskiego, Jaworski konsekwentnie rozwija plan podniesienia płac robotnika i ma zamiar,po uregulowaniu kwestyj ekonomicznych,przystąpić do akcji kulturalno-oświatowej wśród robotników.Tym sposobem zamierza on mocniej scementować PPS.CKW.na terenie Łomży.

Powiat	Zgromadzenia publ. Ilość	Frakwencja Ogólna	Rozciągł.	Zebrania Ilość	Frekwencja.	Ilość nowych komórek organ.	Liczba członków.
Białostocki	5	1400	140-500	-	-	-	-
Grodzieński	1	500	-	-	-	-	-
Łomżyński	1	200	-	-	-	-	-
Wysoko-Mazow.	1	500		-	-	-	-
R a z e m :	8	2600	140-500	-	-	-	-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/5/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5.
za miesiąc m a j 1936 roku.

IV. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Katolicki.

W okresie sprawozdawczym przypadały dwie uroczystości, w których wziął udział kler wszystkich wyznań, w szczególności zaś kler katolicki. Uroczystościami temi były: Pierwsza rocznica zgonu Marszałka oraz Rocznica Konstytucji Trzeciego Maja. Porównując ustosunkowanie się kleru katolickiego do uroczystości pogrzebowych po zgonie ś.p.Marszałka, wczasie których nie brak było zgrzytów spowodowanych nietaktownem zachowaniem się niektórych duchownych, z ustosunkowaniem się tego samego kleru do uroczystości związanych z Pierwszą rocznicą zgonu Marszałka, należy stwierdzić wydatną poprawę. Sprawozdania powiatowych władz administracji ogólnej stwierdzają, że kler katolicki bez wyjątków niemal wziął udział w uroczystościach żałobnych w dniu 12 maja.-

Na uwagę zasługuje pismo Kurji Diecezjalnej Pińskiej "Pińsk, dnia 27 kwietnia 1936 r.Do Wielebnych Księży Proboszczów i Rektorów Diecezji Pińskiej. Kurja Diecezjalna Pińska powiadamia niniejszem W/-nych Księży Proboszczów i Rektorów,że J.E.Ksiądz Biskup Ordynarjusz poleca odprawić żałobne nabożeństwo w rocznicę śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego-dn.12 maja, w kościołach Diecezji.Godzinę nabożeństw [illegible]ni Księża uzgodnią z miejscowymi komitetami obchodu. Ponadto J.E.Ksiądz Biskup Ordynarjusz poleca,aby w dniu tym o godz. 20 m.45 odezwały się dzwony i biły do godz.21-ej.Przypadające na dzień 12 Maja nabożeństwo z powodu Imienin Ojca Św.Piusa XI.należy odprawić w najbliższą Niedzielę.M.Tarasiewicz Prałat,Wikarjusz Generalny".

W Białymstoku w rocznicę zgonu Marszałka miejscowy dziekan ks.

Chodyko odprawił żałobną mszę św.przy zastosowaniu możliwie najwspanialszego ceremonjału w obecności przedstawicieli władz cywilnych i wojskowych z Wojewodą na czele.-

Druga uroczystość w dniu 3 Maja była w wielu wypadkach organizowana przez koła znajdujące się pod wpływem kleru katolickiego. Dotyczy to w szczególności djecezji łomżyńskiej, gdzie stow.Akcji Katolickiej zajęły się gorliwie urządzeniem tej uroczystości. W niektórych miejscowościach /Łomża-Kolno/ na terenie wspomnianej diecezji członkowie Str.Nar. współpracowali w tym względzie z oddziałami Akcji Katolickiej.

Udział kleru w akcji politycznej był bardziej powściągliwy. Wystąpień przeciwko obecnemu ukształtowaniu politycznemu było mniej. Do tych nielicznych wystąpień należy zaliczyć niewłaściwy postępek ks. Cyprjana Rozowskiego z Jasionówki, pow. białostockiego, który urządzoną w dniu 3 maja akademję wykorzystał do propagowania akcji antyżydowskiej, zezwalając, by chór kościelny śpiewając "Boże cóś Polskę" parafrazował refren "Przed Twe Ołtarze zanosim błaganie od żydów, Polskę racz oczyścić Panie".-

Podczas kazania w dniu 3 maja proboszcz parafji rz.-kat. w Mostach pow. grodzieńskiego, ks. Wądołowski potępił w ostrych słowach przerost biurokracji w Polsce oraz napiętnował komunistów. Ks. Wądołowski nie wziął udziału w Komitetach obchodu dnia 12 maja b.r. mimo zaproszenia. Nabożeństwo w dniu 12 maja odprawił nie wspominając nic, na jaką intencję.-

Ks. Arcybiskup Jałbrzykowski w dalszym ciągu przeprowadzał wizytację parafij na terenie województwa białostockiego, w toku której odwiedził następujące miejscowości: Kuźnicę, Zalesie, Sidrę, Siderkę, Nowy Dwór, Różanystok, Dąbrowę, Suchowolę, Brzozowę i Korycin w pow. sokólskim, oraz Jasionówkę, Kalinówkę, Dolistów, Jaświły, Goniądz, Downary, Mońki, Giełczyn, Laskowiec, Trzciannę, Knyszyn i Krypno w pow. białostockim.

Arcybiskup witany był uroczyście przez duchowieństwo, organizacje społeczne, przedstawicieli władz samorządowych, dziatwę szkolną i

liczne rzesze ludności. Przy wjeździe na teren powiatu w powitaniu brał również udział przedstawiciel powiatowej władzy administracji ogólnej. W osadach i miasteczkach witały arcybiskupa delegacje żydowskie z rabinami na czele. W Suchowoli powitał arcybiskupa rabin Koller wraz z radnymi żydowskimi i miejscową ludność żydowską. Na przemówienie rabina w języku hebrajskim ks. Metropolita odpowiedział również w języku hebrajskim. Ceremorjał wizytacji w poszczególnych parafjach był jednakowy. Po przywitaniu ks. arcybiskup udawał się do kościoła, gdzie przy ołtarzu składał mu sprawozdanie ks. proboszcz. Sprawozdania zawierały dane co do liczebności parafjan, remontu kościoła i budynków parafjalnych, rozwoju Akcji Katolickiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży i t.p. Po wysłuchaniu sprawozdania proboszcza, wygłaszał przemówienie ks. arcybiskup, wzywając wiernych do łączenia się w Akcji Katolickiej, czytania religijnych książek i prenumeraty czasopism katolickich jak "Rycerz Niepokalanej", "Tygodnik Katolicki", "Mały Dziennik" i t.p. Młodzież zachęcał do wstrzymywania się od picia wódki i piwa oraz prowadzenia życia w myśl zasad religji katolickiej. Te same hasła głosili towarzyszący arcybiskupowi ks. Dyrektor Akcji Katolickiej i ks. Mościcki. Ten ostatni zachęcał ponadto do zakładania kas pogrzebowych.

W Janowie pow. sokólskiego ks. arcybiskup dokonał poświęcenia nowowybudowanego domu parafjalnego, w którym odbyła się na jego cześć akademja. Program akademji wypełniły krótkie przemówienia i pieśni ludowe odśpiewane przez członków KSM. i dziatwę szkolną. W Odelsku w tym samym powiecie proboszcz miejscowy skarżył się arcybiskupowi, że pomimo jego prośby ludność nie chciała urządzić bram triumfalnych. W Wołym Dworze pow. sokólskiego przed przyjazdem arcybiskupa krążyły pogłoski jakoby ks. proboszcz Janczaruk miał się obrazić, że od ks. arcybiskupa otrzymał zarządzenie, by na jego przyjęcie zaprosić tyle "chamów" ile będzie "panów". Wywołało to wśród ludności oburzenie.

W dniach 20, 21, 22 i 23 maja bawił na terenie pow. szczuczyńskiego

go ks.biskup sufragan Dembek z Łomży. Na jego cześć urządzono w sali domu parafialnego w Grajewie akademję,którą zagaił Zelechowaki Stanisław,właściciel maj.Bogusze. Zebranych powitał Neuman Alfons, prezes Akcji Katolickiej.Orkiestra 9 p.s.k.odegrała hymn papieski i narodowy. Chór odśpiewał kilka pieśni kościelnych,dzieci zaś deklamowały wiersze religijne.Na akademji obecni byli przedstawiciele władz i urzędów.Obecnych było około 350 osób. Po akademji ks.biskup podziękował zebranym zaznaczając,że w całej djecezji łomżyńskiej nie spotkał się z tak licznem i entuzjastycznem przyjęciem,jak w Grajewie. W dniu 21 maja ks.biskup przybył do Szczuczyna. Powitanie ks.biskupa nastąpiło na granicy gm.Szczuczyn przez delegację Komitetu kościelnego. W drodze do kościoła asystował ks.biskupowi oddział przysposobienia wojskowego"Krakusów",oddział cyklistów i orkiestra konna Ochotniczej Straży Pożarnej ze wsi Danowo. W m.Szczuczynie nastąpiło przywitanie ks.biskupa przy bramie tryumfalnej na ul. Kilińskiego przez burmistrza oraz wręczenie kwiatów przez dziatwę szkolną. W dniu 23 maja o godz.16 ks.biskup sufragan wraz z ks. Krysiakiem z Wąsosza przybył do Grabowa,gdzie powitany został przez ks.Snarskiego z Grabowa,oddziały młodzieży katolickiej,strzelców i ludność. Krótko przed samym przyjazdem ks.biskupa ks.Snarski zwrócił się do komendanta Oddziału Zw.Strzeleckiego,Lichoty Zygmunta z żądaniem usunięcia oddziału strzelców od bramy tryumfalnej i udziału w spotkaniu, tłumacząc tem, że strzelcy nigdzie udziału w uroczystości spotkania ks.biskupa nie brali. Komendant Z.Strz.wezwania nie usłuchał, wówczas ks. Snarski przed oddziałem strzelców ustawił szpaler Stowarzyszenia Młodzieży żeńskiej zasłaniając strzelców. Strzelcy oraz zebrana ludność postępowaniem ks.Snarskiego była oburzona. W dniu 24 maja o godz.18 ks.biskup odjechał do Łomży.

Kościół Prawosławny.

Diecezjalne władze prawosławne zabiegają o obsadzenie wolnego stanowiska w Konsystorzu kandydatem przez siebie nominowanym

Ponieważ osoba tego kandydata/Mojsiejew/ nie znajduje uznania władz administracyjnych, Konsystorz Prawosławny w Grodnie urzęduje w zmnie szonym składzie.-

We wsi Kuzawa, gm. Klaszczele pow. bielskiego z inicjatywy i staraniem miejscowej ludności pobudowana została kaplica prawosławna ku uczczeniu ś.p. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wyświęcenie kaplicy odbyło się w dniu 10 maja b.r. w obecności przedstawiciela powiatowej władzy administracji ogólnej, przy udziale kilku duchownych prawosławnych i licznych rzesz ludności wiejskiej. Nad bramą wejściową do kaplicy umieszczony był portret ś.p. Marszałka, a po dokonaniu aktu poświęcenia przez proboszcza parafji Kleszczele duch. Kudriawcewa, wznoszono modły za spokój duszy ś.p. Marszałka Piłsudskiego. Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt, że przed odmówieniem modłów za Zmarłego duchowny wezwał zebranych do uklęknięcia, co też w skupieniu uczynili./Prawosławni modląc się nie klęczą, jak wogóle przyklękanie w cerkwi prawosławnej nie jest praktykowane/.- Wygłoszone przez duchowieństwo przemówienia jedno w języku białoruskim, drugie w języku polskim, wyrażały szczery żal po Zmarłym.

Proboszcz parafji prawosławnej w Krynkach ks. A. Sawicz podczas kazania w dniu 3 maja b.r. potępił tych parafjan, którzy należą do kompartji. W szczególności potępił ich za branie udziału w obchodach 1-szomajowych, które przybrały formę manifestacyj antyreligijnych i antyrządowych, na których wygłaszano przemówienia w niezrozumiałym języku/żydowskim/. Proboszcz parafji prawosławnej w Składu, ks. Zieleniecki podczas kazania w dniu 3-go maja b.r. wygłoszonego w języku polskim podkreślił doniosłe znaczenie konstytucji 3-go Maja oraz jej wpływ na wszystkie narody. Ks. Zieleniecki w dniu 12 maja b.r. odprawił nabożeństwo po polsku i kazanie również wygłosił w języku polskim.-

c/ Wyznanie mojżeszowe.

W drugiej połowie okresu sprawozdawczego organizacje żydowskie

58

urządzały akademje żałobne ku czci Nachuma Sokołowa. W bożnicach urządzano zgromadzenia żałobne i odprawiano żałobne nabożeństwa. Na lokalach organizacyj wywieszano chorągwie żałobne. Do ogólnej żałoby nie przyłączyły się organizacje socjalistyczne. Prelegenci występowali przeciwko prześladowaniu żydów w Niemczech w Polsce i Palestynie. Mówcy podkreślali, że źródłem i podstawą wysokiej kultury i całej cywilizacji europejskiej są żydzi, którzy stworzyli tą kulturę i pielęgnują ją w dalszym ciągu, tak, że prześladowanie żydów jest równoznaczne z prześladowaniem kultury.-

d/ Sekty.

1/ Adwentyści.

We wsi Krasna Wieś, gm. Boćki, pow. bielskiego w dniach 2, 9 i 16 maja odbyli swe zebrania Adwentyści. W każdem z tych zebrań brało udział około 30 osób.-

2/ Baptyści.

Ewangeliczni-Chrześcijanie baptyści odbyli zebrania połączone z nabożeństwami religijnemi będących siedzibami ich zborów a także w Rosi oraz w Białej k/Białowieży.

3/ Marjawici.

Delegowany przez arcybiskupa Władysława Farona, Leon Podsiadło celem zorganizowania w Białymstoku placówki Polskiego Kościoła Staro-Katolickiego przeszedł z powrotem do marjawitów, do których niegdyś należał, i złożył podanie o zezwolenie utworzenia placówki Starokatolickiego Kościoła Marjawitów./Odam naczelnego biskupa Feldmana/.-

H.F.

24

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/5/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.5.
za miesiąc m a j 1936 r.

B. Mniejszości narodowe.

a/ Białorusini.

Prowadzona b.żywo w poprzednich miesiącach w pow.wołkowyskim akcja za składaniem deklaracyj w sprawie szkół białoruskich w maj doznała całkowitego załamania i legalne życie białoruskie w tym powiecie ograniczyło się do jednego zebrania członków spółdzielni spoż. "Swit" w Dołgopoliczach /20 osób/.-

Akcja w sprawie szkolnictwa białoruskiego ożywiła się natomiast w pow.grodzieńskim dzięki wysiłkom kompartji. Zainteresowanie akcją objęło wyłącznie młodzież.-

W pozostałych powiatach nie stwierdzono legalnej działalności białorusinów.-

b/ L i t w i n i .

Rozwój i działalność organizacyj litewskich w maju b.r. doznały zahamowania naskutek zawieszenia szeregu oddziałów tych organizacyj wobec stwierdzenia wielu istotnych uchybień.-

W pow. grodzieńskim zawieszono działalność:

1/ czytelni Lit. T-wa "Rytas" w Marcinkańcach,
2/ " " " " w Kopieniszkach,
3/ " " " " w Derżelach,
4/ " " " " w Mustejce,
5/ " " " " w Morgiewiczach,
6/ " " " " w Kobelach, gm.Marcinkańce
7/ " " " " w Randomańcach,
8/ " " " " w Szkłarach,
9/ " " " " w Rotnicy,
10/ " " " " w Kobelach, gm.Berszty,
11/ " " " " w Szumach,
12/ " " " " w Kaszetach,
13/ " " " " w Rudni,
14/ " " " " w Dubienikach.
15/ Oddziału Lit.T-wa św.Kazimierza w Marcinkańcach,
16/ " " " " w Kopieniszkach,
17/ " " " " w Mustejce,
18/ " " " " w Morgiewiczach,
19/ " " " " w Randomańcach,

59

20/ Oddziału Lit. T-wa św. Kazimierza w Szklarach,
21/ " " " " w Rotnicy,
22/ " " " " w Mordasowie,
23/ " " " " w Kaszetach,
24/ " " " " w Dubienikach,
25/ " " " " w Puchaczach,
26/ " " " " w Rudni.
27/ Oddziału Lit. T-wa Rolniczego w Marcinkańcach,
28/ " " " " w Mustejce,
29/ " " " " w Morgiewiczach,
30/ " " " " w Kobelach,
31/ " " " " w Randomańcach,
32/ " " " " w Szklarach.-

W dniu 17.V.r.b. w Marcinkańcach, Kobelach, Derżelach, Kopieniszkach, Randomańcach, Mustejce i Rudni odbyły się zebrania członków miejscowych organizacyj litewskich, na których kierownicy czytelń oświadczyli zebranym, że jakkolwiek lustracje nie ujawniły nic kompromitującego, zlustrowane oddziały będą niewątpliwie rozwiązane. W tym wypadku polecili zbierać podpisy na petycjach i kierować je do Min. Spr. Wewn. O ile petycje nie odniosą skutku, zapowiedzieli zakładanie nowych organizacyj, które nadal będą prowadziły "pracę dla Litwy".-

Niezależnie od tego kierownicy czytelń opowiedzieli się za pozostaniem w dotychczasowych miejscach pobytu i prowadzeniem pracy na polu ekonomicznem.-

Starsze społeczeństwo litewskie, które naogół dość niechętnie odnosiło się do działalności organizacyj litewskich, kierowanych wyłącznie przez element szowinistyczny, fakt zawieszenia działalności tych organizacyj przyjęło z pewnem zadowoleniem.-

Po zawieszeniu działalności wymienionych wyżej organizacyj wyjeżdżał do Wilna Suchocki Teofil, główny przywódca ruchu litewskiego w pow. grodzieńskim, skąd przywiózł dyrektywy zakładania oddziałów litewskich straży ogniowych.

Akcja ta wobec władz ma nosić charakter wyłącznej inicjatywy samej ludności litewskiej, która jakoby nie może obejść się bez organizacyj społecznych.

W pow. suwalskim zostały zawieszone:
1/ Czytelnia Lit. T-wa "Rytas" w Puńsku,
2/ " " " " w Żegarach,
3/ Oddział Lit. T-wa św. Kazimierza w Wojtuliszkach,

4/ Oddział Lit. T-wa św. Kazimierza w Krejwianach,
5/ " " " " w Wołyńcach
6/ " " " " w Oszkiniach,
7/ " " " " w Puńsku,
8/ " " " " w Trokiszkach,
9/ " " " " w Kompociach,
10/ " " " " w Szlinokiemiach,
11/ " " " " w Żwikielach,
12/ " " " " w Wojtokiemiach
13/ " " " " w Radziuciach,
14/ " " " " w Burbiszkach,
15/ " " " " w Widugierach,
16/ " " " " w Żegarach,
17/ " " " " w Bubelach,
18/ " " " " w Poluńcach,
19/ " " " " w Ogrodnikach.

c/ Ż y d z i .

Miesiąc maj upłynął pod znakiem wzmożonej ruchliwości poszczegó'nych ugrupowań i organizacyj żydowskich, co spowodowane zostało obchodem 1-majowym, sytuacją w Palestynie i jeśli chodzi o sjonistów-śmiercią Sokołowa Nahuma.

Udział żydów w obchodzie 1-majowym został scharakteryzowany w specjalnem sprawozdaniu z przebiegu tego obchodu za Nr. PN. 496/36. T. z dnia 7.V.b.r.

Obchód ten w niektórych miejscowościach nosił wprost charakter mobilizacji mas żydowskich.

Panująca od dwuch miesięcy sytuacja w Palestynie stała się aktualnym tematem poruszanym w ciągu miesiąca na wszystkich zebraniach i odczytach poszczególnych ugrupowań sjonistycznych.-

Podkreślano przytem dwulicową politykę Anglji w stosunku do żydów oraz wskazywano na konieczność składania ofiar na Fundusz Narodowy.

W związku ze śmiercią N. Sokołowa w wielu miejscowościach organizacje sjonistyczne urządziły żałobne akademje, zaś w większych ośrodkach miejskich na znak żałoby czasowo zamykano sklepy.-

Bund, starał się zainteresować swoich zwolenników zapowiedzianym na dzień 13.VI.b.r. kongresem dla walki z antysemityzmem, przyczem w pow. ostrowskim wybrano 2-ch delegatów na ten kongres.

W okresie sprawozdawczym poszczególne oddziały sjonistów-rewizjonistów otrzymały z centrali londyńskiej pismo w sprawie dobro

60

wolnego opodatkowania się członków i sympatyków na rzecz organizacji. Sprawa ta była również poruszana na odczytach.-

-=-=-=-=-=-=-=-

H.F.

WOJEWÓDA BIAŁOSTOCKI.

Z e s t a w i e n i e

imprez urządzonych przez organizacje niejawne
w m a j u 1936 r. x/

Nazwa organizacji.	Zgromadzenia.	Odczyty.	Obchody i akademje.	Przedstawienia i zabawy.	Ilość osób razem.	Rozpiętość od	do	Dochód w złotych
Ukr. Komitet Centralny	-	1	-	-	20	-		-
Stow. Ewangel. Wzajemnej Pomocy na wypadek choroby i śmierci	1	-	-	-	45	-		-
Stow. Ewangel. Spiewacze "Konkordja"	1	-	-	-	25	-		-
Poalej-Sjon Praw.	-	1	-	-	200	-		-
Sjoniści Ogólni	-	8	8	-	1240	60-250		-
Sjoniści Rewizjon.	-	6	-	-	640	40-300		-
B u n d	2	-	-	-	237	37-200		-
Kultur - Liga	-	5	-	-	561	51-200		-
Liga Pomocy Prac. w Palestynie	-	1	1	-	170	70-100		-
Haszomer-Hacair	1 kwesta	-	-	-	-	-		24,8
Frejhejt	1 kwesta	-	1	1	110	30-80		30,5
T.O.Z.	-	2	-	-	420	120-300		
Linas-Hacedek	1	-	-	-	-	-		
Żyd. Bibljoteka	-	-	2	-	80	30- 50		
Zjedn. Szkół Żyd.	-	1	-	-	350	-		
Torbuth	1	-	-	1	180	30-150		47,
Żyd. Stow. "Oświata"	-	-	-	1	200	-		60,
Zw. Drobnych Kupców Żydowskich	1	-	-	-	80	-		-
Makabi	-	-	-	1	100	-		28,

x/ zestawienie nie obejmuje obchodów 1-majowych, które podano w sprawozdaniu z dnia 7.V.b.r. Nr. PN. 496/36. T.

H.F.

61

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.PN.163/6/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6 za miesiąc czerwiec 1936r.

Białystok, dnia 11 lipca 1936 roku

T A J N E - P I L N E !

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I Polityczny

w W a r s z a w i e

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6 za miesiąc c z e r w i e c 1936r.z zakresu spraw społeczno-politycznych i narodowościowych.-

W O J E W O D A

/STEFAN PASŁAWSKI/

Otrzymują do wiadomości:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Nr.1 - 4	- 4	egz.
Pan Wojewoda w Wilnie	Nr.5 -	1	"
" " w Nowogródku	Nr.6 -	1	"
" " w Brześciu nad Bugiem	Nr.7	- 1	"
" " w Warszawie	Nr.8	- 1	"
" " w Stanisławowie	Nr.9	- 1	"
" " w Tarnopolu	Nr.10	- 1	"
" " w Lublinie	Nr.11	- 1	"
" " w Ł o d z i	Nr.12	- 1	"
" Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	Nr.13	- 1	"
" " " " w Wilnie	Nr.14	- 1	"
" " " Okręgowego w Białymstoku	Nr.15	- 1	"
" " " " w Grodnie	Nr.16	- 1	"
" " " " w Łomży	Nr.17	- 1	"
" " Wydz.Zam.Sądu Okręgowego w Suwałkach	Nr.18	- 1	"
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II Szt.Gł.w Wilnie	Nr.19	- 1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III.w Grodnie	Nr.20-21	- 2	"
" " " DOK.I.w Warszawie	Nr.22	- 1	"
" " " DOK.IX.w Brześciu n/B	Nr.23	- 1	"
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie	Nr.24	- 1	"
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego	Nr.25-36	- 12	"
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	Nr.37	- 1	"
" Komendant Wojewódzki PP.w Białymstoku	Nr.38	- 1	"
" Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	Nr.39	- 1	"
Archiwum	Nr.40-42	- 3	"
	O d b i t o	- 42	egz.

W.O.

2

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/6/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne
za miesiąc czerwiec 1936 r.

I Sytuacja ogólna.

Okres sprawozdawczy cechuje kontynuowanie penetracji przez ideowej Str.Nar. Mimo nielicznych stosunkowo zebrań, daje się jednak zauważyć, że popularność stronnictwa utrzymuje się ciągle na poziomie wysokim.- Czynnikiem atrakcyjnym poza hasłami antyżydowskiemi staje się hasło bezwzględnej walki z komunizmem, rzucane na każdem zebraniu. Podkreślić należy sprytną i konsekwentną, jakkolwiek nieszczerą taktykę w pozyskiwaniu nowych członków i sympatyków przez rozsiewanie wiadomości o kompromisie pomiędzy rządem generała Składkowskiego a władzami naczelnemi stronnictwa. Taktyka ta obliczona na pozyskiwanie wpływów i poparcia tej części społeczeństwa polskiego, która przynależąc ideowo do ugrupowań prorządowych, sympatyzuje w pewnej mierze z demagogicznemi hasłami Str.Nar., musi dać z czasem konkretne rezultaty.-

Lojalność stronnictwa wobec państwa zamanifestowana w zapoczątkowaniu zbiórki, na ufundowanie dla potrzeb lotnictwa wojskowego samolotu p.n."Bolesław Chrobry".-

Na uwagę zasługuje również duża powciągliwość w urządzaniu zorganizowanych a inicjowanych przez Str.Nar. zajść z żydami. Coraz częściej pada jedynie hasło 1/ walki gospodarczej, 2/zamknięcia żydów w gettach i 3/wywłaszczenia ziemskich posiadłości żydowskich. Do zajść antyżydowskich nie doszło mimo bardzo naprężonej sytuacji w związku ze strajkiem protestacyjnym, jaki ludność żydowska urządziła we wszystkich większych swoich skupieniach na terenie województwa po ogłoszeniu wyroku w procesie przytyckim.-

62

Akcji terorystycznej w stosunku do ludności żydowskiej w poważniejszej formie nie zanotowano; natomiast sporadyczne wypadki bicia czyb, wynikłe często na tle osobistych animozyj.-

O jednym poważniejszym wypadku wystąpienia bojówki endeckiej przeciwko żydom w Wyszonkach-Kościelnych, pow.wysoko-mazowieckiego, przedłożono informacje w meld. dor. Nr.136 z dnia 1.VII.b.r. i Nr.142 z dnia 8.VII. b.r.

W odróżnieniu od Str.Narod. Stronnictwo Ludowe przechodzi w okresie sprawozdawczym wyraźny kryzys. Gdy się uwzględni, że i zainteresowanie wsi wiecami i zgromadzeniami organizowanemi przez Str.Lud. jest niesłychanie małe, zdaje się być uzasadnione przypuszczenie że stronnictwo przeżywa kryzys nietylko organizacyjny ale i ideologiczny.-

Usiłowania organizatorów w kierunku urządzenia masowych demonstracyj chłopskich w dniu 31 maja i 1-go czerwca, które nazwano dniami "Święta Ludowego", nie powiodły się. Udział ludności był mały, a przeważał wśród niej element ciekawskich i gapiów, których w zgromadzeniach pod gołem niebem było około 60%. Szczegółowe informacje o przebiegu "Święta Ludowego" przesłane zostały w telefonogramach z dnia 31 maja b.r..-

Podkreślić należy, że zainteresowania wsi idą w kierunku organizowania i uświadamiania mas wiejskich w dziedzinie polityki gospodarczej. Dlatego też zagadnienia ogólno-polityczne oraz polityczny układ sił i stosunków w Państwie, znajdują wśród ludności wiejskiej mniej zrozumienia. Tem się też tłumaczy fiask zapowiedzianych z wielkim hałasem przez przywódców Str.Lud. masowych wystąpień i wieców ludowych w dniach "Święta Ludowego".-

Akcja PPS.CKW. za pośrednictwem związków zawodowych w okresie sprawozdawczym wzmogła się na siłach w sposób b.wyraźny. Fermenty w zawodowych związkach prorządowych, spowodowały ujęcie inicjatywy przez działaczy klasowych, pracujących w tej chwili z

wielkim nakładem sił i zabiegów.-

Wpływy PPS.CKW. pogłębiły się i na terenie młodzieżowym.

Dalszy wzrost wpływów partji, która działa w sposób zdecydowany i zorganizowany, może na terenie ośrodków przemysłowych doprowadzić do poważnych powikłań.-

W innych ugrupowaniach politycznych nic godnego zanotowania.

W obozie t.zw. prorządowym - wyczekiwanie.-

Z pośród mniejszości narodowych aktywnością odznaczyli się tylko żydzi, których absorbowały dalsze wypadki akcji antyżydowskiej w kraju i zagranicą oraz proces przytycki

Strajk protestacyjny przeciwko wyrokowi przytyckiemu udał się w 80%.-

-=-=-=-=-=-=-=-

H.F.

5 63

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.-163/6/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.
za miesiąc czerwiec 1936 r.

II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma: Dnia 14 czerwca b.r. zaczął wychodzić nowy dziennik p.t. "Kurjer Codzienny Ziemi Suwalskiej" w Suwałkach

2. Przestało wychodzić - 1 -

3. Konfiskaty : a/ "Unzer Łebn" Nr.150 z dnia 30.VI.1936 r.za art. p.t."Do Ludności żydowskiej w Białymstoku głośny krzyk" - art. 170 K.K.

b/"Gut Morgen" Nr.133 z dnia 10.VI.1936 r.za art. p.t."Zębami będziemy się bronić" - art. 170 K.K. - konfiskata zatwierdzona dnia 17.VI.1936 r.Nr.Pr.11/36

c/"Gut Morgen" Nr.150 z dnia 30.VI.1936 r.za art.pt. "Za prawo do życia, egzystencję i pracę, na pamięć poległych ofiar, na znak solidarności z żywemi ofiarami w Przytyku" - art.170 K.K.,

d/ "Unzer Białystoker Ekspress" Nr.145 z dnia 30.VI. 1936 r.za art.p.t."Do ludności żydowskiej w Białymstoku" - art.170 K.K.-

4. Procesy prasowe - nie było.-

=-=-=-=-=-=-

I.F.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/6/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne
za m-c czerwiec 1936r.

III. Ruch polityczny

a/Obóz prorządowy

W ugrupowaniach prorządowych przy zaniku aktywności obserwuje się wyczekiwanie.-

pow.wołkowyski. W dniach 21 czerwca br.odbył się w Wołkowysku wiec sprawozdawczy na tematy polityczno-gospodarcze. W wiecu wzięli udział senatorowie Bisping i Terlikowski oraz poseł Bołądź. Senatorowie i poseł informowali obecnych o poczynaniach rządu, zmierzających do 1/utrzymania kursu złotego, oraz 2/złagodzenia bezrobocia. Po przemówieniach prelegentów wyłoniła się dyskusja. Głównemi jej tematami była kwestja żydowska oraz program rządu walki z bezrobociem. Senator Terlikowski, na zapytanie jednego z uczestników wiecu, odpowiedział, że sprawę żydowską w Polsce może załatwić dopiero następne pokolenie, gdyż narazie nie dojrzała ona jeszcze do rozwiązania. W przedmiocie walki z bezrobociem rząd, zdaniem prelegentów, bada projekty uruchomienia rozbudowy obozów pracy. Obecnych na wiecu było 400 osób.-

b/Chłopskie Stronnictwo Rolnicze

pow.sokólski. W latach 1933-34 posiadało na terenie powiatu około 50 kół i 600 członków. Zainteresowanie jednakże zarówno programem jak i działalnością stronnictwa było nikłe, gdyż nie posiadało ono odpowiedniego kierownictwa. Wskutek tego działalność stronnictwa zała-

./.

64

mała się całkowicie na kilka miesięcy przed wyborami. Obecnie zainteresował się powiatem sokólskim sekretarz Zarządu Powiatowego Chłopskiego Stronnictwa Rolniczego w Grodnie, Gryszka. Zwołał on legalne zebranie organizacyjne we wsi Kamionka,gm. Kuźnica. W przemówieniu, wygłoszonem w czasie zebrania, Gryszka podkreślił, że Chłopskie Str.Rolnicze organizuje samopomoc wiejską celem podniesienia kultury wsi. W dalszem ciągu przemówienia napiętnował metody walki Str.Narod.z żydami, oświadczając, że najskuteczniejszą formą tej walki jest organizowanie chłopskiego ruchu spółdzielczego. Na zebraniu było obecnych około 30 osób, z których przystąpienie do stronnictwa zgłosiła tylko jedna osoba.-

c/Stronnictwo Narodowe

pow.augustowski. Z uwagi na roboty rolne w m-cu czerwcu Str.Narod.nie przejawiało żadnej działalności.-

Białystok-miasto. Str.Narod.wobec braku funduszów na akcję propagandową, popadło w stan kryzysu organizacyjnego. Bardzo wysokie składki członkowskie, odstraszają nowych członków do wstępowania do Str.Narod., pozatem odraczane stale objęcie władzy hamuje rozmach organizacyjny i popularność. W tym stanie rzeczy Str.Nar. stara się przy pomocy haseł antykomunistycznych pozyskać malejące wpływy.-

pow.bielski. Akcja Str.Narod.zaznaczyła się w formie bardzo żywych poczynań organizacyjnych.-

Dnia 18 czerwca br.odbył się w Bielsku-Podlaskim zjazd powiatowy członków Str.Narod.przy udziale ks.Dudy-Dziewierza, b.posła Wierczaka, Tymińskiego i Horodki. W zjeździe wzięło

./.

udział 150 osób. Omawiano sprawy organizacyjne i taktyczne.-

Dnia 19 i 20 czerwca br.odbył się w Bielsku-Podlaskim kurs dla instruktorów Str.Narod.przy udziale 9 członków. Na kursie przemawiali b.poseł Wierczak i Tymiński. Szczegółowe informacje o powyższem kursie instruktorskim zostały przesłane w meldunku doraźnym Nr.130 z 22 czerwca br.-

W Brańsku odbyły się w dniach 6 i 21 czerwca br.zebrania członków miejscowego koła, w którem przewodniczył sekretarz powiatowy Str.Narod., Czernik. W czasie zebrania dziekan brański, ks.Bolesław Czarkowski oświadczył, że oddaje do użytku Str.Nar. dom parafjalny.-

Akcja propagowania bojkotu gospodarczego żydów doznała pewnego zahamowania i wyrażała się jedynie w kolportowaniu słownych i rysunkowych ulotek antyżydowskich.-

pow.grodzieński. Dnia 7 czerwca br.odbyło się w Grodnie zebranie członków Str.Narod.z udziałem prezesa Daniłowicza i sekretarza Mancewicz Obecnych na zebraniu było około 60 osób. Mówcy zwracali uwagę na ożywioną akcję partyj lewicowych w celu skłócenia i zdezorjentowania nieuświadomionych mas narodu polskiego. W akcji tej dopatrują się oni niebezpieczeństwa dla stanu posiadania Str. Narod. Daniłowicz, mówiąc o obecnym rządzie, stwierdził, że zupełnie słusznie postępuje on zabraniając walki z żydami przy pomocy pałki i kamieni, ustosunkowując się natomiast neutralnie do stale wzrastającej walki gospodarczej z nimi. Mancewicz nawoływał do organizowania nowych kół w powiecie, oraz instruował delegatów wiejskich.-

W związku z zamachem bombowym na budynek żydowskiego TOZU w Grodnie, tenże Mancewicz wręczył w dniu 29 czerwca br.członkowi Str.Narod.Rybackiemu, listę dobrowolnych składek z polecenie

./.

zbierania dalszych kwot na rzecz osadzonych w więzieniu Jaroszewicza, Panasiuka i Grackiego.-

pow.ostrowsko-mazowiecki

Działacze narodowi w osobach kpt.rezerwy Noszkowskiego i Jadczaka przedsięwzięli energiczną, ale naogół mało skuteczną akcję, ożywienia działalności Str.Narod. Akcja ta polegała na podjęciu wysiłków w kierunku przyłączenia kół z terenu gminy Warchoły do Czyżewa, oraz organizowania nowych kół na terenie tej gminy jak i sąsiedniej, Szulborze-Koty. Dla osiągnięcia tego zamierzania nawiązał Jadczak kontakt z Antoniakiem, Nienałtowskim i Czyżewskim, znanymi i czynnymi sympatykami Str.Narod. Wspólne ich wysiłki dotąd nie dały jednak efektu.-

pow.ostrołęcki.

Str.Narod.żadnych zebrań nie urządzało. Jednakże wpływy jego są znaczne i wykazują tendencję do stopniowego pogłębienia Dowodem tego jest zorganizowany Kongres Kupiectwa i Przemysłu Polskiego, który odbył się dnia 21 czerwca br.w Ostrołęce. Na kongresie tym przemawiali d-r Psarski i Dyspolski, znani działacze narodowi. Uchwalona rezolucja, której autorem jest Dyspolski, ma charakter wybitnie endecki. W kongresie wzięło udział około 2.000 osób. Jest rzeczą znamienną, że w czasie kongresu kolportowano wśród obecnych odezwę pod nazwą "Do członków i przyjaciół Str.Narod.w pow.ostrołęckim", jakkolwiek ani sam kongres ani też w związku z nim urządzona akademja nie były aranżowane przez zarząd Str.Narod.-

pow.sokólski.

Prace organizacyjne uległy przerwie z powodu choroby Leonowicza /z Białegostoku/, który był b.czynnym organizatorem Str.Narod.na terenie powiatu. Obecnie projektuje się utworzenie zarządu powiatowego Str.Narod.w Sokółce dla usprawnienia pracy i ujednostajnienia akcji wszystkich kół w powiecie. Stanowisko

./.

prezesa oferowano ks.wikarjuszowi Zaniewskiemu, który go jednakże nie przyjął. Charakterystyczne, że nikt z szanujących się obywateli prezesury tej nie chce przyjąć.-

Ustalono, że we wsi Dziemitkowo,gm.Kuźnica, 3-ch młodych działaczy narodowych urządziło zebranie organizacyjne Str.Nar. Na zebraniu było obecnych 15 osób; na członków zapisało się tylko 3 osoby. Nowego koła nie udało się organizatorom założyć.-

Dnia 11 czerwca br.odbyło się zebranie członków kółek w Dąbrowie i Kamiennej-Nowej. Na zebraniach tych przemawiał sekretarz Zarz.Pow.w Grodnie Mackiewicz, nawołując do werbowania nowych członków i zaostrzenia formy bojkotu gospodarczego żydów. Polecił ponadto wzmożenie kolportażu ulotek antyżydowskich. Wspominając o Marszałku Józefie Piłsudskim mówił, że Marszałek wzniósł się na wyżyny władzy usuwając Dmowskiego i Paderewskiego przez co wyrządził Polsce ogromną krzywdę. Na zebraniu obecnych było około 30 osób.-

Dnia 24 czerwca br.odbyło się zebranie członków koła Str. Narod.we wsi Sanniki, gm.Nowy-Dwór. W wykonaniu polecenia zarządu powiatowego Str.Narod.w Grodnie wybrano nowy zarząd. Na zebraniu obecnych było 15 osób.-

pow.szczuczyński. W okresie sprawozdawczym zaznaczyło się znaczne nasilenie ruchu narodowego na terenie powiatu. Zebrania Str.Narod. miały charakter demonstracji przeciwko żydom - aczkolwiek przemówienia mówców były utrzymane w tonie wyraźnie kompromisowym wobec polityki wewnętrznej Rządu. Pomimo wzmożenia działalności Str.Narod.przechodzi jednak kryzys na tle braku odpowiedniego kierownictwa i doboru ideowych działaczy.-

Dnia 9 czerwca br.odbyło się nadzwyczajne zebranie powiatowego zarządu Str.Narod.w Grajewie. Zebranie to zwołane w

./.

związku z nadużyciami pieniężnemi, jakich dopuścili się prezes Gromadzki i sekretarz Piotrowski. Wymienionych zawieszono w czynnościach, ponieważ dowiedziono im użycia składek członkowskich na pijatyki i zabawy. Ze względu na zamierzoną tajność zebrania, udział w niej wzięło tylko 7 osób.-

Dnia 14 czerwca br.odbyło się w Grajewie zebranie członków Str.Ludow., na którem wygłosiła referat, przybyła z Warszawy, b.posłanka Pepłowska. Prelegentka nawoływała zebranych do powiększania szeregów Str.Narod.przez odciąganie społeczeństwa od Str.Narod.i sanacji - pozatem apelowała do zebranych, aby oprócz żydów zwalczali organizacje prorządowe, jak Młodą Wieś i Strzelca. Następnie wniosła projekt ufundowania dla lotnictwa wojskowego samolotu pod nazwą "Bolesław Chrobry". Na ten cel zebrano wśród obecnych 10 zł. Omawiając wewnętrzną polityczną sytuację stwierdziła prelegentka wzrost zaufania społeczeństwa polskiego do obecnego rządu generała Składkowskiego. Zaufanie to, jej zdaniem, ma swe uzasadnienie w fakcie, że Bereza Kartuska zapełnia się obecnie komunistami i ukraińcami, a w stosunku do członków Str.Narod.nowy rząd stosuje politykę liberalniejszą nie uważając ich za wrogów Państwa. W końcu swego przemówienia Pepłowska zachęcała zebranych do ostrej i bezwzględnej walki z szerzącym się komunizmem. Na zebraniu obecnych było około 150 osób.-

Dnia 7 czerwca br.odbyło się we wsi Białogrody zebranie członków koła Str.Narod. Przemawiał Znamierowski z Osowca. Mówca twierdził, że rząd generała Składkowskiego nie utrzyma się długo, gdyż nie potrafi przedsięwziąć skutecznych posunięć dla naprawy sytuacji skarbowej. Po przemówieniu Znamierowskiego zebrani członkowie Str.Narod.w liczbie 12 osób, dokonali wyboru nowego zarządu koła.-

./.

Przy obecności 30 osób odbyło się pod przewodnictwem Kasperskiego zebranie członków Str.Narod.w Osowcu dnia 21.VI. br. Przemawiał instruktor powiatowy Str.Narod.Gapski. Mówca w kategorycznej formie żądał od członków czynnej akcji zjednywania sympatyków w celu zwiększenia szeregów stronnictwa. Potępiał obecny system równouprawnienia politycznego mniejszości narodowej oraz organizacje lewicowe, zwalczające katolicyzm.-

pow.wołkowyski. W okresie sprawozdawczym Str.Narod.nie przejawiało działalności. Praca propagandowa, zarówno wskutek robót polnych jak i wyjazku instruktora Dryla z terenu powiatu, uległa zahamowaniu.-

pow.wysoko-mazowiecki.- W omawianym okresie Str.Narod.prowadziło b.ruchliwą działalność. Najczynniejszym z pośród działaczy endeckich okazał się Skrzeszewski, który jest kierownikiem Obwodu Młodych. Po powrocie z więzienia śledczego w Łomży rozwinął on szeroką akcję organizacyjną przez: a/werbowanie młodzieży z gmin Szepietowo, Piekuty i Klukowo do bojówek narodowych, b/nawiązania kontaktu z młodzieżą szkół średnich /zakładanie "Sekcyj Szkolnych" Str.Narod./ oraz c/rozbudzania w tej młodzieży wrogich nastrojów wobec uczniów narodowości żydowskiej. Skrzeszewski powołany został na członka Rady Okr.Str.Narod.i z tytułu tego sprawuje nadzór nad wszelkiemi posunięciami taktycznemi w łonie stronnictwa. W akcji terorystycznej wobec ludności żydowskiej zanotowano w okresie sprawozdawczym jedynie sporadyczne wypadki bicia szyb /Wyszonki-Kościelne, gm.Klukowo/ przez sprawców z bojówek endeckich.-

./.

67

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek organiz.	Ilość nowych członków
	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozciągł.	ilość	frekwencja		
Białystok m.	-	-	-	1	50	-	-
Grodzieński	-	-	-	1	60	-	-
Ostrowsko-Mazow.	-	-	-	1	16	-	-
Sokólski	-	-	-	4	50	-	-
Suwalski	-	-	-	7	161	-	-
Szczuczyński	-	-	-	4	199	-	-
Wysoko-Mazowiecki	-	-	-	1	25	-	-
Razem	-	-	-	19	561	-	-

d/Stronnictwo Ludowe

pow.białostocki. Dnia 21 czerwca br.odbyły się wybory Zarządu Powiatowego Str.Ludowego na pow.białostocki. Na stanowisko prezesa wybrano Ostaszewskiego. Do Zarządu weszło ogółem 25 osób. W skład Sądu Partyjnego powołano Łazuka i Gontarskiego.-

pow.ostrowsko-mazowiecki W związku z obchodem Święta Ludowego kierownik Zarz.Pow. Wiśniewski, zwołał zgromadzenie pod gołem niebem w dniu 1 czerwca br.w Gąsewie, gm.Komorowo. Przemawiali: Wiśniewski i Bartczak, poruszając ciężkie położenie gospodarcze wsi i sprawy organizacyjne. Zainteresowanie było niewielkie. Udział w zgromadzeniu wzięło około 100 osób. Uchwalona rezolucja wyraża wdzięczność senatorom: Malinowskiemu i Rogowi, oraz b.posłom Smole i Noskowi, za zerwanie z polityką opozycyjną i przejście do polityki czynnej przez którą dla wsi polskiej można dużo zdziałać.-

./.

pow.sokólski. Dnia 14 czerwca br.urządził w Starej-Rozedrance,gm.Sokółka, zgromadzenie pod gołem niebem b.poseł na Sejm Adolf Sawicki. Zainteresowanie wiecem było bardzo małe; ilość uczestników nie przekraczała 200 osób. Głównym tematem przemówienia była agitacja za usprawnieniem bojkotu żydów.-

pow.szczuczyński. Dnia 28 czerwca br.członkowie Str.Lud.urządzili zebranie w Wierzbowie pod przewodnictwem Ostrowskiego. W zebraniu wzięło udział około 40 osób. Delegat Zarządu Wojew.Str.Lud. Praga zdał sprawozdanie z działalności stronnictwa. W ostrej formie nawoływał następnie zebranych, aby wstrzymali się od płacenia rogatkowego, które formalnie zostało zniesione. Następnie przemawiał Machina, nawołując do oporu podatkowego i przepędzania egzekutorów; w końcu wyraził się "Wierz w Boga Chrystusa i Matkę Jego, która się skurwiła". Rezolucyj nie uchwalono. Dochodzenie w toku.-

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek organiz.	Ilość nowych członków
	ilość	Frekwencja ogólna	rozciągł.	ilość	frekwencja		
Augustowski	1	-	2000	-	-	-	-
Ostrowsko-Mazow.	1	-	100	-	-	-	-
Sokólski	1	-	200	-	-	-	-
Suwalski	2	-	980	5	130	-	-
Szczuczyński	1	-	40	-	-	-	-
Razem	6	-	3320	5	130	-	-

e/ P.P.S. C.K.W.

Intensywnością pracy, szczególniej na terenie organizac zawodowych, wybija się PPS.CKW.na pierwsze miejsce szczegól-

./.

niej w Białymstoku, Grodnie i Łomży. Mając ludzi ideowych i ofiarnych osiąga w pracy b.duże rezultaty. Związki zawodowe, ideowo związane z PPS., urosły w siłę, z którą na rynku pracy należy się liczyć.-

Białystok m. Dnia 10 czerwca br.odbyło się posiedzenie Rob.Kom.PPS. CKW., na którem obecni byli Kapitułko, Reginella, Kapacyn, Pruwera, Panasiewiczówna i Zawistowski. Omawiano sprawę zwołania wiecu dla spraw, związanych z sytuacją w przemyśle białostockim, oraz sprawę organizacji obchodów "Dnia Kobiety". Kapitułko omawiał następnie sprawę nadużyć finansowych, o które podejrzany jest członek Kom.Ckr.Zw.Zaw.Goluman Szoel. Wymieniony nie może się wyliczyć z 500 zł., które zostały zebrane na zapomogi dla strajkujących robotników leśnych w Hajnówce. Akcja udzialania zapomogi strajkującym była bardzo wydatna i wyraziła się kwotą 2.060 zł., które rozdzielono między strajkujących robotników leśnych w Hajnówce, fabryce dykt Maliniaka w Białymstoku i tartakach państwowych w Czarnej-Wsi.-

pow.białostocki.- Oddział T.U.R., istniejący przy PPS.CKW.w Białymstoku, zorganizował dnia 14 czerwca br.przedstawienie teatralne w Żedni, gm.Zabłudów. Przedstawienie odbyło się spokojnie. Przy wjeździe do Żedni członkowie amatorskiego zespołu teatralnego witali miejscowych członków Kl.Zw.Rob.Przem.Bud., Drzewn. Cer.i Pokr. przez podniesienie ręki z zaciśniętą pięścią.-

pow.grodzieński. Okres sprawozdawczy odznaczył się ożywioną działalnością PPS.w kierunku konsolidacji związków zawodowych, organizowaniu i popieraniu strajków, oraz przedsięwzięciu akcji werbunkowej do TUR. PPS.zdobyła sobie ogromną sympatję wśród bezrobotnych przez umieszczanie artykułów w czasopismie "

./

Grodz.Kurjer Codzienny" pt."Frontem do głodnych". Wymieniony artykuł piętnuje kumulację posad, oraz politykę, umożliwiającą pracę zarobkową kilku osobom, należących do jednego gospodarstwa domowego.-

Niezatrudniona młodzież radykalizuje się zapisując się masowo do TUR-u, w którym przy zrealizowaniu haseł socjalistycznych, upatruje dla siebie możliwości na przyszłość. Jednodniówka pt."Żagiew", wydana przez TUR, jest wyrazem nastrojów bezrobotnej młodzieży socjalistycznej. Nastroje te cechuje ~~xxxxx~~ skrajny radykalizm polityczny i gospodarczy, oraz kierunek filo-semicki w polityce wewnętrznej Państwa.-

pow.łomżyński. Staraniem łomżyńskiego koła b.więźniów politycznych odbył się w dniu 7 czerwca br.w Łomży odczyt b.więźnia polit. i katorżnika, Ludwika Sledzińskiego z Warszawy. Prelegent scharakteryzował w swym referacie: 1/historję ruchu socjalistycznego przed odzyskaniem niepodległości oraz 2/akcje PPS. w Polsce już niepodległej. Zaznaczył on, że większość prawdziwie ideowych działaczy robotniczych nie wysiadła na "przystanku niepodległości", lecz nadal walczy o zmianę ustroju społecznego i objęcia władzy przez rząd Chłopsko-Robotniczy. Przebieg odczytu spokojny. Obecnych było około 100 osób /niepodległościowcy i sympatycy PPS/.-

pow.wołkowyski. Jedynym przejawem działalności PPS.była urządzenie zbiórki na rzecz strajkujących miejskich robotników sezonowych w Wołkowysku. Zbiórka dała efekt w kwocie 150 zł., które przekazano Komitetowi strajkowemu. Przy organizowaniu tej zbiórki najbardziej czynny udział wziął Zw.Zaw.Kol.-

./.

69

Powiat	Zgromadzenia publiczne			Zebrania		Ilość nowych komórek organiz.	Ilość nowych członkó
	ilość	Frekwencja ogólna	rozciągł.	ilość	frek-wencja		
Białystok m.	-	-	-	1	20	-	-
Suwalski	1	-	80	2	47	-	-
Razem	1	-	80	3	67	-	-

W. D.

WOJEWODA BIALOSTOCKI
Nr.PN.163/6/36 T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne
Nr.6 za m-c czerwiec 1936r.

IV. Ruch wyznaniowy

a/Wyznanie Rzymsko-Katolickie

Z działalności wyznaniowej Kościoła Katolickiego wybija się w okresie sprawozdawczym na pierwszy plan eucharystyczny kongres djecezjalny, urządzony w Łomży dnia 28 i 29 czerwca br. Obowiązki przedstawiciela rządu na kongresie pełnił Starosta Łomżyński. W kongresie wzięli udział arcybiskup Jałbrzykowski oraz biskupi: Wetmański, Przezdziecki, Sokołowski, Niemira, Łukomski i Dębek. Na kongresie przybyło około 80.000 osób, w liczbie tej było około 15.000 młodzieży zrzeszonej w katolickich stowarzyszeniach. W ogólnej liczbie biorących udział w kongresie 65% stanowiły kobiety. Program uroczystości kongresu był następujący:

Niedziela 28 czerwca 1936 roku:

godz.9 otwarcie kongresu na boisku Stowarzyszeń Katolickich:

a/ "Kiedy ranne" - śpiew z orkiestrą,
b/ przemówienie ks.biskupa Łukomskiego,
c/ odczytanie listu Ojca Św.z błogosław.apostolskiem,

godz.9.30 pierwsze zebranie plenarne: Powołanie Prezydjum, marszałka, Wice-Marszałka, Sekretarza. Referat "Eucharystja światłem i mocą katolickich rodzin",

godz.11.00 Suma pontyfikalna na boisku Stow.Katol., celebrowana przez J.E.Arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego,

godz.14.00 zebrania sekcyjne: 1/Katolickiego Stow.Mężów
2/ " " Kobiet,
3/ Trzeciego Zakonu św.Franciszka,
4/ Inteligencji katolickiej

godz.17.00 defilada Kat.Stow.Młodz.Męskiej i Żeńskiej,

godz.18.00 1/ Zebranie Kat.Stow.Młodz.Męskiej i Żeńskiej na boisku, gdzie wygłoszony został referat "Chrystus Eucharystyczny wodzem młodzieży"
2/ Zebranie duchowieństwa w Seminarjum Djecezjalnem pod przewodnictwem ks.biskupa Łukomskiego, gdzie wygłoszono referat "Eucharystja i kapłaństwo",

godz.21.00 Godzina święta dla wszystkich wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu na boisku Stowarzyszeń Katol.,

godz.24.00 Północ. Nabożeństwo pontyfikalne w katedrze, celebrowane przez ks.biskupa Przeździeckiego.-

Poniedziałek 29 czerwca 1936 roku:

godz.8.00 1/ Msza Św.w Katedrze dla młodzieży szkolnej,
2/ Msza Św.na boisku dla Katol.Stow.Młodz.M.i Z.

godz.9.00 II zebranie plenarne, na którem wygłoszono referat "Eucharystja najlepszą szkołą katolickiego wychowania"

godz.10.00 Suma pontyfikalna na boisku Stow.Katol., celebrowana przez ks.biskupa Wetmańskiego. Slubowanie, suplikacja i "Te Deum" w Katedrze.-

Zorganizowana w czasie kongresu przez Czerwony Krzyż służba sanitarna działała bardzo sprawnie. Na stałych punktach sanitarnych w ciągu kongresu udzielono pomocy lekarskiej 500 osobom. Karetka pogotowia odwiozła do Izby Chorych 40 osób, z których następnie 4 przewieziono do szpitala Św.Ducha. Wypadków śmiertelnych nie było. W nocy z 27 na 28 bm.stwierdzono w nikłej ilości kolportaż ulotek pt."Walcz z komuną" wydawnictwa Mieczysława Rybarskiego.-

Z działalności Akcji Katolickiej zasługują na podkreślenie następujące wydarzenia:

W dniu 1 czerwca br.w sali Foksa w Augustowie odbyło się zebranie zorganizowane przez miejscowe duchowieństwo katolickie, na którem to zebraniu omawiano znaczenie rodziny katolickiej. Przewodniczący zebrania, emeryt kolejowy Biedrzycki Władysław, na wstępie zaintonował pieśń, odśpiewaną łącznie z zebranymi "Kto się w opiekę", poczem wyjaśnił obecnym cel zebrania. Następnie nauczyciel emerytowany Żółtek wygłosił referat pt."Małżeństwo", w którym omówił doniosłe znaczenie małżeństwa w życiu społecznem i państwowem. Drugi referat pt."Małżeństwo a szkoła", wygłosiła p.Jonkajtysowa, która zaznaczyła szkodliwość, jaką powoduje usu-

./.

nięcie z programu szkolnego nauczania religji w niektórych szkołach. Trzeci z kolei referat pt."Rozwody" wygłosił ks.Zarzecki,w którym poruszył sprawę ślubów cywilnych, ich szkodliwość dla rodziny katolickiej, następstwa rozwodów i ich demoralizujący wpływ na społeczeństwo. Po każdym z tych referatów ks.proboszcz Chojnowski wyjaśniał bliżej ich znaczenie. Na zebraniu było obecnych około 300 osób, przeważnie płci żeńskiej. Zebrani wysuwali żądania, aby referaty takie były wygłaszane częściej. Na zakończenie zebrania uczestnicy odśpiewali "Boże coś Polskę".-

W dniu 14 czerwca br.podczas nabożeństwa w Lachowie,pow. szczuczyńskiego wygłosił kazanie ks.wikarjusz Szymański i po odczytaniu ustępów z ewangelji mówił o potrzebach organizowaniu się, nadmieniając, że istnieją różne organizacje złe i dobre. Wymienił on organizacje komunistyczne, bezbożników i tp., a skończył na Akcji Katolickiej. Przemówienie jego dążyło do poderwania znaczenia organizacji Młodej Wsi. Zaznaczył przytem, że nie mówi wyłącznie od siebie, a spełnia natomiast polecenie otrzymane od władz przełożonych. W uzasadnieniu swych oświadczeń odczytywał on szereg punktów książki pt."Młoda Wieś", poddając je krytyce. Z kolei wymienił nazwy organizacji, które Ojciec Św.uznał jako organizacje katolickie zaznaczając, że wśród tych organizacyj brak Stowarzyszenia młodej wsi, wreszcie przyrzekł, że w najbliższym czasie w Lachowie zorganizuje K.S.M.dla przeciwstawienia się wrogom Kościoła i wiary.-

W dniu 21 czerwca 1936r.w sali Domu Katolickiego w Łomży adwokat Stefan Kaczorowski z Warszawy wygłosił odczyt pt."Komunizm, socjalizm, a idea chrześcijańsko-społeczna". Prelegent zobrazował powstawanie i rozwój wielkiego przemysłu na przestrzeni XIX wieku i w latach przedwojennych XX wieku, oraz w związku z tem ogromny

./.

71

rozrost klasy robotniczej. Podał, że w myśl zasady "im jest gorzej, tem jest lepiej" rządy ówczesne pozwalały zrzeszać się robotnikom w związki dla obrony swych praw i poprawy bytu. Scharakteryzował teorje socjalistyczne i komunistyczne oraz rozwój komunizmu i socjalizmu. Dowodził, że programy ich są bardzo zbliżone, tylko mają inną taktykę. W dobie obecnej socjaliści i komuniści połączyli się w t.zw. "jednolity front" kierowany przez komunistów w całe zachodniej Europie, a także i w Polsce. Znalazło to swój wyraz w przelewającej się przez Francję, Belgję, Polskę i inne państwa fali strajków, przyczem żądania kierownictwa strajkujących są niejednokrotnie jawnie demagogiczne, w których przejawiają się tendencje komunistyczne oraz dążenie do wywołania fermentów i starć z władzami. Doprowadza to do upadku moralnego. Wyjaśnił, że jednocześnie z prądami komunistyczno - socjalistycznemi powstał prąd katolicki, oparty na zasadach Kościoła Katolickiego, stworzonego przez samego Chrystusa. Prąd katolicki przetrwał do dzisiejszego czasu i głównie dzięki niemu fala komunizmu prócz Rosji nieopanowała innych krajów. Wszyscy robotnicy prawdziwą opiekę znajdują tylko w związkach katolickich i przy uświadomieniu społecznem i religijnem oraz narodowem.

Odczyt zakończono o godz.14-ej. Spokoju nie zakłócono. Na odczycie tym był równ. eż ks.biskup Łukomski. Po zakończeniu odczytu jeden z księży rzucił kilka ulotek z balkonu, odbitych na powielaczu pt. "Do robotników chrześcijańskich".-

W Indurze,pow.grodzieńskiego w dniu 23 czerwca br.odbyło się zebranie Stow.Akcji Katolickiej. Na zebraniu tem przemawiał Romuald Pułjan z Grodna w sprawie zasad akcji katolickiej oraz wzywał obecnych do zapisywania się na członków. Obecnych było około 100 osób.-

Dnia 28 czerwca br.w Sidrze, pow.sokólskiego, po odpuście pa-

./.

rafjalnym, odbyła się akademja dla oddziałów Kat.Stow.Młodz.z Sidry i Sokolan. Przemówienia wygłosili miejscowy ks.proboszcz Antoni Czyżewski i instruktor powiatowy Kat.Stow.Młodz.Michał Bielski. Mówiono między innemi o stosunku ludności polskiej do żydów, przestrzegając obecnych przed aktami teroru i sabotażu w stosunku do nich, ponieważ Kat.Stow.Młodz.jako organizacja polska i katolicka nie może tego tolerować, a nadto stowarzyszenia nie powinny wtrącać się w sprawy polityczne, gdyż mają one jedynie na celu wychowywanie młodzieży w duchu religijnym i moralnym.-

Metropolita Wileński ks.arcybiskup Jałbrzykowski kontynuował w I-ej połowie okresu sprawozdawczego wizytację następujących parafij na terenie województwa: Niewodnicy, Uhowa, Surażu, Juchnowca, Tryczówki, Zabłudowia, Dojlid i Michałowa pow.białostockiego, Narewki pow.bielskiego, Jałówki, Świsłoczy, Mścibora, Szydłowca, Hniezna, Werejek i Repli pow.wołkowyskiego, Brzostowicy-Wielkiej, Brzostowicy Małej, Krynek, Usnarza, Zaniewicz, Ejsmontów, Łunny, Mostów, Mikielewszczyzny i Różanki pow.grodzieńskiego oraz Rosi, Wołpy, Piasków, Zelwiam, Strubnicy, Rohoźnicy, Krzemienicy, Zelwy, Międzyrzecza, Podoroska, Łyskowa, Porozowa, Łopienicy, Izabelina i Wołkowyska-Cent. pow.wołkowyskiego.-

Metropolita był witany nie tylko przez ludność katolicką, ale także przez ludność prawosławną i żydowską, która ustawiała się szpalerami obok bram tryumfalnych z swymi duszpasterzami na czele. Na podkreślenie zasługuje ta okoliczność, iż w parafji Małej-Brzostowicy zwrócono uwagę, że przy powitaniu zabrakło duchownego prawosławnego, który w dniu tym wyjechał do Grodna, jakoby umyślnie wezwany, ażeby uwolnić siebie oraz ludność prawosławną od uroczystości powitalnych.-

W dniu 21 czerwca br.w Międzyrzeczu ksiądz unicki z terenu powiatu słonimskiego, Antoni Szarejko, bawiący w gościnie u miejscowe

./.

go ks.proboszcza Biernackiego, wygłosił na cmentarzu kościelnym ka zanie do zebranej w tym celu ludności w liczbie około 500 osób /w tem kilkadziesięciu prawosławnych/. Początkowo zamierzał on wygłosić kazanie na placu cerkiewnym, a następnie wkroczyć z wiernymi do cerkwi dla odprawienia tam nabożeństwa. Wywołałoby to oczywiście odruch ze strony społeczeństwa prawosławnego, które ustosunkowało się nieprzychylnie do zamiarów ks.Szarejki. W wyniku interwencji władz administracyjnych ks.dziekan Jaroszewicz zabronił urządzania zebrania religijnego na placu cerkiewnym. Tegoż dnia, nieco później, odbyło się nabożeństwo w cerkwi prawosławnej, podczas którego ks. prawosławny oświadczył zebranym, że losy ludności prawosławnej składa w ręce władzy, która dotychczas udzielała jej opieki i pomocy. Po zakończeniu nabożeństwa wierni odśpiewali "Boże coś Polskę".-

W dniu 20 czerwca br.Sąd Grodzki w Sokółce na sesji wyjazdowej w Dąbrowie rozpoznawać miał sprawę przeciwko b.dziekanowi dąbrowskiemu ks.Leopoldowi Chomskiemu,oskarżonemu o znieważenie Rządu i nauczycielstwa z ambony w kościele. Z uwagi jednak na uzyskane informacje, że moment ten chcą wykorzystać dla celów politycznych członkowie Str.Narod., co mogłoby spowodować zakłócenie spokoju i porządku publicznego i naruszenie powagi Sądu, sprawa powyższa została zdjęta z wokandy w przeddzień posiedzenia Sądu.-

b/Misja Barbikańska

W dniu 19 czerwca br.przybyła z Białegostoku na teren pow.wysoko-mazowieckiego "Misja Barbikańska" pod przewodnictwem Józefa Fajansa, która w trzech miejscowościach powiatu, t.j.w Wysokiem-Mazowieckiem, Sokołach i Tykocinie wygłosiła odczyty na temat "pojednania". W Wysokiem-Mazowieckiem odczyt misjonarza Fajansa odbył się przy udziale 30 młodych żydów, w Sokołach i Tykocinie odczyty te zostały zbojkotowane.-

./.

c/ S e k t y

W Białymstoku dnia 11 czerwca br.o godz.9 w lokalu przy ul.Modlińskiej Nr.8 rozpoczął się zjazd delegatów Wschodn.Okr.Zborów Słow. Baptystów w Polsce i zaproszonych gości z okręgu zachodniego i południowego w Polsce. W godz.od 9 do 10.30 zostało odprawione nabożeństwo. Odprawili je Bołtniew i Dziekuć-Malej, w językach polskim i rosyjskim. Na zakończenie nabożeństwa wzniesione zostały modły za Pana Prezydenta Rz.P., Rząd i władze miejscowe oraz na intencję odbywającego się zjazdu i istnienia placówek religijnych "Baptystów" w Polsce. Od godziny 10.45 do godziny 13 odbywały się wybory prezydjum. Zostali wybrani: na prezesa Kircun Aleksander z Wołkowyska, wiceprezesa Dziekuć Malej z Brześcia, sekretarzy: Jerzy Mielniczuk z Ostryni i Apanasiqnek Lucjan z Wilna. Do Komisji mandatowej zostali wybrani: Kierik Iwanow z Hajnówki, Tyndzik Bazyli ze Starosielc, Najmołowski Kazimierz z Łyskowa. Po wyborach Dziekuć Malej wygłosił referat pt."Duchowne życie członków", a J.Apanasewicz wygłosił referat pt."Znaczenie ewangelicznego śpiewu w zborach". Referaty nosiły charakter czysto religijny. Od godz.15 do 17 zdawane były sprawozdania z pracy w terenie przez poszczególnych delegatów ze zborów oraz omawiano pracę duchowną i kulturalną młodocianncych członków. Ta część programu przeciągnęła się poza godzinę 17. Następna część programu,tj nabożeństwo wieczorne odprawione zostało przez Bołtniewa z Białegostoku. Ogółem w nabożeństwach i obradach brało udział około 200 osób. Na zjazd przybyli delegaci z województw białostockiego, nowogródzkiego, wileńskiego i poleskiego. Przebieg spokojny.-

Dnia 12 czerwca br.został wygłoszony referat przez Aleksandra Kiercuna pt."Ewangelizacja", poczem delegaci poszczególnych zborów składali sprawozdania z działalności organizacyjnej. Od godz.19 do 21 odbyło się nabożeństwo, w czasie którego były czytane psalmy.

./.

Na zakończenie drugiego dnia zjazdu obecni w liczbie 80 osób odśpiewali "Boże coś Polskę".-

Dnia 13 czerwca br.trwał dalszy ciąg zjazdu Baptystów z następującym porządkiem: modlitwa poranna, którą odprawił Kiercun Aleksander z Wołkowyska, referat pt."Kolegom pióra", który wygłosił W.Gutsze z Łod i oraz wybory do Komitetu Okręgowego, w skład którego weszli: prezes Antoni Kiercun, wiceprezes Ł.Dziekuć z Brześcia n/B, sekretarz Iwanow Kirył z Hajnówki, skarbnik Bołtniew Gabrjel z Białegostoku. Referat pt."Znaczenie Ducha św.w życiu człowieka" nie został wygłoszony z powodu nieprzybycia prelegenta B.Gielca. Następnie omawiane były sprawy organizacyjne i odbyło się nabożeństwo, które odprawił Kiercun Aleksander i Bołtniew Gabryel. Obecnych w trzecim dniu zjazdu było około 75 osób Przebieg spokojny.-

Dnia 14 czerwca br.w godz.od 10 do 13 i od 18 do 21 odbyło się zakończenie zjazdu odprawieniem nabożeństwa dla osób starszych i młodzieży. Obecnych było 220 osób.-

W dniu 1 czerwca br.w Narewce pow.bielskiego odbył się chrzest 12 osób prawosławnych na baptystów.-

Kościół Chrystusowy wyznania ewangelicznego

W dniu 1 czerwca br.w Mielniku odbyło się zebranie religijne przy udziale około 50 osób.-

A d w e n t y ś c i

6, 13, 20 i 24 czerwca br.w Krasnej-Wsi, gm.Boćki,pow.bielskiego odbyły się zebrania religijne przy udziale od 12 do 16 osób a każdem zebraniu.-

---

W życiu innych wyznań i sekt religijnych nie zauważono wyrzeń godnych uwagi.-

W.D.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.PN.163/6/36.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.
za miesiąc czerwiec 1936 r.

V. Mniejszości narodowe.

a/ R o s j a n i e .

Zanotowano tylko odbycie dorocznego walnego zebrania członków Rosyjskiego T-wa Dobroczynności w Białymstoku/27 osób/ pod przewodnictwem ks.Guszkiewicza.Wybrano nowy zarząd.-

b/ B i a ł o r u s i n i .

Żadnej legalnej działalności nie stwierdzono. Akcja w sprawie szkolnictwa białoruskiego załamała się.-

c/ L i t w i n i .

W czerwcu kontynuowano lustrację organizacyj litewskich.Prócz spółdzielni wszystkie organizacje w pow.grodzieńskim zostały zawieszone. Jak wynika z posiadanych informacyj cały ciężar działalności dotychczas prowadzonej przez oddziały Lit. T-wa św.Kazimierza i czytelnie T-wa"Rytas" jest przerzucany na spółdzielnie spożywcze które narazie nie były lustrowane.Kierownicy zawieszonych czytelń nie opuścili dotychczasowych miejsc pobytu.-

Uzyskano niesprawdzone informacje o istnieniu tajnych organizacyj litewskich w pow.grodzieńskim,których członkowie jakoby są zaopatrzeni w broń palną.Informacje te podlegają sprawdzeniu i szczegółowemu rozpracowaniu.-

d/ Ż y d z i .

Dalsze wypadki akcji antyżydowskiej w kraju zajmowały dominujące miejsce w życiu mniejszości żydowskiej oraz w lokalnej prasie żargonowej.-

74

W tych warunkach olbrzymie zainteresowanie wywołał proces w sprawie zajść w Przytyku.-

Proklamowany przez ogólno-żydowski komitet do walki z antysemityzmem na dzień 30.VI.b.r.strajk protestacyjny przeciwko wyrokowi we wspomnianym procesie udał się w 80%.Przez okres 2-godzinny żydzi powstrzymali się od pracy.Jednocześnie były też zamknięte sklepy. W miejscowościach,w których na dzień 30.VI.przypadł dzień targowy-strajku nie było.-

Zwołane na dzień 29.VI.br.w Białymstoku zebranie przez prezesa Poalej-Sjonu,Grosfelda Jakóba,celem omówienia programu strajku protestacyjnego na dzień 30.VI.b.r.zostało rozwiązane.Na zebranie to przybyło 26 osób,w tem 9 czynnych działaczy komunistycznych.-

Grosfeld wysłał m.in.zaproszenie do 16 związków zawodowych,wchodzących w skład Okręgowej Kom.Klas.Zw.Zaw. Ze związków przybył tylko aktyw komunistyczny.-

W kilku miejscowościach odbyły się dalsze akademje żałobne z powodu śmierci N.Sokołowa,urządzone przez organizacje sjonistyczne.-

W dniach 6 i 7 czerwca br.w Białymstoku odbył się zlot powiatowy członków organizacji Hechaluc-Pionier przy udziale około 120 osób. Na zlocie omawiano dotychczasowe wyniki emigracji halucowej,pouczono o obowiązku pracy w Palestynie oraz urządzono egzamin z języka hebrajskiego dla członków,wyjeżdżających do Palestyny.-

W związku z mającym się odbyć Swiatowym Kongresem Żydowskim w dn. 28 i 29 czerwca br.odbył się w Białymstoku zjazd delegatów organizacji Mizrachi,Sjonistów Ogólnych i Poalej-Sj /99 osób/.Wygłoszono odczyty na temat sytuacji politycznej i gospodarczej żydów w Polsce i innych krajach,zagadnienia antysemityzmu,poczynań narodu żydowskiego w odbudowie Palestyby,oraz Wszechświatowego Kongresu Żydowskiego. Na zjeździe uczczono przez powstanie pamięć żydów poległych w Palestynie w walce z arabami,natomiast wniosek o takież uczczenie żydów zabitych w Przytyku - nie przeszedł.-

- - - - - -

K.F.

Z E S T A W I E N I E

imprez urządzonych przez organizacje mniejszościowe

w czerwcu 1936r.

Nazwa organizacji	Zgromadzenia	Odczyty	Obchody i akademje	Przedstaw.i zabawy	Ilość osób razem	Rozpiętość od do	Dochód w zł
Rosyjskie T-wo Dobroczynności	1	-	-	-	27	27	-
Litewskie T-wo Św.Kazimierza	-	-	-	1	250	250	170
Poalej-Sjon Praw.	1 rozwiązane		-	-	-	-	-
Sjoniści Ogólni	1	3	5	-	1305	35 - 240	23
Sjoniści-Rewizjoniści	-	1	-	-	200	200	-
B u n d	1	-	-	-	70	70	-
Liga Pom.Prac.w Palestynie	-	1	-	1	100	50	-
Hechaluc Pionier	1 zlot powiatowy			-	[illegible]	-	-
T-wo Przyjaciół Prac. w Palestynie	-	1	-	-	50	50	-
Brith Trumpeldor	-	1	-	-	180	180	-
H a c o f e	1 kwesta publiczna			-	XXXXX		27,21
Keren-Kajsemet	-	-	-	2	100	40-60	30,50
Zjedn.Szkół Żydowskich	-	1	-	-	120	120	-
Żyd.Bibljoteka Ludowa	1	-	-	-	25	25	-
T a r b u t h	-	-	-	1	70	70	37,50
Gemilus-Chesed	1	-	-	2	175	35-80	58,35
M a k a b i	1 kwesta publiczna			-	[illegible]	-	-

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

Nr.PN.163/7/36

Białystok, dnia 10 sierpnia 1936r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.7 za m-c lipiec 1936r.

75

TAJNE !

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

Departament I Polityczny

w Warszawie

do zeszytu 17/VIII 36 r

Urząd Wojewódzki przedkłada w 4 egzemplarzach /Nr. ewid.1, 2, 3, 4/

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.7/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

ZA WOJEWODĘ

/A. DWORAK/
NACZELNIK WYDZ.SPOŁ.-POL.

Otrzymują do wiadomości:

Urząd Wojewódzki Wileński	Nr.5	- 1	egz.
" " Nowogródzki	" 6	- 1	"
" " Poleski	" 7	- 1	"
" " Lubelski	" 8	- 1	"
" " Warszawski	" 9	- 1	"
" " Łódzki	" 10	- 1	"
" " Tarnopolski	" 11	- 1	"
" " Stanisławowski	" 12	- 1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13	- 1	"
" " " " w Wilnie	" 14	- 1	"
" " " Okręgowego w Białymstoku	" 15	- 1	"
" " " " w Grodnie	" 16	- 1	"
" " " " w Łomży	" 17	- 1	"
" " Wydz.Zam.Sądu Okręgowego w Suwałkach	" 18	- 1	"
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II Szt.Gł.w Wilnie	" 19	- 1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III.w Grodnie	" 20-21	- 2	"
" " " DOK.I w Warszawie	" 22	- 1	"
" " " DOK.IX.w Brześciu n/B.	" 23	- 1	"
K.O.P."Brygada Grodno" w Grodnie	" 24	- 1	"
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego	" 25-36	-12	"
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	" 37	- 1	"
" Komendant Wojewódzki PP.w Białymstoku	" 38	- 1	"
" Naczelnik Urzędu Sledczego w Białymstoku	" 39	- 1	"
Archiwum	" 40-42	- 3	"
Odbito	42 egz.		

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
WYDZIAŁ SPOŁECZNO-POLITYCZNY

Nr.PN.163/7/36

T A J N E !

Białystok, dn. sierpn.1936r.

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.7/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć I - Polskie życie polityczne.

A. Sytuacja Ogólna.

a/Nastroje, ogólna charakterystyka życia politycznego i sytuacja gospodarcza.

Wypadki na terenie międzynarodowym, jak rewolta w Hiszpanji, zatarg W.M.Gdańska z Ligą Narodów, dalej, tego rodzaju wydarzenia w kraju, jak Zjazd Stron.Ludowego w Nowosielcach i obecność na tym zjeździe Generała Rydza-Śmigłego, oraz ogłoszenie dekretu o roli i stanowisku w Państwie Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych - wpływały nadal bardzo podniecająco na ruch polityczny w okresie sprawozdawczym.-

Szczególnie silnym refleksem odbił się na życiu politycznem zjazd chłopski w Nowosielcach. Str.Narodowe, zazdroszcząc prawdopodobnie sukcesów Str.Ludowemu, jakie osiągnęło ono dzięki rewji swych sił na polach Grzęski i Nowosielec - wytęża wszystkie swe wysiłki na przygotowanie obchodów z okazji szesnastej rocznicy zwycięstwa nad bolszewikami, przypadającej w dniu 15 sierpnia br. Z uszczerbkiem i ze szkodą dla tej wielkiej daty licytują się wzajemnie Str.Narodowe i Ludowe w doborze haseł i argumentacji, by tylko

./.

76

nadać tym obchodom charakter masowy i swój własny kolor partyjny

Wystąpienie prezydenta senatu gdańskiego Greissera w Genewie w sprawie Gdańska i posunięcia w tej sprawie rządu niemieckiego były przedmiotem zainteresowania ogółu społeczeństwa.-

Odbiciem tego było szereg manifestacyj we wszystkich większych ośrodkach na obszarze województwa i powzięcie odpowiednich rezolucyj. Charakterystyczną stroną tych manifestacyj był liczny udział wszystkich grup i organizacyj bez względu na przekonania i zabarwienie polityczne. Nie obeszło się jednak bez zgrzytów i dysonansów jakie wywołały tu i ówdzie wystąpienia skomunizowanych związków zawodowych, biorących udział w manifestacjach /Grodno, Łomża/.-

Ugrupowania, względnie związki i organizacje prorządowe, jak zresztą i opozycja przyjęły z rozczarowaniem fakt odwołania tegorocznego zjazdu Związku Legjonistów, po którym spodziewano się rozstrzygających oświadczeń i decyzyj w dziedzinie polityki wewnętrznej.-

Obóz pomajowy nieposiadający własnej organizacji politycznej, był nadal terenem intensywnej penetracji ugrupowań opozycyjnych.-

Na odcinku robotniczym, względnie związków zawodowych zaobserwowano dalszy zanik wpływów PPS.i wzrost sympatji jednolitofrontowych, a częściowo, choć w dużo mniejszym stopniu i wzrost wpływów "Pracy Polskiej".-

W życiu gospodarczym na wsi dało się zauważyć pewne ożywienie z uwagi na przyśpieszone tegoroczne żniwa. Ceny zboża z uwagi na większą podaż kształtowały się nisko, ale znacznie wyżej od cen zeszłorocznych.-

Na odcinku miejskim bezrobocie nie powiększa się z uwagi

na trwające zatrudnienie bezrobotnych na robotach publicznych. W przemyśle włókienniczym białostockim trwa nadal dobra konjuktura. Niektóre fabryki, zatrudniające dotychczas tylko jedną zmianę, uruchomiły u siebie w ostatnich czasach drugie zmiany robotników.-

b/ Przegląd prasy .

1/Nowe czasopisma:

a/Dnia 21 lipca br.na terenie Grodna zaczęło wychodzić nowe czasopismo p.t."Grodzieński Express". Czasopismo to jest wznowieniem "Grodzieńskiego Expressu Porannego" i ma być organem grupy składającej się z członków b."BBWR", na czele której stoi senator Terlikowski.-

b/Z dniem 10 lipca br.wznowiono wydawanie gazety p.t."Echo Druskienik".-

c/W dniu 1 sierpnia br.ukazał się pierwszy numer wydawanego w Grodnie miesięcznika "Żagiew". Wydawnictwo to ma być organem TUR. w Grodnie. W rzeczywistości zaś jest organem jednolitego frontu młodzieży radykalnej, do którego pisuje E.Żegadłowicz, xx czołowi przedstawiciele PPS., a równocześnie i komunistyczna młodzież powiatu grodzieńskiego. Pierwszy numer wydawnictwa "Żagiew" został skonfiskowany przez Starostę grodzieńskiego.-

d/W dniu 18 lipca br.ukazał się pierwszy numer tygodnika "Życie" wychodzącego w Białymstoku. Jest to organ lewicy ludowej, wychodzący pod redakcją Piotra-Lucjana Słuckiego. Wydawnictwo o treści imastawieniu jednolitofrontowem.-

2/Przestały wychodzić:

Z dniem 17 lipca br.przestał wychodzić "Grodzieński Ekspres Poranny" wobec cofnięcia mutacji przez "Prasę Polską" w War-

./.

77

szawie.-

3/Konfiskaty:

a/Dnia 31 lipca br.Starosta grodzieński dokonał zajęcia miesięcznika "Żagiew" Nr.1 z dnia 1 sierpnia 1936r.za umieszczenie artykułów: 1/"Nasze Stanowisko", noszącego cechy przestępstwa z art.170 i 154 KK., 2/"Głos Młodych w sprawie frontu", noszącego cechy przestępstwa z art.170 KK.oraz artykułów p.t."Kolumna młodzieży uczącej się", "Dwukrotnie skazany na śmierć" i art."List młodzieży wiejskiej", noszących cechy przestępstwa z art.170 KK.-

b/Dnia 23 lipca br.Starosta grodzieński obłożył aresztem czasopismo "Grodner Moment Nr.169 za umieszczenie art.p.t."Chłopi bili przechodniów żydów w Suwałkach", treść którego nosiła cechy przestępstwa z art.170 KK.-

Starosta grodzki białostocki dokonał zajęcia:

c/Unzer Cajtung Nr.175 z dnia 30.VII.1936r.za art.p.t."Przytyk powodem morderstwa" art.170 KK.-

d/Unzer Białystoker Ekspress Nr.145 z dn.30.VII.1936r.za art. p.t."Do ludności żydowskiej w Białymstoku" z art.170 KK.

B. Polski legalny ruch polityczny .

1/ Obóz pomajowy .

Sytuacja w obowie prorządowym nie uległa zmianie. Wśród działaczy tego obozu stwierdza się nadal przekonanie o konieczności powołania do życia nowego obozu politycznego, w skali ogólnopaństwowej, opartego o wyraźne założenia polityczne i społeczno-gospodarcze.-

Odwołanie tegorocznego zjazdu Związku Legjonistów, po którym spodziewano się powołania tego rodzaju organizacji polityczn-

./.

nej, przyjęte zostało przez działaczy obozu pomajowego z pewną konsternacją.-

Działalności terenowej posłów i senatorów w okre ie sprawozdawczym nie zaobserwowano.-

Na wzmiankę zasługują jedynie usiłowania senatora Terlikowskiego, dążącego do stworzenia bardziej zwartej grupy na terenie grodzieńszczyzny z członków b.BBWR.i w tym celu zapoczątkowano z dniem 21 lipca br.wydawanie organu prasowego tej grupy p.t."Expre Grodzieński" o kierunku prorządowo-narodowym.-

2/Stronnictwo Narodowe .

Działalność Str.Narodowego utrzymała się w okresie sprawozd czym na poziomie okresów poprzednich. Poza dość intensywnie prowadzoną akcją organizacyjną, utrzymywaną była nadal w dużem napięci akcja propagandowa w sprawie walki z żydo-komuną. Na terenach,gdz komunizm nie ma wiele zwolenników, względnie przedstawia się organizacyjnie słabiej - tam walka z komuną prowadzona była poprostu jako walka z żydami.-

Na zebraniach Str.Narodowego dawały się słyszeć coraz częściej oświadczenia mówców o zupełnem przygotowaniu stronnictwa do objęcia rządów w Polsce.-

Przy silnej krytyce obecnego Rządu, któremu zarzuca się bra programu, oraz siły ideowej i moralnej - dała się zauważyć w przemówieniach mówców duża rezerwa, a nawet kokieteryjna życzliwość w stosunku do osoby Generalnego Inspektora Sił Ubrojnych gen.Rydza-Śmigłego.-

W drugiej połowie lipca br. uwaga Str.Narod.skierowaną zosta ła głównie na przygotowania do obchodu szesnastej rocznicy zwycięskiej bitwy pod Warszawą. Szczególnie intensywne przygotowania

./.

78

w tym kierunku robione są w powiatach: ostrołęckim, wysoko-mazowieckim i ostrowsko-mazowieckim, z których członkowie Str.Nar.mają się udać w zwartych szeregach w dniu 15 bm.na uroczystości do Radzymina, organizowane tam przez Okręg Warszawski Str.Narod.-

W związku z projektowanemi uroczystościami kolportowaną jest szeroko ulotka p.t. "Polacy".-

Niżej podane zestawienie ilustruje ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str.Narod.w okresie sprawozdawczym na terenie województwa

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne		Uwagi
	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozc.	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozc.	nowe	zlikw	
Augustów	-	-	-	-	-	-	-	-	
Białystok grodz.-	-	-	-	-	-	-	-	-	
" pow.	1	130	-	-	-	-	1	-	15 członków
Bielsk	-	-	-	-	-	-	1	-	10 członków
Grodno	-	-	-	2	33	8-25	-	-	
Grajewo	1	55	-	-	-	-	-	-	
Łomża	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ostrów-Mazow.	-	-	-	3	92	7-67	-	-	
Ostrołęka	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sokółka	-	-	-	-	-	-	-	-	
Suwałki	-	-	-	4	74	22-17	-	-	
Wołkowysk	-	-	-	-	-	-	-	-	
Wysokie-Maz.	-	-	-	3	330	30-200	-	-	
Razem	2	185	55-130	12	529	7-200	2	-	25 członków

./.

3/Stronnictwo Ludowe .

W życiu Stronnictwa Ludowego w okresie sprawozdawczym nie zauważono większych przejawów działalności organizacyjnej. Przyczyną tego zdaje się być trwający w tym czasie okres intensywnych robót polnych. Jedynie większą ruchliwość wykazał Zarząd Pow.Str.Ludowego w Suwałkach z Trochimem, gdzie są czynione gorączkowe przygotowania do obchodu rocznicy zwycięskiej bitwy pod Warszawą. Z okazji tej uroczystości ma się odbyć zgromadzenie publiczne w Wigrach, na które zapowiedziany jest przyjazd Macieja Rataja. Pozatem projektowane są większe obchody w Rutkach pow. Łomżyńskiego, w miejscowościach: Trzciannem i Turośni-Kościelnej, pow.białostockiego, oraz szeregu innych, gdzie istnieją komórki Str.Ludowego. Z okazji projektowanych obchodów w dniu 15 sierpnia br.kolportowaną jest mocno ulotka p.t."Do chłopów b.Kongresówki", nawołująca do masowego udziału w uroczystościach dnia 15 sierpnia jako święcie chłopskiem. Mimo, dość gatunkowo wartościowego materjału propagandowego, jaki dał Str.Ludowemu zjazd w Nowosielcach - kryzys ideologiczny i organizacyjny trwa nadal, a stan posiadania Str.Lud.we wsi kurczy się z jednej strony na korzyść Str Narodowego, z drugiej zaś na rzecz jednolitego frontu robotniczo-chłopskiego.-

Niżej podane zestawienie ilustruje ilość zgromadzeń i zebrań Str.Ludowego, odbytych w okresie sprawozdawczym:

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne		Uwagi
	ilość	Frekwencja		ilość	Frekwencja				
		ogólna	rozc.		ogólna	rozc.	nowe	zlikw.	
Białystok pow.	-	-	-	2	40	15-25	-	-	
Suwałki	-	-"	-	3	65	15-30	-	-	
Razem	-	-	-	5	105	15-30	-	-	./.

79

4/ P.P.S. - C.K.W.

Akcja PPS.CKW.za pośrednictwem związków zawodowych utrzymała się na poziomie poprzednich okresów. Do zjawisk zasługujących na zaznaczenie należy ostry konflikt między pierwszym /żydowskim/, a drugim /chrześcijańskim/ oddziałem Zw.Zaw.Włókniarzy w białostockim przemyśle włókienniczym. Zatarg ten powstał głównie na tle obsady wolnych miejsc w fabrykach włókienniczych przez oba oddziały, w czem fabrykanci /żydzi/ poczęli w ostatnich czasach wyraźnie faworyzować oddział pierwszy związku /żydowski/.-

Dla załagodzenia tego zatargu, przybierającego dość ostre formy - przybył z Łodzi w dniu 2 sierpnia br.sekretarz generalny Zw.Zaw.przemysłu włókienniczego Walczak, któremu jednak nie udało się załatwić tej sprawy definitywnie.-

W dniu 22.VII.br.odbyło się w Białymstoku zebranie delegatów Zarządów Zw.Zawodowych, na którem uchwalono urządzić w dniu 6.IX. obchód "Krwawej środy".-

O ile wpływy PPS.CKW.na terenie związków zawodowych przemysłu włókienniczego są jeszcze dość silne, a nawet dominujące nad wpływami innych ugrupowań - to na terenie pozostałych związków,jak robotników budowlanych, transportowców, przemysłu spożywczego i t.d wpływy te w każdym dniem topnieją, a rosną natomiast wpływy kompartji.-

W identycznej sytuacji znalazło się T.U.R., gdzie hasła jednolitofrontowe zyskują coraz większą popularność i mimo usilnych zabiegów doświadczonych działaczy partyjnych utrzymanie dawnego kierunku i nastawienia CKW.idzie coraz trudniej.-

Wyrazem nurtujących haseł i wzrostu wpływów kompartji na terenie będącym do niedawna wyłączną domeną P.P.S.może być fakt umieszczenia w miejscu odosobnienia trzech członków Okr.Rady KI...

./.

Związków Zawodowych w Grodnie, oraz przystąpienie grodzieński T.U.R.do wydawania czasopisma "Żagiew", które,za wybitnie kom styczny kierunek i nastawienie, uległo konfiskacie.-

Niżej podane zestawienie ilustruje ilość zgromadzeń i z PPS.CKW., odbytych w okresie sprawozdawczym:

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednoszki organiza-cyjne		Uwag
	ilość	Frekwencja		ilość	Frekwencja				
		ogólna	rozc.		ogólna	rozc.	nowe	zlikw.	
Białystok miasto	1	300	300	6	200	12-60	-	-	
Białystok pow.	-	-	-	2	50	20-30	-	-	
Grodno	1	250	250	3	150	30-50	-	-	
Łomża	1	200	200	-	-	-	-	-	
Razem	3	750	200-300	5	400	12-60	-	-	

———oooOooo———

80

C. Ruch wyznaniowy

1/Wyznanie Rzymsko-Katolickie.

Okres sprawozdawczy, przypadający na największe nasilenie feryj wakacyjnych, cechuje również i pod względem wyznaniowym mniejsza impulsywność wydarzeń. Kler wschodnich powiatów województwa, wchodzących w obręb archidiecezji wileńskiej, przestał być przedmiotem wizytacji Metropolity Wileńskiego, trwającej przez przeciąg 3-ch miesięcy poprzedzających okres sprawozdawczy - i zajął się z-kolei pracą duszpasterską według wskazówek swego ordynarjusza. Wizytacja miała przedewszystkiem na celu pobudzenie kleru do intensywniejszej pracy na polu społecznem, zwłaszcza zaś do pracy w ramach Akcji Katolickiej. Towarzyszący Metropolicie Dyrektor Akcji Katolickiej wskazywał na niedopuszczalność pozostawania w tyle na tym odcinku pracy. Intensywność działalności Akcji Katolickiej na terenie diecezji łomżyńskiej była dotychczas większa. Zalecenia Metropolity nie pozostały bez oddźwięku. Romuald Pułjan, b.poseł do Sejmu z ramierza Chrz.Dem., zam.w Grodnie, urządził kilka zebrań z ramienia Akcji Katolickiej: dnia 5 lipca br.w Hożej,pow.grodzieńskiego, dnia 12 lipca br.w Grodnie w Domu Parafjalnym oraz 19 lipca br. w Nowym-Dworze pow.sokólskiego. Pułjan w swych przemówieniach poruszał aktualne wydarzenia w Hiszpanji, jak prześladowanie religji i kleru, oraz szerzenie się bezbożnictwa w Rosji Sowieckiej, wyjaśniał on, że jest zadaniem Akcji Katolickiej nie-dopuszczenie, by podobne wypadki mogły wydarzyć się w Polsce. Następnie nawoływał, by rodzice zwracali uwagę na należyte nauczanie religji w szkołach powszechnych Zdaniem bowiem mówcy zdarzają się wypadki, że nauczyciele utrudniają księżom-katechetom prowadzenie nauki religji. W takich wypadkach rodzice powinni natychmiast reagować, poruszając i omawiając tego

./.

rodzaju wypadki na zebraniach rodzicielskich oraz wobec władz szk
nych. Mówiąc o wychowaniu w duchu religijnym poruszał mówca zagad
nie świadomego macierzyństwa i rozwodów małżeńskich, potępiając s
rzoną w omawianych zagadnieniach propagandę przez wrogów Kościoła
Katolickiego. Mówca wyjaśniał zebranym, że bieda i nędza przejawi
się w tem, iż kapitał znajduje się w rękach nielicznych jednostek
które wykorzystują całe społeczeństwo. Rząd zaś niedostatecznie
mu przeciwdziała, pozatem wyzyskują również społeczeństwo polskie
obcy przybysze, t.j.żydzi, których należy zwalczać przez zakładan
po wsiach i miasteczkach spółdzielni i sklepów chrześcijańskich,
Kończąc wzywał on do gremjalnego zapisywania się do bractw koście
nych, brania udziału w procesjach, chórach kościelnych i t.p.cele
zamanifestowania, że Akcja Katolicka jest liczna i silna i potraf
się oprzeć wrogom Kościoła. Zainteresowanie omawianemi zebran.ami
Akcji Katolickiej było mierne.-

Na terenie diecezji łomżyńskiej zaobserwowano agresywną dzi
łalność kleru katolickiego i członków Akcji Katolickiej w zakresi
zwalczania organizacji Młodej Wsi. Działalność ta wyrażała się
przedewszystkiem w odciąganiu młodzieży od tych organizacyj. Wzgl
dem opornych stosowane były dalsze represje, jak usuwanie poza na
wiask bractw kościelnych i t.p. Akcja ta ma być prowadzona na wyra
polecenie ks.biskupa Łukomskiego, który zamierza na miejsce zlikw
dowanych kół Młodej Wsi zorganizować placówki Akcji Katolickiej.
Na odcinku współpracy kleru ze Str.Narodowem należy odnotować uroczy
stość poświęcenia proporczyka koła Str.Narod.w Wąsoszu, w pow.szcz
czyńskim, wojew.białostockiego. Poświęcenia dokonał ks.proboszcz
Krysiak. W uroczystościach braki udział: oddział umundurowanych
członków Str.Narod.z Białaszewa w liczbie 15-tu osób z proporczyki
Str.Narod.oraz około 40-tu członków nieumundurowanych z kół Str.Na
rodowego w Szczuczynie i Wąsoszu. Na winnych noszenia mundurów ora

81

proporczyka organa policji sporządziły doniesienia. -

Nie należy pominąć tej okoliczności, że organizacje, pozostające pod wpływem kleru katolickiego, prowadzą w dalszym ciągu agitację za ekonomicznym bojkotem żydów, powstrzymując jednak swych członków od jakichkolwiek czynnych wystąpień przeciwko żydom. -

W dniu 5 lipca br.ks.biskup Łukomski wziął udział w uroczystościach odpustowych w Łysych pow.ostrołęckiego, połączonych w poświęceniem dwóch sztandarów K.S.M.oraz z odsłonięciem płyty, ufundowanej ku czci poległych żołnierzy. Po ceremonji powitania, które rozpoczęło się o godz.10.40 i po nabożeństwie ks.biskup poświęcił dwa sztandary Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, poczem nastąpiło wbijanie gwoździ w sztandary. Po krótkiej przerwie ks.biskup Łukomski odsłonił płytę ku czci poległych żołnierzy, ufundowaną przez parafję. W tymże miejscu ze specjalnej trybuny ks.biskup Łukomski w otoczeniu duchowieństwa i kilku wybitniejszych osób Akcji Katolickiej, przybyłych z Łomży - przyjął defiladę szeredu stowarzyszeń katolickich. W czasie defilady przygrywała orkiestra sprowadzona z Łomży. Stowarzyszenia maszerowały w czwórkach. Udział w defiladzie wzięło 117 czwórek wraz z 7 sztandarami. Defiladą kierował ks.Kłoskowski z Myszyńca. O godz.18.10 ks.biskup Łukomski odjechał do Łomży. Przybyłe z okolic kompanje rozeszły się o godz.20.00. -

W dniu 19 lipca br.ks.biskup Łukomski przybył w asyście duchowieństwa do wsi Giełczyn, w gm.Kupiski,w pow.łomżyńskim w celu przeprowadzenia "wizytacji wsi". W czasie wizytacji został powitany przez sołtysa wsi Malinowskiego oraz przez banderę konną miejscowej młodzieży. Przy wjeździe do wsi została wystawiona brama powitalna. Ks.biskup po przybyciu na miejsce wygłosił okolicznościowe przemówienie do zgromadzonych, w którem poruszył sprawę jednoczenia się i skupiania wiernych oraz nawracanie do Boga. Nawoływał również młodzież do organizowania się w kołach Stowarzyszeń Młodz.Katolick.

./

oraz zachęcał do popierania handlu chrześcijańskiego. Po spożytem obiedzie u gospodarza Malinowskiego ks.biskup Łukomski w godzinach wieczornych odjechał do Łomży. -

W związku z zawiadywaniem spraw finansowych przy budowie kościoła św.Rocha w Białymstoku i na wniosek ks.Abramowicza, proboszcza parafji i przewodniczącego Komitetu Budowy tej świątyni, zostało wdrożone śledztwo karno-sądowe przeciwko b.organiście Stanisławowi Słobodzkiemu z powodu rzekomego przywłaszczenia weksli na kwotę 11.000 zł. W okresie sprawozdawczym śledztwo to zostało umorzone a Słobodzki wystąpił na łamach prasy z listem otwartym, skierowanym do ~~mk~~ ks.Abramowicza, zarzucając mu, że niesłusznie go obwinił oraz że naraził go na ruinę gospodarczą.- List ten poderwał popularność tego duchownego, znanego w Białymstoku z ostrych wystąpień na ambonie kościelnej. -

2/ Wyznanie Prawosławne .

Biskup Antonjusz przeniósł z dniem 1 lipca br.swą rezydencję oraz kancelarję do Druskienik, gdzie zamierza przybywać do dnia 1 września br. W pierwszych dniach lipca br.ks.biskup Antonjusz obchodził uroczystość swych imienin, w których to uroczystościach wzięli udział członkowie Konsystorza, niektórzy dziekani prawosławni oraz kilka osób z inteligencji rosyjskiej. Przemówienia wygłoszone zostały wyłącznie w języku rosyjskim. Na dzień 26 lipca br. ks.biskup Antonjusz zapowiedział Urzędowi Wojewódzkiemu wizytację parafji prawosławnej w Porzeczu, miejscowości położonej w pobliżu Druskienik.-

Dnia 11 lipca br.pociągiem został przywieziony do Białegostoku obraz Matki Boskiej z Ławry Poczajewskiej. Na dworcu oczekiwała obraz procesja prawosławna z ks.Guszkiewiczem na czele. Po przenie-

./.

82

sieniu obrazu z dworca do cerkwi zostało odprawione nabożeństwo, w którem wzięło udział około 1.500 osób.-

Dnia 30 lipca br.we wsi Łasza pow.grodzieńskiego odbyło się zebranie w celu zorganizowania wiecu antykomunistycznego. Na zebraniu tem, w którem wziął udział ks.proboszcz rzym.-kat.Wołodkiewicz przewodniczył proboszcz prawosławny ks.Michał Borowski. Nazwany duchowny prawosławny, zagajając zebranie, scharakteryzował przyczyny i formy komunizmu w Polsce, wskazując sposoby zwalczania. Zdaniem ks.Borowskiego najważniejszym powodem szerzenia się komunizmu jest znikoma liczba godzin nauki religji w szkole. Według zapatrywania tego duchownego religja, gdyby była wykładana w języku rosyjskim, dzieci byłyby zjednywane dla idei chrześcijańskiej, sprzeciwiającej się tezom komunizmu. Podobne oświadczenia złożyła Walentyna Pczycka, ziemianka narodowości rosyjskiej. Obecni na tem zebraniu olacy wystąpili energicznie przeciwko tym argumentom.

3/ Wyznanie żydowskie .

W okresie sprawozdawczym, w wykonaniu zarządzenia Ministra W.R.i O.P.z dnia 30 maja 1936r.gminy wyznaniowe żydowskie na obszarze powiatu augustowskiego, grodzieńskiego, łomżyńskiego, ostrowskiego, suwalskiego i szczuczyńskiego przystąpiły do przeprowadzenia wyborów swych organów zarządzających. Na koniec tego okresu przypada wyłożenie list wyborców do publicznego wglądu. -

Z życia innych wyznań i sekt nie zauważono wydarzeń godnych uwagi w niniejszem sprawozdaniu.-

———oooOooo———

W.D.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
WYDZIAŁ SPOŁECZNO-POLITYCZNY

TAJNE !

Nr.PN.163/7/36

Białystok,dn. sierpn.1936r.

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.7/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

Część II - Mniejszości Narodowe.

A. R o s j a n i e .

Organizacyjnie najsłabszą mniejszością na terenie województwa są rosjanie. Słabe przejawy życia rosyjskiego dostrzegane były jedynie w Grodnie. Turaj najruchliwszym działaczem wśród kolonji rosyjskiej jest Mikołaj Siedlarewicz, który od pewnego czasu prowadzi akcję wśród młodzieży. Kilkakrotne próby urządzenia odczytów, imprez rozrywkowych i t.p. Siedlarewiczowi nie powiodły się. Ostatnio Siedlarewicz wpadł na pomysł założenia "Rosyjskiego T-wa Opieki nad grobami poległych żołnierzy rosyjskich", lecz i ten pomysł nie udał się, gdyż nie znalazł nawet 15 osób ~~xx~~ do podpisania statutu.-

Jedyną ostoją i elementem, który uporczywie i pieczołowicie pielęgnuje ducha rosyjskiego, są tutaj nadal przedwojenni duchowni prawosławni, pamiętający dawny régime i nie mogący w żaden sposób pogodzić się z obecnymi warunkami.-

B. L i t w i n i .

Zarządy rozwiązanych czytelń litewskich "Rytas" w pow.grodzieńskim i suwalskim wnoszą odwołania bądź do władz Centralnych, bądź do

./.

83

Urzędu Wojewódzkiego o uchylenie decyzyj, rozwiązujących wspomniane wyżej czytelnie "Rytas". Kierownikiem akcji protestacyjn i główną sprężyną czynionych zabiegów o otwarcie zamkniętych czytelń był ks.Czybiras z Wilna.-

Zwolnieni pracownicy rozwiązanych czytelń "Rytas" otrzymują jednak w dalszym ciągu wynagrodzenie z centrali. Obecnie zaś czynione są zabiegi, by pracownicy ci otrzymali również zasiłki z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.-

Wielką wagę przywiązują litwini do zorganizowania życia spółdzielczego, w czem wzorują się dosłownie na kooperatywach ukraińskich w Małopolsce Wschodniej. W celu przygotowania zastępów pracowników do pracy w spółdzielniach wysyła się dość licznie młodzież na specjalnie organizowane kursy spółdzielcze w Wilnie, które trwają dwa miesiące.-

Żywszej akcji działacze litewscy obecnie unikają, a to zdaje się w obawie przed represjami.-

Z drugiej strony jednak dała się zaobserwować w czasach ostatnich bardzo intensywna akcja Zw.Wyzwolenia Wilna, prowadzona konspiracyjnie.-

Według niepotwierdzonych informacyj, litwini mają przygotowywać zamach na Wojewodę Wileńskiego za ostatnie jego posunięcia w sprawie litewskiej na Wileńszczyźnie. Zamachu mieliby dokonać dwaj uczniowie gimnazjalni, o nazwiskach dotychczas nieustalonych, jeden pochodzi z Wilna, a drugi - z Lidy. -

C. B i a ł o r u s i n i .

Prowadzona ze znacznym nakładem środków akcja ze szkolnictwem białoruskiem - ostatnio załamała się. Powodem tego załamania się jest w znacznym stopniu zaabsorbowanie się ludności

intensywnemi robotami polnemi. Mimo to od góry czynione są w dalszym ciągu wysiłki, by sprawę tę znów zaktualizować. W tym celu z centrali T.B.Sz.w Wilnie nadsyłane są, zwłaszcza na teren powiatu grodzieńskiego, liczne czasopisma, poruszające sprawę szkolnictwa. Terenem grodzieńszczyzny zainteresował się również związek studentów białoruskich z Wilna, który zabiega o zezwolenie na urządzenie na terenie powiatu odczytów w języku białoruskim.-

Ponieważ na terenie województwa białostockiego niema legalnych organizacyj białoruskich, więc siłą rzeczy, życie społeczno-polityczne ludności białoruskiej znajduje się niemal pod wyłącznym wpływem KPZB.-

D. Ż y d z i .

Ludność żydowską w dalszym ciągu silnie absorbowała przedewszystkiem sprawa nastrojów antysemickich w społeczeństwie polskiem. Wobec tych wydarzeń zainteresowanie wszechświatowym kongresem żydowskim zeszło niejako na drugi plan. Wprawdzie na temat tego kongresu toczy się dyskusja prasowa, niemniej jednak szerokie warstwy ludności żydowskiej przechodzą nad tą sprawą, jeśli już nie obojętnie, to w każdym bądź razie bez szczególnego zainteresowania.-

Nadchodzące z Palestyny wiadomości o wciąż nowych zabójstwach żydów, dokonywanych przez arabów, wywierają na żydach przygnębiające wrażenie i przyprawiają społeczeństwo żydowskie o silne zdenerwowanie. To też często drobny wybryk antyżydowski w kraju rozdmuchują żydzi, a zwłaszcza prasa żargonowa, do wielkiej "hecy antyżydowskiej". Przy swem zdenerwowaniu zachowują się żydzi coraz bardziej arogancej i agresywniej.-

Silne wrażenie w społeczeństwie żydowskiem wywołało znane

./.

84

oświadczenie Grünbauma o konieczności emigracji żydów z Polski.-

Lewicowe ugrupowania żydowskie zmierzają całą siłą do utworzenia jednolitego frontu i porozumienia z partją komunistyczną. Wskutek tych dążności, większość stowarzyszeń żydowskich ma w swoim łonie duży odsetek komunistów, zwłaszcza z pośród młodzieży, która niejednokrotnie nadaje ton tym organizacjom.-

Lokalna prasa żydowska we wszelkich posunięciach Rządu dopatrywała się planowej akcji, skierowanej przeciwko żydom, a zwłaszcza przeciwko życiu gospodarczemu żydów.-

Prasa i działacze żydowscy starają się nastawić masy żydowskie opozycyjnie do obecnego rządu, którego stosunek do żydów określa się jako endecki.-

W chwili obecnej dużo uwagi poświęca się sprawie zarządzonych wyborów do organów zarządzających gmin wyznaniowych żydowskich. Charakterystycznem objawem aktualnej kampanji wyborczej jest fakt zainteresowania się komunistów sprawą wyborów, którzy dotychczas odnosili się obojętnie do tych zagadnień.-

-----oooOooo-----

Z E S T A W I E N I E

imprez urządzonych przez organizacje żydowskie w lipcu 1936r

Nazwa organizacji	Zgromadzenia	Odczyty	Obchody i akademje	Przedstawienia i zabawy	Ilość osób razem	Rozpiętość od	do	Dochód w zł.
Sjoniści ogólni	-	4	3	-	870	50	250	-
Sjoniści rewizjoniści	-	4	-	-	630	50	450	-
Bund	-	-	1	-	180			
Liga Pomocy Prac. w Palestynie	-	2	-	-	90	40	50	-
Żyd.Bibljoteka Lud.	1	-	-	-	15			
Tarbuth	-	-	2	1	430	70	250	58,
Linas-Chojlim	-	-	-	1	100			190
Gemiłos-Chased	1	-	-	-	38			
Linas -Chacedek	-	-	-	1	40			9,
Makabi	-	-	-	1	200			23,

85

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI

Nr.PN.163/8/36.

Białystok, dnia 9. września 1936 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8 za m-c sierpień 1936 r.

Nr. ewid. .....

T A J N E.

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I Polityczny

w W a r s z a w i e.

Urząd Wojewódzki przedkłada w 4 egzemplarzach /Nr.ewid.1,2,3,4/

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.8/36.

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

Za Wojewodę

/A. D w o r a k/
Naczelnik Wydziału Społ.-Polit.

Otrzymują do wiadomości:

Urząd Wojewódzki	Wileński	Nr.5 -	1 egz.
" "	Nowogródzki	" 6 -	1 "
" "	Poleski	" 7 -	1 "
" "	Lubelski	" 8 -	1 "
" "	Warszawski	" 9 -	1 "
" "	Łódzki	" 10 -	1 "
" "	Tarnopolski	" 11 -	1 "
" "	Stanisławowski	" 12 -	1 "
Pan Prokurator	Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13 -	1 "
" "	" " w Wilnie	" 14 -	1 "
" "	" Okręgowego w Białymstoku	" 15 -	1 "
" "	" " w Grodnie	" 16 -	1 "
" "	" " w Łomży	" 17 -	1 "
" "	Wydz.Zam.Sądu Okr. w Suwałkach	" 18 -	1 "
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II.Szt.Gł.		w Wilnie	" 19 - 1 "
Samodzielny Referat Informacyjny		DOK.III w Grodnie	" 20-21- 2 "
" "	" "	DOK. I. w Warszawie	" 22 1 "
" "	" "	DOK.IX w Brześciu n/B.	" 23 1 "
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie			" 24 1 "
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa B-stockiego			" 25-36- 12 "
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku			" 37 1 "
" Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku			" 38 1 "
" Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku			" 39 1 "
A r c h i w u m			" 40-42 3 "

O d b i t o - 42 egz.

LUBELSKI URZĄD WOJEWÓDZKI

Podano dn. 16 WRZ. 1936 192 r.

Zał.

L. / Waga

Po przyjęciu do wiadomości

17 WRZ. 1936

Lublin, dn. 19 r.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

Nr.PN.163/8/36.

Białystok, dn.9.IX.1936 r.

T A J N E.

86

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr.8/36.

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć I.- Polskie życie polityczne.

A. Sytuacja Ogólna.

a/ Nastroje, ogólna charakterystyka życia politycznego i sytuacja gospodarcza.

Momentem centralnym dookoła którego skupiła się uwaga życia politycznego w okresie sprawozdawczym były przygotowa i organizacja obchodów z okazji szesnastej rocznicy zwycięs odniesionego przez Polskę nad bolszewikami, przypadającej w dniu 15.VIII.b.r. Przygotowania te pochłonęły gros energii uwagi wybitniejszych działaczy terenowych wszystkich prawie legalnych ugrupowań politycznych polskich.-

Mimo usilnych zabiegów i wysiłków tak Str.Narodowego, i Str.Ludowego idących w kierunku nadania wspomnianym uroczystościom charakteru partyjnego, obchody urządzane w dniu 15 sierpnia b.r. na obszarze całego Województwa miały zasadnic charakter ogólnopaństwowy. W większości bowiem wypadków gru ludowców, jak i narodowców wzięły udział w wspólnych obcho "Święta Żołnierza" zorganizowanych przez garnizony wojskow względnie przez prorządowe organizacje społeczne. /Sprawozd nie szczegółowe o przebiegu tych uroczystości przedłożono Wewn. dnia 24.VIII.b.r. za Nr.PN.1-e/29/36./.-

Dość silnym echem na nastrojach ludności odbiła się wizyta generalissimusa wojsk francuskich gen. Gamelina w Warszawie, a w szczególności pozostający w związku z tą wizytą wyjazd Naczelnego Wodza gen. Rydza-Śmigłego do Paryża.

Do podróży paryskiej Naczelnego Wodza przywiązuje szeroki ogół duże znaczenie z uwagi na możliwość uzyskania większej pożyczki dla Polski na dozbrojenie i łączone z tem nadzieje ożywienia życia gospodarczego w kraju.-

Wypadki hiszpańskie były nadal tematem ożywionych dyskusji i zainteresowania, zwłaszcza lewicowych ugrupowań politycznych. Liczne odczyty o sytuacji w Hiszpanii, oraz zbiórki pieniężne organizowane przez CKW.PPS. na rzecz frontu ludowego były tego wyrazem.

Z polskich ugrupowań politycznych najżywszą działalność w okresie sprawozdawczym wykazało Str.Nar. Hasło walki z żydami głoszone wprawdzie oddawna przez Str.Nar. stało się w czasach ostatnich jakby naczelnym punktem programu tego stronnictwa. Pod wpływem propagandy antysemickiej głoszonej namiętnie przez prasę narodową, oraz na wszystkich wiecach i zebraniach partyjnych ogarnęła szerokie rzesze młodzieży wiejskiej niebezpieczna psychoza o podłożu rewolucyjnym i to tem groźniejsza, że młodzież ta oszałomiona hasłami antysemickiemi wymyka się coraz częściej spod wpływu władz organizacyjnych i elementu bardziej umiarkowanego. Niszczenie mienia żydowskich kupców na jarmarkach i odpustach, oraz bicie szyb i napady nocne na osiedla żydowskie w zachodnich powiatach Województwa były w okresie sprawozdawczym dość częstym zjawiskiem, zagrażającym poważnie bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu. Na odcinku ruchu ludowego zasługuje na zaznaczenie wojewódzki zjazd działaczy ludowych odbyty dnia 22.VIII.b.r. w Białymstoku z inicjatywy b.posła Adolfa Sawickiego pozostający w związku z warszawskim zjazdem tak zwanych "Kadzichłopów".-

87

PPS.CKW. zaobsorbowana była przeważnie przygotowaniami do obchodu "Krwawej Urody", oraz nieustającymi tarciami na terenie związków zawodowych penetrowanych intensywnie przez kompartje. Wśród działaczy i organizacji prorządowych dominuje przeświadczenie, iż po powrocie gen. Rydza-Śmigłego z Paryża nastąpią oczekiwane oddawna decyzje w sprawie polityki wewnętrznej.-

Na odcinku gospodarczym nastąpiło pewne odprężenie, zwłaszcza w sferach rolniczych. Względnie dobre urodzaje, oraz zwyżka cen na zboże i bydło spowodowały pewne uczucie zadowolenia wśród rolników. Gorzej przedstawia się sprawa na odcinku miejskim. Kończące się bowiem roboty publiczne i nadchodząca zima wpływają denerwująco na rzesze bezrobotnych zajęte sezonowo na robotach ziemnych. Brak zaś odpowiednich funduszów i możliwości zatrudnienia bezrobotnego elementu miejskiego w czasie zimy staje się poważną troską właściwych instytucji publicznych.

W przemyśle włókienniczym białostockim konjunktura nadal dobra.-

b/ Przegląd prasy.

1/ Przegląd treści:

W okresie sprawozdawczym prasa na terenie Białegostoku i Województwa ograniczyła się do podawania wiadomości informacyjno-reporterskich o rozgrywających się zagranicą oraz w kraju wydarzeniach politycznych.

Białostockie dzienniki - "Dziennik Białostocki" i "Kurjer Podlaski", będące mutacjami warszawskiego koncernu "czerwonej prasy" oraz "Echo Białostockie" ograniczyły się do rejestrowania wydarzeń z kroniki lokalnej i ogólno-polskiej i nie zabierając głosu nad tematy ogólniejsze z dziedziny aktualnych zagadnień politycznych, społecznych i gospodarczych.

Z oryginalnymi artykułami wystąpiły 2 dzienniki zadeklarowa-

ne jako niezależne organy prasowe. Dzienniki te wychodzące w Grodnie p.n."Nowe Życie", "Dzień Polski" znajdują się pod silnymi wpływami Ch.D. i Str.Nar. Artykuły przeto to też w nich zamieszczane posiadają wyraźne oblicze partyjne i pod tym kątem widzenia omawiają bieżące wydarzenia polityczne.-

Prasa wychodząca w języku żydowskim omawiała w dalszym ciągu położenie żydów w Polsce na tle rosnącego, antysemityzmu, którego wyrazem są ostre formy bojkotu gospodarczego.-

2/ Nowe czasopisma.

a/ Dnia 1.VIII.b.r. rozpoczęło wychodzić w Grodnie nowe czasopismo p.t."Żagiew". Kierunek polityczny komunistyczny. W myśl zarządzenia M.S.W. z dnia 12.VIII.b.r. Nr.PP.343/2837/1. Urząd Wojewódzki zmierza w granicach obowiązujących przepisów prasowych do jego likwidacji.

b/ Dnia 23.VIII. rozpoczęło wychodzić w Grodnie nowe czasopismo p.t."Dzień Polski".

c/ Dnia 25.VIII. rozpoczęło wychodzić w Białymstoku czasopismo p.t. "Głos Białostocki". Czasopismo to w dniu 3.IX.b.r. przestało wychodzić.-

3/ Przestały wychodzić:

a/ Dnia 16.VIII. przestało wychodzić w Grodnie czasopismo p.t. "Expres Grodzieński".

b/ Dnia 18.VIII. przestało wychodzić w Suwałkach czasopismo p.n. "Kurier Codzienny Ziemi Suwalskiej".-

4/ Konfiskaty i procesy prasowe:

a/ Sąd Okręgowy w Grodnie zatwierdził dnia 20.VIII.konfiskatę czasopisma p.t."Żagiew" Nr.1. z dnia 1.VIII.

b/ Sąd Okręgowy w Białymstoku zatwierdził dnia 27.VIII.konfiskatę czasopisma p.t. "Życie" Nr.2 z dnia 16.VIII.-

87

B. Polski legalny ruch polityczny.

1. Obóz pomajowy.

Jak zaznaczono w części ogólnej sprawozdania w obozie pomajowym panuje wyczekiwanie na rozstrzygające decyzje w dziedzinie polityki wewnętrznej, które spodziewane są po powrocie Naczelnego Wodza z Paryża.

Z prac terenowych działaczy obozu pomajowego zasługuje jedynie na uwagę ich żywy udział w organizowaniu obchodów z okazji szesnastej rocznicy zwycięstwa polskiego nad bolszewikami.-

Istniejący obecnie stan wywołany długotrwałym brakiem odpowiedniej prorządowej organizacji politycznej stwarza specyficzną sytuację, w której walka i różne wystąpienia opozycji sprowadzają się właściwie do mianownika wystąpień antyrządowych, względnie do walki z administracją polityczną.-

2. Kadra Działaczy Chłopskich.

W dniu 22.VIII.b.r. odbył się w Białymstoku wojewódzki zjazd działaczy ludowych przeważnie b.członków Str.Chłopskiego zwołany z inicjatywy b.posła Adolfa Sawickiego. Na zjeździe tym po ożywionej dyskusji nad referatem Sawickiego wybrano Ludowy Komitet Wojewódzki w skład którego weszli: A.Sawicki b.poseł, K.Piotrowski wiceprezydent m.Białegostoku, Jan Klaczko i Jan Render rolnicy z pow. sokólskiego, oraz Smulski rolnik z pow.augustowskiego, Surowiec z powiatu grodzieńskiego i Gałecki z pow.szczuczyńskiego. Na zjeździe tym powzięto rezolucję stwierdzającą konieczność konsolidacji ruchu ludowego pod anspicjami Naczelnego Wodza gen. Rydza-Śmigłego.-

3. Stronnictwo Narodowe.

Działalność Str.Nar.w okresie sprawozdawczym cechowała całkiem wyraźna dążność idąca w kierunku rewolucjonizowania mas. W akcji tej posługiwano się właściwie jedynie hasłami bojkotu, a mówiąc ściślej hasłem rugowania żydów. Jak już nadmieniono w części ogólnej sprawozdania młodzież wiejska ogarnięta hasłem"bij żyda" propagowanym namiętnie wszędzie i na każdym kroku przez Str.Nar. a także i z ambony - popadła w niebezpieczną psychozę zagrażającą już obecnie bardzo poważnie porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu. Zjawisko to jest tem poważniejsze, że akcja antyżydowska przybiera coraz częściej charakter wystąpień spontanicznych i samorzutnych, gdzie trudno o zastosowanie odpowiedniej prewencji przez właściwe władze bezpieczeństwa. Charakterystyczne pod tym względem były zajścia antyżydowskie w Sokołach, Rutkach, Długosiodle, Jabłonce-Kość. i t.d. Do pewnego stopnia takie same cechy rewolucjonizowania mas nosiła akcja przygotowawcza do obchodów w dniu 15 sierpnia b.r. Nad celem uczczenia rocznicy zwycięstwa polskiego nad bolszewikami dominowały bowiem hasła mające na względzie zasugerowanie członków i sympatyków Str.Nar. nadzieją, że dzień 15 sierpnia będzie datą przełomową i momentem objęcia władzy przez Str.Narodowe w Polsce.

Charakterystycznym pod względem nastawień idących z góry stronnictwa może być przemówienie delegata Zarządu Głównego Str. Nar. niejakiego Przygodzkiego z Warszawy wygłoszone na odprawie kierowników organizacji w Łomży dn.30 sierpnia b.r.

Wspomniany Przygodzki po omówieniu spraw organizacyjnych polecił na odprawie kierownikom placówek utworzyć z elementu pewnego i zdecydowanego na wszystko specjalne bojówki, które po odpowiednim przeszkoleniu użyte zostaną wyłącznie do walki z żydami.

87

Zaznaczył przy tym bez ogródek, że walkę z żydami należy prowadzić wszelkimi możliwymi środkami nie wyłączając terroru.

Ruch organizacyjny oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Stron. Narodowego w okresie sprawozdawczym na terenie Województwa ilustruje niżej podane zestawienie.

Powiat.	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne.		Uwagi
	ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	nowe	zlikw.	
Białystok-m.	1	750	-	-	-	-	-	-	
Białostocki	1	160	-	3	67	-	2	-	
Łomżyński	1	3000	-	-	-	-	-	-	
Ostrołęcki	1	1200	-	1	30	-	1	-	
Ostrowski	-	-	-	4	30	-	1		
Suwalski	-	-	-	4	65	-	-	-	
Wysoko-Mazw.	3	400	-	6	600	25-150	-	-	
Razem	7	5510	-	18	792	-	4		

4. Stronnictwo Ludowe.

Działalność Stron.Ludowego cechowała cośkolwiek większe ożywienie w okresie przygotowań do obchodu "Czynu Chłopskiego" z okazji zwycięstwa nad bolszewikami. Większe obchody ludowe w dniu 15 sierpnia odbyły się w miejsc. Wigry, pow. suwalskiego, w miejsc. Czarna, pow.ostrołęckiego i w Rutkach, pow. łomżyńskiego w których wzięło udział od 400 - 800 osób. Po zakończeniu przygotowań i odbytych obchodach w dniu 15 sierpnia nie zaobserwowano żywszej działalności Str.Ludowego.-

Bardziej charakterystycznym zjawiskiem zasługującym na zaznaczenie była akcja Zarządu Powiatowego Str.Lud. na terenie powiatu ostrołęckiego zdążająca do organizowania jednolitego frontu ludowego w porozumieniu z kompartją. Zamierzenia te dotychczas jednak efektu nie dały z uwagi na duże uprzedzenia chłopa do komunizmu.-

Ruch organizacyjny oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str.Ludowego w okresie sprawozdawczym na terenie Województwa ilustruje niżej podane zestawienie.

Powiat.	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne		Uwagi.
	ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	nowe	zlikw.	
Białostocki	3	450	50-300	-	-	-	-	-	
Łomżyński	1	800	-	-	-	-	-	-	
Ostrołęcki	1	600	-	-	-	-	-	-	
Suwalski	2	400	100-300	-	-	-	-	-	
Razem	7	2250	-	-	-	-	-	-	

90

5. P.P.S. i C.K.W.

Najwięcej uwagi w okresie sprawozdawczym poświęciła PPS. CKW. przygotowaniom do obchodu "Krwawej Srody". Z okazji tej rocznicy odbyły się dotychczas obchody w lokalach zamkniętych w Grodnie, w Hajnówce i Łomży. Natomiast w Suwałkach zorganizowano pochód przy udziale około 300 osób, który sprzed lokalu PPS. udał się na rynek, gdzie zostały wygłoszone okolicznościowe przemówienia i uchwalona rezolucja ślubująca wierność dla sztandaru Polskiej Rzeczypospolitej Socjalistycznej. Projektowany obchód "Krwawej Środy" w Białymstoku na dzień 6 września b.r. nie odbył się w tym dniu, lecz z powodów natury technicznej przesunięty został na dzień 13 września b.r. Naogół wszy-stkie dotychczas urządzone obchody "Krwawej Srody" wypadły dość blado i nie wzbudziły większego zainteresowania. W okresie przygotowawczym do obchodów kolportowane były afisze, względnie odezwy p.t. "Uczcijmy 30-lecie Krwawej Srody" wydane przez CKW.-PPS. i Zarząd Główny Stow. b. więźniów politycznych, odbite w drukarni "Robotnika" w Warszawie.

Wypadki rozgrywające się w Hiszpanii były nadal przedmiotem żywego zainteresowania. Na terenie prawie wszystkich klasowych Związków Zawodowych przeprowadzono zbiórki pieniężne na rzecz proletarjatu hiszpańskiego. W dwuch wypadkach, a mianowicie w Hajnówce i Czeremsze /pow. Bielsk-Podlaski/ listy i zebrane kwoty przez tamt. koło Z.Z.K. zostały zakwestjonowane na polecenie podprokuratora rejonowego.-

Dnia 2 sierpnia b.r. w lokalu T.U.R. w Grodnie członek zarządu głównego Jan Kozłowski wygłosił odczyt o Hiszpanii, na którym było obecnych około 160 osób. W wygłoszonym referacie przedstawił mówca historyczny zarys rozwoju Hiszpanii od wieków średnich do obecnej doby - poświęcając dłuższy ustęp ostatnim wypadkom.-

Na terenie Włókienniczego Związku Zawodowego w Białymstoku zaobserwowano trwające w dalszym ciągu tarcia między oddziałem I a oddziałem II. tego Związku /chrześcijańskim i żydowskim/.

Poza tym dały się zauważyć poważne postępy wpływów Zw. Zaw. "Praca Polska" i Związku Chrześcijańskiego wśród włókniarzy.

Niżej podane zestawienie ilustruje ilość zgromadzeń i zebrań PPS.-CKW. odbytych w okresie sprawozdawczym.-

Powiat.	Zgromadzenia			Zebrania.			Jednostki organizacyjne.		Uwagi
	ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	nowe	zlikw.	
Łomżyński	-	-	-	1	1000				
Suwalski	1	100	-	1	100				
R a z e m :	1	100	-	2	1000.				

91

C. Ruch wyznaniowy.

1/ Wyznanie Rzymsko-Katolickie.

Udział kleru katolickiego w Akcji Katolickiej dał się stwierdzić w związku z organizowanymi przez Str.Nar. w dniu 15 sierpnia uroczystościami pod nazwą "Cudu nad Wisłą". Zwłaszcza na terenie diecezji łomżyńskiej, gdzie Str.Nar.posiada najsilniejsze na obszarze województwa wpływy, udział kleru w tych uroczystościach był żywy. Niekiedy na czele komitetów organizujących te uroczystości stały osoby duchowne.-

W Ostrołęce przewodniczącymi tego Komitetu byli dwaj księża: dziekan ostrołęcki, ks.Edmund Walter-jako przewodniczący, oraz proboszcz z Rzekunia, ks.Stanisław Suliński, wiceprezes Zarządu Powiatowego Str.Nar.- jako wiceprzewodniczący. W czasie omawianych uroczystości ostrołęckich nabożeństwo w kościele poklasztornym odprawił ks.Walter.

Duchowieństwo prowinicjonalne rozwinęło również starania w kierunku uwydatniania czynnika religijnego w związku z szesnastoletnią rocznicą zwycięstwa nad bolszewikami. W szeregu miejscowości pow.łomżyńskiego, jak Wizna, Śniadowo, Przytuły, Piątnica i Drozdowo w czasie nabożeństw księża podczas kazania zwracali uwagę wiernych na znaczenie "Cudu nad Wisłą" w dziejach Polski. Oddział żeński Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Szumowie wskazanego powiatu złożył wieniec z liści dębowych na grobie żołnierzy poległych w roku 1920. W Dobrzyjałowie, pow.łomżyńskiego podczas nabożeństwa wikariusz, ks.Stanisław Ołdakowski wygłosił kazanie, podkreślając znaczenie daty 15 sierpnia, oraz konieczność ustawicznej walki z komunizmem. Następnie na cmentarzu tej miejscowości w czasie urządzonej tam akademii członek K.S.M., Kurkowski z Jurca w referacie na temat rocznicy "Cudu nad Wisłą" omawiając zasługi gen.Hallera zaznaczył, że zwycięstwo w 1920 r. zawdzięczamy nie tyle geniuszowi po-

szczególnych osób, a raczej i przedewszystkim opiece Matki Boskiej W Kolnie, pow. łomżyńskiego z okazji omawianej rocznicy odbyła się akademja, podczas której kierownik obwodu K.S.M. Odachowski Józef wygłosił przemówienie, uwydatniając poniesione zasługi duchowieństw w r.1920, a w szczególności ks. Skorupki oraz gen. Hallera. Poruszył również sprawę zwalczania komunizmu, przypisując winę rozszerzanie się tegoż żydom. Po wezwaniu obecnych do walki przeciwko komunizmo wi odśpiewano rotę Marii Konopnickiej.

W pow. sokólskim, w Sokółce i Sidrze oddziały Katol. Stowarzy szeń Młodzieży urządziły w dniu 15 sierpnia akademję z okazji obch dzonej uroczystości "Cudu nad Wisłą".-

Działalność kleru zmierzała w kierunku uwydatnienia, że "Cu nad Wisłą" jest cudem w rozumieniu pojęć religii katolickiej, któ rego wydarzenie należy przypisać wstawiennictwu Matki Boskiej jako Królowej Korony Polskiej.-

Duchowieństwo katolickie nie odmawiało jednak swego udziału w uroczystościach urządzanych przez organizacje prorządowe, pod nazwą "Święto Żołnierza". Kler kato[illegible]cki brał ~~brał~~ udział również i w tych uroczystościach, zwłaszcza tam, gdzie słabe wpływy Str. Na nie pozwalały na organizowanie odrębnych manifestacji.-

W Grajewie, gdzie Str. Nar. przyłączyło się do uroczystości "Święta Żołnierza" urządzonej przez Komitet Miejski, odbyło się zeb nie członków tegoż stronnictwa, na którym to zebraniu ks. Piotr Kry siak, prob. z Wąsosza odczytał rezolucję stwierdzającą, że zebrani postanowili bronić Polski i Polaków prześladowanych w Gdańsku pro wadzić walkę z żydami i komunistami oraz, że domagają się zwolnie nia żydów ze służby wojskowej.-

Należy również podkreślić, że wydarzenia w Hiszpanii nie p zostały bez wpływu na ustosunkowanie się kleru do zagadnień państ wych. W okresie sprawozdawczym nie zanotowano wypadków wystąpień ostrych poszczególnych duchownych czy to przeciwko osobom rządu, c

92.

też przeciwko polityce państwowej. Kler katolicki nabiera przeświadczenia o konieczności współpracy z czynnikami państwowymi, zdając sobie sprawę, że czyni to we własnym dobrze zrozumianym interesie.-

Dnia 9 sierpnia o godz.16-ej przybył do wsi Kupiski-Nowe ks.biskup Stanisław Łukomski w celu przeprowadzenia wizytacji placówki duszpasterskiej. Na powitanie ks.biskupa wystawione zostali dwie bramy tryumfalne, jedna w Kupiskach-Starych, druga w Kupiskach-Nowych. Po przywitaniu ks.Biskup wygłosił przemówienie, w którym zaznaczył, że interesuje się nie tylko sprawą religji, lecz także i warunkami ekonomicznymi, wśród których wieś żyje. Wzywał zebranych, by wytrwali w wierze i nie ulegali podszeptom komunistów, którzy starają się obecnie o opanowanie świata. Po przeprowadzonej wizytacji ks.Biskup wziął udział w przyjęciu w mieszkaniu Staniszewskiej Antoniny. O godz.18-ej Biskup odjechał do Łomży, żegnany przez zebraną ludność wsi w liczbie około 50 osób.-

W końcu okresu sprawozdawczego ks.Biskup Dembek, sufragan łomżyński zapowiedział wizytację parafji powiatu augustowskiego.

Były organista kościoła św.Rocha w Białymstoku Stanisław Słobodzki, zwolniony od zarzutu przywłaszczenia weksli na sumę 11.000 zł., wyrokiem Sądu Okręgowego w Białymstoku w dn.24.VIII. 1936 r. został skazany na półtora roku więzienia za fałszowanie podpisów i pieczęci. Wyrok ten przychylił szalę opinii publicznej na korzyść ks.Adama Abramowicza prob.parafii św.Rocha, przeciwko któremu Słobodzki wystąpił z listem otwartym na łamach miejscowej prasy.-

2. Wyznanie Prawosławne.

W sierpniu ks.biskup Antoniusz przebywał nadal w Druskienikach, skąd zarządzał swą diecezją i wyjeżdżał na krótkotrwałe wizytacje. W dniu 1 sierpnia biskup Antoniusz przybył do Jaczna, pow.sokólskiego, gdzie wizytował placówkę parafialną.

Biskupa witali: Starosta Powiatowy, Komendant P.P., duchowieństwo prawosławne oraz liczn e zebrana ludność. Dnia 2 sierpnia biskup Antoniusz wizytował parafię prawosławną w Berszatach, pow. grodzieńskiego i tego samego dnia wrócił do Druskienik.

W okresie sprawozdawczym został przeniesiony prob. prawosławny ks. Batalin Mikołaj z Indury do Porzecza, a proboszcz prawosławny ks. Kiryłow Mikołaj z Porzecza do Indury. Ks. Batalin jest monarchistą rosyjskim i prowadził rusofilską politykę. Ks. Kiryłow natomiast znany jest ze swego lojalnego ustosunkowania względem polskich władz państwowych.

3. Wyznanie mojżeszowe.

W wykonaniu zarządzenia Ministra W.R. i O.P. z dnia 30 maja 1936 r. Mon. Polski Nr. 135, poz. 246/ zostały przeprowadzone wybory do organów zarządzających gmin wyznaniowych żydowskich w województwie białostockim na obszarze następujących sześciu powiatów: augustowskiego, grodzieńskiego, łomżyńskiego, ostrowskiego, suwalskiego i szczuczyńskiego. Wskazany obszar obejmuje 33 gminy wyznaniowe żydowskie mniejsze. Głosowanie odbyło się w 17-tu gminach. W 15-tu gminach zgłoszono tylką jedną listę, której kandydaci po myśli regulaminu wyborczego bez głosowania uzyskali mandaty. W jednej gminie, t.j.w Druskienikach wybory zostały uznane za nieważne z powodu uchybienia podstawowym przepisom regulaminu. Na obszarze 17-tu gmin, które przeprowadziły głosowanie, uprawnionych do oddania głosu było 6.741, faktycznie głosowało 5.652, unieważnionych głosów 41, ważnych list zgłoszonych 74.

Na obszarze 32 gmin /bez gminy druskienickiej/ było 9.442 uprawnionych do głosowania.

Wybrano ogółem: w grupie sjonistycznej: 93 sjonistów bez bliższego określenia względnie przynależnych do Ogólnej Organizacji Sjonistycznej, 24 mizrachistów, 11 rewizjonistów, 6 Poalej

93

Sjon Prawica, 4 Poalej-Sjon Lewica; po za grupą sjonistyczną; 52 ortodoksów, których przynależności organizacyjnej nie zdołano narazie ustalić. 20 członków Agudas-Izrael, 16 bundowców i 30 bezpartyjnych.-

W gminach wyznaniowych żydowskich wielkich wybory zostały zarządzone na obszarze miast: Grodna, Łomży, Suwałk i Ostrowi-Mazowieckiej. Łącznie w tych czterech gminach wyznaniowych żydowskich zgłoszono 34 listy, co świadczy o wydatnym rozbiciu się społeczeństwa żydowskiego w toku wyborów. Na uwagę zasługuje udział Bundu oraz Poalej Sjonu w wyborach.-

4. Mariawici.

Organizowana w Białymstoku przez Leona Podsiadłę placówka sekciarska Starokatolickiego Kościoła Mariawitów, po wyjeździe nazwanego rzekomo do Hambertowa, nie przejawia obecnie żadnej działalności.-

- - - o - - -

H.F.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny
W

Nr. PN. 163/8/36.

Białystok, dnia 9.IX.1936 r.

T A J N E.

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr. 8/36.

/ z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć II. - Mniejszości narodowe.

A. R o s j a n i e.

Jedynym przejawem życia rosyjskiego było zebranie członków R.O.M.w Białymstoku/30 osób/, odbyte przy udziale Siedlarewicza Mikołaja, członka Zarządu Głównego R.O.M.

Siedlarewicz w krótkim przemówieniu scharakteryzował położenie Rosjan w Polsce, dążności do spolszczenia cerkwi prawosławnej, przy czym zaznaczył, że w związku z tym ludność prawosławna w Białymstoku i okolicach boi się prowadzić rozmów w języku rosyjskim. Na zakończenie Siedlarewicz wzywał obecnych do zachowania swej narodowości i wykazywania jej bez krępowania się.-

Następnie, po omówieniu spraw organizacyjnych wybrano nowy zarząd.-

B. L i t w i n i.

Na skutek porozumienia się Suchockiego Teofila z centralą T-wa "Rytas" ci kierownicy rozwiązanych czytelń, którzy opuścili poprzednie miejsca pobytu w pow. grodzieńskim - powrócili, przy czym wyrażane są nadzieje na ponowne otwarcie rozwiązanych organizacyj.-

Jednocześnie Suchocki kładzie duży nacisk na rozbudowę sieci spółdzielni i odbył kilka konferencji w tej sprawie z miejscowymi działaczami. W Randomańcach Brzozowski Józef zebrał już podobno pokaźną sumę tytułem udziałów w mającej tam powstać spółdzielni

C. Białorusini.

W sierpniu nastąpiło znaczne wzmożenie się białoruskiej akcji szkolnej w pow. grodzieńskim i wołkowyskim. Z braku legalnych organizacyj białoruskich poszczególne osoby nawiązały kontakty z Sekretarjatem Szkolnym w Wilnie, skąd nadsyłane są w pokaźnych ilościach niezbędne druki.-

W akcji tej biorą również udział istniejące w pow. grodzieńskim białoruskie spółdzielnie spożywcze.-

W dalszym ciągu potwierdzają się poprzednie dane o inspirowaniu akcji szkolnej na terenie województwa przez czynniki radykalne i rekrutujące się z szeregów kompartji.-

D. Żydzi.

Z zagadnień, które absorbowały ludność żydowską w sierpniu w pierwszym rzędzie należy wymienić sytuację w Palestynie oraz wybory do gmin wyznaniowych i nastroje antysemickie w polskim społeczeństwie połączone z powtarzającymi się ciągle drobnemi wypadkami bicia żydów i niszczenia ich mienia.-

W związku z proklamowanym dniem protestu żydowstwa polskiego przeciwko terorowi arabskiemu, w szeregu miast odbyły się wiece połączonych organizacji sjonistycznych, na których ostro protestowano przeciwko polityce rządu angielskiego w Palestynie oraz żądano podjęcia ze strony Anglii energicznych kroków przywrócenia całkowitego spokoju w Palestynie i cofnięcia zarządzenia wstrzymującego emigrację żydowską do Palestyny. Uchwalone w tym sensie rezolucje przesłane zostały ambasadorowi angielskiemu w Warszawie.-

Największe wiece tego rodzaju odbyły się w Białymstoku /1.200 osób/, Grodnie /[illegible]000/, Ostrołęce /1.500/ i Wołkowysku /400/.

Niezależnie od tego, kilka wieców protestacyjnych sytuacja w Palestynie była również omawiana na zgromadzeniach zwołanych przez poszczególne organizacje sjonistyczne w związku z wyborami do zarządów gmin wyznaniowych.-

Na podkreślenie zasługuje udział Bundu i Poalej-Sjon Lew. w wyborach do gmin wyznaniowych oraz osiągnięte przez Bund wyniki.-

W wielkich gminach /Grodno, Łomża, Suwałki i ostrów Maz./Bund razem uzyskał 12 mandatów, w tym w Grodnie 5/najwięcej z pośród zgłoszonych list/ i w Łomży - 4 mandaty.-

Na tle nastrojów antysemickich w społeczeństwie polskim negatywne stanowisko ludności żydowskiej do społecznej akcji antykomunistycznej tłumaczą żydzi tym, iż akcja ta sprowadza się do walki z żydami.-

Jednocześnie daje się słyszeć zdania co do dość umiarkowanych żydów, o dobrobycie żydów w Z.S.R.R.-

- - - - -

H.F.

95

Z e s t a w i e n i e

imprez, urządzonych przez organizacje żydowskie w sierpniu 1936 roku

Nazwa organizacji.	Zgromadzenia.	Odczyty.	Obchody i akademje	Przedstawienia i zabawy.	Ilość osób razem.	Rozpiętość od - do	Dochód zł.
Sjoniści ogólni	2	2	-/	2	1300	150 - 450	
Sjoniści rewizjoniści	1	7	1	-	1250	60 - 200	
Poalej-Sjon Pr.	2	-	-	-	400	180- 220	
B u n d .	1	-	-	-	200		
Agudas-Izrael	1	-	-	-	-	- -	
T-wo Przyjaciół Pracujących w Palestynie	1	1	-	-	580	80 -500	
B-stockie T-wo Opieki nad Sierotami Żyd.	1 kwesta uliczna			2	165	80 - 85	33,80
Jabne	1 kwesta uliczna -			-	-	-	18,00
Linas-Chacedek	-	-	-	5	395	30 -150	27,00
Marbuth	1	1 kwesta pl.	1	-	237	87-150	32,82

H.F.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

Nr.PN 163/9/36

Białystok, dnia 10 paźdz. 1936r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.9 za miesiąc wrzesień 1936 roku.-

PROKURATURA SĄDU OKRĘGOWEGO
Nr.ewid. 1936
15. PAZ. 1936
№ Prez. 814/36 zał. 96

TAJNE!

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I Polityczny

w Warszawie

Urząd Wojewódzki przedkłada w 4 egz./Nr.ewid.1,2,3,4/

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.9/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

ZA WOJEWODĘ

/A. DWORAK/
NACZELNIK WYDZ.SPOŁ.-POLIT.

Otrzymują do wiadomości:

Urząd Wojewódzki Wileński	Nr.5	-	1 egz
" " Nowogródzki	" 6	-	1 "
" " Poleski	" 7	-	1 "
" " Lubelski	" 8	-	1 "
" " Warszawski	" 9	-	1 "
" " Łódzki	"10	-	1 "
" " Tarnopolski	"11	-	1 "
" " Stanisławowski	" 12	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13	-	1 "
" " " " w Wilnie	" 14	-	1 "
" " " Okręgowego w Białymstoku	" 15	-	1 "
" " " " w Grodnie	" 16	-	1 "
" " " " w Łomży	" 17	-	1 "
" " Wydz.Zam.Sądu Okręgowego w Suwałkach	" 18	-	1 "
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II Szt.Gł.w Wilnie	" 19	-	1 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III.w Grodnie	" 20-21	-	2 "
" " " " I w Warszawie	" 22	-	1 "
" " " " IX.w Brześciu n/B	" 23	-	1 "
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie	" 24	-	1 "
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego	" 25-36	-	12 "
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	" 37	-	1 "
" Komendant Wojewódzki PP.w Białymstoku	" 38	-	1 "
" Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	" 39	-	1 "
Archiwum	" 40-42	-	2 "

Odbito 42 egz.

W.D.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

Nr.PW.163/9/36

TAJNE !

Białystok, dnia 10 paźdz.1936r.

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.9/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć I - Polskie życie polityczne .

A. Sytuacja Ogólna

a/Nastroje, ogólna charakterystyka życia politycznego i sytuacja gospodarcza.

Polskie życie polityczne w miesiącu ubiegłym cechowały nadal ożywienie i ruchliwość. Naprężona sytuacja międzynarodowa i skutki przeciągającego się kryzysu gospodarczego wpływają coraz bardziej denerwująco na nastroje ludności. Szczególne zaś podniecenie daje się obserwować w nastrojach nurtujących wśród młodzieży. Młode pokolenie, wtłoczone w ramy starych organizacji politycznych i posłuszne doniedawna rozkazom i wskazówkom władz organizacyjnych, zaczyna coraz częściej chodzić własnymi ścieżkami i narzucać swoją wolę starszej generacji. Zjawisko to specjalnie wyraźnie daje się zauważyć w przejawach działalności najruchliwszego obecnie ugrupowania pol. znego jakim jest Str.Narodowe. Narazie ta swego rodzaju "ofenzywa młodych" ujawnia się bardzo wyraźnie na odcinku walki z żydostwem. Młodzież bowiem, mimo nawoływań, a niekiedy i wyraźnych zakazów władz stronnictwa, stosuje w odniesieniu do żydów swoją taktykę gwałtownych i agresywnych wystąpień, zamiast zalecanego ewolucyjnego bojkotu ekonomicznego. Jeśli chodzi o młodzież endecką zdaje się to być następstwem przyjmowania się haseł radykalnych

97

O.N.R., a w pewnej mierze i swoistego romantyzmu /w stylu ..la Dobo-szyński/. Potwierdzeniem tego ostatniego może być rosnąca wśród młodzieży narodowej powiatów zachodnich województwa popularność watażki Skrzeszewskiego, organizatora licznych ekscesów antyżydowskich w pow. wysoko-mazowieckim i powiatach sąsiednich.-

Analogiczna zresztą sytuacja, jeśli chodzi o zagadnienia programowe, a nawet ideologiczne, istnieje i wśród młodzieży robotniczej zgrupowanej w T.U.R., względnie wśród młodzieży wiciowej, która coraz częściej wyłamuje się z pod dyscypliny patronujących jej partii.-

Jeśli chodzi o działalność poszczególnych ugrupowań politycznych - to w okresie sprawozdawczym okazała się najżywszą działalność Str. Narodowego. Cała uwaga tego ugrupowania tak, jak i w okresach poprzednich skupioną była na zagadnieniu żydowskim, które coraz bardziej przybiera na sile i zaczyna być zagadnieniem dominującym i interesującym ogół społeczeństwa polskiego.-

PPS.-CKW. poza obchodami "Krwawej Środy" zorganizowanymi w większych ośrodkach robotniczych. które wypadły naogół pomyślnie, ale dość blado - nie przejawiała żywszej działalności organizacyjnej. Gros uwagi poświęcono nadal kwestji utrzymania swego stanu posiadania zagrożonego przez penetrację Str.Narodowego i kompartii.-

W działalności Str.Ludowego nie zaobserwowano godniejszych uwagi objawów. Na zaznaczenie zasługuje jedynie dość ożywiona akcja organizacyjna, prowadzona w okresie ubiegłym przez b.posła Adolfa Sawickiego na rzecz "Kadzichłopów". Akcja ta, jak się okazało ma pewne szanse powodzenia jedynie w ośrodkach, gdzie nie ma silniejszych organizacji chłopskich. Chłop. zasadniczo lubi żywe słowo i na wiec chętnie przychodzi. Wszelkie zaś nowe hasła i ich argumentacje przyjmuje zawsze z dużą rezerwą.-

Na odcinku gospodarczym zaobserwowano, jak zwykle na jesieni pewne ożywienie, zwłaszcza w sferach rolniczych. Mała zwyżka cen produktów

rolnych i hodowlanych, a przy tym działające obecnie skutki ustaw oddłużeniowych spowodowały wśród włościaństwa, lepiej sytuowanego, nieznaczne odprężenie.-

Na odcinku miejskim sytuacja poważna, którą wywołuje nadchodząca zima i zakończenie sezonowych robót publicznych.-

W białostockim przemyśle włókienniczym konjunktura nadal dobra.

b. /Przegląd prasy/

1/Przegląd treści:

W okresie sprawozdawczym tak prasa miejscowa, jak i wychodząca w formie mutacji pism warszawskich i łódzkich, nie zamieszczała swoich indywidualnych artykułów.-

Pisma samodzielnie wychodzące ograniczyły się do omawiania ogólnych stosunków polityczno-gospodarczych na tle rozgrywających się wydarzeń światowych.-

Charakterystycznych ujęć dziennikarskich ani też artykułów o większej doniosłości ogólnej prasa wychodząca na terenie województwa nie umieszczała.-

Jedyne czasopismo "Sztandar Chłopski", drukowane w Białymstoku, a będące organem b.działaczy Chłopskich - wystąpiło z szeregiem indywidualnych artykułów politycznych, wymierzanych przeciwko działalności St.Narod.na wsi oraz prowitosowskiemu ruchowi ludowemu.-

2/Nowe czasopisma:

W okresie sprawozdawczym rozpoczęły wychodzić w Białymstoku nowe czasopisma:

a/13.IX.br.dziennik "Białostockie Wiadomości Wieczorne",

b/21.IX.br.tygodnik "Na Posterunku",

c/24.IX.br."Sztandar Chłopski".-

Kwestionarjusze wymienionych czasopism Urząd Wojewódzki przedłoży w ślad sprawozdania.-

98

3/Przesłaty wychodzić:

a/12.IX.br. "Kurjer Podlaski" w Białymstoku,

b/9.IX.br. "Dzień Polski" w Grodnie.-

4/Konfiskaty i procesy prasowe: - nie było.-

B. Polski legalny ruch polityczny .

1/ Obóz pomajowy

Z prac terenowych działaczy obozu pomajowego zasługuje jedynie na zaznaczenie dość żywy udział w pracy na odcinku społecznym. Do udanych imprez z tego okresu zaliczyć można obchody "Tygodnia IOPP.", akcję zbiórkową na F.O.N.oraz nastrojowe i pełne folkloru obchody dożynkowe zorganizowane w licznych miejscowościach województwa. Najokazalej wypadły tegoroczne dożynki zorganizowane po raz pierwszy przez ludność przedmieść białostockich i okolicy.-

Na odcinku politycznym działalności obozu pomajowego żadnych przejawów godniejszych uwagi nie zaobserwowano.-

2/ Kadra Działaczy Chłopskich

Jak już wspomniano w części ogólnej dość ożywioną działalność organizacyjną w okresie sprawozdawczym ujawnił b.poseł Sawicki. Z jego inicjatywy odbył się dnia 8.IX.br.w Krypnie wiec pod gołym niebem w czasie odpustu, w którym wzięło udział około 700 osób.-

Sawicki poinformował zgromadzonych o zjeździe ludowców w Warszawie i o mającej powstać nowej organizacji chłopskiej. Na zakończenie wzniósł Sawicki okrzyk na cześć gen.Rydza-Śmigłego oraz odczytał rezolucję wyrażającą całkowite zaufanie do osoby Naczelnego Wodza. Pozatym z inicjatywy Sawickiego odbył się większy wiec dnia 20.IX.br.w Kuźnicy pow.sokólskiego, który miał mniej więcej przebieg analogiczny jak i

./.

wiec w Krypnie.-

Na teren innych powiatów rozesłany został jedynie "Sztandar Chłopski", który drukowany jest w Białymstoku i stąd rozsyłany także na teren innych województw.-

3/ Stronnictwo Narodowe.

Akcja Str.Narodowego, prowadzona w ostatnich czasach wyłącznie pod hasłem bojkotu żydowskiego, zyskuje coraz więcej zwolenników i przyczynia się do rozrostu wpływów tego ugrupowania. W okresie sprawozdawczym zanotowano powołanie całego szeregu nowych komórek organizacyjnych, a co najważniejsze znaczne podciągnięcie i usprawnienie już istniejących. Wystąpienia antyżydowskie w pierwszej połowie września przybrały jeszcze bardziej na sile, zwłaszcza w powiatach wysoko-mazowieckim i łomżyńskim. W drugiej połowie września nastąpiło jednak pewne zahamowanie tej akcji. Z jednej strony wpłynęły na to energiczne i stanowcze posunięcie władz administracyjnych, z drugiej zaś strony wyraźnie zarysowująca się różnica poglądów między odłamem starszych, młodzieżą z pod znaku Str.Narod.na stosowaną dotychczas taktykę w walce z żydami.-

Starsze społeczeństwo, widząc bardzo zaognioną sytuację, stara się likwidować powstałe konflikty i zaleca jedynie bojkot ekonomiczny żydów. Młodzież jednak nie chce stosować się do tych wskazówek, łudząc się perspektywą zajęcia żydowskich placówek handlowych stara się ten moment przyśpieszyć drogą awantur, burd i teroru.-

To też w okresie od 1 - 19 września br. tylko na terenie powiatu wysoko-mazowieckiego zanotowano 14 wypadków różnego rodzaju wystąpień antyżydowskich, połączonych z niszczeniem mienia i pobiciem kupców żydowskich.-

Z życia organizacyjnego Str.Narod.zasługuje na zaznaczenie zjazd powiatowy członków w Łomży dnia 20.IX.br., w zgromadzeniu, odbytym z

-/-

99

tej okazji wzięło udział około 2500 osób z powiatu łomżyńskiego i wysoko-mazowieckiego. Członkowie Str.Narod.przemaszerowali czwórkami głównejszymi ulicami miasta do kościoła katedralnego na nabożeństwo okolicznościowe. Uwagę zwracała grupa kilku set osób umundurowanych w bluzy i odznaki organizacyjne. Na zgromadzeniu wygłoszono szereg przemówień, których treścią było zagadnienie żydowskie w Polsce oraz aktualne sprawy wyborów samorządowych w Łodzi, na rzecz których wzywali mówcy obecnych do składania datków pieniężnych.-

Zebranie zakończono odśpiewaniem hymnu młodych, przy czym wszyscy stali "na baczność" z rękoma wzniesionymi na wzór hitlerowski.-

W czasie zgromadzenia wznoszone były okrzyki: "Niech żyje Wielka Polska, Obóz Narodowy, Armia Narodowa, Rząd Narodowy, Roman Dmowski, Kierownik Bielecki"i t.d.

Pozatem odbyły się jeszcze większe zebrania w Tykocinie, Radziłowie i t.d.

Ruch organizacyjny oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str.Narod.w okresie sprawoz.wczym na terenie województwa ilust niżej podane zestawienie.

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne		Uwagi
	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozc.	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozc.	nowe	zlikw.	
Białystok m.	-	-	-	1	43	-	-	-	
Białostocki	2	560	60-500	-	-	-	-	-	
Grodzieński	-	-	-	1	40	-	-	-	
Ostrowski-Maz.	-	-	-	4	100	-	-	-	
Suwalski	1	500	-	1	40	-	-	-	
Szczuczyński	1	50	-	3	330	-	-	-	
Wysoko-Mazow.	-	-	-	9	450	-	1	-	
Razem	4	1110	-	19	1003	-	1	-	

4/ Stronnictwo Ludowe

W życiu Str.Ludowego nie zaobserwowano w okresie sprawozdawczym żadnych ważniejszych posunięć, względnie objawów żywszej działalności. W ciągu września odbyły się tylko zebrania zarządów powiatowych stronnictwa w pow.suwalskim, oraz zebrania zarządów kół w niektórych miejscowościach powiatu białostockiego, szczuczyńskiego i suwalskiego. Na wspomnianych zebraniach podnoszono, że Str.Ludowemu grozi obecnie niebezpieczeństwo jedynie ze strony endecji i komuny, natomiast sanacji nie trzeba się obecnie obawiać.-

Dnia 27 września br.odbył się w Trzciannem wiec Str.Ludowego na rynku, w którym wzięło udział około 300 osób. Zgromadzenie zagaił Jakób Antoniuk, a następnie wygłosił dłuższe przemówienie znany działach ludowy Władysław Praga. Z przemówienia tego jako momenty charakterystyczniejsze zasługują na uwagę: krytyka polityki gospodarczej obecnego Rządu, który, zdaniem mówcy, popiera kartele i większą własność, a zupełnie obojętny jest na sprawy chłopskie. Zwrócił uwagę na niebezpieczeństwo grożące Str.Ludowemu ze strony komuny i Str.Narod. Odnośnie kwestii żydowskiej oświadczył, że Str.Ludowe uznaje tylko walkę ekonomiczną z żydami, a potępia wszelkie burdy i gwałty. Ponadto apelował do obecnych, by ustosunkowali się krytycznie do akcji b.posła A.Sawickiego, który zdradził sprawę chłopską i Str.Ludowe.-

Ruch organizacyjny oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str. Ludowego w okresie sprawozdawczym na terenie województwa ilustruje niżej podane zestawienie:

Powiat	Zgromadzenia ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rocz.	Zebrania ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rocz.	Jednostki organizacyjne nowe	likw.	Uwagi
Białostocki	1	300							
Suwalski	-	-	-	4	54	-	-	-	
Razem	1	300	-	4	54	-	-	-	

100

5/ P.P.S. - C.K.W. .

Na odcinku robotniczym obserwowano trwającą w dalszym ciągu walkę o wpływy na terenie związków zawodowych. Jako objaw charakterystyczny zasługuje na uwagę wzrastanie wpływów Związku Chrześcijańskiego wśród włókniarzy, a na terenie innych związków zawodowych wzrost wpływów kompartii. Do momentów absorbujących w większej mierze warstwy robotnicze należały w okresie minionym, poza sprawami zadowodymi, stawianymi na pierwszym planie, także sprawa wyborów samorządowych w Łodzi, wypadki hiszpańskie, oraz pozostające z nimi w związku inne posunięcia na terenie międzynarodowym.-

Z wystąpień partii na zewnątrz w okresie minionym zasługuje na zaznaczenie obchód "Krwawej Środy" urządzony w dniu 13 września br.w Białymstoku. W obchodzie tym poza PPS.CKW.z przybudówkami wziął udział Bund i wszystkie związki zawodowe pozostające pod wpływami tych ugrupowań. Naogół w pochodzie i w akademii okolicznościowej wzięło udział ponad 1000 osób. Obchód wypadł naogół poważnie, choć nie obeszło się bez przykrych incydentów, wywołanych okrzykami komunistów, biorących udział w pochodzie /Szczegółowe sprawozdanie w sprawie obchodu "Krwawej Środy" w Białymstoku przedłożone zostało M.S.W.dnia 24.IX.br.N.PN 1-g/4/36.-

Pozatem w dniu 27.IX.br.w lokalu PPS.CKW.w Suwałkach odbyła się akademia żałobna z okazji rocznicy śmierci działacza PPS.Wawrzyńca Gałaja, b.prezydenta m.Suwałk.-

Niżej podane zestawienie ilustruje ilość zgromadzeń i zebrań PPS.CKW., odbytych w okresie sprawozdawczym:

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organiz.		Uwagi
	ilość	Frekwencja ogólna	rocz.	ilość	Frekwencja ogólna	rocz.	nowe	zlikw.	
Białostocki	1	1000	-	-	-	-	-	-	
Grodzieński	1	400	-	-	-	-	-	-	
Suwalski	1	300	-	2	170	70-100	-	-	
Razem	3	1700	-	2	170	-	-	-	

C. Ruch wyznaniowy .

1/Wyznanie rzymsko-katolickie .

Miesiąc wrzesień upłynął pod hasłem inauguracji sezonu pracy "Akcji Katolickiej". Z tej okazji odbyły się większe zebrania i akademie urządzane przez Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej. Na większą skalę tego rodzaju akademie odbyły się w Łomży i Grodnie, w których wzięło udział w jednym i drugim wypadku około 500 osób. Na zjeździe Młodzieży Katolickiej w Grodnie wygłosili referaty: Dr.Rymarkiewiczówna n.t. "Rodzina", Dr.Pułjan Romuald, b.poseł Ch.D.n.t."Cele stowarzyszania się w Związkach Młodzieży Katolickiej", oraz mgr.Bohdanowicz n.t."Organizacje młodzieży katolickiej". Po zakończonych uroczystościach zjazdowych odbyła się defilada przed ks.arcyb.Jałbrzykowskim.-

Na zaznaczenie zasługuje również fakt zaobserwowanej ostatnio zmiany bardziej pozytywnego ustosunkowania się duchowieństwa wyższego do poczynań rządowych. Świadczyłoby o tem podpisanie przez ks.biskupa Łukomskiego odezwy, wydanej z okazji "Tygodnia Szkoły Powszechnej", oraz umieszczenie w organie rządowym Kurii Diecezjalnej z dnia 1.X.br.apelu do duchowieństwa rzymsko-katolickiego diecezji łomżyńskiej, wzywającego do okazania jaknajdalej idącej pomocy władzom administracyjnym w akcji pomocy dla bezrobotnych w nadchodzącym okresie zimowym.-

2/ Wyznanie prawosławne .

Z ruchu wyznaniowego prawosławnego zasługuje na zaznaczenie Zjazd Dekanalny duchowieństwa prawosławnego, który się odbył w Krynkach, pow.grodzieńskiego dnia 21.IX.br.-

Na zjeździe tym, który zwołano z okazji święta parafialnego, poruszano między innymi sprawy: 1/organizowania kół popierania pra-

./.

101

wosławia, 2/opodatkowania się po 2 zł.na remont cerkwi prawosławnej w Grodnie na Kołoży, oraz 3/powołania sądów honorowych, które rozstrzygnęłyby zatargi między duchownymi prawosławnymi.-

3/Wyznanie mojżeszowe .

Wyznawcy religii mojżeszowej przeżywali miesiąc ubiegły pod wrażeniem wyborów do żydowskich gmin wyznaniowych, które w dniu 6 września br.przeprowadzone zostały w gminach wielkich, a mianowicie: w Grodnie, Łomży, Suwałkach i Ostrowi-Mazowieckiej.-

Przeprowadzone wybory, które odbyły się przy dużym zainteresowaniu i podnieceniu dały ogółem w wyżej wymienionych gminach: Sjonistom 11 mandatów, mizrachistom 9 mandatów, Aguda 4, Bund 12, Poalej-Sjon Prawica 5, Poalej-Sjon Lewica 1, Ortodoksi bez przynależności organizacyjnej 3, i bezpartyjni 4 mandaty.-

Naogół zgłoszono w wymienionych gminach 34 ważnych list, w tym w Grodnie 11 list, w Łomży 6 list, w Suwałkach 8 list, a w Ostrowi-Mazowieckiej 9 list.-

We wszystkich miejscowościach z okazji wyborów do gmin wyznaniowych odbyło się cały szereg zgromadzeń i zebrań przedwyborczych, na których zaobserwowano szczególnie intensywną agitację ze strony Bundu . Sjonistów.-

4/ Misja Barbikańska .

W dniu 20.IX.br.odbyło się poświęcenie przebudowanego i rozszerzonego Kościoła Misji Barbikańskiej w Białymstoku, na które między innymi przybyli z Anglii przedstawiciele Kościoła Anglikańskiego /Szczegółowe sprawozdanie w tej sprawie przedłożono Ministerstwu Spraw Wewnętrznych dnia 1.IX.br.za Nr.PN.82/3/36.-

———oooOooo———

11

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

TAJNE !

Nr.PN.163/9/36

Białystok,dn.10 paźdz.1936t.

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.9/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć II - Mniejszości Narodowe .

A. L i t w i n i .

Uzyskane we wrześniu informacje konfidencjonalne oraz dowody rzeczowe świadczą o przejściu litwinów do metod pracy konspiracyjnej o charakterze akcji Zw.Wyzwolenia Wilna. Dużą rolę w tej akcji w pow grodzieńskim odgrywają spółdzielnie w Marcinkańcach i Kobelach,gm. Marcinkańce, których kierownicy Suchocki Teofil i Nowicki Jan starają się utrzymać pod swoim wpływem okoliczną młodzież Obaj zbierają w swoich domach młodzież celem słuchania radiowych audycji z Kowna oraz urządzają w lokalach spółdzielni zebrania młodzieżowe, na których jest czytana literatura kowieńska.-

Na podkreślenie zasługuje fakt pozostawania nauczycieli szkół powszechnych narodowości litewskiej w ścisłym kontakcie z Suchockim Teofilem, kierownikiem całej akcji litewskiej w pow.grodzieńskim,którzy niewątpliwie w postępowaniu swoim kierują się otrzymywanymi od niego dyrektywami.-

Prawdopodobnie na skutek oddziaływania na młodzież litewską Suchockiego, Nowickiego i innych kierowników akcji prokowieńskiej miały miejsce wypadki kolportażu czasopism kowieńskich i odezw antypaństwowych.-

../.

102

wypadków takich zanotowano trzy:

1/w dniu 8.IX br./w tym dniu w Litwie obchodzono święto żołnierza/ pod wsią Kobele, gm.Marcinkańce został wywieszony transparent o narodowych barwach litewskich oraz były rozrzucone ulotki w jęz. litewskim następującej treści: "Litwini, nie zakładajcie bezczynnie rąk pomimo rozwiązania nam stowarzyszeń";

2/w nocy z 27 na 28.IX.br.we wsi Mustejki, gm.Marcinkańce zostały rozrzucone czasopisma "Musu Artojas", "Musu Vilnius", "Žiburelis" i Pavasaris" oraz odezwy w języku litewskim treści następującej:

"Bracia !

Już 16 lat wleczemy jarzmo "warszawiaków", "galileuszy" i "poznaniaków". Szesnaście lat naszą litewską ziemię smaga bat okupantów. Co przez tyle czasu dały nam rządy polskich okupantów: Obłożyli nas ciężkimi podatkami, ogołocili nasz piękny kraj, a ludzi zepchnęli w nieznośną nędzę i biedę. We wsiach, gdzie wpierw dźwięczał śpiew, obecnie słyszy się tylko przekleństwa żandarmów i sekwestratorów oraz płacz i lament krzywdzonych ludzi. W okupowanym przez polaków naszym kraju dostatnio żyją tylko obszarnicy i przybłędy z Polski, różni naczelnicy - urzędnicy. Tutaj nikt nie zabiera się do dzielenia panom dworów, tutaj nikt nie przeszkadza naczelnikom w samowoli i krzywdzeniu ujarzmionego ludu. Nasi ciemiężyciele wiedzą, że tylko ciemnych, nieuświadomionych ludzi łatwo wyzyskać, poniewierać i za bydło uważać. Dlatego oni bez skrupułów zaczęli niszczyć i zamykać nasze litewski szkoły i czytelnie. Zaczęli prześladować, sadzać do więzie i wyrzucać naszych kochanych nauczycieli i kierowników czytelń. Zaczęli z nagonką pędzić nasze dzieci do publicznych szkół, gdzie od samego dzieciństwa starają się oni zaszczepić naszym maleństwom niechęć do swojej mowy ojczystej, uczą szydzić ze swojej matki i ojca litwina. Oni starają się wychować nasze dzieci na posłusznych niewolników i pachołków swoich ciemiężycieli-polaków. Przez

15 lat polacy-okupanci narobili w naszym kraju tyle łotrostw, że wobec nich bledną wszystkie łotrostwa żandarmów byłej Rosji. Tymczasem nie my jedni cierpimy. Tak samo prześladowani i ciemiężeni są oprócz nas litwinów - białorusini i ukraińcy. Cały świat wie, że Polska jest więzieniem ujarzmionych narodów. 10 miljonów mieszkańców Polski niepolaków czeka kiedy rozpadnie się to straszne więzienie ucisku i samowoli i kiedy ujarzmione przez polaków narody doczekają się tej upragnionej wolności. Godzina ta już niezbyt daleka. Rozprężona, wynędzniała, biedna, za francuskie pieniądze odbudowana, a teraz wewnętrzną niezgodą darta - Polska dochodzi do końca swojej kładki. Wieśniak i robotnik-polak tak samo przez panów wyzyskiwany jak i my - on nie pójdzie bronić obszarników i stróżów swego więzienia. Godzina więc obrachunku niezbyt daleka. Czuwajmy ! My, litwini, więcej niż inni doznaliśmy krzywd, więc czuwajmy, więc bądźmy przygotowani do walki o wolność i do jej spotkania. Polacy zamknęli nasze publiczne towarzystwa kulturalne - zakładajmy na ich miejsce potajemne. W każdej okolicy, w każdej wsi zakładajmy potajemne koła walki. Bez litości wyniatajmy ze swego grona judaszów - zdrajców. Godzina zwycięskiej walki zbliża się : Bracia litwini, gotujmy się do oczyszczenia swego kraju z okrutnych okupantów. Do walki za zjednoczeniem ludzi pracy republiki Litwy.-

Główny Komitet Walki".-

Kilka egzamplarzy wymienionych wydawnistw znalazł we wsi Komendant posterunku PP.w Marcinkańcach.-

3/W nocy z 28 na 29.IX.br.identyczne odezwy zostały rozrzucone we wsi Kobele,-

Wszczęte w tych sprawach wywiady i dochodzenia doprowadziły do ujawnienia w październiku kilku posiadaczy wymienionych wydawnictw.-

103

Podobnej akcji w pow.suwalskim dotychczas nie stwierdzono. W powiecie tym oddział Litewskiego T-wa św.Kazimierza w Klejwach urządził w dniu 27.IX.br.przedstawienie /120 osób/.-

Poza tym b.kierownik zamkniętej czytelni rytasowskiej w Puńku Kadziewski Wincenty zorganizował litewskie kółko sportowe, które w dniu [illegible].IX.br.rozegrało mecz siatkówkę z drużyną Zw.Strzeleckiego. W sporządzonych przez siebie afiszach o tym meczu Kadziewski podał, iż zawody odbędą się pomiędzy amatorską drużyną strzelecką, a "zdezorganizowaną puńkowską młodzieżą litewską". Wstęp na zawody był bezpłatny.-

B. Białorusini.

Poza słabą akcją zbierania deklaracyj w sprawie szkół białoruskich w pow.grodzieńskim i wołkowyskim, nadal kierowaną przez czynniki wywrotowe - innych przejawów legalnego życia białoruskiego nie stwierdzono.-

C. Żydzi.

W związku z przeprowadzonymi w pierwszej połowie września br. wyborami do gmin wyznaniowych w szeregu miejscowościach, wzmogła się w tym czasie działalność poszczególnych ugrupowań żydowskich, które urządziły szereg zebrań przedwyborczych. Największa ilość zebrań przypada na Bund i Poalej-Sjon Prawicę. Zainteresowanie się ugrupowań socjalistycznych walką w Hiszpanii oraz zaabsorbowanie ogółu żydów akcją antysemicką w kraju, nie zawierały cech specjalnych, zasługujących na bliższe omówienie. Jedynie większe zdenerwowanie zanważono wśród żydów w pow.bielskim na skutek przybierającej tam na sile agitacji endeckiej, promienującej także z sąsiedniego powiatu wysoko-mazowieckiego, w którym szczególnie w pierwszej po-

łowie września miało miejsce kilkanaście wypadków wybicia szyb
pobicia żydów. Zdenerwowanie to starał się wykorzystać Bund do
akcji werbunkowej, nadto w Siemiatyczach została wydana "odezwa
przeciw antysemityzmowi", podpisana przez lokalne komitety PPS.
Bundu oraz oddziały Zw.Zaw.Rob.Przem.Budowl.i Odzieżowego, grup
jących w swych szeregach niemal wyłącznie żydów.-

----ooOoo----

1 C

104

Z E S T A W I E N I E

imprez, urządzonych przez organizacje żydowskie we wrześniu 1936

Nazwa organizacji	Zgromadzenia	Odczyty	Obchody i akademie	Przedstawienia i zabawy	Ilość osób razem	Rozpiętość bd-do	Dochó w z
Sjoniści ogólni	-	1	-	-	300	-	-
Sjoniści Rewizjoniści	-	1	-	-	80	-	
Poalej-Sjon Praw.	4	-	-	-	1400	200-700	-
B u n d	5	2	-	-	1480	30-500	-
Agudas-Izrael	1	-	-	-	200	-	-
Kultur Liga	-	1	-	-	100	-	-
W i z o	-	-	-	1	-	-	-
Gemiłus Chesed	1	-	-	-	49	-	-
Białostockie T-wo Opieki nad sierot. żydowskimi	-	-	-	1	-	-	-
T a r b u t t	-	2	-	-	170	70-100	-
Żyd.Bibl.Lud.	-	1	-	-		80	-

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
WYDZIAŁ SPOŁECZNO-POLITYCZNY

Nr.PN.163/10/36

Białystok, dnia 10. listopada 1936r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10 za miesiąc październik 1936r.

Nr.ewid._____

T A J N E !

105

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I Polityczny

w Warszawie

Po przyjęciu do wiadomości
A. A.
Lublin, dn. __/__ 19 r.

Urząd Wojewódzki przedkłada w 4 egz. /Nr.ewid.1, 2, 3 i 4/ Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.10/36 z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

Podano dn. 10 LIST. 1936 192 r.
Zał.
Waga

ZA WOJEWODĘ

/ A. DWORAK /
NACZELNIK WYDZ.SPOŁ.-POLIT.

Otrzymują do wiadomości:

Urząd Wojewódzki Wileński	Nr.5	- 1	egz.
" " Nowogródzki	" 6	- 1	"
" " Poleski	" 7	- 1	"
" " Lubelski	" 8	- 1	"
" " Warszawski	" 9	- 1	"
" " Łódzki	" 10	- 1	"
" " Tarnopolski	" 11	- 1	"
" " Stanisławowski	" 12	- 1	"
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13	- 1	"
" " " " w Wilnie	" 14	- 1	"
" " " Okręgowego w Białymstoku	" 15	- 1	"
" " " " w Grodnie	" 16	- 1	"
" " " " w Łomży	" 17	- 1	"
" " Wydz.Zam.Sądu Okręgowego w Suwałkach	" 18	- 1	"
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II Sztabu Głównego w Wilnie	" 19	- 1	"
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III.w Grodnie	" 20-21	- 2	"
" " " DOK.I.w Warszawie	" 22	- 1	"
" " " DOK.IX.w Brześciu n/B	" 23	- 1	"
K.O.P."Brygada Grodno" w Grodnie	" 24	- 1	"
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego	" 25-36	- 12	"
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	37	- 1	"
" Komendant Wojewódzki PP.w Białymstoku	" 38	- 1	"
" Naczelnik Urzędu Sledczego w Białymstoku	" 39	- 1	"
A r c h i w u m	" 40 42	- 2	"
O d b i t o		42	egz.

Po przyjęciu do wiadomości
A. A.
Lublin, dn. __/__ 19

W.D.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

T A J N E

Nr.PN.163/10/36.

Białystok, dnia 10 listopada 1936 r.

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr.10/36.

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/

C Z Ę Ś Ć I - Polskie życie polityczne.

A. Sytuacja ogólna.

a/ Nastroje, ogólna charakterystyka życia politycznego i sytuacja gospodarcza.

W ciągu października dały się zaobserwować trwające nadal ożywienie i widoczne podniecenie na odcinku politycznym. Przebieg i termin ogłoszenia deklaracji nowego obozu politycznego, kwestia żydowska w Polsce, oraz naprężona sytuacja międzynarodowa były w dalszym ciągu centralnymi zagadnieniami dookoła których skupiała się uwaga szerokiego ogółu.-

W szczególności kwestia żydowska staje się z dnia na dzień coraz bardziej piekącą i absorbującą niemal całkowicie uwagę szerokich kół, tak po stronie polskiej, jak i żydowskiej. Momenty natury gospodarczej nadają temu zagadnieniu specjalną ostrość, a specyficzne metody agitacji stosowane przez Stronnictwo Narodowe czynią kwestię bojkotu żydowskiego wyjątkowo popularną.-

Jako objaw, z jednej strony bardzo charakterystyczny, a z drugiej strony niebezpieczny należy uważać nadzwyczaj żywe zainteresowanie się hasłami bojkotu żydowskiego przez ludność wiejską.-

Sięganie bowiem przez Str.Nar. w agitacji za bojkotem żydowskim do haseł religijnych, narodowych i socjalnych natrafia na zbyt zapalny i co najważniejsze na bezkrytyczny grunt. To też następstwa tego mogą przybrać bardzo poważne konsekwencje, jeżeli chodzi o

106

o spokój i porządek publiczny.

Z za akcji antyżydowskiej Str.Nar. wyziera bowiem całkiem wyraźnie tendencja rewolucjonizowania mas, mająca na celu przede wszystkim przyśpieszenie chwili objęcia władzy w państwie.-

Potwierdzeniem tego zdają się być coraz częstsze wystąpienia i ataki bojówek endeckich na organy policyjne, zbieranie danych i dyslokacji policji i t.d. na polecenie wyższych władz organizacyjnych stronnictwa. Ponadto przemawiałoby za tym także używanie do ekscesów antyżydowskich najgorszego gatunku szumowin społecznych i elementu przestępczego.-

W każdym razie stwierdzić należy już jako fakt dokonany, że akcja za bojkotem żydowskim stała się w chwili obecnej dla administracji przede wszystkim zagadnieniem bezpieczeństwowym, coraz trudniejszym do opanowania ze względu na charakter masowy wystąpień antyżydowskich.-

Ruchowi temu, jak już zaznaczono w poprzednich sprawozdaniach przewodzi młodzież.-

Jeśli chodzi o charakterystykę działalności poszczególnych ugrupowań politycznych, to w okresie sprawozdawczym na obszarze zachodnim województwa najbardziej ożywioną działalność prowadziło Str.Nar., jak już zaznaczono na wstępie na odcinku antyżydowskim. Dzięki niezwykłej atrakcyjności głoszonych haseł, jakimi są bezsprzecznie hasła bojkotu żydowskiego Str.Nar. rośnie ustawicznie na sile i zyskuje coraz większą popularność na wsi.-

Na drugim miejscu z rzędu pod względem ruchliwości przejawionej w okresie sprawozdawczym postawić trzeba PPS.CKW. Szczególnie na uwagę zasługuje ożywiona akcja na terenie związków zawodowych i TUR. zaobserwowana w Grodnie i Białymstoku.-

Fakt aresztowania Stanisława Noszkowskiego prezesa OKR.PPS. w Grodnie jako podejrzanego o działalność wywrotową, oraz prawie zupełne opanowanie grodzieńskiego TUR. przez kompartie wskazywały

by, że dystematycznie prowadzona akcja za jednolitym frontem, na odcinku robotniczym przez czynniki wywrotowe zaczyna przybierać już realne kształty i dawać dobre wyniki.-

Ciekawe będą ostateczne rezultaty pertraktacji o jednolity front na terenie białostockich związków zawodowych, włókienniczych jakie pod koniec października zainicjowała kompartia, traktująca tę sprawę jako jeden z zasadniczych punktów swej działalności na terenie Białegostoku w okresie najbliższym.-

Stronnictwo Ludowe poza powiatem suwalskim, nie przejawiało żywszej działalności na terenie województwa. Ze strony "Kadzichłopów" czynione są w dalszym ciągu intensywne zabiegi nad opanowaniem już istniejących kół Str. Ludowego, oraz nad organizowaniem swoich własnych komórek.-

Zdaje się też, że głównie dla obmyślenia odpowiedniego planu walki z "Kadzichłopami" i sposobu utrzymania swego dotychczasowego stanu posiadania na wsi - Zarząd Wojewódzki Str.Lud. organizuje w najbliższych dniach 2-dniowy kurs w Białymstoku dla swych działaczy , na który zapowiedziany jest przyjazd trzech członków N.K.W.

Z przejawów działalności organizacji prorządowych zasługuje na podkreślenie jedynie ich czynny udział w pracach przy organizowaniu zbiórek na F.O.N. oraz pomocy zimowej dla bezrobotnych. Akcja ta przyjęta przez szeroki ogół z całym zrozumieniem, spotkała się z pewnymi zastrzeżeniami jedynie ze strony Str.Nar., którego członkowie lansują gdzie mogą złośliwe i bezsensowne wersje na ten temat, a między innymi tego rodzaju, że pomocmaterialna dla bezrobotnych ma nadejść z Ameryki, a pieniądze zebrane na bezrobotnych w kraju zużyje Rząd na wydatki budżetowe.-

Na odcinku gospodarczym obserwowano sytuację analogiczną, jak w poprzednim miesiącu. Akcja Rządu przeciw zwyżce cen przyjętą została w miastach jako objaw daleko idącej troski i mocnej postawy właściwych czynników. Chłopi natomiast, względnie sfery rolnicze

107

potraktowały wydane zarządzenia w tej mierze jako akcję jednostronną, twierdząc, że zwyżka cen zatamowaną została jedynie ich kosztem. Po energicznych bowiem wystąpieniach Rządu w tej sprawie - nienotowane od szeregu lat ceny zboża i płodów rolnych spadły ponownie do poziomu dawnego, a ceny wyrobów przemysłowych podskoczyły.-

b/ Przegląd prasy.

1/ Przegląd treści:

Prasa miejscowa występowała w szeregu artykułów z propagandą akcji pomocy zimowej bezrobotnym. Prócz tego rejestrowała ona wyniki walki z podbijaniem cen, oraz konferencje władz z przedstawicielstwem sfer kupieckich i ~~kandydatów~~ handlowych w sprawie reglamentacji cen, pobieranych w handlu detalicznym.-
Artykułów o charakterze politycznym nie zamieszczano ograniczając się tylko do podawania krótkich notatek z kroniki wydarzeń w województwie.-

2/ Nowe czasopisma:

W okresie sprawozdawczym zaczęły wychodzić w Białymstoku nowe czasopisma

a/ "Naje Białystoker Cajtung" - 12.X.b.r.

b/ "Unzer Cajtung" /wznowienie/ - 27.X.b.r.

Wznowiono w Grodnie wydawanie czasopisma " Dzień Polski " -7.X.br

Zaczęło wychodzić w Suwałkach "Echo Suwalskie" - 3.X.b.r.

3/ Przestały wychodzić:

" Naje Białystoker Cajtung" - 27.X.b.r.

4/ Konfiskaty i procesy prasowe:

Dnia 27.X.b.r.obłożono aresztem w drukarni "Feniks" w Białymstoku broszurę, zawierającą wiersze pod tytułem: 1/"Prawdziwa opowieść" i 2/ "Prawdziwe zdarz[illegible]e"

B. Polski legalny ruch polityczny.

1/ Obóz prorządowy.

Poza udziałem organizacji prorządowych w organizowaniu zbiórek na F.O.N. oraz pomocy zimowej dla bezrobotnych w poszczególnych powiatach - pewne przejawy działalności politycznej dały się zauważyć jedynie na terenie grodzieńszczyzny. Grupa skupiająca się dookoła organu prasowego "Dzień Polski" wychodzącego w Grodnie, prowadziła akcje za odżydzaniem handlu. Wspomniane wydawnictwo zamieszczając szereg artykułów na tematy żydowskie prześciągnęło w argumentacji swych haseł i żydofobii nawet najskrajniejsze wydawnictwa endeckie.-

2/ Kadra Działaczy Chłopskich.

Przedstawiciele Kadry Działaczy Chłopskich wykorzystując trwające w dalszym ciągu przesilenie i marazm Str.Lud. na terenie Województwa Białostockiego, prowadzili nadal dość ożywioną akcje. Szczególną aktywnością wykazywał w dalszym ciągu b.poseł Adolf Sawicki i Mieczysław Spaliński.-

W dniu 11 października b.r. zorganizowany został przez Sawickiego wiec w Suchowoli,pow.sokólskiego na którym Sawicki zapoznał zebranych z programem nowego ugrupowania, oraz omówił aktualną sytuację gospodarczą i polityczną w kraju. Uchwalone rezolucje wyżej zebranych, wyrażające hołd i zaufanie dla Wodza Naczelnego Marszałka Rydza Smigłego przedłożone zostały Wojewodzie Białostockiemu z prośbą o przekazanie Panu Prezydentowi Rz.P. Panu Marszałkowi Rydzowi-Śmigłemu, oraz Panu Premierowi i Ministrowi Spraw Wewnętrznych gen.Sławojowi-Składkowskiemu.-

3/ Stronnictwo Narodowe.

Jak już wyżej zaznaczono Str.Narodowe prowadziło w październiku ożywioną akcję za

108

za bojkotem żydowskim. Walka z żydami stała się sztandarowym hasłem dla tego stronnictwa. Do poważniejszych ekscesów na tym tle doszło w ubiegłym miesiącu dwukrotnie w Zambrowie, w Sniadowie i Czyżewie w czasie odbywających się targów. Szczegółowe sprawozdania o tych zajściach zostały w swoim czasie przedłożone Ministerstw Spraw Wewnętrznych. Jako objaw charakterystyczny zasługuje na uwagę fakt, że we wszystkich wypadkach bojówki endeckie **zaatakowały** policję.-

Poza tym we wszystkich prawie miastach i miasteczkach powiatów łomżyńskiego, wysoko-mazowieckiego, a ostatnio ostrołęckiego i szczuczyńskiego wprowadzone zostało w czasie targów stałe tak zwane "pikietowanie" przed sklepami i straganami żydowskimi. Ponadto w czasach ostatnich stosowane są przez bojówki endeckie bardzo ostre represje w stosunku do włościan kupujących u żydów, względnie utrzymujących stosunki z żydami. Niebezpieczną stroną prowadzonej akcji antyżydowskiej przez Str. Narodowe w czasie targów są wystąpienia różnych szumowin społecznych, które dość często są świadomie werbowane przez kupców chrześcijańskich, a jeszcze częściej przyłączają się przypadkowo do awantur, wyłącznie dla celów rabunkowych. Władze stronnictwa zdając sobie sprawę z ewentualnych następstw tego zjawiska podjęły ostatnio pewną kontrakcję w tym kierunku. Wyrazem tego zdaje się być uchwała Zarządu Obwodowego w Sokołach pow. wysoko-mazowieckiego, który postanowiono zgłaszać policji o wszystkich wypadkach ekscesów antyżydowskich organizowanych samowolnie przez poszczególnych członków bez wiedzy właściwych władz stronnictwa.

Udział w ekscesach antyżydowskich elementu przestępczego zadecydował zdaje się również o stanowisku duchowieństwa rzymsk. do tych spraw, które coraz częściej potępia publicznie taktykę burd i awantur w stosunku do żydów i nawołuje jedynie do bojkotu ekonomicznego żydów.

Poza opisaną akcją antyżydowską Str.Narodowe prowadziło również w październiku b.r. ożywioną działalność organizacyjną. W całym szeregu miejscowości na terenie zachodnich powiatów województwa zorganizowano nowe komórki organizacyjne, a istniejące już powiększyły się wydatnie pod względem ilości członków.-

Przeprowadzono też selekcje wśród starych członków stronnictwa. Ciekawe w tym kierunku było stanowisko Zarządu powiatowego w Łomży, który pousuwał ze stronnictwa wszystkich członków podejrzanych o przynależność do O.N.R. oraz niepewnych politycznie. Sekretariat łomżyński w ciągu tylko jednego tygodnia wydał 1.200 legitymacji członkom zweryfikowanym i zaopiniowanym przez kierownictwa właściwych komórek.-

Zaznaczyć również należy, że obok opisanej akcji Str.Nar. wprowadzającej zamęt i liczne wypadki zakłócenia ładu i porządku publicznego - nie zanotowano specjalnie drażliwych wystąpień antyrządowych, względnie krytyki obecnego Rządu.-

Bywały przejawy, że stosunek do Rządu - możnaby określić nawet jako do pewnego stopnia życzliwy.-

Charakterystyczny pod tym względem był przebieg zgromadzenia publicznego Str.Nar. w Rutkach pow.łomżyńskiego, odbytego w dniu 25.X.b.r. Na zgromadzeniu tym nawoływali mówcy do konsolidacji ruchu narodowego i czynnego współdziałania z władzami w walce z żydo-komuną największym wrogiem naszego Państwa. Na zakończenie wniesiono między innymi okrzyk: "Niech żyje administracja i policja narodowa, która walczy z komuną".

Ruch organizacyjny, oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań stronnictwa narodowego w okresie sprawozdawczym na terenie województwa ilustruje poniżej zestawienie:

Powiat.	Zgromadzenia Ilość	Frekwencja ogólna	rozciągłość.	Zebrania Ilość	Frekwencja ogólna	rozciągłość.	Jednostki organiz. nowe	zlikwid.	Uwagi
Wołkowyski	-	-	-	2	40	-	1	-	
Ostrowski	-	-	-	5	150	13-47	1	-	
Białostocki	-	-	-	2	50	10-40	1	-	
Augustowski	1	500	-	-	-	-	-	-	
Szczuczyński	-	-	-	2	190	-	-	-	
Wysoko-Maz.	-	-	-	3	120	30-50	-	-	
Łomżyński	1	300	-	6	300	40-120	16		
R a z e m	2	800	-	20	850	-	19	-	

4/ Stronnictwo Ludowe.

Jak już zaznaczono na wstępie Str.Ludowe nie przejawiło w ciągu października bardziej aktywnej działalności. Jedynie w powiecie suwalskim z inicjatywy sekretarza powiatowego Antoniego Trochima odbyło się kilka zebrań członkowskich, a to w miejscowościach: Giby, Zelwa, Strzelcowizna.

Ponadto 13.X.b.r. odbył się w Suwałkach zjazd powiatowy delegatów kół Str.Ludowego przy udziale około 18 osób. Tematem wspomnianych zebrań były wyłącznie sprawy organizacyjne.-

Ruch organizacyjny, oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Stronnictwa Ludowego w okresie sprawozdawczym na terenie województwa ilustruje podane niżej zestawienie:

Powiat.	Zgromadzenia Ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	Zebrania Ilość	Frekwencja ogólna	rozc.	Jedn.organiz. nowe	zlikwid.	Uwagi
Suwałki	-	-	-	4	120	18-40	-	-	-

5/ P.r.S. - C.K.W.

W okresie sprawozdawczym zaznaczyła się silna depresja w dz
łalności PPS.CKW. nazewnątrz. Jednym z jej powodów jest kryzys
organizacyjny, jaki przechodzi białostocki OKR.PPS. w związku z
przeniesieniem długoletniego sekretarza OKR. Tomasza Kapitułki na
inny teren. Na miejsce Kapitułki przyjechał do Białegostoku dele
gat Zw.Zaw.Włókniarzy Jaszczurski z Łodzi. Z momentów pozytywnyc
zdobyczy PPS. zasługuje na pewną uwagę jedynie ożywienie działal
ności partyjnej Związku Robotników Niefachowych w Suwałkach.-

Poza sprawami organizacyjno-zawodowymi do momentów najbardzi
absorbujących warstwy robotnicze należały wypadki hiszpańskie rozw
zanie partii Socjalno-Demokratycznej w Gdańsku, oraz związane z
nimi, spodziewane zmiany w polityce wewnętrznej i światowej.-

Nazewnątrz partia nie przejawiała samodzielnie żadnej działa
ności. Natomiast T.U.R. w porozumieniu z miejscowymi Komitetami
Robotniczymi przystąpiło do organizowania obchodów w ramach "Ty-
godnia Młodzieży".-

Obchody te przy stosunkowo małej frekwencji uczestników odby
się w Białymstoku, Grodnie, Suwałkach , Łapach i Pietkowie. Na
akademiach organizowanych z tej okazji omawiano akcje frontu ro-
botniczego przeciwko wzmożonym ostatnio wpływom faszystowskim.
Sprawozdanie o przebiegu "Tygodnia Młodzieży" przedłożone zostało
M.S.Wewn. dnia 7 listopada b.r. Nr.PN.1-g/6/36.-

Ruch organizacyjny, oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań P
CK w okresie sprawozdawczym ilustruje podane niżej zestawienie:

	Zgromadzenia			Zebrania			Jedn.organ.	Uw
Powiat	Ilość	Frekwencja Ogół.	rozciąg.	Ilość	Frekwencja Ogół.	rozciąg.	Nowe zlikwid.	
Suwalski	2	600						
R a z e m	2	600						

110

C. Ruch wyznaniowy.

1/Wyznanie rzymsko-katolickie .

Nawiązana poprzednio łączność pomiędzy władzami administracji ogólnej a duchowieństwem katolickim była nadal kontynuowana. Kler katolicki wziął żywy udział w posiedzeniach organizacyjnych komitetów pomocy zimowej bezrobotnym. Działalność Akcji Katolickiej na terenie diecezji łomżyńskiej przejawiała normalną żywotność. Natomiast na obszarze archidiecezji wileńskiej działalność ta ujawniła większe nasilenie.-

W Białymstoku Akcja Katolicka zorganizowała w dniu 19.X.br. uroczystość ku czci Metropolity ks.arcybiskupa Jałbrzykowskiego z okazji 10-cioletniej rocznicy objęcia przez tegoż duszpasterza kierownictwa archidiecezji wileńskiej. W godzinach popołudniowych odbyła się akademia, na której byli obecni Jubilat, przedstawiciele władz z Panem Wojewodę na czele oraz około 1000 osób reprezentujących wszystkie sfery białostockiego społeczeństwa katolickiego.-

Zgodnie z zarządzeniami Metropolity podległe mu duchowieństwo rozwijało działalność w kierunku organizowania Akcji Katolickiej, przekraczając niejednokrotnie granicę poprawnego postępowania. W Mostach pow.grodzieńskiego, ks.proboszcz Marian Wądołowski oraz w Mikielewszczyźnie tego samego powiatu, ks.proboszcz Bolesław Korń występowali przeciwko Związkowi Strzeleckiemu w akcji pozyskiwania członków na rzecz organizacji Akcji Katolickiej. W Krynkach, w pow. grodzieńskim ks.dziekan Zienkiewicz domagał się od władz państwowych subsydiowania stowarzyszeń Młodzieży Katolickiej oraz zabraniał udziału w zabawie, urządzanej przez oddział P.K.na rzecz P.O.N. w Nowym - Dworze, w pow.sokólskim ks.Bronisław Słodziński, prefekt szkoły pow-

szechnej pod groźbą kar "Boskich" zabraniał młodzieży należenia do innych organizacyj prócz K.S.M. Niektórzy duchowni archidiecezji wileńskiej posunęli się jeszcze dalej, ujawniając sympatię względnie poparcie na rzecz akcji Str.Narod. Czynili to wspomniani księża Wądołowski i Korń, a także ks.Bolesław Helmer, proboszcz gm.Piaski,pow. wołkowyskiego, który po nabożeństwie kościelnym wręczył zebranym trzy egzemplarzy "Samoobrony Narodu" oraz ks.Borkowski, proboszcz w Krzemienicy, który na terenie swej parafii kierował pracami sekretarza Str.Narod., udzielając temu sekretarzowi wskazówek, gdzie powinien zakładać koła stronnictwa.-

W dniu 25 października br.na terenie całego województwa obchodzona była uroczystość Chrystusa Króla. Szczególnie okazale uroczystość ta była obchodzona w większych miastach, gdzie stowarzyszenia katolickie urządzały defilady i akademie. Na akademiach, urządzanych również i w małych miejscowościach omawiane były tematy o znaczeniu rodziny i konieczności religijnego wychowania młodzieży. W uroczystości Chrystusa Króla w Łomży wziął udział Pan Wojewoda. W Białymstoku w toku uroczystości popołudniowych odbyła się procesja przy udziale około 5.000 wiernych, która udała się do kościoła św.Rocha. Na placu przed tą świątynią odbyła się akademia, podczas której dłuższe przemówienie wygłosił dyrektor Jędrychowski. Poczem została powzięta rezolucja, domagająca się zmiany systemu wychowania w żeńskim gimnazjum państwowym im.A.Jabłonowskiej w Białymstoku. Odpisy tej rezolucji zostały później wręczone Panu Wojewodzie i Kuratorowi Okręgu Szkolnego w Brześciu n/B. W Grodnie akademia, związana z omawianą uroczystością odbyła się w sali teatru miejskiego. Słowo wstępne wygłosił rejent Stanisław Miłkowski. Po części wokalnej nauczyciel gimnazjum państwowego, Pindelski wygłosił referat pod tytułem "Duch Chrystusowy w szkole i wychowaniu". Tezą tego referatu była myśl, że jedynie drogą wy-

111

chowania religijnego można urobić dobrych obywateli. W Ostrołęce podczas akademii ku czci Chrystusa Króla przemawiał kierownik Sądu Grodzkiego Markowicz, który opisywał rozwój chrystianizmu w Polsce przedrozbiorowej i odrodzonej oraz niebezpieczeństwo agitacji komunistycznej, zagrażającej kulturze państw zachodnich. W Łapach, w pow. wysoko-mazowieckim, w czasie akademii wygłosił referat pod tytułem "Chrystus w szkole" student Uniwersytetu Wileńskiego, Edward Zienkiewicz, zam.w Nowej-Wilejce. W referacie tym nazwany student pozwolił sobie na pomawianie Rządu o sprzyjanie bezbożnictwu i komunizmowi. Przeciwko nazwanemu zostało wdrożone dochodzenie karno-sądowe.-

Z imprez Akcji Katolickiej zasługuje na uwagę kurs, urządzony w dniu 10 października, w domu parafialnym, w Grajewie, na temat wychowania młodzieży w duchu katolickim. Referaty wygłosili ks.Hogiński z Łomży, inż.Komierowski z Korzenistego oraz Borkowska z Szepietowa. Na kursie było obecnych około 200 słuchaczy.-

Do Czarnej-Wsi, pow.białostockiego przybył z Budysławia pow. wileńskiego ks.Stanisław Werenik i objął stanowisko po zamordowanym przez bandytów ks.Poczobut-Odlanickim.-

Ostatnio społeczeństwo w Białymstoku katolickie i żydowskie podrażnione zostało następującym wydarzeniem. Uczenica VIII kl.państwowego gimnazjum, Leja Rudzik ogłosiła w uczniowskiej gazecie ściennej swój artykuł p.t."W obronie hiszpańskiego narodu". W artykule tym autorka stanęła wyraźnie po stronie rządu hiszpańskiego, przy czym dane do swego artykułu zaczerpnęła z dzieła Ilji Erenburga p.t."W kraju Don Kichota". Na treść tego artykułu zwrócił uwagę prefekt tegoż gimnazjum ks.Kazimierz Borżym, dopatrując się ujemnego wpływu na młodzież katolicką. Wspomniany artykuł na gazetce ściennej, obwieszczonej w gimnazjum, został przez uczenice narodowości polskiej przekreślony, które zaznaczyły jednocześnie na gazetce, że nie pozwo-

lą na agitację komunistyczną w polskiej szkole. Sprawa stała się głośna i przedostała się za pośrednictwem "Małego Dziennika" do szerokiej wiadomości publicznej. Przeciwko dyrektorce gimnazjum Dobrowej i nauczycielce Szumskiej, nadzorującej tę gazetkę z ramienia dyrekcji, wszczęta została kampania nie bez współudziału kleru katolickiego. Wyrazem tej kampanii była rezolucja, powzięta w czasie akademii, urządzonej w dniu 25 października z okazji uroczystości Chrystusa Króla. Prasa żydowska zajęła zdecydowane stanowisko w obronie Leji Rudzik oraz wspomnianych jej wychowawczyń. W związku z omawianą sprawą władze szkolne wdrożyły dochodzenie.-

2/Wyznanie prawosławne .

Z ramienia Urzędu Wojewódzkiego zostało wystosowane do ks. biskupa Antoniusza pismo, domagające się od niego interwencji, by wskazani imiennie duchowni zaniechali nauczania religii w języku rosyjskim. W związku z tym pismem biskup Antoniusz wezwał tych duchownych do Grodna i udzielił im osobiście nagany. Należy spodziewać się, że duchowni ci zmienią swe ustosunkowanie do zagadnienia nauczania religii prawosławnej. Niektórzy z nich złożyli już odpowiednie deklaracje w powiatowych władzach administracji ogólnej.-

Dnia 23 października br.zmarł w Hołowaczach, w pow.grodzieńskim ks.Mikołaj Tymiński. Zwolnione stanowisko zajął ks.Smolski, który w Starostwie oświadczył, że uważa się za Polaka i że z całą lojalnością zastosuje się do wszelkich zarządzeń władzy administracyjnej.-

W.D.

./.

112

3/ S e k t y :

Adwentyści Dnia Siódmego obwodu północnego, zorganizowali w okresie sprawozdawczym w Białymstoku 4-rodniowy zjazd, na którym dokonali wyborów swych władz oraz omawiali zagadnienia natury organizacyjnej. Przejawiali oni wzmożoną działalność w tym okresie na terenie powiatu bielskiego, gdzie we wsi Krasna-Wieś, w gminie Boćki odbyli zebrania w dniach 3, 10 i 15 października.-

Baptyści w celu zdobycia nowego terenu odprawili nabożeństwo według swego obrządku dnia 18 października w domu Pawła Makara we wsi Łyski, w gminie Białostoczek, pow.białostockiego.-

Sawczuk Sawaty, zwolennik proroka Ilii z Grzybowszczyzny pow. sokólskiego, zamieszkały we wsi Cieluszki pow.bielskiego, przystąpił w tej miejscowości do budowy kaplicy. Ponieważ wyjednał on zezwolenie na budowę domu mieszkalnego a nie świątyni, władze budowę wstrzymały.-

———ooOoo———

W.D.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
WYDZIAŁ SPOŁECZNO-POLITYCZNY

T A J N E !

Nr.PN.163/10/36

Białystok, dn.10 listopada 1936r.

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.10/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-polityczn
go mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć II - Mniejszości Narodowe .

A. R o s j a n i e .

Rosyjskie Stowarzyszenie Młodzieży w Białymstoku urządziło dwie zabawy taneczne, z których dochód przeznaczono na cele kultu ralno-oświatowe organizacji.-

B. U k r a i ń c y .

W dniu 25 października br.na zebraniu członków U.K.C.w Białymstoku Winnik Jakub wygłosił odczyt n.t."Teoria i praktyka na s wieckiej Ukrainie". Obecnych 14 osób.-

C. B i a ł o r u s i n i .

Akcja za szkolnictwem białoruskim była kontynuowana tylko w pow.grodzieńskim. W tym powiecie młodzież wsi Kowale, gm.Brzostow ca-Mała wniosła podanie do Inspektora Szkolnego o urządzenie kursów wieczorowych w języku białoruskim oraz o założenie szkoły białoruskiej w Kowalach. Na podaniu figurują przeważnie podpisy dzieci łaczy komunistycznych.-

Nadto w omawianym powiecie we wsi Masalany, gm.Ejsmonty-Wielkie oraz wsiach Chomiki, Ogrodniki, Kaleniki, Nieciecze i Dekało-

113

wicze, gm.Łasza miał miejsce częściowy bojkot polskiej szkoły. We wszystkich wypadkach bojkotu wyciągnięto konsekwencje karno-administracyjne. Niezależnie od bojkotu, na terenie gm.Przestowica-Wielka szczególnie we wsiach Ejminowce i Bobrowniki, prowadzona była agitacja za strajkiem szkolnym. Agitację sparaliżowano.-

D. L i t w i n i .

Pogłębiający się wywiad wśród Litwinów w pow.grodzieńskim coraz dobitniej wskazuje na właściwą rolę kierowników rozwiązanych organizacyj litewskich, a w szczególności kierowników czytelń rytasowskich.-

W świetle uzyskanych informacji kierownicy ci są właściwie aktywnymi członkami Zw. Wyzwolenia Wilna i jednocześnie szpiegami.-

W związku z wypadkami rozrzucenia we wrześniu nielegalnej literatury została przeprowadzona w dniu 5 października br. rewizja u Walentukiewicza Filipa, mieszk.wsi Derzele, gm.Marcinkańce, w której wyniku znaleziono 59 egz.omawianych w poprzednim sprawozdaniu ulotek pt."Bracia" oraz szereg innych wydawnictw pochodzenia kowieńskiego. Walentukiewicz m.in.zeznał, że znalezione u niego wydawnictwa otrzymał od sekretarza rozwiązanego oddziału Litewskiego Towarzystwa św.Kazimierza w Szklarach, Wiaczkisa Szymona, który po osadzeniu w areszcie gminnym, zbiegł następnie stamtąd i dotychczas nie został zatrzymany. Jak ustalono Wiaczkis trudnił się systematycznym przemycaniem z Litwy nielegalnej literatury, którą dostarczał kierownikom czytelń rytasowskich. Tenże Wiaczkis przekazywał z Litwy zbierane przez kierowników czytelń materiały szpiegowskie. Ostatnio miał on przekazać otrzymane od Makarewicza Wincentego, kierownika rozwiązanej czytelni rytas. w Szklarach i Ryęszówny Elżbiety, kierowniczki takiejże czytelni w Kobelach, gm.Berszty i

przez nich sporządzone szkice i plany z manewrów wojska polskiego odbytych na terenie gmin Marcinkańce i Berszty.-

Większość kierowników rozwiązanych czytelń pozostała na swych miejscach i stara się kontynuować swoje prace. M.in.po rozwiązaniu czytelni w Szumach, gm.Berszty , kierowniczka jej, Samokarówna Józefa, wyjechała do Wilna, lecz od 14.X.br.zamieszkała we wsi Kraksz le, w pow.wileńsko-trockim z zamiarem prowadzenia prac jako instr tora Towarzystwa św.Kazimierza. Ponieważ w międzyczasie kierownik szkoły powszechnej w Szumach zorganizował kursy dla dorosłych i kurs kroju i szycia dla dziewcząt, Samokarówna w dniu 18.X.br.przybyła do Szum wzywając do bojkotu kursów i zapowiadając ogłoszenie w prasie litewskiej uczestników kursów jako zdrajców. Jednocześnie zaznaczała, iż ona wyłącznie została przysłana na ten teren przez swoich ludzi do prowadzenia oświaty pozaszkolnej oraz pomagania we wszystkim ludności litewskiej.-

Jak ustalono dzieci zaczęły uczęszczać do mieszkania Samokaró ny, a jednocześnie nastąpiły w szkole w Szumach wypadki bojkotu w postaci nie przynoszenia do szkoły podręczników do lekcyj języka polskiego i historji, nieodpowiadania na zadawane pytania z historii polskiej oraz śpiewania w języku litewskim w czasie przerw pieśni rozpoczynającej się od słów "O to ten judasz Żeligowski i ten wyrodek Piłsudski". Nadto w dniu 21.X.br.w tejże szkole został wykonany na tablicy następującej treści napis w języku litewskim: "Temu białemu orłowi Polaków odetniemy głowę i skrzydła".-

Prócz przytoczonych wypadków z wrogiej działalności Litwinów w pow.grodzieńskim miała miejsce agitacja przeciwko zbiórkom na F.O.N.-

Z legalnej działalności zanotowano dalszą akcję w kierunku rozbudowy spółdzielczości.-

W pow.suwalskim legalna działalność litewska przejawiła się

./

114

w postaci urządzenia w dniu 11.X.br.przez oddział Litewskiego Towarzystwa św.Kazimierza w Kumbiach, gm.Krasnopol, przedstawienia /70 osób/, z którego dochód przeznaczono na organizację Ochotniczej Straży Pożarnej w tejże wsi oraz urządzenia w dniu 25.X.br.w Puńsku "Dnia Spółdzielczości", na który złożyło się nabożeństwo i odczyt, wygłoszony przez inż.agronoma Pojawisa Jana /200 osób/ w sali parafialnej.-

Natomiast Starosta Suwalski nie zezwolił Litewskiemu Towarzystwu Rolniczemu w Puńsku na urządzenie w dniu 11.X.br.tamże wystawy rolniczej dla konkursistów uprawy roślin okopowych. W decyzji Starosta podał, iż w dniu 26.X.br.zostanie urządzona przez O.T.O.i K.R.wystawa rolnicza w Kaletniku, w której będą mogły wziąć udział również litewskie organizacje. Litwini z wystawy O.T.O.i K.R.nie skorzystali, natomiast w tym dniu urządzili "Dzień Spółdzielczości"

E. Ż y d z i .

Żywotność organizacji żydowskich w październiku ilustruje załączone zestawienie.-

W tematach odczytów i zgromadzeń dominowały sprawy związane z sytuacją Żydów w Palestynie i w Polsce. W tym ostatnim wypadku na pierwszy plan wybijały się sprawy bojkotu ekonomicznego i ekscesów antyżydowskich w kraju i na wyższych uczelniach. Sprawy te znalazły też swój wyraz w lokalnej prasie żargonowej. Rozszerzający się bojkot ekonomiczny oraz stale powtarzające się wypadki ekscesów antyżydowskich na terenie województwa silnie niepokoją Żydów. W związku z tym obok zwracania się delegacyj żydowskich do władz administracyjnych o wzmocnienie ochrony przed bojówkarskimi metodami Str.Nar. mają miejsce wypadki uciekania Żydów z osiedli wiejskich do większych miasteczek.-

Jednocześnie zaś Żydzi próbują bronić się wszelkimi sposobami przed rozszerzaniem się sieci polskich placówek handlowych. M.in.w pow.grodzieńskim miał miejsce następujący wypadek. Do Skidla przybył z Katowic b.wachmistrz żandarmerii, Wontarski Franciszek celem założenia jatki mięsnej i dostawiania mięsa dla wojska. Ponieważ wynajął on dom u żyda, miejscowi kupcy żydowscy donieśli o tym rabinowi i zażądali zerwania umowy z Wontarskim. Wobec tego, iż właściciel domu w myśl zawartej umowy na wypadek jej zerwania miał zapłacić wysokie odszkodowanie, do zerwania umowy nie doszło, natomiast do remontu domu rabin nie dopuścił robotników-żydów, wobec czego Wontarski był zmuszony sprawadzać rzemieślnikówchrześcijan z odległych miejscowości.-

Szczególnie silnej akcji bojkotowej w pow.wysoko-mazowieckim należy przypisać pobyt w październiku w Czyżewie posła Godlieba i Marka Turkowa, współpracownika gazety "Der Moment". Jako echo ich pobytu i przeprowadzonych przez nich wywiadów w Nr.244 z 26.X.br. w "Der Moment" ukazał się artykuł pt. "Na jarmarku w żydowskim miasteczku. Jak endeki terroryzują i szantażują żydów. Od naszego wysłannika Marka Turkowa - obrazek z Czyżewa".-

Z innych przejawów życia mniejszości żydowskiej należy wymienić rezolucję uchwaloną przez nowoobraną radę gminy wyznaniowej w Grodnie na jej pierwszym posiedzeniu. Punkty 1, 2 i 8 tej rezolucji dotyczące Żydów w Polsce brzmią:

"1/Nowoobrana rada gminy wyznaniowej żydowskiej, zastanawiając się nad ogólnym stanem społeczeństwa żydowskiego w Polsce, nieustającym procesie zubożenia i wyciskania ludności żydowskiej ze wszystkich placówek ekonomicznych, jak również z wzrastającą falą walczącego antysemityzmu przy pasywnym, względnie słabym wtrącaniu się organów władzy - postanowiła wynieść swój najostrzejszy protest prz

./.

115

ciwko tym zjawiskom, które gwałcą elementarne prawa obywatelskie ludności żydowskiej w Polsce.-

2/Oczcząc pamięć niewinnych ofiar dzikich, antysemickich ekscesów w Grodnie , gmina ostro protestuje przeciw nieustającej agitacji antysemiskiej, prowadzonej obecnie planowo i systematycznie przez tut.prasę polską, uniemożliwiającą spokojne współżycie polskiej i żydowskiej ludności i twórczą współpracę dla dobra miasta i Państwa.

3/Rada gminy wyznaniowej najostrzej protestuje przeciwko ustawie o uboju rytualnym, która ma na celu nie tylko ekonomicznie osłabić żydów, lecz jest również w dużej mierze obrazą podstaw religii mojżeszowej i jest wyraźnym ograniczeniem żydowskich praw obywatelskich".-

-----ooOoo-----

Z E S T A W I E N I E

imprez urządzonych przez organizacje żydowskie w październiku 1936r.

Nazwa organizacji	Zgromadzenia	Odczyty	Obchody i akademie	Przedstawienia i zabawy	Ilość osób razem	Rozpiętość od do	Dochód w zł.
Sjoniści Ogólni	1	8	3	-	2510	50-700	-
Sjoniści Rewizjoniści	1	3	-	-	1 70	70-900	-
Poalej-Sjon Prawica	1	2	-	-	375	75-200	
B u n d	3	1	1	1	1700	150-500	-
Kultur-Liga	-	2	-	-	130	60- 70	-
Liga Pomocy Pracującym w Palestynie	-	1	-	-	30	-	-
Hechaluc Pionier	-	2	-	1	320	70-150	26,40
Haszomer-Hacair	-	2	-	-	430	150-280	-
Frejhejt	-	-	1	-	70	-	-
Brith-Trumpeldor	-	1	-	-	50	-	-
Tarbuth	1	1	-	-	0	70-130	
Zjedn.Szkół Żydowsk.	-	1	1	-	0	110-140	-
Żydowski Klub Sport. "Hapoel"	-	1	-	-	40	-	-
Związek Drobnych Kupców	1	-	-	-	115	-	-
Żydowskie T-wo Opieki nad Sierotami "Centos"	-	-	1	-	75	-	-

Nr. ewid. ....

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

BIAŁYSTOK, dnia...grudnia 1936 roku

Nr.PN.163/11/36.

TAJNE.

116

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.11 za miesiąc listopad 1936 roku.-

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I Polityczny

w Warszawie.

Urząd Wojewódzki przedkłada w 4 egz. /Nr.ewid. 1,2,3 i 4/

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.11/36.

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

LUBELSKI URZĄD WOJEWÓDZKI
Lublino dn. 18 GRUD. 1936 192
Zał.
Waga

ZA WOJEWODĘ

/ A. Dworak /
Naczelnik Wydziału Społeczno-Polit.

Otrzymują do wiadomości:

Urząd Wojewódzki Wileński	Nr.5	1 egz.
" " Nowogródzki	" 6	1 "
" " Poleski	" 7	1 "
" " Lubelski	" 8	1 "
" " Warszawski	" 9	1 "
" " Łódzki	" 10	1 "
" " Tarnopolski	" 11	1 "
" " Stanisławowski	" 12	1 "
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13	1 "
" " " " w Wilnie	" 14	1 "
" " " Okręgowego w Białymstoku	" 15	1 "
" " " " w Grodnie	" 16	1 "
" " " " w Łomży	" 17	1 "
" " Wydz.Zam.Sądu Okręgowego w Suwałkach	" 18	1 "
Ekspozytura Nr.1 Oddz.II.Szt.Gł. w Wilnie	" 19	1 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III. w Grodnie	" 20-21	2 "
" " " DOK. I. w Warszawie	" 22	1 "
" " " DOK.IX. w Brześciu n/B.	" 23	1 "
~~Ekspozytura Nr.1~~ K.O.P."Brygada Grodno" w Grodnie	" 24	1 "
Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego	" 25-36	12 "
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	" 37	1 "
" Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku	" 38	1 "
" Naczelnik Urzędu Sledczego w Białymstoku	" 39	1 "
Archiwum	" 40-42	2 "

Odbito - 42 egzemp

H.F.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
WYDZIAŁ SPOŁECZNO-POLITYCZNY

Nr.PN.163/11/36

T A J N E !

Białystok dnia 10 grudn.19

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr.11/36 .

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć I - Polskie życie polityczne

A. Sytuacja Ogólna .

a/Nastroje, ogólna charakterystyka życia politycznego i sytuacja gospodarcza.

Szereg ważnych wydarzeń politycznych w kraju, jak i na terenie międzynarodowym, które miały miejsce w ciągu listopada, utrzymywał w dużym napięciu uwagę ogółu ludności. Nominacja i wręczenie buławy Marszałkowi Rydzowi Śmigłemu, przypadająca w dniu 11 listopada rocznica odzyskania niepodległości, zapowiedź zwołania sesji parlamentu, wyjazd ministra Becka do Londynu, awantury na wyższych uczelniach, porozumienie niemiecko-japońsko-włoskie i t.p. stanowiły tematy bardzo ożywionych dyskusji na zebraniach i w prasie r'żnych odcieni. Na ogół jednak ~~xxxxxxxxxx~~"ważny w dziejach polskich listopad" zawiódł oczekiwania zdenerwowanych i przewrażliwionych polityków. Nie ogłoszono bowiem ani tak długo oczekiwanej deklaracji nowego obozu politycznego, ani nie nastąpiła zmiana Rządu, którą z tym aktem powszechnie wiązano. To też uwaga i zainteresowanie ogółu wróciły do starych tematów i zagadnień, a mianowicie do sprawy bojkotu żydowskiego. Zjawisko to, jak narazie nie straciło nic na aktualności i popularności. Zmienione zostały jedynie metody walki. W ciągu

./.

117

listopada nie r towano już masowych ekscesów antyżydowskich, jakie miały dotychcza s miejsce niemal na każdym targu i jarmarku w miastach i miasteczkach zachodniej części województwa. Ekscesy narazie ustały. Członkowie Str.Narodowego stosują natomiast z całą zawziętością bojkot handlu żydowskiego przez t.zw."pikietowanie" sklepów i straganów żydowskich, oraz represje w stosunku do chrześcjan kupujących u żydów. Akcja ta wspomagana jest materialnie przez kupców chrześcjańskich, którzy na cele Str.Narodowego, oraz na rzecz "pikieciarzy" wpłacają pewne kwoty.-

Zaprzestanie ekscesów i burd w stosunku do żydów przypisać trzeba przede wszystkim zdecydowanemu stanowisku administracji, która drogą bezpośrednich represji, jak i za pośrednictwem skaptowanego duchowieństwa potrafiła zmienić dotychczasowe nastawienie w tym kierunku wśród członków Str.Narod. Przeprowadzona zaś pod koniec listopada inspekcja powiatów zachodnich przez Pana Premiera i wydane w czasie tej inspekcji zarządzenia stanowić będą poważne memento dla bardziej ognistych i nieopanowanych kierowników poprzednich bójek i awantur.-

Zaobserwowano, iz wyżej opisane metody bojkotu przyprawiają o duże zdenerwowanie kupców żydowskich i wywołują swoistą formę reakcji. W niektórych miasteczkach /Rutki, Śniadowo, Ostrów-Mazowiecka/ powołano t.zw.komitety antybojkotowe, które mają między innymi za zadanie zwrócić się do Central. PPS.CKW.o przysłanie delegata, aby zajął się organizowaniem wieców i bojówek antybojkotowych. Bojówki te, formowane z pośród bezrobotnych, mają być opłacane ze składek złożonych na ten cel przez kupców i przemysłowców żydowskich.-

Jeśli chodzi o charakterystykę działalności poszczególnych ugrupowań polskich, to sytuacja przedstawiała się następująco:

Stronnictwo Narodowe: W ciągu listopada nastąpiła gruntowna reorganizacja Okręgu białostockiego Str.Narod. Przybyły z Warszawy

./.

członek Zarządu Głównego Tadeusz Bielecki przeprowadził likwidację zatargu jaki istniał od dłuższego czasu między zarządem okręgowym i powiatowym, oraz grupą młodych w Białymstoku. Ponadto na zjeździe delegatów z całego okręgu, zwołanym z okazji jego pobytu dał odpowiednie nastawienia ideowo-programowe i zalecił konieczność podciągnięcia organizacyjnego S.r.Narod.na obszarze wschodnim województwa.-

W powiatach zachodnich, a w szczególności łomżyńskim, ostrołęckim, ostrowskim i wysoko-mazowieckim prowadzona była nadal bardzo intensywnie akcja organizacyjna, oraz bojkotowa.-

Na podkreślenie zasługuje duży nacisk jaki władze stronnictwa kładły na tworzenie t.zw.referatów narodowej akcji gospodarczej w poszczególnych kołach. Kierownicy tych referatów otrzymali między innymi polecenie przeprowadzenia w ciągu miesiąca grudnia dokładnej rejestracji nowopowstałych handlowych placówek chrześcijańskich, oraz dokładnego zapodania potrzeby nowych placówek na swoich terenach, aby tymi informacjami ułatwić możność osiedlenia się kupcom i rzemieślnikom z poznańskiego.-

PPS.- CKW.: W następstwie obrad Rady Naczelnej PPS.-CKW., jakie miały miejsce w dniach 7-9 listopada br., odbyło się w ciągu okresu sprawozdawczego kilka posiedzeń Komitetu ścisłego, oraz O.K.R.w Białymstoku, na których przeanalizowano gruntownie aktualną sytuację partii, a zwłaszcza jej zagrożony stan wśród robotników przemysłu włókienniczego. Stwierdzono jednomyślnie poważne niebezpieczeństwo grożące PPS.ze strony komuny i endecji. W związku z tym postanowiono przeprowadzić w najbliższym czasie przerejestrowanie wszystkich członków i oczyszczenie przez to szeregów od elementów niepożądanych. Dla ratowania sytuacji w "TUR", opanowanym całkowicie przez lewicę /komunę/, delegowano kilku wybitniejszych

./.

110

młodych działaczy partyjnych celem podtrzymania tam ideologii pepesowskiej. Również w obawie przed rosnącymi wpływami komuny uchwalono dnia 23 listopada na wspólnym posiedzeniu OKR.PPS.i Bundu wszczęć jak najenergiczniejszą wspólną akcję nad umocnieniem wpływów obu partyj w sferach robotniczych, oraz kompromitowania poszczególnych członków kompartii na odbywających się zebraniach. W tym też celu wyznaczono specjalnych mówców, którzy odpierać mają w sposób stanowczy zarzuty lewicowców, stawiane pod adresem Bundu i PPS.-

Na terenie O.K.R.Grodno wyraźniejszych przejawów działalności PPS.nie zaobserwowano. W Łomży prowadził dość ożywioną akcję Jan Norbart Jaworski, członek miejscowej Rady Zw.Zaw. Akcja ta miała charakter czysto lokalny i głównie prowadzoną była wśród bezrobotnych.-

Stronnictwo Ludowe: W okresie sprawozdawczym ożywiło znacznie swą działalność. Była to jednak tylko akcja defenzywna. Rosnące wpływy i sukcesy grupy b.posła Sawickiego /Kadzichłopów/ na terenie województwa białostockiego wywołały pewną reakcję ze strony czynników kierowniczych Str.Ludowego. W następstwie czego w okresie sprawozdawczym odbył się w Białymstoku zjazd wojewódzki, a ponadto w kilku powiatach przy udziale delegatów N.K.W. Tadeusza Reka i Mikkowskiego przeprowadzono kursy polityczno-społeczno-organizacyjne. Przy sposobności kolportowane były masowo ulotki przeciwko działalności t.zw.zdrajców sprawy chłopskiej. W ostatnich dniach listopada kolportowaną też była anonimowo ulotka p.t."Kto i z kim", atakująca w ostry sposób osobistości najwyżej postawione, a między innymi Pana Marszałka Rydza Śmigłego, Pana Premiera i Ministra Becka.

Kadra Działaczy Chłopskich: W ciągu listopada nie zaobserwowano bardziej charakterystycznieszych momentów działalności. Przyczyniła się do tego najprawdopodobniej prowadzona w tym czasie bar-

dzo intendywna kontrakcja Str.Ludowego, o czym już wyżej wspomniano.

Obóz pomajowy: Tak, jak i w okresach poprzednich żadnej działalności politycznej nie zaobserwowano. Działacze prorządowi ograniczyli się jedynie do prac w organizacjach społecznych.-

Sytuacja gospodarcza: Miesiąc listopad cechuje na ogół stabilizacja cen artykułów pierwszej potrzeby. Lekka zwyżka cen zboża przyjętą została z dużym zadowoleniem wśród sfer rolniczych. W przemyśle drzewnym panuje niezwykłe ożywienie, nie notowane od szeregu lat, a to w związku z zapowiadaną zwyżką drewna polskiego zagranicą, które ma sięgać w niektórych wypadkach do 200%. W przemyśle włókienniczym zaobserwowano przesilenie i spadek produkcji. Szereg zakładów zostało unieruchomionych, bądź z braku surowców, bądź też z braku zamówień. Akcja pomocy zimowej daje na ogół średnie wyniki.-

b/Przegląd prasy .

1/Przegląd treści :

Prasa miejscowa w szeregu artykułów w dalszym ciągu propagowała akcję pomocy zimowej bezrobotnym i podawała krótkie notatki z kroniki wydarzeń w województwie, oraz poruszała pewne sprawy o charakterze lokalnym. Artykuły o charakterze politycznym na tematy ważniejszych wydarzeń w okresie sprawozdawczym zamieszczały wydawnictwa mutacyjne.-

Prasa żydowska zajmowała się ponadto b.żywo ruchem antysemickim oraz kwestją uboju rytualnego.-

2/Nowe czasopisma:

a/miesięcznik "Głos uczniowski", wydawany przez Kółko Literackie gm. w Ostrowi-Mazowieckiej,

b/Jugendfreunde" w jęz.niemieckim, wyd.przez pastora Rudolfa Kierste

./.

119

na w Paproci-Dużej, pow.ostrowskiego.-

3/Przestały wychodzić:

"Dzień Polski" - 6.XI.1936r.aż do odwołania z powodu braku środków finansowych.-

4/Zmiany w wydawnictwach:

a/Redaktorem odpow.czasopisma "Drogowskazy", wychodzącego w Białymstoku, został z dniem 1.XI.1936r.w miejsce mgr.Michała Goławskiego - Wincenty Malinowski, kierownik szkoły powszechnej Nr.15 w Białymstoku;

b/w dniu 27.XI.1936r.nastąpiła zmiana na stanowisku wydawcy żydowskiego czasopisma "Praca Twórcza". W miejsce mgr.S.Szerencówny został wydawcą Wilhelm Rubinstejn;-

c/z dniem 1.XI.1936r.wydawcą tygodnika "Tempo" w Białymstoku został dotychczasowy redaktor naczelny i odpowiedzialny Wiktor Iwanicki w miejsce Józefa i Mendla Zeligmanów.-

5/Konfiskaty i procesy prasowe

1/Sąd Okręgowy w Białymstoku w dniu 5.XI.1936r.zatwierdził areszt nałożony przez Starostwo Grodzkie w Białymstoku w dniu 29.X.1936r.na broszurę p.t."Prawdziwa opowieść o synowej, która zabiła starego ojca Jakuba";

2/Sąd Okręgowy w Białymstoku w dniu 18.XI.1936r.uchylił areszt nałożony przez Starostwo Grodzkie w Białymstoku na czasopismo p.t."Unzer Białystoker Express" Nr.250 za artykuł "Wyroki w procesie Knyszyńskim";

3/Dnia 19.XI.1936r.w Sądzie Grodzkim w Grodnie odbyła się rozprawa karna przeciwko redaktorowi odpowiedzialnemu gazety "Nowy Grodzieński Kurier Codzienny", Rudzińskiemu, oskarżonemu z art.170

./.

KK za umieszczenie artykułu p.t."W Lidzie wycofano policję z ulic, za tąpiły ją posterunki z czerwonymi opaskami". W wyniku rozprawy Rudziński skazany został na dwa tygodnie aresztu z zawieszeniem na okres 2 lat i na 10 zł.grzywny. Od wyroku Rudziński zapowiedział apelację;

4/Dnia 19.XI.1936r. odbyły się cztery rozprawy karne przeciwko redaktorowi odpowiedzialnemu nieistniejącej już gazety "Grodzieński Ekspres Poranny". Redaktor odpow.zeznał, że nie redagował oszczerczych artykułów, lecz sprawą tą zajmował się Komitet redakcyjny pod przewodnictwem adwokata, senatora Terlikowskiego.-

B. Polski legalny ruch polityczny .

1/Obóz prorządowy .

W obozie prorządowym objawów działalności politycznej nie zanotowano. Poszczególni działacze, jak i organizacje prorządowe brały jedynie żywy udział w zbiórkach na pomoc zimową dla bezrobotnych, oraz na F.O.N. Obchody z akazji rocznicy odzyskania niepodległości wypadły na terenie całego województwa poważnie i uroczyście. Tak samo dużą frekwencją cieszyły się obchody Ligi Morskiej i Kolonialnej.-

2/Kadra Działaczy Chłopskich .

Żywszą działalność tego ugrupowania w listopadzie zaobserwowano jedynie na terenie powiatu augustowskiego, gdzie w dniu 17.XI.br. odbyło się zgromadzenie publiczne, a następnie powołano zarząd powiatowy z Kazimierzem Smólskim, jako przewodniczącym. Ponadto na terenie pow.augustowskiego zorganizowano dwa koła, a mianowicie: we wsiach Ponizie, gm.Kolnica, oraz w Promiskach, gm.Sztabin. Większe zebrania informacyjne odbyły się w ciągu listopada br.we wsi Kulesze

120

Kościelne, pow.wysoko-mazowieckiego, a następnie w Bielsku-Podlaskim i Białymstoku, na których powołano komitety organizacyjne, względnie dokonano wyboru zarządów powiatowych. Najruchliwszymi w pracach organizacyjnych byli nadal b.poseł Adolf Sawicki i Mieczysław Spaliński.-

Powiat	Zgromadzenia			Z e b r a n i a			Jednostki organiz.	
	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozciąg	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozciąg	-nowe	zlikwid.
Augustów	1	300	-	-	-	-	2	-
Białystok-miasto	-	-	-	1	70		1	-
Bielsk-Podlaski	-	-		1	15		1	-
Grodno	-	-		1	12		-	-
Suwałki	-	-		1	30		-	-
Grajewo	-	-		1	40		-	-
Wysokie-Mazow.	1	200	200-300	-	-	12-70	-	-
Razem	2	500		5	167		4	-

3/Stronnictwo Narodowe .

Jak zaznaczono w części ogólnej Str.Narodowe prowadziło nadal bardzo intensywną akcję organizacyjną i bojkotową. W okresie sprawozdawczym przeprowadzona została reorganizacja Zarządu okręgowego w Białymstoku, na czele którego stanął Bronisław Horodko. Na referenta organizacyjnego powołano zaś Piotra Tyborowskiego. Delegaci Zarządu Głównego Tadeusz Bielecki i Hafasymowicz, po przeprowadzeniu dochodzeń przeciw niektórym członkom b.Zarządu Okręgowego oraz załagodzeniu tarć personalnych, zwołali w dniu 15.XI.ogólne zebranie członków Str.Narodowego w Białymstoku, na którym Bielecki wygłosił dłuższe przemówienie. Obrazując sytuację polityczną w

Europie zaznaczył, że w chwili obecnej prowadzi się generalna ro grywka między komunizmem, a faszyzmem. Wspomniał o Hiszpanii, ja terenie walki zbrojnej komunizmu z narodowcami. Charakteryzując sytuację polityczną w kraju wyraził się o pracach pułkownika Koc iż tworzenie dzisiejnowego obozu politycznego w Polsce jest po- mysłem poronionym, gdyż nie będzie się miał na kim oprzeć. Mówiąc o Marszałku Rydzu-Śmigłym, wyraził się o nim dość życzliwie, jako o wodzu wojskowym, zaznaczał jednak, że byłoby komicznym, gdyby sanacja chciała go wysunąć na wodza narodu. Wciągnięcie bowiem armii w politykę uważać trzeba za rzecz najgorszą. W końcu prze- mówienia nadmienił, że przyjazd jego do Białegostoku pozostaje w związku z szerzącą się tu korupcją wśród członków Str.Narod.przez co wpływy stronnictwa zostały zachwiane. To też wezwał obecnych, aby szli za przykładem innych miast i umacniali pozycje Str.Narod w społeczeństwie polskim.-

W związku z przyjazdem delegatów Zarządu Głównego Str.Narod odbył się również dnia 13.XI.w Białymstoku zjazd prezesów zarządów powiatowych i kierowników organizacyjnych z całego okręgu białostockiego. Na zjazd przybyli delegaci z powiatów: bielskiego, augustowskiego, sokólskiego, białostockiego i wołkowyskiego. Tematem obrad były przeważnie sprawy organizacyjne.-

Na terenie powiatów zachodnich, pozostających w zasięgu wpływów okręgu warszawsko-łomżyńskiego zaobserwowano nadal bardzo intensywnie prowadzoną akcję organizacyjną i bojkotową. Specjalnie silne przykręcenie śruby bojkotowej handlu żydowskiego projektowane jest na okres przedświąteczny, kiedy zazwyczaj robione są największe zakupy.-

Celem postawienia akcji bojkotowej na odpowiedniej płaszczyźnie i racjonalnego jej ujęcia, wszystkie komórki Str.Narod.otrzymały polecenie organizowania referatów narodowej akcji gospodar-

121

cej. Wydany w tej sprawie okólnik zarządu powiatowego w Łomży zaleca między innymi: 1/propagowanie wśród rolników produkcji bardziej wyspecjalizowanej, jak uprawa roślin oleistych i włókienniczych, hodowlę zwierząt futerkowych, warzywnictwo i t.d.; 2/dodatkowe zajęcia na wsi, jak handel domokrążny, zakładanie sklepów kolonialnych, przemysł ludowy i chałupniczy, oraz rzemiosło wiejskie /krawiectwo, kowalstwo, stolarstwo i t.d./.-

Ponadto okólnik ten zaleca przeprowadzić w ciągu grudnia br dokładną rejestrację nowopowstałych placówek chrześcijańskich, oraz podać zapotrzebowanie na nowe placówki w terenie.-

W akcji organizacyjnej Str.Narod.w okresie sprawozdawczym zasługuje na podkreślenie kładzenie przez władze stronnictwa nacisku przy werbowaniu nowych członków na kaptowanie elementu młodego do lat 36. Dawały się również odczuwać tendencje obsadzania stanowisk kierowniczych jedynie ludźmi młodymi, o bezkompromisowym i radykalnym nastawieniu.-

Ruch organizacyjny, oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str.Narod.w okresie sprawozdawczym na terenie województwa ilustruje podane niżej zestawienie:

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne	
	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozciąg.	ilość	Frekwencja ogólna	Frekwencja rozciąg.	nowe	zlikwidowane
Augustów	–	–	–	–	–	–	5	–
Białystok-m.	–	–	–	1	80	–	–	–
Białystok pow.	1	150	–	2	380	–	–	–
Bielsk-Podl.	–	–	–	–	–	–	2	–
Grodno	–	–	–	1	40	–	–	–
Ostrów-Mazow.	–	–	–	2	52	–	–	–
Ostrołęka	1	1300	–	2	70	–	–	–
Sokółka	–	–	150	–	–	–	–	–
Suwałki	–	–	–	3	76	–	1	–
Grajewo	1	612	–	1	20	–	–	–
Wysokie-Maz.	–	–	150-	6	–	–	6	–
Wołkowysk	–	–	1300	–	–	80-380	3	–
Razem	3	2062		19	718		19	–

4/ Stronnictwo Ludowe .

Stronnictwo Ludowe w okresie sprawozdawczym ożywiło nieco swoją działalność. Kładzie ono obecnie główny nacisk na zwalczanie i paraliżowanie akcji grupy Walerona i Wyrzykowskiego. W związku z tem Sekretariat Wojewódzki Str.Ludowego w myśl instrukcji Centrali przystąpił do szerokiej kampanji przeciwko t.zw."Kadzichłopom", która polegać będzie na rozpowszechnianiu odezw i organizowaniu kursów społeczno-Politycznych oraz zgromadzeń, na których mają być uchwalane rezolucje, domagające się rozwiązania Izb Ustawodawczych, zmiany ordynacji wyborczej i rozpisania nowych wyborów oraz bojkotu chłopów zgłaszających akces do grupy Sawickiego. Wojew.Zarząd Str.Lud.otrzymał z Warszawy 5.000 odezw, przeciwko "Kadzichłopom", które ma zamiar rozkolportować w terenie.-

Mimo tych usiłowań, działalność Str.Ludowego jest obecnie jeszcze b.słaba, choć wybitniejsi działacze usiłują ją ożywić i przeciwstawić się grupie "Kadzichłopów", zdobywającej sobie coraz większą popularność.-

W dniu 1 listopada br.odbył się w Krypnie,pow.białostockiego wiec przy udziale około 400 osób, na którym mówcy ostro krytykowali działalność obecnego Rządu i występowali przeciwko Sawickiemu, nawołując ~~xxx~~ do stworzenia silnej organizacji chłopskiej.-

W pow.suwalskim Sekretarz Powiatowy Str.Lud.Antoni Trochim urządził kilka zebrań członkowskich, na których namawiał zebranych do głosowania w czasie wyborów sołtysów na swoich ludzi i do organizowania spółdzielni. Popularność Trochima jednak,mimo dużych usiłowań z jego strony, coraz bardziej maleje i wśród członków daje się zauważyć coraz większa niechęć do stronnictwa, wobec małej jego aktywności.-

W pow.szczuczyńskim starają się ożywić działalność Str.Ludowego

122

wybitniejsi działacze Machina Władysław i Kama Władysław. Wobec jednak słabego zainteresowania zorganizowali oni jedynie jedno zebranie z udziałem 15 osób, próby zaś zorganizowania nowych kół spełzły na niczem.-

W Łomży Str.Ludowe większej działalności nie przejawiło. Urządziło ono jedynie kurs polityczno-społeczny, w którym wzięło udział około 40 osób z powiatu. Na kurs ten przybyli Tadeusz Rek z Nacz.Komitetu Wykon.Str.Ludowego w Warszawie i Praga Wład., kierownik Sekretariatu Wojew.Str.Lud.w Białymstoku.-

W pow.wołkowyskim daje się odczuć wśród członków Str.Ludowego duża sympatia do grupy "Kadzichłopów".-

Ruch organizacyjny oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str.Ludowego w okresie sprawozdawczym ilustruje niżej podane zestawienie:

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne	
	ilość	Frekwencja		ilość	Frekwencja			
		ogólna	rozciąg.		ogólna	rozciąg.	nowe	zlikwidowane
Białystok-pow.	1	400	-	-	-	-	-	-
Grodno	-	-	-	1	20	-	-	-
Łomża	-	-	-	1	40	-	-	-
Suwałki	-	-	-	8	93	-	1	-
Grajewo	-	-	-	1	15	-	-	-
Wołkowysk	-	-	-	1	10	10 - 46	-	-
Razem	1	400		11	178		1	

5/P.P.S. - C.K.W.

P.P.S.C.K.W.prowadziła w okresie sprawozdawczym intensywną działalność, zmierzającą z jednej strony do walki z komuną, wciskają-

./.

cą się coraz głębiej w szeregi robotnicze, zwłaszcza młodzieży, a z drugiej strony z wpływami Str.Narodowego wśród klasy pracującej.Jest rzeczą charakterystyczną, że na zgromadzeniach mówcy występują jedynie przeciwko Str.Narod., natomiast sprawa agitacji komunistycznej omawiana jest na zebraniach zamkniętych. Akcje,żądające rozwiązania izb ustawodawczych i rozpisania nowych wyborów, omawiana była również na zebraniach zamkniętych.-

W związku z wyjazdem Tomasza Kapitułki do Łodzi na stanowisko Sekretarza Generalnego Zw.Włókienny powstała kwestia obsadzenia stanowisk, zajmowanych przez Kapitułkę w partii i jej przybudówkach.-

Stanowiska przewodniczącego OKR.PPS.w Białymstoku ma objąć Mikołaj Pietruczuk, a stanowisko przewodniczącego TUR-u Marciniak. Sprawa TUR-u jest stałą bolączką partii. TUR. stara się uniezależnić od partii i ostatnio przeniósł się nawet do własnego lokalu. Wśród członków OKR.PPS panuje przekonanie, że sekretarz TUR-u Leonid Sacharczuk jest pod silnymi wpływami KPZB.-

PPS.CKW.przejawiła żywszą działalność jedynie w Białymstoku, gdzie odbyło się jedno zgromadzenie OKR.PPS.w dniu 29 listopada br. przy udziale około 1200 osób, na które przybył z Warszawy Stanisław Karpiński, który zobrazował w swoim przemówieniu obecną sytuację polityczną, potępiającą faszyzm i hitleryzm i ostro wystąpił przeciwko polityce zagranicznej rządu Polskiego w stosunku do Niemiec.-

Ponadto odbyły się dwa zebrania Komitetu miejscowego oraz zebranie członków partii w liczbie około 100 osób celem pożegrania Kapitułki.-

W Łomży staraniem Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego odbył się odczyt pt."Kartele a kryzys", który zgromadził około 100 osób, oraz akademia żałobna ku czci Ignacego Daszyńskiego, która zgromadziła około 600 osób.-

W powiecie wołkowyskim nieznaczną działalność przejawiło Towa-

123

rzystwo Klubów Kobiet Pracujących /przybudówka CK.PPS./, organizuje w Wołkowysku odczyt Weyhert-Szymańskiego pt. "solidarność mocarstw zaborczych wobec powstańców z r.1830 i 1863". W odczycie wzięło udział około 100 osób, przeważnie członków Z.Z.K.z rodzinami.-

W innych powiatach PPS.CK. żadnej działalności nie przejawiła.

Ruch organizacyjny ilustruje poniższe zestawienie:

Powiat	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne	
	ilość	Frekwencja		ilość	Frekwencja			
		ogólna	rozciąg.		ogólna	rozciąg.	nowe	zlikwidow.
Białystok-miasto	1	1200	-	3	200	-	-	-
Białystok-pow.	-	-	-	1	40	-	1	-
Łomża	-	-	-	1	100	-	-	-
Wołkowysk	-	-	-	1	100	-	-	-
Razem	1	1200		6	440		1 -	

M.D.

124

C. Ruch wyznaniowy.

W uroczystościach, przypadających na dzień 11-go listopada br wzięło udział duchowieństwo wszystkich wyznań. W godzinach porannych w świątyniach odbyły się nabożeństwa przy udziale przedstawicieli władz państwowych i samorządowych oraz organizacyj społecznych a także i wojska w tych miejscowościach, w których znajdują się garnizony wojskowe. W czasie nabożeństw wygłoszone zostały okolicznościowe kazania w języku polskim. Ludność brała żywy udział w tych uroczystościach bez względu na narodowość, wyznanie i przynależność partyjną, czym dała dowód wzrastającego przywiązania do Państwowości Polskiej. Po nabożeństwach odbywały się akademie i defilady. Z szeregu miejscowości zostały skierowane depesze hołdownicze do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej i Marszałka Śmigłego Rydza.-

Z objawów niechęci do omawianej uroczystości należy zanotować jeden wypadek. W Białaszewie, w pow. szczuczyńskim proboszcz parafii katolickiej ks. Stanisław Konstantynowicz, domagając się zapłaty za odprawienie nabożeństwa, oświadczył: "Jak chcecie modlić się za Niego to zapłaćcie". Mimo to ks. Konstantynowicz Mszę św. wraz z modłami za Ojczyznę odprawił. W dalszych jednak uroczystościach w dniu tym udziału nie brał.-

1/ Wyznanie rzymsko katolickie

Z większych uroczystości kościelnych, które przypadały na okres sprawozdawczy, były uroczystości św. Stanisława Kostki, w dniu 15.XI. obchodzone szczególnie uroczyście na obszarze diecezji łomżyńskiej, zwłaszcza w samej Łomży, a to z okazji imienin ordynariusza tej diecezji, ks. Stanisława Kostki Łukomskiego. W dniu tym przybyły do Łomży z obszaru całej diecezji delegacje Stowarzyszeń Akcji Katolickiej Męskiej i Żeńskiej. W Domu Katolickim w Łomży odbyły się

./.

dwie uroczystości: poranek oraz w godzinach wieczornych akademia. W obu tych uroczystościach wzięli udział ks biskup Łukomski oraz wielu księży miejscowych i przybyłych. Łącznie z ludnością świecką obecnych było około 700 osób. -

Zaangażowanie duchowieństwa katolickiego w akcji politycznej było nadal żywe. Starostowie powiatów wschodnich informowali, że hasła antyżydowskie coraz intensywniej przenikały na powierzone im tereny. Działo się to nie bez współudziału kleru katolickiego, który drogą tych haseł pragnął zjednać sobie członków na rzecz Akcji Katolickiej. Na terenie pow.sokólskiego gorliwym orędownikiem tych haseł stał się proboszcz parafii w Nowym-Dworze, ks.Stanisław Janczaruk. Według udzielonych informacyj działalność tego duchownego posiadała cechy bardziej agresywne. Na terenie pow.wołkowyskiego w pracach organizacyjnych Str.Narod.brali żywy udział proboszcz parafii w Krzemienicy-Kościelnej, ks.Benedykt Borkowski oraz proboszcz parafii w Mścibowie, ks.Marek Burak. Należy nadmienić, że poziom kulturalny ludności wiejskiej tych obszarów pozwala na zredukowanie programu politycznego Str.Narod.do haseł antyżydowskich.-

Akcja polityczna kleru w diecezji łomżyńskiej doznała pewnego odchylenia. Ekscesy antyżydowskie, jakie ostatnio wydarzyły się na tym obszarze, przekonały kler o niecelowości czynnych wystąpień. Biskup Łukomski udzielił podległemu mu duchowieństwu wyraźnych i stanowczych dyrektyw mających na celu rozwinięcie działalności, któraba zapobiegła czynnym wystąpieniom przeciwko żydom. Proboszcz ze Śniadowa, ks.Władysław Szepietowski został wezwany do Łomży, gdzie biskup Łukomski czynił go odpowiedzialnym za to, że nie umiał wpłynąć na uspokojenie ludności i w ten sposób zapobiec ekscesom. Z Zambrowa przybyła do Starosty Łomżyńskiego delegacja pod przewodnictwem ks.Wiesława Majewskiego, która złożyła gwarancję, że w miej-

125

sowości tej ekscesy nie powtórzą się więcej.-

Z działalności Akcji Katolickiej na uwagę zasługuje odczyt b. posła Romualda Pukjana, wygłoszony dnia 8 listopada w Żydomli pow. grodzieńskiego. Mówca wystąpił przede wszystkim przeciwko komunizmowi w życiu młodzieży, domagając się pomiędzy innymi usunięcia ze szkoły takich wydawnictw jak "Płomyk" i "Płomyczek". Na odczycie było obecnych około 50 osób.- Do Łomży w dniu 22.XI.przybyła literatka Izabela Lutosławska z Warszawy, która w Domu Katolickim wygłosiła odczyt p.t."Co się dzieje w Hiszpanii". Prelegentka omawiała historię Hiszpanii, jej literaturę, zwyczaje ludowe, przyczyny rewolucji i t.p.W treści odczytu uwydatniła, że liberałowie hiszpańscy byli b.krótkowzroczni, jak niedawny prezydent Azana, który dzisiaj jest narzędziem w ręku Mojżesza Rozenberga, urzędującego w Barcelonie. Podała ona również, że komuniści mordują i zabijają ludzi w Hiszpanii, ponieważ wiedzą, że nie ma tam żydów. Podnosiła zasługi generała Franco i innych wodzów powstania. Wreszcie wskazywała na niebezpieczeństwo komunizmu w Polsce i na konieczność zwalczania tego kierunku politycznego we wszelkich jego przejawach. Na odczycie, któremu przysłuchiwali się ks.biskup Łukomski i ks.biskup Dembek, było obecnych około 300 osób.-

2/Wyznanie prawosławne .

Koła t.zw.emigracji rosyjskiej,nie-zadowolone z działalności politycznej biskupa Antoniusza,wszczęły przeciwko niemu ostrą kampanię, której przyczyną jest rzekoma ustępliwość biskupa przed polonizacją cerkwi. Zdaniem tych kół biskup Antoniusz nie bronił dostatecznie stanowczo języka cerkiewno-słowiańskiego w liturgii oraz języka rosyjskiego jako języka nauczania wiernych w cerkwi i w sak
Przeciwko biskupowi Antoniuszowi oddawna były wysuwane zarzuty

./.

homoseksualizmu. Czynili to przeciwnicy biskupa dotychczas w spos
bardziej ogledny. Ostatnie wystąpienia przeciwko biskupowi przybr
znaczanie na sile.- Jako pierwsze stadium ataku obrano petycję skie
rowaną do Metropolity Prawosławnego. Petycję o usunięcie biskupa p
pisało 49 osób z Mikołajem i Michałem Siedlarewiczami na czele. Z
kolei w tym samym celu udała się z Grodna do Metropolity delegacja
w skład której weszli: inż.Aleksy Durhanowicz, b.urzędnik wojewódz
A.Trusowa, obywatelka z pow.grodzieńskiego, A.Sarkaj, J.Łoiski i
P.Kukak. Wreszcie podjęta została kampania przeciwko biskupowi na
łamach nacjonalistycznej prasy rosyjskiej, a w szczególności w "Ru
je Słowo". Podważanie powagi biskupa w sposób tak dotkliwie godzący
w jego opinię utrudnia znacznie obronę ze względu na zajmowane sta
nowisko. Pozycja biskupa jest nadto i z tego powodu przykra, że cz
łonkowie Konsystorza należą do grupy rusofilskiej, upatrującej w
przedsięwzięciach biskupa poczytywane przez nich za "latinizację
cerkwi". Ostatnio wykorzystując brak autorytetu biskupa w związku
wspomnianymi zarzutami, Konsystorz Prawosławny spowodował wydanie
poufnego okólnika uzależniającego odprawianie nabożeństw w języku
polskim od uprzedniego zezwolenia Konsystorza. Okólnik ten został
bezprzecznie wydany w tym celu, by utrudnić korzystanie z uchwał
Synodu Prawosławnego, zatwierdzającej polskie teksty Molebien i Pa
nichidy.- O inspirowanie akcji przeciwko biskupowi podejrzani są
przede wszystkim: Aleksander Dobrowolski, b.wojskowy rosyjski i b.
pracownik Konsystorza, inż.Aleksander Bachanowicz, b.oficer pułku
wojska litewsko-białoruskiego /oddział wojska organizowany przez
Niemców w czasie okupacji/ oraz ks.Ananiasz Sahajdakowski, prawosła
wny dziekan grodzieński i b.kapelan wojskowy w Warszawie. -

126

3/Wyznanie mojżeszowe

Dnia 28.XI.odbyły się konstytucyjne zebrania Rady i Zarządu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Grodnie. Przewodniczącym Rady został Blumsztejn Chaim-Mordko, lekarz, zam.w Grodnie; zastępcą Lewin Ber, właściciel nieruchomości. Na przewodniczącego Zarządu obrano: Abrama Trop Kryńskiego, aptekarza, na jego zastępcę Abrama Braude, buchaltera. Wyżej wymienieni, z wyjątkiem Braudego, należą do ugrupowań prawicowych. Braude jest przedstawicielem Bundu.-

Tego samego dnia Rada Gminy Wyzn.Żyd.w Grodnie powzięła demonstracyjną uchwałę w sprawie zajść antyżydowskich na wyższych uczelniach oraz w sprawie zajść w Przytyku. Dla uwydatnienia treści tej uchwały przytacza się następujące jej punkty: "Gmina wyraża swój najostrzejszy protest przeciwko wszystkim profesorom, którzy stają w jednym szeregu z napadającymi chuliganami i zamiast spełnienia swoich obowiązków objektywnych naukowców, nauczycieli i wychowawców, dodają otuchy ciemnym siłom do barbarzyńskich wystąpień, które są w sprzeczności z prymitywną etyką i moralną kulturalnego Państwa. Gmina wyraża najgłębsze i najgorętsze sympatie dla żydowskiej młodzieży akademickiej prowadzącej odważną i zaciętą walkę o honor i prawa żydowskie wraz z progresywno demokratycznymi odłamami inteligencji polskiej i masą pracującą. Jednocześnie gmina wyraża swoje uznanie wszystkim progresywnym profesorom i wszystkim tym, którzy stoją na straży sprawiedliwości i równouprawnienia żydów jako pełnowartościowych obywateli kraju. Gmina wyraża najlepsze współczucie ofiarom Przytyku i uznania dla obrońców oskarżonych żydów w Lubelskim Sądzie Apelacyjnym na czele z adw.Lejbem Landau za ich odważną godną z odpowiedzialnością obronę. Gmina spodziewa się, że Sąd Najwyższy pomoże wykryć prawdę o tych godnych pożałowania zajściach w Przytyku i doprowadzić do zwycięstwa sprawiedliwości".-

W dniu 22 listopada odbyły się wybory do Rady i Zarządu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Suwałkach. Na przewodniczącego Rady obrano właściciela nieruchomości, dr.Borucha Żylberblata, na jego zastępcę kupca Hirsza Prenowicza. Obaj nie należą do żadnych ugrupowań politycznych i cieszą się dobrą opinią pod względem politycznym i moralnym. Na przewodniczącego Zarządu został wybrany lekarz, dr.Leon Wajsman, a na jego zastępcę rzemieślnik Szachno Finkiel. Wybór Wajsmana został unieważniony, ponieważ Wajsman pełni obowiązki lekarza w szpitalu żydowskim zarządzanym przez Gminę Wyznaniową. Finkiel Szachno jest sympatykiem Bundu, ustosunkowanym do Państwa lojalnie. Z uwagi na unieważnienie wyboru przewodniczącego Zarządu wybory zostaną powtórzone, przy czym zapewne zajdą zmiany na stanowisku przewodniczącego Rady.-

4/ S E K T Y

Sekta Proroka Eliasza. We wsi Cieńkuszki, gm.Narew, pow.bielskiego wyznawcy tej sekty odbyli nabożeństwo w dniu 22 listopada br. Po nabożeństwie kolportowano ulotki w języku rosyjskim wymierzone w swej treści przeciwko duchowieństwu prawosławnemu. Redaktorem i wydawcą tych odezw jest Aleksander Daniluk.-

---ooOoo---

M.O.

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

Nr.PW.163/11/36.

Białystok, dnia 10 grudnia 1936-r.

T a j n e

197

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr.11/36.

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-poli-
-tycznego mniejszości narodowych/

C Z E Ś Ć II - Mniejszości Narodowe.

A. Część ogólna.

Z mniejszości narodowych zamieszkałych na obszarze województwa najżywszą działalność i ruchliwość wykazywali żydzi. Ostatnie ekscesy na wyższych uczelniach, oraz sprawa bojkotu handlu żydowskiego nie schodzą ze szpalt pism żargonowych i poruszane są, jak i w całym kraju przy każdej nadarzającej się sposobności na zebraniach organizacyj politycznych, społecznych w domach modlitwy i t.d. Drugim zagadnieniem interesującym ogół żydostwa były nadal sprawy palestyńskie. W odniesieniu do obecnego rządu daje się zaobserwować widoczną niechęć i duże uprzedzenie.-

Wśród ludności białoruskiej prowadzoną była nadal akcja o szkołę białoruską. Pewne ożywienie i zainteresowanie szerszych sfer spowodowało wprowadzenie polskich tekstów nabożeństw prawosławnych oraz sprawa biskupa Antoniusza, która na skutek artykułu zamieszczonego w "Słowie Wileńskim", odbiła się bardzo głośnym echem wśród ludności prawosławnej i przypieczętowana została ostatecznie złośliwą akcją czynników rusofilskich, prowadzoną od dłuższego czasu przeciw temu biskupowi za jego rzekomą powolność w stosunku do władz polskich.-

Działacze litewscy i kierownicy zlikwidowanych litewskich organizacyj kulturalnych /Rytas i Św.Kazimierza /

prowadzili nadal konspiracyjnie [illegible] pracę separatystyczną w środowiskach litewskich. W okresie sprawozdawczym kładziono głównie nacisk na organizowanie spółdzielni rolniczych, w ramach których, zdaniem sfer kierowniczych litewskich da się najdogodniej ześrodkować całą robotę litewską i realizować wytknięte cele. Według zebranych informacyj kierownicy zlikwidowanych czytelń rytaszowskich i Tow. Św. Kazimierza organizujący obecnie kooperatywy po wsiach litewskich opłacani są nadal z funduszów nadchodzących z Kowna.-

1/ R o s j a n i e .

Rosyjskie Towarzystwo Dobroczynności w Grodnie urządziło w dn. 22.XI.b.r. herbatkę towarzyską /25 osób/ oraz w dn.30.XI.b.r. odbyło doroczne walne zebranie, na którym dokonano wyboru nowych władz.-

W Białymstoku w dn.21.XI.b.r. przy udziale około 150 osób dokonano poświęcenia lokalu Rosyjskiego T-wa Młodzieży. Na całość złożyło się przemówienie prezesa stowarzyszenia, Łukucia Antoniego, na temat zadań kulturalno-oświatowych R.O.M. oraz koncert.-

2/ U k r a i ń c y .

W dniu 22.XI.b.r. na zebraniu oddziału U.K.O. w Białymstoku został wygłoszony referat poświęcony pamięci Ukraińców poległych w Bazarach w 1922 r. Ponadto zebrani uczcili 16 rocznicę przejścia armii ukraińskiej na emigrację /18 osób/.

3/ B i a ł o r u s i n i .

W listopadzie akcja w sprawie szkolnictwa białoruskiego wzmogła się nieco i była prowadzona w pow. grodzieńskim i wołkowyskim.

128

Jak poprzednio kierownictwo akcji spoczywało w rękach komunistów. Zauważyć należy, że szczególnie w pow.grodzieńskim omawiana akcja zyskuje coraz więcej zwolenników. Jak to niejednokrotnie było podkreślane ustosunkowanie się Białorusinów w tym powiecie do wszystkiego co polskie jest wybitnie nieprzychylne.-

Z powodu kilkakrotnego żądania ludności wprowadzenia do świetlicy w Rusmanowcach, gm.Skidel,pow.grodzieńskiego, utrzymywanej przez T-wo Opieki z gen.Zamorską na czele,języka białoruskiego, świetlica ta została przeniesiona do Skidla.-

Charakterystycznym przykładem nastrojów okolicznej ludności białoruskiej jest odpowiedź 7-letniego chłopca-Białorusina, pozostającego od szeregu miesięcy pod opieką świetlicy, który na pytanie co będzie robił jak wyrośnie na mężczyznę odrzekł, iż "będzie rżnąć Polaków".-

W okresie sprawozdawczym stwierdzono w pow.wołkowyskim zbieranie przez Zarząd Główny T-wa Szkoły Białoruskiej danych co do b.kół T.S.B. w powiecie oraz stosowanych do nich represji ze strony władz administracyjnych i policji. Materiały te miały być wykorzystane w "Białej Księdze", którą TSB. zamierzało wydać w związku z 15-leciem swego istnienia.

4/ Niemcy.

W listopadzie b.r. zgłoszono powstanie oddziałów Niemieckiego Związku Ludowego w Białymstoku i os.Michałowo w pow.białostockim.-

5/ Litwini.

Akcja litewska w poszczególnych powiatach w m-cu sprawozdawczym przedstawiała się następująco.

Powiat brodzieński

Na skutek agitacji Jaukiewicza Alfonsa b.prezesa rozwiązanego oddziału Lit.T-wa Św.Kazimierza w Kopieniszkach, gm.Marcinkańce i Samokarówny Józefy, kierowniczki takiegoż oddziału w Krokszlach, pow.wileńsko-trockiego, zostały zbojkotowane kursy oświaty pozaszkolnej oraz kroju i szycia urządzone przez kier. publ.szkół powsz. w Kopieniszkach i Szumach, gm.Jeziory.

Działalność Samokarówny została scharakteryzowana w piśmie z dnia 30.XI.b.r. Nr.PP.976/36.T.

W dn.1.XI.b.r. Suchocki Teofil wespół z członkami rozwiązanego oddziału Lit.T-wa Św.Kazimierza w Marcinkańcach zebrał w godzinach popołudniowych około 40 osób młodzieży w pobliżu cmentarza w miejscu, gdzie w 191- r. z polecenia władz administracyjnych został usunięty krzyż, pomalowany narodowymi barwami litewskimi i odśpiewali tam hymn litewski. Na wniosek Korsaka Adolfa zgromadzeni udali się na cmentarz i nad grobem litewskiego żołnierza również odśpiewali hymn litewski, po czym tenże Korsak w krótkim przemówieniu wezwał do walki za Litwę i o wyzwolenie.

Następnie pod kierownictwem Suchockiego odśpiewano kilka pieśni litewskich, a mianowicie rozpoczynającą się od słów: " My bez Wilna żyć nie możemy, Wilno odbierzemy i do Litwy przyłączymy".

W dniu 16.XI.b.r. w mieszkaniu nauczyciela publ.szkoły powsz. w Kobelach, gm.Jeziory, Krywela Kazimierza, odbyło się poufne zebranie b.nauczycieli litewskich i b.kierowników czytelń rytasowskich, w którym m.in. uczestniczyli: Suchocki Teofil, Krywel Kazimierz, Nowicki Jan, Wołłączkis Piotr, Widziunas Józef, Makarewicz Wincenty, Mudonas Jan, Nymaszówna Elżbieta, Panawasówna Urszula i Jezukiewicz Antoni. W toku obrad nad poczynaniami na odcinku litewskim zastanawiano się nad pozyskaniem zaufanej osoby, któraby pełniła pomiędzy nimi a władzami litewskimi funkcję kasiera. Wybór padł na Jackiewicza Stefana, s.Dominika i Doroty z Konstanty-

129

nowiczów, ur.23.III.1908 r. w Paulach, gm.Orany,pow.wileńsko-trockiego, zam. w Kobelach, gm.Marcinkańce,który wezwany na zebranie wybór przyjął.-

Po kilku dniach Jackiewicz w nieznanym celu był wysłany przez Nowickiego Jana do Litwy i po powrocie stamtąd złożył mu oraz Krywelowi Kazimierzowi sprawozdanie. Treść sprawozdania nie jest znana, ustalono jedynie, że Jackiewicz był b.życzliwie przyjęty w Litwie i otrzymał wynagrodzenie pieniężne. Udając się do Litwy Jackiewicz przekraczał granicę w okolicy Oran, ułatwiła mu to, jakoby jego ciotka zam. w Oranach.-

W dniu 28.XI.b.r. Suchocki Teofil wezwał Jezukiewicza Antoniego i Molina Feliksa, b.kierowników czytelń T-wa "Rytas", którym oświadczył, iż w czasie ostatniego pobytu w Wilnie otrzymał polecenie od ks.Czybirasa rozpoczęcie na wiosnę przyszłego roku budowy domu ludowego w Marcinkańcach, do którego budulec już jest przygotowany. W przewidywaniu trudności ze strony władz Suchocki ma nabyć plac na swoje nazwisko i również na swoje nazwisko zabiegać o wydanie zezwolenia na budowę .

Po wybudowaniu domu Suchocki ma zawrzeć fikcyjną umowę o wydzierżawieniu go spółdzielni "Artojaś" w Marcinkańcach.-

Jednocześnie Suchocki wypłacił Molisowi i Jezukiewiczowi pensje po 140 ł. oraz polecił powiadomić Panawasównę Urszulę i Widziunasa Józefa by również zgłosili się do niego po odbiór pieniędzy.

W dniu 30.XI.b.r. w Kopieniszkach została otwarta filia spółdzielni spożywców "Galibe" istniejącej w Kobelach i pozostającej pod kierownictwem Nowickiego Jana..

Zakładanie filij przez "Galibe" jest przewidziane w jej statucie.-

Takież filie Nowicki zamierza otworzyć w krótkim czasie w Randomańcach, Rotnicy i Nerowie.

Powiat Suwalski.

Podobnie jak Suchocki Teofil w pow.grodzieńskim najżywotniejszą rolę w pow.suwalskim odgrywa inż.agronom Pojawis Jan. W okresie sprawozdawczym wykazał on b.dużą ruchliwość w kierunku rozszerzenia sieci spółdzielni spożywców i organizowania litewskich zespołów przysposobienia rolniczego.-

Dotychczas Pojawis zorganizował 19 takich zespołów, z których 12 powstało w miejscowościach, gdzie zostały zlikwidowane organizacje litewskie .-

Zespoły te zgłasza w referacie rolnym Wydziału Powiatowego oraz w OTO i KP. W końcu listopada przodownicy zespołów zostali wysłani na tygodniowy kurs do Szkoły Rolniczej w Kukowie.-

Jednocześnie zaś Pojawis wraz ze swoją siostrą przystąpił do organizowania litewskich kół gospodyń wiejskich. Na skutek tej akcji 20 kobiet narodowości litewskiej wystąpiło z Koła Gospodyń Wiejskich w Wojtokiemiach, gm. Sejwy, nie motywując swego kroku.-

Akcja ta najprawdopodobniej jest popierana przez Lit.T-wo Re Rolnicze i inspirowana przez-czynniki litewskie w Wilnie i ma na celu odsepsrowanie Litwinów od organizacji polskich oraz uzyskanie legalnych podstaw do dalszego kierowania młodzieżą litewską. Ponadto Pojawis dążył do założenia spółdzielni spożywców w Sejnach i w tym celu zwołał na dzień 14.XI.b.r. zebranie, na którym część uczestników zebrania wystąpiła przeciw Pojawisowi. Wobec wynikłego na tym tle zamieszania zebranie zostało rozwiązane /150 osób/. Drugie zebranie, zwołane w tejże sprawie we wsi Szklarnia, gm.Krasnowo na dzień 28.XI.b.r. nie doszło do skutku, wobec zatrzymania organizatorów i rozpędzenia uczestników przez patrol KOP., bowiem Szklarnia leży w strefie nadgranicznej, zaś Pojawis nie ubiegał się w KOP-ie o zezwolenie na urządzenie zebrania.-

130

W dniu 2?.XI.b.r. za zgodą Starostwa w mieszkaniu prezesa oddziału T-wa Św.Kazimierza w Klejnach, odbyło się przedstawienie amatorskie w obecności około 100 osób. Przybyły na przedstawienie Pojawis wzywał obecnych do urządzenia zebrania organizacyjnego spółdzielni w Sejnach.-

6/ Żydzi.

W życiu mniejszości żydowskiej nie zanotowano momentów zasługujących na specjalne wyróżnienie. Stale rozszerzający się bojkot ekonomiczny i przyjmujący w ośrodkach endeckich formy zorganizowane powoduje pogłębienie się wśród Żydów nastrojów pesymistycznych.-

Momenty gospodarcze poruszane są na każdym niem. odczycie i zebraniu, przy czym ugrupowania sjonistyczne podnoszą swoje zastrzeżenia do rządu za tolerowanie bojkotu oraz brak wyjścia z powodu ograniczeń emigracyjnych.-

Sytuację starają się wykorzystać ugrupowania socjalistyczne dla zwalczania sjonistów i rozszerzania swoich wpływów, krytykując jednocześnie wystąpienie delegata Polski w Genewie w sprawie emigracji oraz stanowisko Żabotyńskiego w tejże sprawie.-

Z E S T A W I E N I E

imprez urządzonych przez organizacje żydowskie w listopadzie 19

Nazwa organizacji.	Zgromadzenia.	Odczyty.	Obchody i akadem.	Przedstawienia i zabawy.	Ilość osób razem.	Rozpiętość od	do	Doch w zło
Sjoniści Ogólni	1	4	-	-	640	100-	200	
Sjoniści Rewizjon.	-	4	-	-	450	50-	200	
Poalej Sjon Prawica	-	2	-	-	140	60 -	80	
B u n d	1	1	-	-	650	150-	500	
Liga Pomocy Pracującym w Palestynie	1	1	-	-	317	67-	250	
Kultur Liga	-	5	-	-	472	22-	200	
Stow. Wychow. Fiz. "Jutrznia"	1	-	-	-	19			
Hechaluc Hac ir	-	-	1	-	80			
Stow. Kult.-Oświa.. "Frejhejt"	-	3	-	-	270	40-	80	4
Tarbuth	1	2	-	1	?			
Zjednoczeni. Szk i Żydowskich	-	1	-	-	200			
Stow. Kobiet Żydow. "Wizo"	1	2	-	-	125	32 -	53	
Linas Hacedek	-	2	-	-	60	30		
T-wo Opieki nad Sierotani "Centas"	-	1	-	-	63			
T. O. Z.	3	-	-	-	?			
T-wo Gimn. "Makabi"	2	-	-	-	160			
T-wo Popierania Żyd. Sztuki Scenicznej	1	-	-	1	360	100-	260	2

H. F

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno Polityczny

Nr PN.163/12/36

Sytuacyjne Sprawozdanie Miesięczne Nr 12 za miesiąc grudzień 1936 roku

Białystok, dnia 10 stycznia 1937 roku

Tajne

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I. Polityczny

w Warszawie.

131

Urząd Wojewódzki przedkłada w 4 egzempl./Nr.ewid.1,2,3 i 4/

Miesięczne Sprawozdanie Sytuacyjne Nr.12/36.

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

Za wojewodę

Dworak

/ A. Dworak /
Naczelnik Wydziału Społeczno-Polit.

Otrzymują do wiadomości:

Urząd Wojewódzki Wileński	Nr.5	-	1 egz.
" " Nowogródzki	" 6	-	1 "
" " Poleski	" 7	-	1 "
" " Lubelski	" 8	-	1 "
" " Warszawski	" 9	-	1 "
" " Łódzki	" 10	-	1 "
" " Tarnopolski	" 11	-	1 "
" " Stanisławowski	" 12	-	1 "
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie	" 13	-	1 "
" " " " w Wilnie	" 14	-	1 "
" " " Okręgowego w Białymstoku	" 15	-	1 "
" " " " w Grodnie	" 16	-	1 "
" " " " w Łomży	" 17	-	1 "
" " Wydz.Zam.Sądu Okr.w Suwałkach	" 18	-	1 "
Ekspozytura Nr.1.Oddz.II.Szt.Gł. w Wilnie	" 19	-	1 "
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III.w Grodnie	" 20-21	-	2 "
" " " DOK. I. w Warszawie	" 22	-	1 "
" " " DOK.IX. w Brześciu n/B.	" 23	-	1 "
K.O.P."Brygada Grodno" w Grodnie	" 24	-	1 "
Panowie Starostowie Powiatowi Wojew.Białostockiego	" 25-36	-	12 "
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku	" 37	-	1 "
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku	" 38	-	1 "
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku	" 39	-	1 "
Archiwum	" 40-42	-	2 "
Odbiór			42 egzemp

H.F.

LUBELSKI URZĄD WOJEWÓDZKI
Podano dn. 16 STCZ. 1937 192 r.
Zał.
W 10

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
WYDZIAŁ SPOŁECZNO-POLITYCZNY

T A j N E !

Nr.PN.163/12/36

Białystok,dn. stycz.1937r.

132

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr.12/36

/z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych/.-

C Z Ę Ś Ć I - Polskie życie polityczne

A. Sytuacja Ogólna .

a/Nastroje, ogólna charakterystyka życia politycznego i sytuacja gospodarcza.-

Ogólna sytuacja polityczna w miesiącu sprawozdawczym w porównaniu z okresem poprzednim większym zmianom nie uległa.-

Zainteresowanie ludności było w dalszym ciągu skierowane na dość naprężoną sytuację międzynarodową. Z zagadnień wewnętrznych pewne zainteresowanie wzbudziło zwołanie Sejmu i Senatu na sesję zwyczajną. Cała jednak uwaga i zainteresowanie ogółu skierowane było na sprawę bojkotu handlu żydowskiego. Zjawisko to nie straciło nic na aktualności i popularności. W drugiej zwłaszcza połowie grudnia ub.r., a szczególnie w okresie przedświątecznym została nasilona akcja bojkotowa przez Str.Narod.i czynniki kupieckie polskie, która wprawdzie utraciła charakter blokady sklepów żydowskich i terroru, niemniej jednak wymagała bardzo wzmożonej czujności organów bezpieczeństwa, ze względu na naprężenie i zaostrzenie nastrojów, wywołane przez czynniki kierujące bojkotem. Wogóle okres grudniowy znamionuje duże zaostrzenie i wzrost nastrojów antysemickich, połączonych z szeregiem wybryków łobuzerskich i ekscesami

./.

tak w czasie targów i jarmarków, jak również w porze nocnej. Tak zwane "pikietowanie" sklepów i straganów żydowskich trwa w dalszym ciągu. Akcja ta wspomagana jest materialnie przez kupców chrześcijańskich, którzy wpłacają na ten cel pewne kwoty. Opisane metody bojkotu wywołują reakcję kupców żydowskich i w wielu miejscowościach zauważono próby organizowania przez nich bojówek antybojkotowych z pośród bezrobotnych.-

Jeżeli chodzi o charakterystykę poszczególnych ugrupowań politycznych polskich, to sytuacja przedstawia się następująco:

Stronnictwo Narodowe: cechowało w okresie sprawozdawczym duże zespolenie się organizacyjne i rozrost placówek zwłaszcza w pow.łomżyńskim, wysoko-mazowieckim, ostrowskim, białostockim i ostrołęckim. W akcji Str.Narod.dała się zauważyć pewnego rodzaju planowość w programieinterwencji gospodarczej, co w znacznej mierze dzieje się pod wpływem duchowieństwa. Przejawia się to w tendencjach: wysyłania ludzi z poszczególnych terenów na kursy czapkarskie, powroźnictwa i in., zakładania sklepików chrześcijańskich i kas pożyczkowych bezprocentowych. Zamiast ekscesów antyżydowskich Str.Narod.zastosowało z całą zaciętością "pikietowanie" sklepów żydowskich oraz represje w stosunku do chrześcijan kupujących u żydów. Na zmianę metody walki z handlem żydowskim wpłynęło niewątpliwie stanowisko starszego i poważniejszego społeczeństwa, które uważa, że urządzanie ekscesów antyżydowskich do niczego nie doprowadzi, oraz obawa działaczy narodowych przed dostaniem się do Berezy. Jedynie w pow.wysoko-mazowieckim ekscesy i wybryki, mimo kilkakrotnych ostrzeżeń prezesa Zarządu Pow.Str.Narod.i innych działaczy przed konsekwencjami, nie ustawały. To też wobec braku dobrej woli ze strony Zarządu Pow.Str.Narod.do powstrzymania młodzieży od popełniania ekscesów

./.

133

dwóch najwybitniejszych działaczy Stronnictwa, t.j.prezesa Zarz Pow.Mariana Jursza oraz referenta organizacyjnego Albina Organińskiego w nocy z dnia 19 na 20 grudnia ubr.aresztowano i osadzono w Berezie Kartuskiej. Wprawdzie posunięcie to wywołało wśród młodzieży endeckiej duże wzburzenie, wyrazem czego było najście na posterunek PP.w Czyżewie oraz drobne ekscesy w czasie jarmarku, niemniej jednak przyczyniło się do dezorganizacji Zarządu Powiatowego Str.Narod., wywołując przerwę w jego pracy.-

P.P.S. C.K.W. większej działalności w miesiącu sprawozdawczym nie przejawiło. OKR.w Białymstoku ograniczył się jedynie do prac organizacyjnych, starając się z jednej strony zapełnić luki, jakie powstały w partii i jej przybudówkach po ustąpieniu Kapitułki, z drugiej strony pchnąć cały aparat na tory żywszej działalności. Dużo wysiłków poświęcono TUR-owi, dążąc do usunięcia go z pod wpływów komuny. Pozatem PPS.CKW.przejawiło pewną działalność w pow.wołkowyskim za pośrednictwem ZZK.oraz w powiecie wysoko-mazowieckim, gdzie na podkreślenie zasługuje pewien wzrost wpływów PPS.CKW.na terenie Sokół, Wysokiego-Mazowieckiego oraz gminy Klukowo, zwłaszcza wśród mas bezrobotnych i robotniczych. Jest to odruch częściowo popierany przez czynniki żydowskie, które przez te posunięcia pragną przeciwstawić się działalności bojkotowej Str.Narod.wzorują się bowiem na Łapach, które mimo że położone są wśród wsi, zamieszkałych przez sympatyków Str.Narod., dotychczas nie zaznały skutków akcji bojkotowej, ze względu na wrogie nastawienie do tejże akcji czynników z pod znaku PPS.CKW.-

Stronnictwo Ludowe w okresie sprawozdawczym żadnej działalności nie przejawiło. Wprawdzie w niektórych powiatach, zwłaszcza w suwalskim, białostockim i szczuczyńskim były próby wzmożenia akcji, jednak nie wywołały one oddźwięku wśród bier-

./.

nych i zniechęconych do tego stronnictwa jego członków. W ostatnim czasie daje się zauważyć dużą utrata wpływów Str.Lud.na rzecz Str.Narod.i "Kadzichłopów" wśród wielu zaś członków Str. Ludow., zwłaszcza w pow.szczuczyńskim, widać wyraźne tendencje komunistyczne. W okresie sprawozdawczym ustała nawet prowadzona intensywnie w listopadzie ub.r.walka z "Kadzichłopami".-

Kadra Działaczy Chłopskich. W okresie sprawozdawczym nie zaobserwowano bardziej charakterystycznych momentów.Działalność swoją Kadra Działaczy Chłopskich ograniczyła jedynie do kolportażu "Sztandaru Chłopskiego".-

Obóz prorządowy. Tak jak i w okresach poprzednich żadnej działalności politycznej nie zaobserwowano. Działacze prorządowi ograniczyli się jedynie do prac w organizacjach społecznych i udziału w akcji społecznej. Brak ram organizacyjnych i haseł spowodował, że działacze b.czynni kiedyś i biorący udział w życiu politycznym, stali się bierni i wyczekujący powołania ich znowu do czynnego udziału w życiu społecznym i politycznym.-

Sytuacja gospodarcza: W grudniu ub.r.sytuacja pod względem gospodarczym gruntowniejszym zmianom nie uległa, jednak z uwagi na to, że sezon robót publicznych zakończono, nadto unieruchomiono z braku surowców lub zamówień szereg fabryk i zakładów drzewnych, bezrobocie wzrosło. Okres sprawozdawczy cechuje stabilizacja cen artykułów pierwszej potrzeby. Stała zwyżka cen na zboże i bydło była przyjęta z dużym zadowoleniem wśród sfer rolniczych.-

W przemyśle włókienniczym sytuacja w grudniu uległa dużej poprawie spowodu dużych zamówień eksportowych i wojskowych. Jedynie fabryki mniejsze nie obejmujące całości produkcji stoją /wykańczalnia i t.p./. Akcja pomocy zimowej daje na ogół niezłe wyniki, ostatnio jednak dało się zauważyć pewne rozdrażnienie

./.

134

wśród bezrobotnych, a to w związku z przyjętą w ostatnich dniach grudnia zasadą, że akcja Komitetu obejmować będzie tylko zarejestrowanych w Funduszu Pracy. Pomimo rozpoczętej przez Komitety zimowej pomocy akcji dożywiania dzieci bezrobotnych tu i ówdzie ujawniono stawiane przez bezrobotnych bardziej stanowczych żądań a nawet są czynione próby zorganizowania bezrobotnych w związku zawodowym robotników, by w ten sposób z większą siłą wystąpić z żądaniem o przyjęcie bezrobotnym z wydatniejszą pomocą w postaci wydawanie artykułów spożywczych.-

W związku z akcją bojkotową żydów daje się zauważyć powstawanie coraz większej ilości chrześcijańskich sklepów po wsiach i miasteczkach.-

b/ Przegląd prasy

1/Przegląd treści:

Prasa miejscowa w szeregu artykułów w dalszym ciągu propagowała akcję pomocy zimowej bezrobotnym, poza tym ograniczała się tylko do kroniki wydarzeń w województwie oraz poruszała pewne sprawy o charakterze lokalnym.-

Prasa żydowska zajmowała się b.żywo sytuacją w Palestynie, ruchem antysemickim i kwestją uboju rytualnego.-

2/Nowe czasopisma:

"Kolner Cajtung" w m.Kolnie, pow.Kolneński z dnia 16.XII. 1936r., redaktor odpowiedzialny: Jankiel-Gerszk Urwicz, wydawca: organizacja sjonistyczna w Kolnie.-

3/Przestały wychodzić:

"Echo Suwalskie" /dziennik/ w dn.24.XII.1936r.spowodu konkurencji ze strony czasopism "Dzień Ziemi Suwalskiej" i "Dzień Dobry" oraz bojkotu przez pewną część społeczeństwa za napastli-

we artykuły, redagowane przez B.Skąpskiego.-

4/Konfiskaty i procesy prasowe:

1/Dnia 4.XII.obłożono aresztem czasopismo "Dziennik Kresowy" Nr. 333 z dn.4/5 grudnia 1936r.za umieszczenie art.pt."Od szczytu potęgi na dno upadku moralnego. Kulisy kariery i homoseksualnych brudów. Ciężkie zarzuty pod adresem prawosławnego biskupa Antoniusza", zawierający cechy przestępstwa z KK. Dnia 23.XII. 1936r.Sąd Okręgowy w Grodnie zatwierdził tę konfiskatę.-

2/Dnia 23.XII.Sąd Okręgowy w Białymstoku zatwierdził areszt, nałożony przez Starostwo Grodzkie w dniu 10.XII.1936r.na broszurę pt."Zbiór Piosenek" w wydaniu Józefa Kopy, zawierającą w piosence pt."Niedola gospodarza" cechy przestępstwa z art.170 K.K.-

3/Dnia 11.XII.Sąd Grodzki skazał redaktora odpow.gazety "Grodner Sztyme" na jeden tydzień aresztu za umieszczenie szczegółów śledztwa w sprawie podłożenia bomby pod lokal TOZ.-

4/Dnia 22.XII.Sąd Grodzki w Grodnie skazał red.odpow.niewychodzącego już dziennika pt."Grodzieński Ekspress Poranny" na 3 miesiące aresztu i 300 zł.grzywny z zamianą wrazie nieściągalności na 30 dni aresztu za umieszczenie artykułu znieskawiającego Naczelnika I Urzędu Skarbowego w Grodnie.-

B. Polski legalny ruch polityczny .

1/Obóz prorządowy

W obozie prorządowym objawów działalności politycznej nie zaobserwowano. Poszczególni działacze jak i organizacje prorządowe brały jedynie udział w zbiórkach na pomoc zimową dla bezrobotnych. Jedynie w pow.grodzieńskim grupa prorządowców z po[illegible]na-

135

ku senatora Terlikowskiego prowadziła wspólnie z kupiectwem chrześcijańskim akcję polszczenia handlu. Wydane były nawet ulotki przez kupców chrześcijan w porozumieniu i przy współudziale Str. Narod. Usiłowano również wznowić wydawnictwo gazety o charakterze narodowo-państwowym" przy współudziale endeków i prorządowców, której celem byłoby szerzenie antysemityzmu, jednak mimo wciągnięcia do tej akcji Związku Rezerwistów, akcja z powodu trudności materialnych upadła.-

2/Kadra Działaczy Chłopskich

- Żadnej działalności w miesiącu sprawozdawczym nie przejawiła.-

3/Stronnictwo Narodowe .

Jak zaznaczono w części ogólnej Str.Narod.prowadziło w okresie sprawozdawczym b.ożywioną akcję organizacyjną i bojkotową. Bardzo intensywną działalnością odznaczyły się przede wszystkim Zarządy Powiatowe w Białymstoku, Wysokiem-Mazowieckiem, Mołkowysku i Ostrowi-Mazow.-

Szczególny nacisk kładzie obecnie Str.Narod.na werbowanie do Str Narod.ludzi młodych do lat 36 oraz kobiet, które jako gospodynie łatwiej mogą się przyczynić do bojkotu gospodarczego żydów. Zarząd Okr.w Białymstoku duży nacisk położył również na dyscyplinę i sprawność organizacyjną członków, przy czym postanowiono zbudować poszczególne koła i sprawdzić, czy członkowie szybko stawiają się na wezwanie. W okresie przedświątecznym wzmogła się szczególnie akcja bojkotowa, prowadzona przez ustawianie "pikiet" i kolportowanie ulotek antyżydowskich. Akcję tę prowadziła

ze szczególnym zapałem studenci uniwersytetów, bawiący na feriach, którzy byli pod świeżymi wrażeniami zajść na uniwersytetach.-

W związku z akcją bojkotową powstaje po wsiach i miasteczkach coraz więcej sklepów chrześcijańskich, poza tym Str.Narod.prowadzi ewidencję wszystkich sklepów i warsztatów rzemieślniczych chrześcijańskich, starając się sprowadzić kupców i rzemieślników z Poznańskiego, którzyby zajmowali placówki dotychczas opanowane przez żydów.-

Jeżeli chodzi o działalność Str.Narod.w poszczególnych powiatach, to powiaty wschodnie, podlegające Zarządowi Okręgowemu w Białymstoku, cechuje duże umiarkowanie - jeśli chodzi o akcję antyżydowską. Zarządy Powiatowe zwracają uwagę na to, by coraz więcej szerzyć bojkot ekonomiczny, a unikać ekscesów i burd. Dlatego też w powiatach tych,poza drobnymi wybrykami łobuzerskimi, większych zajść nie było.-

Jedynie w części pow.bielskiego, sąsiadującej z pow.wysokomazowieckim, a zwłaszcza w Ciechanowcu, podlegającym obecnie organizacyjnie Zarz.Pow.Str.Narod.w Wysokiem-Mazowieckiem, było kilka poważniejszych burd antysemickich. Mianowicie w dniu 10.XII.przybyło z os.Ciechanowiec /pow.wysoko-mazowiecki/ do m.Ciechanowca w czasie targu około 100 członków Str.Narod., którzy wywołali zbiegowisko i w pewnym momencie przywódca całej grupy Zawistowski Stanisław, mieszk.wsi Usza-Mała, pow.wysoko-mazowieckiego, podał znak gwizdnięciem i rozpoczęto wywracanie straganów żydowskich. Wywrócono kilka straganów, wybito kilka szyb w domach żydowskich i poturbowano kilka osób narodowości żydowskiej. Również w dniu 21 grudnia przybyły do m.Ciechanowca z os.Ciechanowiec dwie grupy narodowców w liczbie po 100 osób pod dowództwem Kotosa ze wsi Kuczyn i Skowrońskiego Juliana zastępcy sołtysa ze wsi Łuniewo, gm.Klukowo,pow.wysoko-mazow. Bojówki te wywołały zbiegowisko i wraz z zebranym tłumem

./.

136

rozrzucały kilka straganów. Oprócz tych dwóch większych zajść członkowie Str.Narod.usiłują na każdym niemal targu w Ciechanowcu wywołać ekscesy, podburzając przybyłych na targ włościan i rozdając ulotki. Ostatnio Ciechanowiec stał się drugim punktem łatwozapalnym w województwie, podobnie jak Czyżew w pow.wysoko-mazow. Zarząd Główny Str.Narod.w Warszawie, chcąc usunąć zbyt powolny w swej działalności i przeciwny ekscesom Zarząd Pow.Str.Narod.w Bielsku od wpływu na kierownictwo akcją stronnictwa w Ciechanowcu i okolicy wyłączył miasto i gminę Ciechanowiec organizacyjnie od Zarządu Pow. Str.Narod.w Bielsku i podporządkował je Zarządowi Pow.Str.Narod.w Wysokiem-Mazowieckiem.-

Z innych powiatów, wchodzących w skład okręgu białostockiego dużą ruchliwość przejawiło Str.Narod.w Białymstoku i pow.białostockim, gdzie odbyto trzy zgromadzenia i 6 zebrań oraz w pow.wołkowyskim, gdzie w ciągu grudnia odbyło się 9 zebrań i powstało 6 nowych kół. W powiatach tych działa głównie Dryl Sylwester, sekretarz Zarządu Okręgowego, Powiatowego i Grodzkiego w Białymstoku. On też w Białymstoku zorganizował kurs instruktorski, w którym wzięło udział 17 członków z Białegostoku i okolicy.-

Jeżeli chodzi o okręg łomżyński, któremu podlegają powiaty łomżyński, ostrołęcki i szczuczyński, to cechowała go w okresie sprawozdawczym dążność do konsolidacji kół, duże zespolenie się wewnętrzne stronnictwa i rozrost placówek z jednej strony, z drugiej zaś - położenie wielkiego i skutecznego nacisku przez władze Str.Narod.na zachowanie spokoju i niedopuszczenie do ekscesów. Nad władze powiatowe Stronnictwa wpłynęły na usunięcie pewnych momentów zewnętrznych w swej akcji bojkotowej, a mianowicie wyrugowały z rozwadzanie pikiet czwor ami, noszenie przez członków Str.Narod.kijów-pałek, meldowanie się na posterunkach PP.oraz zmniejszyły ilość wypadków bojkotowania przy użyciu siły. Jakkolwiek zatem w okresie

sprawozdawczym zwiększyła się ilość miejscowości, w których stosowany jest bojkot przez wystawianie pikiet /zwłaszcza w pow.łomżyńskim/ to nie mniej jednak formy tego bojkotu nie zmuszają organów bezpieczeństwa do interwencji. W całej akcji Str.Narod.zauważyć się daje duża planowość i rozwaga, zwłaszcza jeśli chodzi o interwencję gospodarczą. Wskutek tego akcja bojkotowa w wielu miejscowościach działa przygnębiająco na kupców żydowskich, którzy twierdzą, że od nowego roku nie będą wykupywać świadectw przemysłowych wobec braku możności prowadzenia handlu.-

Poza akcją bojkotową, dążnością do zespolenia się wewnętrznego główny wysiłek Str.Narod.w okręgu łomżyńskim, a zwłaszcza w pow. łomżyńskim skierowany jest do walki z O.N.R., której działalność Str.Narod.uważa za szkodliwą, zwłaszcza dla siebie. W dniu 6 grudnia odbyła się w Łomży odprawa kierowników kół i obwodów, w której wzięło udział około 150 osób.-

Na odprawie tej delegat Zarz.Głównego Str.Narod.w Warszawie Józef Przybyszewski, który od kilku tygodni pełni funkcję referenta propagandowo-organizacyjnego Zarz.Gł.w dłuższym przemówieniu nawoływał do zwalczania O.N.R., twierdząc, że należy ją tępić z całą bezwzględnością narówni z komuną. Na odprawie tej również omawiana była sprawa organizacji Straży Porządkowej; przy czym obecny tam Stanisław Dyspolski, Kier.Wydz.Organizacyjnego w Zarz.Pow.Str.Narod. w Ostrołęce nawoływał do zachowania w tajemnicy wszelkich wiadomości o Straży Porządkowej oraz zalecał, by wybierano do niej jedynie ludzi młodych, zdrowych, którzy odbyli służbę wojskową i nie nadużywają alkoholu.-

Po odprawie odbyła się konferencja okręgowa Str.Narod., w której wzięli udział Józef Przybyszewski, Stanisław Dyspolski, Gapski Kazimierz, kierownik wydz.organ.Zarz.Pow.Str.Narod.w Grajewie, Jan Strzelecki, sekretarz Zarz.Pow.Str.Narod.w Łomży i Stanisław

./.

137

łomżowski p.o.prezes Zarz.Pow.w Łomży.Na konferencji tej ustalono plan akcji antyżyd. i organizacyjnej Okręgu Łomżyńskiego, omówiono sprawę fundacji sztandaru Str.Nar. dla pow.łomżyńskiego oraz opracowano wytyczne w zwalczaniu O.B.N.

Z innych momentów działalności Str.Nar.w Okręgu Łomżyńskim na uwagę zasługuje kurs samorządowy dla członków Str.Nar. zorganizowany w dniu 20.XII.ub.r. w Łomży, w którym wzięło udział około 150 osób z terenu pow.łomżyńskiego. Na kurs ten przybyli b.poseł Staniszkis Witold, prezes Zarz.Okr.Str.Nar.w Łomży i Olszyna referent samorządowy Zarz.Gł.Str.Nar. Na zebraniu tym omówiono ostatnie wybory sołtysów w pow.łomżyńskim, przy czym stwierdzono, że 85% wybranych sołtysów jest albo członkami albo sympatykami Str.Nar. Następnie Olszyna szczegółowo omówił ustawę samorządową i pouczył zebranych w jaki sposób należy składać protesty wyborcze. Drugi referat wygłosił Staniszkis, który omówił sprawę zjazdu działaczy wiejskich Str.Nar.,który ma się odbyć w Warszawie w dniu 11.I.1937 r. Ostatni przemawiał Jan Strzelecki, który zalecał wielką ogłędność i umiarkowanie w prowadzeniu bojkotu, by nie wywoływać ekscesów.-

Jeżeli chodzi o powiaty zachodnie należące do Okręgu Warszawskiego Str.Nar.a mianowicie pow.wysoko-mazow. i ostrowsko-mazow., to sytuacja tam nadal jest naprężona. Grudniowy okres sprawozdawczy znamionuje szczególnie w południowej i południowo-zachodniej części pow.wysoko-mazow. /w gm.Dmochy-Glinki,os.Czyżew,w gm.Klukowo- os.Ciechanowiec/ wzrost nastrojów antysemickich, połączonych z szeregiem wybryków łobuzerskich i ekscesami. Ponieważ ekscesy i wybryki mimo ostrzeżeń przed skutkami prezesa i członków Zarz.Pow. w Wysokiem-Mazow. powtarzały się, dwóch najwybitniejszych działaczy Str.Nar.a mianowicie Jursza Mariana, prezesa Zarz.Pow. i Organińskiego Albina,kier.obwodu czyżewskiego i red

organiz.Zarz.Pow. osadzono w dniu 20.XII.ub.r. w Berezie. Kierownictwo stronnictwa na terenie powiatu przejął referent organizacyjny Jan Pogorzelski /b.więzień Berezy/ wraz z p.o.sekretarza Zarz. Pow. Żukowskim Stefanem. Do pracy organizacyjnej przystąpił również spowrotem dotychczasowy kierownik obwodu Dąbrówka-Kościelna Stanisław Skrzeszewski, który po znanych zajściach w Wyszonkach przez długi czas ukrywał się.-

Okres sprawozdawczy znamionuje silny rozrost placówek Str.Nar. w tych powiatach /6 w pow.wysoko-mazow., 14 w ostrowskim-maz./. W okresie tym zanotowano kilkanaście wybryków antyżydowskich większych /bicie szyb, przewracanie wiatraków i stragenów żydowskich/ i cały szereg drobnych. Nasilenie akcji bojkotowej miało miejsce, jak już wspomniano w części ogólnej, szczególnie w okresie świątecznym. Bojkot, mimo że był przeprowadzony nie w charakterze blokady lub terroru, lecz przez agitowanie i uświadomianie chrześcijan, to jednak ze względu na zaostrzone nastroje sytuacja wymagała ustawicznej czujności organów bezpieczeństwa.

Ruch organizacyjny oraz ilość odbytych zgromadzeń i zebrań Str.Nar. ilustruje podane niżej zestawienie.

Powiat.	Zgromadzenia			Zebrania			Jednostki organizacyjne	
	Ilość	Frekwencja Ogólna	Rozciągł.	Ilość	Frekwencja Ogólna	Rozciągł.	Nowe	Zlikwidow.
Augustów	-	-	-	-	-	-	7	-
Białystok-Pow.	3	570	70 - 250	2	13	5 - 8	2	-
Białystok-M.	-	-	-	4	127	19- 52	-	-
Bielsk-Podl.	-	-	-	1	32	-	1	-
Grodno	-	-	-	1	35	-	-	-
Łomża	-	-	-	5	670	30-30	3	-
Ostrołęka	-	-	-	2	300	20-280	1	-
Ostrów-Maz.	4	2200	300 - 800	7	310	16-200	14	-
Suwałki	-	-	-	1	70	-	-	-
Grajewo	-	-	-	3	308	12-250	-	-
Wołkowysk	-	-	-	9	265	15- 50	6	-
Wysokie-Mazow.	5	2550	350 - 750	8	475	30-200	-	-
R a z e m :	12	5320	70 - 800	43	2605	12-250	34	-

138

4. Stronnictwo Ludowe.

Jak już wspomniano w części ogólnej Str.Lud.z wyjątkiem powiatów białostockiego, szczuczyńskiego i suwalskiego żadnej działalności nie przejawiało. Wogóle w ostatnim czasie daje się zauważyć zupełny zanik wpływów Str.Lud. na masy ludowe tymbardziej,że duchowieństwo jest wrogo nastawione do stronnictwa i odpowiednio oddziałuje na ludność.-

W powiecie białostockim zapowiedziane były dwa zgromadzenia publiczne w Niewodnicy-Kościelnej i Tryczówce, które nie doszły jednak do skutku - w jednym wypadku z powodu nie przybycia prelegenta, w drugim zaś spowodu uprzedniego wrogiego nastawienia przez księdza zebranych, którzy przyjęli mówcę hałasem i gwizdaniem, nie dając mu dojść do głosu.-

W powiecie szczuczyńskim poza dwoma zebraniami nie zanotowano żadnej działalności Str.Lud. Główny działacz ludowy Machina Władysław pozostaje pod wilnymi wpływami komuny i stara się idee komunistyczne propagować wśród członków Str.Lud. Ostatnio nawet zakupił radioodbiornik, który zainstalował w lokalu Pow.Str.Lud. we wsi Przechody celem szerzenia propagandy komunistycznej przez odbieranie audycji z Rosji.- Ponieważ nie posiadał zezwolenia na prawo posiadania radioodbiornika, został on skonfiskowany.-

W powiecie suwalskim Trochim Antoni usiłuje w dalszym ciągu podnieść żywotność Str.Lud. i jest nawet bardzo ruchliwy, praca jego pozostaje jednak bez skutku, ponieważ członkowie Str.Lud. są do niego nastawieni nieprzychylnie, a w wielu wypadkach wręcz wrogo.

Ruch organizacyjny i ilość zgromadzeń i zebrań Str.Lud.ilustruje poniższe zestawienie:

powiat	Zgromadzenia Ilość	Frekwencja Ogólna	Frekwencja rozc.	Zebranie Ilość	Frekwencja Ogólna	Frekwencja rozciągn.	Jednostki organizac. nowe	zlikwidowane
Białystok-Pow.	1	200	-	-	-	-	-	-
Suwalski	-	-	-	9	141	3 -50	-	-
Szczuczyński	-	-	-	2	50	20- 30	1	-
Razem	1	200	-	11	191	3 -50	1	-

5. P.P.S. C.K.W.

PPS.CKW. przejawiło w okresie sprawozdawczym pewną działalność jedynie na terenie pow.białostockiego m.Białegostoku, pow.wysoko mazow. i wołkowyskiego. PPS. zajmowało się w ciągu grudnia prawie wyłącznie sprawami organizacyjnymi. Na miejsce Kapitułki został mianowany na stanowisko sekretarza Okr.Kom.Zw.Zaw.w Białymstoku Pietruczuk Mikołaj na próbny okres trzymiesięczny. Również na kilku zebraniach OKR. poruszano sprawę zaległych składek członkowskich, co obecnie jest aktualne, gdyż ilość delegatów na XXIV.Kongres PPS. uzależniona jest od ilości członków, płacących składki.W OKR. w Białymstoku panuje duża dezorganizacja o czym świadczy pismo OKR. wystosowane do CKW. z prośbą o wyjaśnienie jaki jest zasięg terytorialny OKR. w Białymstoku.

Dużo uwagi OKR. poświęcił T.U.R-owi, będącemu pod dużymi wpływami Kompartii. OKR.wprowadził do Zarządu TUR-u kilku swoich członków, należy przypuszczać, że w najbliższym czasie wpływy Kompartii zostaną całkowicie wyeliminowane z TUR-u.-

PPS.CKW. w Wołkowysku przejawiło nieznaczną działalność za pośrednictwem ZZK., które urządziło jedno zebranie,na którym wygłoszono odczyt p.t. "Podstawy socjalizmu".-

Jeżeli chodzi o działalność PPS. w pow.białostockim, to na uwagę zasługuje uchwała Zarządu Komitetu PPS. w Supraślu, postanawiająca powołać do życia tajną milicję do śledzenia przeciwników politycznych i własnych członków podejrzanych o kontakt z policją.-

- - - - -

139

C. Ruch wyznaniowy

1/Wyznanie rzymskokatolickie

Na tle podniecenia społeczeństwa akcją antyżydowską, która szczególnie na wsi i w miasteczkach znalazła podatny grunt, dały zauważyć się wystąpienia kleru katolickiego, który akcji tej chciał nadać kierunek umożliwiający kontynuowanie jej w ramach obowiązującego porządku prawnego. Według otrzymanych sprawozdań z terenu powiatu łomżyńskiego, kler katolicki - zapewne pod naciskiem swego ordynariusza - zabiegał o odebranie akcji antyżydowskiej zewnętrznych cech czynnego wystąpienia, a mianowicie skutecznie interweniował, by członkowie Str.Narod.zaniechali noszenia pałek i kijów, sprowadzania pikiet czwórkami i meldowania się pikiet na posterunkach PP. Zabiegi władz administracyjnych i kleru na terenie powiatu łomżyńskiego spowodowały, że ilość wypadków prowadzenia bojkotu przy użyciu siły wydatnie zmalała. -

Dnia 16 grudnia w Łapach ks.proboszcz dr.Kazimierz Grunwald na odprawie kierowników oddziałów K.S.M.z pow.wysoko-mazowieckiego podkreślił, że członek K.S.M.nie może należeć do żadnej organizacji politycznej oraz że branie udziału w jakichkolwiek wystąpieniach antysemickich grozi wykreśleniem z organizacji Akcji Katolickiej.

Duchowieństwo katolickie, zgrupowane bliżej osoby ks.biskupa Łukomskiego, stara się akcji antyżydowskiej nadać charakter legalnej walki na podłożu gospodarczym drogą organizowania i popierania chrześcijańskich placówek handlowych i rzemieślniczych. Czynione są zabiegi w celu organizowania kursów czapkarstwa, powroźnictwa, bednarstwa i t.p. W Łomży, dzięki poparciu biskupa, powstała chrześcijańska hurtownia kolonialna. Założono szereg chrześcijańskich kas pożyczkowych bezprocentowych. -

./.

W toku akcji bojkotowej, prowadzonej przez kler katolicki, nie brak było oświadczeń bardziej agresywnych, świadczących o wadliwie pojętym obowiązku duszpasterskim. W dniu 13 grudnia w Grajewie na zjeździe powiatowym członków Str.Narod.wikariusz z Radziłowa, ks.Władysław Kamiński, mówiąc o konieczności zwalczania komunizmu i żydostwa, zaznaczył, że żydzi świadomie zezwalają, by żydówki dla interesu łączyły się małżeństwem z Polakami, że dziś takich małżeństw jest dużo oraz że niektórzy starostowie oraz wyżsi urzędnicy a nawet ministrowie mają za żony żydówki. Proboszcz Parafii Rzymskokatolickiej w Mostach ks.Marian Wądołowski dnia 8 grudnia 1936r.podczas kazania oświadczył, że otrzymał z Kurii Biskupiej zakaz przeprowadzania kwest do dnia 15 stycznia 1937r. i że zamierzona zbiórka na odbudowę dwóch domów z tego powodu musi być wstrzymana. Zdaniem jego prawo jest prawem i musi być wykonane. W dalszym ciągu podkreślił "płacisz podatki a Rząd buduje pałace, które kosztują po parę, a nawet po 10 milionów. W Grodnie wybudowano dom Strzelca, który bardzo dużo kosztuje, a bez potrzeby wybudowano strzelnicę w Mostach, wydając kilkaset złotych. Taki wydatek jest zupełnie niepotrzebny, a biednemu do wybudowania dachu nad głową niema kto pomóc". Tenże duchowny dnia 25 grudnia podczas kazania oświadczył: "W początkach grudnia Ministrowie życzyli ludności wszelkich pomyślności, lecz zapomnieli dodać życzeń o wstrzemięźliwości i uczciwości, czego ja wam dziś z ambony życzę. Ponadto prosił by ludność uczęszczała do świetlicy Akcji Katolickiej, tam gdzie dużo można się dowiedzieć, gdyż świetlica ta jest drugą amboną. Co w kościele z ambony powiedzieć nie można, to właśnie tam to można swobodnie wyrazić." Ks.prefekt Słodziński w Nowym-Dworze prowadził w szkole wśród dzieci akcję zwalczania handlu żydowskiego. Przed świętami bezwzględnie zabronił dzieciom kupowania zabawek u żydów na choinkę ~~xxxxx~~ grożąc, że kto będzie kupował u żydów, nie będzie

./.

140.

mógł uczęszczać na lekcje religii.-

Na terenie Archidiecezji Wileńskiej dała się zauważyć akcja kleru katolickiego za wprowadzeniem jednolitego kalendarza, t.j. za wyrugowaniem u prawosławnych t.zw.stylu starego /juliańskiego/ i za wprowadzeniem u wszystkich chrześcijan obchodzenia świąt według kalendarza gregoriańskiego. Akcja ta prowadzona jest w ten sposób, że z inicjatywy kleru katolickiego zbierane są podpisy pod petycjami, skierowanymi do władz prawosławnych. Do podpisywania tych petecji zjednywana jest również ludność prawosławna.-

Stowarzyszenia Akcji Katolickiej przejawiały normalną działalność, uwydatniając konieczność walki z żydo-komuną.-

2/Wyznanie Prawosławne

Opisana w sprawozdaniu poprzednim kampania czynników rusofilskich przeciwko biskupowi Antoniuszowi doprowadziła do usunięcia go ze stanowiska tymczasowego zarządcy Diecezji Grodzieńsko-Nowogródzkiej. W ostatnich dniach okresu sprawozdawczego biskup Antoniusz został wezwany do Metropolity Prawosławnego, a po audiencji u Metropolity do Grodna nie powrócił. Według informacji, otrzymanych od duchownych władz prawosławnych, miał biskup Antoniusz zrezygnować z zajmowanego stanowiska. Razem z biskupem Antoniuszem ustąpili: Feodozyj Flaczyński, który na łamach Słowa Wileńskiego został obwiniony o uprawianie nierządu, przeciwnego w turze z biskupem, oraz Jan Poźniak, kapitan w stanie spoczynku, za pośrednictwem którego biskup nawiązywał łączność z urzędami państwowymi. Ustąpili również nieetatowi członkowie Konsystorza księża Leczycki i Mojsiejew. Zwolnione po biskupie Antoniuszu stanowisko objął dotychczasowy wikariusz warszawski biskup Sawa, mianowany również w charakterze tymczasowego

./.

zarządcy. Do Konsystorza Prawosławnego weszli dwaj nowi członkowie: ks.Atanazy Semeniuk, b.prefekt szkolny z Równego oraz archimandryta Paladiusz z Warszawy. Ten ostatni obowiązki swe ma pełnić czasowo, przez okres dwóch miesięcy. Sekretarzem osobistym biskupa i referentem administracyjnym mianowany został mg.teologii Aleksander Świtycz.-

Według informacji Starosty Grodzieńskiego ustąpienie biskupa Antoniusza wywołało wśród ogółu ludności prawosławnej szczery żal i niezadowolenie. Według tej informacji kampania przeciwko biskupowi Antoniuszowi prowadzona była wyłącznie przez grupę osób, zawiedzionych w swych ambicjach i nadziejach, a mających porachunki osobiste z biskupem. Ogół wiernych nie chce wierzyć w zarzuty stawiane biskupowi, w obronie którego podjęta została akcja. Zebrano podpisy na zażaleniu skierowanym do Metropolity i wysłano delegację, której jednak Metropolita nie przyjął. Ten krok Metropolity wywołał rozgoryczenie wśród ludności prawosławnej m.Grodna.

Dziekani otrzymali z drukarni synodalnej teksty nabożeństw /moleben i panachidy/ w języku polskim. Dotychczas jednak dziekani nie wydali polecenia proboszczom odprawiania nabożeństw po polsku rzekomo z powodu braku błogosławieństwa biskupa grodzieńskiego. Konsystorz Grodzieński nieoficjalnie miał zalecić ostrożność w odprawianiu nabożeństw w języku polskim ze względu na możliwość wywołania zadrażnień u ludności. Niektórzy księża prawosławni do odprawiania nabożeństw w języku polskim ustosunkowali się przychylnie. Inni zajęli stanowisko wyczekujące. Dziekan prawosławny ks.Jerzykowski Mikołaj z Brzostowicy-Małej zajął stanowisko zdecydowanie negatywne, oświadczając, że uchwała Synodu mówi o odprawianiu tych nabożeństw w wypadkach zachodzącej potrzeby, t.j.gdy ludność włada językiem polskim a nie innym. Na jego zaś terenie ludność posługuje

./.

121

się językiem białoruskim i rosyjskim, a zatem potrzeba ta odpada.-

3/Wyznanie Ewangelicko-Augsburskie

Ugrupowania nacjonalistyczne niemieckie wyznawców Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego wszczęły akcję protestacyjną przeciwko unormowaniu stosunku Państwa do tego Kościoła w drodze ogłoszonego dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej. W akcji tej wzięli udział ks. Aleksander Jehnke, pastor z Wiżajn, oraz ks.Adolf Plamsz, pastor z Grodna. W związku z tą akcją ks.Jehnke udał się na zjazd do Łodzi. Parafia Ewangelicko-Augsburska w Białymstoku udziału w akcji tej nie brała.-

W.D.

EO

URZĄD WOJEWÓDZKI BIAŁOSTOCKI
Wydział Społeczno-Polityczny

T A J N E

Nr. PN. 163/12/36.

Białystok, dnia 10 stycznia 1937 r.

MIESIĘCZNE SPRAWOZDANIE SYTUACYJNE Nr. 12/36.

/ z ruchu politycznego polskiego, oraz z życia społeczno-politycznego mniejszości narodowych /

C Z Ę Ś Ć II. - Mniejszości narodowe.

A. Część ogólna.

Największą ruchliwość wykazali Litwini i Żydzi.

Akcja bojkotu ekonomicznego, szczególnie silna w zachodnich powiatach województwa oraz stale powtarzające się tamże ekscesy żywo absorbowały społeczeństwo żydowskie, śledzące z niepokojem za ich przebiegiem. Dość silne wrażenie ujemnie wywołała część expose Ministra Spraw Zagranicznych poświęcona kwestii żydowskiej.

Organizacje sjonistyczne w urządzonych odczytach omawiały sytuację w Palestynie i szkody wynikłe w związku z zeszłorocznymi zaburzeniami wzywając do wzmożonego składania ofiar.

Z okazji świąt chanukowych urządzono pokaźną ilość imprez.

Litwini w poszukiwaniu podstaw do legalnego urządzania zebrań i łatwiejszego kierowania szczególnie młodzieżą litewską kontynuowali agitację za organizowaniem zespołów przysposobienia rolniczego, kół Gospodyń Wiejskich i rozszerzaniem sieci spółdzielni spożywczych.

B. Część szczegółowa.

1/ R o s j a n i e.

Z pośród organizacji rosyjskich tylko Rosyjskie Stowarzyszenie Młodzieży w Białymstoku wykazało pewną ruchliwość i urządziło 2 zabawy taneczne oraz wieczór sylwestrowy.

2/ B i a ł o r u s i n i .

Akcję za szkolnictwem białoruskim stwierdzono w okresie sprawozdawczym tylko w dwóch miejscowościach pow.wołkowyskiego: we wsi Hrynki I, gm.Swisłocz, gdzie ją prowadził Borel Jan, b. prez. hurtka BWRH. i we wsi Zarudawie, gm.Piaski. W tej ostatniej wsi akcją kierował znany działacz komunistyczny, Rudziak Michał.

W pow. grodzieńskim, przybyły na ferie świąteczne student U.S.B., Pakucewicz Wacław, stały m-c wsi Olszanka-Mała, gm. Hornica, kolportował broszurki białoruskie, zawierające m.in. hymn narodowy białoruski. W tymże powiecie przez element zaangażowany w akcji wywrotowej prowadzona była agitacja za nabywaniem kalendarzy białoruskich, wydanych w Wilnie.-

Poza tym z życia społecznego zanotowano urządzenie zebrania organizacyjnego w dniu 20.XII.1936 roku w sprawie założenia spółdzielni spożywców we wsi Stare-Lewkowo, gm.Tarnopol, pow. wołkowyskiego.-

Zebrani w liczbie około 50 osób m-cy Starego-Lewkowa i wsi okolicznych jednogłośnie powzięli uchwałę zorganizowania spółdzielni i wybrali radę nadzorczą.-

Jednym z inicjatorów założenia spółdzielni i organizatorów zebrania był ks.praw.Nowik Jan.-

3/ L i t w i n i .

Powiat grodzieński.

Poszczególni działacze, rekrutujący się niemal wyłącznie z kierowników rozwiązanych czytelń T-wa Rytas w dalszym ciągu prowadzili w okresie sprawozdawczym akcję w kierunku zakładania bądź nowych spółdzielni spożywców, bądź też filij spółdzielni już istniejących. Narazie akcja ta nie dała konkretnych rezultatów.-

Celem uzyskania legalnych podstaw do urządzania zebrań oraz większych możliwości kierowania młodzieżą litewską, ciż sami działacze zamierzają organizować zespoły przysposobienia rolniczego, podobnie jak to czyni w pow. suwalskim inż.agr. Pojawis Jan.-

Wśród dziatwy szkolnej prowadzona jest agitacja za nie-uczęszczaniem na wykłady nauki religii, prowadzone w jęz.polskim W związku z tym w szkole powsz. w Marcinkańcach na wykłady te uczęszcza zaledwie 1% dzieci litewskich, przy czym rodzice ich są narażeni na przykrości ze strony szowinistów.-

W dniu 9.XII.1936 r. została przeprowadzona rewizja mieszkniowa u Panawasówny Urszuli, b.kierowniczki czytelni T-wa Rytas w Dubienikach, gm. Marcinkańce, w której wyniku zakwestionowano kilkanaście książek litewskich, wydanych w Kownie. Zostały one przesłane do Starostwa Grodzkiego w Wilnie celem wypowiedzenia się.

W tymże dniu we wsi Szumy, gm.Berszty odbyła się uroczystość poświęcenia krzyża, którego dokonał proboszcz parafii rzymkat. Dubicze. W uroczystościach wzięła udział młodzież ze wsi Szumy oraz Krakszle, gm.Orany, pow.wil.-trockiego. Po obrządkach liturgicznych odśpiewano hymn litewski.-

Powiat Suwalski.

Największą ruchliwość wykazali: inż.agr.Pojawis Jan oraz siostra jego, Pojawisówna Aniela. Pojawis kontynuował bezskutecznie akcję zakładania spółdzielni spożywców, zaś Pojawisówna urządza zebrania dziewcząt litewskich zachęcając je do organizowania kół Gospodyń Wiejskich, któreby grupowały tylko Litwinki. O wynikach tej akcji narazie brak wiadomości.-

143

W okresie sprawozdawczym wybitniejsi działacze otrzymali za pośrednictwem poczty następujące kwoty: 4.XII.1936 r. Kadziewski Wincenty - 148 zł.90 gr. od Buchłejki Józefa w Wilnie i Pojawis Jan w dniu 11.XII.1936 r. - 200 zł. oraz w dniu 12.XII.1936 r. 213 zł.50 gr. Jako nadawca obu kwot figurowało Lit. Tow. Rolnicze w Wilnie.-

4/ Żydzi.

Niesłabnąca akcja bojkotu ekonomicznego oraz stale powtarzające się bicie szyb i niszczenie mienia żydowskiego w zachodnich powiatach Województwa Białostockiego nadal w silnym stopniu absorbują społeczeństwo żydowskie oraz wywołują niepokój. Lokalna prasa przepełniona jest różnymi sprawozdaniami z przebiegu targów i jarmarków z tych terenów, charakteryzującymi ciężkie warunki życia żydów wywołane akcją endecką. Prasa żydowska grodzieńska nie ogranicza się do atakowania endeków, lecz również występujące przeciwko antysemityzmowi senatora Terlikowskiego, któremu wypomina oddane na niego głosy żydowskie przy ostatnich wyborach.-

Akcja Str.Nar. powoduje w powiatach zachodnich wzrost sympatii żydów do PPS.CKW. oraz dążenia do popierania jej ze względu na zwalczanie antysemityzmu.-

Żydzi dopatrują, iż ewentualny rozwój PPS.przyczyniłby się w dużym stopniu do złamania hecy antysemickiej. Na początku grudnia w Ostrowi-Mazow. przez społeczeństwo żydowskie został powołany do życia Komitet do walki z bojkotem, z zadaniem zebrania pieniędzy na sprowadzenie delegata PPS.CKW.i zorganizowania w porozumieniu z miejscowymi członkami PPS.bojówki dla przeciwstawienia się endeckiej akcji. Komitet ten dotychczas nie przejawił żadnej działalności.-

Duże wrażenie i to ujemne wywołało expose Ministra spraw Zagranicznych w komisji senackiej. Z ostrą krytyką części expose poświęconej zagadnieniu żydowskiemu wystąpiło czas. żarg. "Unzer Lebn" w Białymstoku, które w nrze 293 z dnia 21.XII. 1936 r. w artykule p.t. "Zaszczyt żydowski" podaje na wstępie, iż żydzi doznali wielkiego zaszczytu ze względu na poświęcenie dużego ustępu expose Min. Spr. Zagr. kwestii żydowskiej, co zdaniem czasopisma, wskazuje, iż żydzi uważani są nie tylko za odrębną narodowość ale prawie za oddzielne państwo. W dalszej części artykułu autor krytykuje dążenia P. Ministra Becka do rozszerzenia bazy emigracyjnej na inne kraje poza Palestynę co równa się dążeniu do wyrzucenia żydów z Polski, przeciwko czemu ostro protestują żydzi wszystkich odłamów politycznych, nie wyłączając sjonistów. Ci ostatni przede wszystkim z tego względu protestują, iż diaspora winna jeszcze dźwigać na swych barkach odbudowę Palestyny. Artykuł swój autor kończy następująco:

" Expose Ministra nie jest przecież przemówieniem agitacyjnym w czasie akcji, a wypowiedziane przezeń słowa, np. "owszem" Premiera, mogą być zaraz odpowiednio przetłomaczone i zrealizowane przez ulicę. Kwestia żydowska nie należy do polityki zagranicznej Polski i rozwiązanie jej nie może nastąpić w drodze emigracji, lecz w drodze faktycznego równouprawnienia.-

W pow. grodzieńskim zaobserwowano fakt wzmożonego nabywania przez żydów nieruchomości, natomiast gminy żydowskie nie dopuszczają do pozbywania się nieruchomości na rzecz chrześcijan. Podobne wypadki w większym stopniu przejawiły się w Skidlu, gdzie w grudniu żydzi nabyli ponad 10 nieruchomości.-

W tymże powiecie w Krynkach miał wygłosić w dniu 5.XII. 1936 r. w bożnicy odczyt członek organiz. Sjonistów Rewizjonistów Klerer Moszek, zam. w Lubomlu. Wśród zebranych w liczbie około

144

500 osób przeważali zwolennicy Bundu i kompartii, którzy krzykami i gwizdaniem nie dopuścili do wygłoszenia odczytu.-

Starosta Powiatowy w Suwałkach decyzją z dnia 18.XII. 1936 r. zawiesił działalność stowarzyszenia "Zjednoczenie Szkół Żydowskich" w Suwałkach, na skutek stwierdzenia prowadzenia działalności niezgodnej ze statutem i obowiązującym prawem o stowarzyszeniach oraz na skutek nieprowadzenia dokładnej rachunkowości i niewyliczania się z sum publicznych.

- - - - - -

H.F.

Z e s t a w i e n i e

imprez urządzonych przez organizacje żydowskie

w grudniu 1936 r.

Nazwa organizacji	Zgromadzenia	Odczyty	Obchody i akademie	Przedstawienia i zabawy	Ilość osób razem	Rozpiętość od	do	Dochód w złotych
Sjoniści ogólni	2	9	-	1	1455	20	- 250	
Sjoniści Rewizjon.	-	-	-	2	-		-	
Poalej Sjon-Praw.	-	2	-	-	450	200	- 250	
Mizrachi	1	-	-	-	-		-	
B u n d	1	1	-	-	1400	650	- 750	
Sjoniści Państwowcy "Hakadur"	1	-	-	-	27		-	
Keren Kajemeth	-	-	-	bazar	2000		-	290 zł
Wizo	-	-	-	bazar	1		-	
Hechaluc Pionier	1	-	-	-	18		-	
Freiheit	-	1	-	2	300	50	- 110	
Tarbuth	-	2	-	6	1030	80	- 150	
Szulkult	-	1	-	-	120		-	
Jabne	-	-	-	4	-		-	
Inne	2	1	-	9	-		-	

H.P.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU 4